

શ્રી વિજયધર્મસૂરિ જૈન ટ્રસ્ટમાળા પુ ૪૫

શ્રી વિદ્યાવિજયજીનાં વ્યાખ્યાનો

(ભાગ ૧-૨-૩)

વ્યાખ્યાનકાર

મુનિરાજ શ્રી વિદ્યાવિજયજી

પ્રમશક
 દીપચદ ખાંડીવા
 મત્રી
 થી વિજયધમ સુરિ જીન ન ચમાળા
 છોડા સરાફા, ઉર્જન
 (માળવા)

બીજી અવધિ
 ૧૨૫૦

મુદ્ર
 ખીમશકર માહનલાલ દવે
 પ્રભાત પ્રેસ
 ૨૨૨ હાલ કરાચી

પ્રખ્યાત મુનિગજ શ્રી નિગમિત્યજી મહારાજ

અનુક્રમણિકા

ભાગ ૧ લો

૧	મનુષ્ય જીવનનુ દ્યેય શુ છે ?	—	૧
૨	ધર્મની આગધના ડમ કરવી ?	—	૧૫
૩	આત્મ સ્વરૂપ		૩૬
૪	આધ્યાત્મિક ધર્મ		૪૭
૫	"		૬૪
૬	આચાર ધર્મ		૭૭
૭	"		૮૮

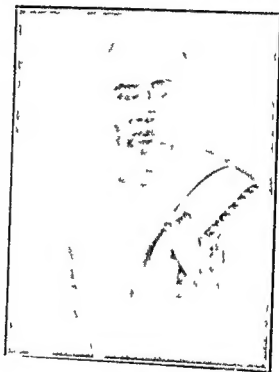
ભાગ ૨ નો

૧	સાધુ ધર્મ	—	૧
૨	"	—	૨૪
૩	ગૃહસ્થ ધર્મ		૪૪
૪	"	શ્રીઓનુ સ્થાન	૬૬
૫	"	બ્રહ્મચર્ય	૮૦
૬	"	દ્વિઓપાશર્જન	૧૧૪
૭	"	,	૧૩૨

ભાગ ૩ નો

૧	ઇશ્વરવાદ	ઇશ્વરનુ અસ્તિત્વ	૧
૨	"	ઇશ્વરનુ સ્વરૂપ	૧૪
૩	"	ઇશ્વર અને જગતનો સંબંધ	૨૬
૪	"	કર્મનુ પ્રાધાન્ય	૩૭
૫	"	ઇશ્વરોપાસના	૫૧
૬	"	મૂર્તિની આવશ્યકતા	૬૨
૭	"	મૂર્તિની પૂજા	૭૫

स्व. शास्त्र विगारद नैनायार्थ

श्री विजयवर्मसि महाराज

А М А В В П Ч А Б І Н Ч С О С

નિવેદન

મુનિ મહારાજશ્રી વિદ્યાવિજયજી નાગ્વાડ, મેવાડ, માળવા
યૂ પી, ઝી પી બેંગાલ, મગધ, ખાનદેશ અને ગુજરાત
કાઠીયાવાડ ત્રિગેરે દેશોમા ફરી પોતાની વિદ્વત્તા ઉત્તમ
આચાર્યપાત્રતા અને અસાધારણ લેખનકળા તેમજ
વતૃત્વકળા માટે એટલા બધા જાણીતા થએલા છે કે,
એમનો પરિચય આપવાની જાગ્યેજ જરૂર રહે છે

હમણા છેલ્લા એક વર્ષથી તેઓ પોતાના માનનીય ગુરુ-
ભાઈ શાન્તમૂર્તિ મુનિરાજશ્રી જયન્તવિજયજીની તાથે સિંધ
જેવા વિકટ અને માસાહારી પ્રદેશમા પોતાની જ્ઞાનધારા
વહેવરાવી રહ્યા છે સિંધના પાટનગર કરાચીમા ગતવર્ષના
જ્યેષ્ઠ મહીનામા પ્રવેશ કરતાજ, તેમણે પોતાની એક
વ્યાખ્યાનમાળા શરૂ કરી દીધી હતી તેમના વ્યાખ્યાનોએ
જન અને જૈનનાર જનતાને થોડાજ વખતમા એટલી બધી
આકર્ષી લીધી કે સભાનો સમય થતા તો હજારોની સંખ્યાથી
વ્યાખ્યાનનું કમ્પાઉન્ડ ચિકાર થઈ જતું, એટલુંજ નહિ
પગ્નું કરાચીના પત્રોના રીપોર્ટરો પણ બરાબર વખતસર
હાજર થઈ જતા અને સૌથી પહેલા પોતાના પત્રમા
વ્યાખ્યાનો બહાર પાડવા માટે હરિક્ષાઈ કરતા પારસી સસાર
સિંધસેવક અને હિતેન્દુ-આ ત્રણે પત્રોએ મહારાજશ્રીના
ભાષણો નિયમિત છાપ્યા હતા એ એમની લોકપ્રિયતાનો
દાખલો પૂરો પાડે છે ઓતાઓની સંખ્યા પણ દિવસે દિવસે
એટલી બધી વધી પડી હતી કે જેથી કરાચીના સઘને
કાયમને માટે લાઊડ સ્પીકરની ગોઠવણ કરવી પડી હતી

ધર્મના શુદ્ધ સિદ્ધાન્તોની અર્થા ન કરતા, જનતા ધર્મના
મૂળભૂતસિદ્ધાન્તો જીવનમાં કેમ ઉતારે, એવી જાતના વ્યાખ્યાનો
આપવાની કળા, મહારાજશ્રીએ ઘણીજ સરસ રીતે સાધ્ય

કરી છે અને એમાજ એમની લોકપ્રિયતાની ચાવી રહેલી છે એ વાતની ખાતરી તેમના ભાષણો સાબળનારને અને કરાજીના વર્તમાન પત્રોએ એમના ભાષણો પ્રસંગે લખેલી નોંધો ઉપરથી યથા વિદ્યા નથી રહેલી ધર્મના અમુક માની લીધેલા એકઠાથી બહાર ન નિકળનાર ધર્મગુરુઓ માટે મહારાજ શ્રી વિગ્રનિજાજીની આ પ્રવૃત્તિ ને પદ્ધતિ એક અનુકરણીય ચીજો પાડે છે

કરાચીના પારસીસસાર પત્રના અધિપતિ સાહેબે પોતાના લોકપ્રિય પત્રમા મહારાજશ્રીના વ્યાખ્યાનોનો સંપૂર્ણ અહેવાલ આવે એવી ખાસ ગોઠવણ કરી હતી એ એમની સજ્જનતા બતાવે છે એમના પ્રતિનિધિ તરીકે રાજ હાજરી આપનાર ભાઈ ઠાકરશી કોઠારીએ મહારાજશ્રીના વ્યાખ્યાનોને અક્ષરશ ઉતારી લેવા માટે જે શ્રમ લીધો છે તેને માટે તેઓને બરેબર ધન-દાન ઘટે છે એમનીજ મહેનતનું અને પારસી સસારના અધિપતિ સાહેબની સજ્જનતાનું પરિણામ છે કે મહારાજશ્રીના સાત સાત વ્યાખ્યાનોનો એક એક ભાગ-એમ ત્રણ ભાગો બહાર પાડવા માટે કરાચીના પ્રભાત પ્રેસના માલીકો ભાગ્યશાળી યથા હતા અને તેજ ત્રણે ભાગના ૨૧ વ્યાખ્યાનોની બીજી આવૃત્તિ કાઢવાનું અમને પણ સૌભાગ્ય પ્રાપ્ત થયું છે

આમા આપેલા ત્રણે ભાગોના ૨૧ વ્યાખ્યાનો ઉપરથી જોઈ શકાય છે કે મહારાજશ્રીએ પોતાના વ્યાખ્યાનોની શ્રેણી બહુજ વિચારપૂર્વક ગોઠવી હતી મહારાજશ્રીએ પહેલા સાત વ્યાખ્યાનો આધ્યાત્મિક ધર્મ સંબંધી આપ્યા છે બીજા સાત વ્યાખ્યાનો આચાર ર્મ સંબંધી આપ્યા છે કે જેમા બે સાધુના આચાર સંબંધી અને પાંચ ગૃહસ્થોના આચાર સંબંધી છે જ્યારે ત્રીજા સપ્તમા કેવળ ઇશ્વરનાંને ઘણીજ સુદરતા અને સ્પષ્ટતાથી ચર્ચ્યા છે

આજે આખા સ સારમા અનીશ્વરવાદનો પવન ફુંકાઈ રહ્યો છે 'ઈશ્વર અને ધર્મ દોઢ છે' એમ કહેનાર અને માનનાર વર્ગ વધી રહ્યો છે. આવી માન્યતા ધરાવનારાઓને માટે મહારાજશ્રીના ઈશ્વરવાદ ઉપરના સાત વ્યાખ્યાનો ખરેખર જ આશીર્વાદ કેવળ નીવડશે કેવળ શાસ્ત્રીય વાતો ઉપરજ ધ્યાન ન આપતા, મહારાજશ્રીએ 'યુક્તિવાદ' અને 'અનુલવવાદ' ઉપર જે જોર આપ્યું છે, એ ગમે તેવાને પણ માન્ય કરાવ્યા નિના ન રહી શકે તેવું છે.

મહારાજશ્રીના વ્યાખ્યાનો માત્ર આટલાથી સમાપ્ત નથી થતા મહારાજશ્રીએ કરાચીમા આપેલા વ્યાખ્યાનોની સૂચ્યા લગભગ બાર મસકોથી પણ વધારે ભય છે. મહારાજશ્રીના વ્યાખ્યાનોને અમે જે વિભાગમા મૂકવા ચાહીએ છીએ એક તો આ વ્યાખ્યાન શ્રેણી, કે જેમા લગભગ પચાસ ઉત્તરના વ્યાખ્યાનો આવશે જેમાના ૨૧ વ્યાખ્યાનો અમે આ ભાગમા આપ્યા છે, અને બાકીના હવે પછી પ્રકટ કરવામા આવશે બીજો વિભાગ એ રહેશે કે જેમા મહારાજશ્રીએ કરાચીમા પ્રાસંગિક વ્યાખ્યાનો આપ્યા છે તે જુની જુની ડોન્ડરન્સોમા, સલાઓમા, નોસાઈટીઓ અને જુદા જુદા ધર્મના મેલાવડાઓમા આપેલા વ્યાખ્યાનો—એનો સમૂહ 'મહારાજશ્રી વિદ્યા નિજયજ્ઞના પ્રાસંગિક વ્યાખ્યાનો' એ તરીકે આપવામા આવશે.

આમ મહારાજશ્રીએ કરાચીમા આપેલા ન્હાના મોટા બધાંયે ભાષણો અનુક્રમે અમે પ્રકટ કરવાની ઈચ્છા રાખીએ છીએ. મહારાજશ્રીના આ વ્યાખ્યાનો ઉપદેશકોને માટે આત્મકલ્યાણાલિલાપીઓને માટે, વ્યવહારકુશળ થવાની ઈચ્છા રાખનારાઓને માટે અને પોતાના ગૃહસ્થાશ્રમને સુચારુરૂપે ચલાવવા ઈચ્છનારાઓને માટે કેટલા બધા ઉપયોગી છે, એ કહેવાની ભાગ્યેજ જરૂર રહે છે.

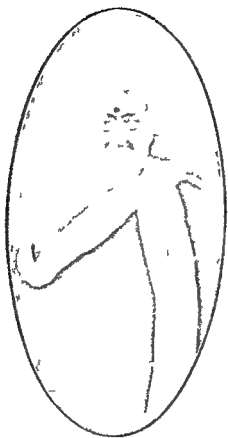
શુરદેવ, મહારાજશ્રી વિદ્યાવિજયજ્ઞના બીજા વ્યાખ્યાનો જલદી પ્રકટ કરવાનો સુબવસર અમને પ્રાપ્ત કરાવે, એજ અત કરણથી ઈચ્છીએ છીએ.

શ્રેષ્ઠ સારાભાઈ મગનલાલ મોદી

સ્મારક ગ્રંથ રજો

શ્રી મહાવીર જૈન વિદ્યાલય મુંબઈ શ્રી
યશોવિજય જૈન ગુરુકુળ પાણીતાણા તથા જૈન
એજ્યુકેશન બોર્ડ મુંબઈ આદિ શિક્ષણ સંસ્થા-
ઓમાં હજારો રૂપિયાની મદદાવત કરી પોતાની
શિક્ષણ પ્રિયતા અને ઉદારતાનો પરિચય કરાવનાર
સ્વ શ્રેષ્ઠ સારાભાઈ મગનલાલ મોદીના ધર્મપત્ની
શુશીલા જૈન સ્વપ્નાએને કરેલી એક હજાર
રૂપિયાની ઉદારતામાંથી મહુમ સારાભાઈ મોદીના
સ્મારકમાં ધર્મોપદેશ નામનું પહેલું પુસ્તક જહાર
પાઠ્યા પછી, આ બીજું પુસ્તક જહાર પાઠવામાં
આવે ■

પ્રકાશક

સ્વ ગેડમારાબાઈ મગનલાલ મોદી

વ્યાખ્યાન ૧ લું

(તા. ૧૩ જુન ૧૯૩૭)

મનુષ્ય જીવનનું ધ્યેય શું છે ?

મનુષ્ય જીવનમાં ડોઘ ને ડોઘ વસ્તુનું લક્ષ્ય જરૂર હોય છે આ મનુષ્ય જીવન એ વસ્તુ શી છે ? આ દુનિયામાં ૮૪ લાખ જીવોનિઓ છે દરેક ધર્મ તે માને છે આ સંખ્યા જૈન દષ્ટિએ જુદી જુદી ગીતે ગતાવી છે આમાં મનુષ્યનો ભવ એ એક વસ્તુ છે મનુષ્ય ભવ કયા સુધી આગળ વધેલો છે તે વિચાર કરવો જરૂરી છે દુનિયા તરફ નિગાહ કરીએ છીએ તો દુનિયામાં કેટલી જાતના-કેટલા પ્રકારના જીવો છે ? તેઓ મુખદુખનો અનુભવ કેમ કરે છે ? વગેરેનો વિચાર આવે છે અત્યારે તો આપણે મનુષ્ય જીવનનું ધ્યેય શું છે ? તે પરજ વિચાર કરીશું એક આચાર્યે ત્રણ શ્લોકમાં મનુષ્યને મળેલી મામમીનું વર્ણન કર્યું છે, તે ઉપરથી તમે કેટલાં પગધિયા ચઢ્યા છો, તે જાણી શકશો.

સામગ્રીઓની પ્રાપ્તિ

મૂતેષુ જગમત્વ તમ્મિન્ પચેદ્રિયત્વમુત્પ્લવ્ત્મ્ ।

તસ્માદપિ માનુષ્ય માનુષ્યેઽપ્યાયદેશશ્ચ ॥

દેશે કુલ પ્રધાન કુલે પ્રધાને ચ જાતિસ્તૃષ્ઠા ।

જાતૌ રુપસમૃદ્ધો રપે ચ ચલ વિશિષ્ટતમમ્ ॥

મવતિ ચલ ચાયુષ્ક પ્રવૃદ્ધમાયુષ્કતોપિ વિજ્ઞાનમ્ ।

વિજ્ઞાને સમ્યક્ત્વ સમ્યક્ત્વે જીલ્ સપ્રાપ્તિ ॥

સ્થાવર અને જગમ (ત્રમ) એમ બે પ્રકારના જીવો છે. જ્યાંવડ જીવોને એકજ ઇન્દ્રિય હોય છે જગમ જીવો બે ત્રણ, ચાર બે પાંચ ઇન્દ્રિયોનાં હોય છે. આપણને પગથી લઈને તે માથા સુધીના શરીર, જીભ આખા નાક ને કાન મગીને પાંચ ઇન્દ્રિયો છે એક ઇન્દ્રિય જીવોમાં પૃથ્વી પાણી વનસ્પતિ, વાયુ અગ્નિ વગેરેના જીવોનો સમાવેશ થાય છે તમે એમ ન સમજશો કે વનસ્પતિમાં જીવ નથી વાયુમાં જીવ નથી અગ્નિમાં જીવ નથી, પૃથ્વીમાં નથી નહિ તે ણધામાં જીવ છે આપણે અત્યારે એકેન્દ્રિય યોનિમાં નથી પણ ધણીવાર ગયા હોઈશું.

જેઓ બે ઇન્દ્રિયવાળા જીવો છે તેને શરીર ઉપરાંત મુખ હોય છે ત્રણ ઇન્દ્રિયવાળા જીવોને વધારામાં નાક હોય છે તેમાં ફેટલાકને માઈલોના માઈલો સુધીની સુખધી આવે છે, પગી ફેટલાકને ચમુ (આખ) ઇન્દ્રિય હોય છે અને પછી કાનની ઇન્દ્રિય હોય છે આપણે પાંચે ઇન્દ્રિયો પ્રાપ્ત કરી છે પાંચે ઇન્દ્રિયો પ્રાપ્ત કરવા પછી પણ ઉંચું પચેન્દ્રિયપણું પ્રાપ્ત કર્યું છે અને તેમાં પણ મનુષ્યપણું મધેડા કાગડા કુતરા બીલાડા સુવર તથા નાના પ્રકારના પશુઓને પાંચ ઇન્દ્રિયો હોય છે પણ આપણે મનુષ્યરૂપે થયા એટલે આપણી હક આગળ વધી આપણે મનુષ્ય-૧ એન્દ્રિય થયા છીએ.

દુનિયામાં જે પ્રકારના દેશ છે આર્ય અને અનાર્ય એની પરીક્ષા શી ? હિંદુસ્તાનમાં જન્મે છે તે આર્ય, એમ આપણે માનીએ છીએ અને બીજાને અનાર્ય માનીએ છીએ, પણ ખરી રીતે તો જીવનના લક્ષ્યનું - ક્રિયાનું પાલન કરનાર આર્ય છે અને અનાર્યનું કામ કરનાર અનાર્ય છે ધર્મ ધર્મ સળધી ફેટલાકને ખબર પણ નથી હોતી. ધર્મ, અર્થ કામ અને મોક્ષ એ ચાર પુરુષાર્થ છે જે કામ પુરુષાર્થ કે અર્થ પુરુષાર્થમાં મગસુલ રહે છે દિવસ ને રાત તેની પાછળ મડયો રહે છે, તે અનાર્ય છે જેને સદ્ભાવના, સદ્ગુણની જોગવાઈ નથી, તેવા ગામ દેશમાં ઉત્પન્ન થનાર માણસ અનાર્ય છે

આપણામાં આર્યત્વનું અભિમાન રાખી ગરીબો તેવા ગુણો છે-આપણને તેવી સામગ્રી મળી છે, તેથી આપણે આર્ય કહેવાઈએ ડીએ આપણે આર્ય દેશમાં ઉત્પન્ન થયા છીએ અને ઉત્તમ કુળમાં જન્મ્યા છીએ ઉત્તમ કુળ એટલે પ્રાક્ષણ કે વાણિયાજ, તે જામત જાતિમાં ન પડેને જે કુળમાં સદાચાર શુદ્ધિ, પવિત્રતા હોવા હોય તે ઉત્કૃષ્ટ કુળ કહેવાય જૈન યા પ્રાક્ષણ કુળમાં જન્મી અખાત ખાય, અપેય પીને દુરાચાર નેવે તેને ન તો આર્ય કહી શકાય કે ન તો ઉત્તમ કુળનો કહી શકાય

આચરણથી જ કુળની પરીક્ષા થાય છે જાતિમાં અભિમાન લેના જેવું શું છે ? ઉત્તમ જાતિમાં ઉત્પન્ન થવા છતાં અનાર્ય કામ કરે, બુરા કામ કરે તો તે નરકનો અધિકારી બને છે

જ્યારે એક માણસ નીચ જાતિમાં જન્મવા છતાં ઉચ્ચ જાતિવાળા કરતાં શ્રેષ્ઠ કામ કરે છે, તો તે મોક્ષનો પ્રથમ અધિકારી છે એક જૈન છે, બીજો ચમાર છે જૈન, જૈન કુળમાં

જન્મવા છતાં દુરાચારી, લુચ્ચો લકડગો, બલિચારી અને દુર્ગુણોથી પરિપૂર્ણ હોય અને તેનાથી નીચ ગણાતો ચમાર પવિત્ર હોય શુદ્ધ આચરણ આચરનારો અને સત્ય બોનનાગ હોય તો આ બેમાં મોક્ષનો પહેલો અધિકારી તો પેલો કહેવાતો ચમારજ છે

જીવનનું ધ્યેય શું છે ? માણસ કોઈ પણ કુળમાં જન્મેલો હોય પણ આચરણની, પવિત્ર જીવનની જરૂર છે ઉત્તમ કુળમાં ઉત્પન્ન થવું એ તો મહાન્ પુન્યનો ઉદય હોય તોજ બની શકે આપણે ઉત્કૃષ્ટ જાતિમાં ઉત્પન્ન થયા, પણ પાપના ઉદયથી કંઈપુ શરીર હોય તો ? જો કે આત્મકલ્યાણ સાથે કંઈપા શરીરને સબધ નથી પણ દુનિયાની યાત્રા સુખરૂપ કરવા અન્ય સામગ્રી સાથે સારા શરીરની પણ જરૂર છે

એક માણસ સુદર રૂપવાળો છે, પણ મન વ્યવન ઝાલાથી શક્તિહીન છે ઉત્તમ જાતિ ઉત્તમ કુળ ને ઉત્તમ રૂપ મળવા છતાં તેનું શરીર બેકાર હોય તો શું કામનો ? ઘાટકોપરમાં એક ભાટીયા ગૃહસ્થને ત્યાં છ મામનું બાળક હતું તે જોવાને ઘણા લોકો લેગા થયા હતા, કારણ કે તેમાં વિચિત્રતા હતી અને પણ તેને જોવા ગયા હતા, તે વખતે તે માતાની ગેહમાં હતું છોકરાના વાગ આપો, કપાળ મહાન્ તેજસ્વી, કેમ જાણે કોઈ ઝરિનો જીવ ઉત્પન્ન થયો હોય, એવું હતું પણ તેના ઉપરનું કપડું ઘાડીને જોયું તો દેહથી નીચેનો ભાગજ નહિ નીચે એક છીદ્ર હતું, તે વાટે તે પેશાબ અને ટટી કરતું તેને હાથ પણ નહોતા. આટલો રૂપવાન છોકરો છતાં આખા શરીરે અપંગ ! શું તેનું જીવન ! આવું જીવન આપણું હોય તો ?

આપણને તો હાલ પગ જઘા માવન મળ્યા છે એટલે આપણે મન્ત જન્યાં આપણા પુન્યનો ઉદય હશે ત્યારે તો આપણે ઉચ્ચ કુળમાં જન્મ્યા આપણને બધી મામત્રી મળવા છતાં જીવનની માર્થિકતા કરવાનું બૂલી જઈએ તો આપણા જેવું અધમ બીજું કોઈ ન હોઈ શકે માનસિક, શારીરિક અને વાચિક બધા પ્રાપ્ત થવું, એતો અતિપુન્યનો ઉદય હોય ત્યારેજ જને છે

ધારો કે એક બાળકનું મન, નચન અને કાયા મજબુત, મતેજ અને શક્તિગામી છે, છતાં તે ગર્ભ માં જ મરી જાય છે, બીજું બાળક જન્મ્યા પછી બીજા વરમમાજ મરી જાય છે એને માટે તો મસાગમા આવવું ન આવવું જાને મરણ જ છે ને ? પણ આપણને લાખુ આયુષ્ય પણ મળ્યું, ૨૫ વરસના થયા, ૫૦ વરસના થયા ૬૦ વરસના થયા, છતાં ઉમરને માથેક ન કરીએ તો અકલ્લ મારીજ ગઈ કહેવાય

લોકો પોતાના હાથે મેઠો બાળકોને દાટી આવે છે એકઠોને ખલા ઉપર ચઢાવીને સ્મશાનમાં લઈ જઈ બાળીને લગ્ન કરી નાખે છે છતાં પોતે મમજતા નથી કે માડ આયુષ્ય લાખું છે, તો માગ જીવનનું સાર્થક કરી લઉં એવો વિચાર નથી આવતો, ત્યારે શું અકલ્લ મારી ગઈ છે એમ ન કહેવાય ? આપણને જે સામગ્રી મળી છે તે કેટલી ઉચી છે તેનું આપણને ખરેખર જ્ઞાન નથી

સારું શરીર મળ્યું હોય, બળ હોય, અને આયુષ્ય પણ મળેલ હોય, છતાં અકલ્લના બાગ્દાન હોઈએ-બુદ્ધિ માત્રે બારમો ચક્રમા હોય, કર્તવ્ય અકર્તવ્યનું જ્ઞાન ન હોય, તો શરીરબળ અને આયુષ્ય શા કામનાં ?

તમારામાં બુદ્ધિબળ છે, તથા તો તમે સદ્ગતિના બળરામાં છકકો પડો એવવાનું જાણો છો. અમુક માણસ કેવો છે અને અમુક કેવો છે તેની સમાવેશના કરો છો. આ બધું બુદ્ધિ અને નિઃશંક પરિણામ છે. તેનું જો તમે આત્મનિત્ય તન, આત્મકલ્યાણમાં ઉપયોગ કરો તો એક પાર થઈ જાય. પણ આપણે તો તેનો દુરુપયોગ કરીએ છીએ.

કેંદ્ર માણસને બુદ્ધિ પ્રાપ્ત થઈ છે, વિજ્ઞાન પણ પ્રાપ્ત થઈ છે, પણ જો શ્રદ્ધા-વિશ્વાસ ન હોય તો બધુંયે ધૂળ ઉપર લીપણ મમાન છે એટલે શ્રદ્ધા જરૂર જોઈએ. હવે 'શ્રદ્ધા' પણ હોય છતાં જો તેનામાં ગ્રીયત્વ નથી, પવિત્રતા નથી, આચાર નથી, તો આત્માનું ક'યાણુ સારી થકાતું નથી.

ઘણા માણસો જ્ઞાની છે, દુનિયાને અજ્ઞન આપનાવાળા છે. અગાધ મનાવવાની તાકાત રાખવાનાળા છે પણ પોતાને મારે હિતકર શું છે? તે જાણી શકતા નથી. કેટલાક કાશીના પડિતો વેદ પુરાણના સમર્થ જાણકાર હોય છે, તમો જ્યારે ચર્ચા કરે ત્યારે પોતાના હાથમાં ચાકુ રાખે સંસ્કૃતની ચર્ચા હરમ્યાન જો અનુભવાન્ની પણ ગરવથી થાય તો તેઓની એવી મજબૂત પ્રતિજ્ઞા કે ચપ્પુરડે પોતાની જામ કાપવા તૈયાર થાય સંસ્કૃતના આવા ધુરધર વિદ્વાનો કાશીમાં હતા.

પણ તેમનું જીવન-આચાર જોઈએ તો આપણને ત્રાસ થાય તેઓ જીવંતનો નાશ કરવામાજ શૂરા પૂગ ગંગા નદીમાં સ્નાન કરવા જાય ત્યારે સૂર્યની સામે મોહું કરી સોહ મોહું નો વંપ કરતા મોક્ષ માગે, પણ નજર તેમની માછલા પર હોય અને ઘેર જાય ત્યારે લોટામાં ૪-૫ માછલા નાખી શાક કરી ખાઈ લે ત્યારે આ જ્ઞાન

બુદ્ધિ-વિજ્ઞાન નું ઢાંચના ? જ્ઞાન માથે આચાર નથી, વિચાર નથી જીવન નથી, તો તે શું કામનું ?

તાવને રોકના કવીનાઈન ઠીક છે, પણ જો આપણે તેનો ઉપયોગ ન કરીએ તો તાવ ન રોકાય આત્મચલાણ કરવું જોઈએ, મોક્ષ મેળવવો જોઈએ, એવું જ્ઞાન હોય અને શ્રદ્ધા પણ હોય પરંતુ તે માટે પ્રવૃત્તિ ન કરવામા આવે તો મળેલું જ્ઞાન-શ્રદ્ધા શા કામના ?

કોઈને ગાળો દેની, કોઈ પર હુમલો કરવો, નુકસાન કરવું તે મોટું પાતક (પાપ) છે કોઈ નથી ચાહતું કે પોતાના છોકરાને કોઈ આવીને મારી જાય, છતાં તે બીજાના છોકરાને મારવા પીટવાને તૈયાર થાય છે તે નથી ચાહતા કે તેને કોઈ લૂટી જાય પણ બીજાને લૂટવા તૈયાર થાય છે, કોઈ નથી ચાહતું કે પોતાના ઘરમા કોઈ રોગી થાય, છતાં બીજા રોગી થાય તો ખુશી મનાવા તૈયાર થાય છે તે નથી ચાહતો કે પોતાનો કોઈ તિરસ્કાર કરે, છતાં બીજાનો તિરસ્કાર કરવા તે તૈયાર થશે આ જ્ઞાનનો દુરુપયોગ છે- બુદ્ધિનો દુરુપયોગ છે આપણે જાણીએ તેમાનું થોડું - ઘણું પણ આચારમા ઉતારીએ તોયે બસ છે

ખૂનથી ભીંજાયેલા-ખૂનથી રંગાયેલા કપડા પહેરવાથી પાપના ભાગીદાર બનાય છે અને તે પાપ દરેકે ભોગવવું પડે છે, એવું જાણવા છતાં ઉપાશ્રયોમાથી, સ્થાનકોમાથી અને દેરામરોમાથી જ અપવિત્ર કપડાનો ઉપયોગ નથી મટાવી શક્યા, એ હું ખની વાત છે

જ્ઞાન અને શ્રદ્ધા સાથે ચારિત્ર ન હોય તો જીવનને સુધારી ન શકાય ભલે થોડું પણ જાણતા હોઈએ, એટલું આચારમા ઉતારશું તો લાભ થશે એક માણસ મહાન્ વિચક્ષણ

હોય-મહાન તત્ત્વવેત્તા હોય પણ સતિભાગ નેટલુ જે જ્ઞાન આચળમા ન મૂકે તો શુ ઠામનું ?

જ્ઞાનની માથે શ્રદ્ધા અને તે પડી શીત-આચાર એટલા માટે કહેવામા આવેલ છે કે શ્રદ્ધા વિના કોઈ કાર્ય રૂપતું નથી. આપણામા શ્રદ્ધા છે તો જ્ઞમ આગળ મૂકીએ છીએ, ને આપણને એમ લાગે કે પગલુ આગળ વધવાથી નીચે પડીશું તો તમે ઠી પગલુ આગળ મૂકો ખરા ? શ્રદ્ધા વિશ્વાસ, યતીનની જરૂર છે અત્યારે આપણે શ્રદ્ધાનો ઉપયોગ રૂઢી પૂજામા કરીએ છીએ પણ તેમ નહીં કરતા લાભાલાભ જોડે. જોઈએ અધશ્રદ્ધાથી ચાનીએ તો ખાડામા મડીએ અને નિવાહની વરમી થાય.

એક પ્રાણી દર વર્ષે પોતાના બાપનું શ્રાદ્ધ કરતો હતો તે વખતે તે બીલાડીને ધાલવે બાધના ચોકામા જઈને બીલાડી પહોંચીને બાધાવી ન દે એ કારણે બીલાડીને બાધવામા આવતી હતી તેનો દીકરો આ કિંદા જોડા કરે કાળે કળીને તેનો બાપ તથા બીલાડી મરી ગયા તેથી બાપના શ્રાદ્ધ વખતે બીલાડી તો જોઈએ રમોઈ થઈ ગઈ એટલે તે ઝોગી લઈ ઘરો ઘર બીલાડી શોધવા નીકળી પડ્યો લોકો પૂછવા લાગ્યા કે બીલાડીને શુ કર્યો ? ત્યારે તે કહેવા લાગ્યો કે શ્રાદ્ધ વખતે મારા બાપા બીલાડીને ધાલવે બાધના તેથી મારા બાપના શ્રાદ્ધ વખતે મારે પણ બીલાડી બાધવી જોઈએ ' આ ઉપરથી આપ સમજી શકશો કે તેને બાપ પરની શ્રદ્ધા ખરી પણ વિવેક વિનાની શ્રદ્ધા જેને અધ વિશ્વાસ પણ કહેવામા આવે છે, તે તેનામા હતો અને તેનો ઉપયોગ તેણે રૂઢીપૂજામા કર્યો.

માટે હું તમને કહું છું કે તમાર લાલાલાલ, સારામાગ્નો વિચાર કરી આગળ વધવા કોશીશ કરવી જોઈએ આથીજ

સમ્યક્ત્વ પ્રાપ્ત થવાનું જીવનની સાથે જાની મીડીના આ બધા પગથિયા છે તમને મળેલ સામગ્રી-ત્રસપણું પચેન્દ્રિયપણું મનુષ્યપણું આર્યદેવ, ઉત્તકુળ, ઉત્તમ જાતિ માટે રૂપ, મન વચન કાયાનું ગળ, લાબુ આયુષ્ય, વિનાન, શ્રદ્ધા અને સદાચાર-એ બધી સામગ્રી મફત થશે? આટલી બધી મળેલી સામગ્રીને જો નિરર્થક ગુમાવીએ તો, આપણા જેવાં ડોઢ બીજાં મૂખં નથી આટલી સામગ્રી છતાં નીચે પડવાનો વખત આવે તો આપણા જેવાં ડોઢ બીજાં અધમ નથી

શુ ચાહેા છો ?

તમે મનુષ્ય જીવનમાં આબ્યા છો અને ઘણી ઘણી સામગ્રી પણ મળી છે હવે તમે શુ ચાહેા છો ? એ તમારે નક્કી તો કરવું જોઈએ તમે ઠાઠિયાવાડથી, ગુજરાતથી અને બીજાં દેશોથી અહિં આબ્યા, તે વેપાર દેવગાર નોકરી ચાકરી કરીને પૈસાં કમાવવા આવીજ રીતે મનુષ્ય જીવનનું કાંઈ લક્ષ્ય હોવું જોઈએ તમારું લક્ષ્ય-ધ્યેય શુ છે તે મને જતાવશો ? કે જેથી કરીને હું તમારા ધ્યેય મુજબ વ્યાખ્યાન આપુ અગર તમારું લક્ષ્ય નગદ નારાયણ લેગા કરવાનું હોય, તો હું વ્યાખ્યાન દરમ્યાન પૈમાનીજ વાત કરું કે જેથી તમે પેટ ભરીને પૈસા કમાઈ શકો અગર તમારી ભાવના એવી હોય કે સસારના નાના મોટાના વિષયોનો ભોગ કરી શરીરને તૃપ્ત કરવું કે જેથી શરીર એટલું બધું ભારી થાય કે મરણ વખતે ચારને જલ્દે આં શખ્શો ઉપાડવા જોઈએ તો તે મુજબ એવી તમને જડીબુટ્ટી જતાવું કે જે ખાઈને તમે ખૂમ જાડા થાઓ મને જતાવો કે તમારું ધ્યેય શુ છે ? દરેકનું કઈને કઈ ધ્યેય હોવું જ જોઈએ.

અમારી સિવપુરીની પાંચાગામા એક વિઝીટર આવ્યા હતા તે કેળવણીના વડા હતા પાંચાગાના વિદ્યાર્થીઓને કાંઈ મવાવ પૂછાનું તેમને કહેવામા આવ્યું અમે વાર્યું કે તે અંગ્રેજી થા મન્દુતમાથી થોડા સવાવો પૂછશે પણ તેમણે તો એક એક વિદ્યાર્થીને પૂછવા માડ્યું કે તમે શા માટે ભણો છો? કોણે કહ્યું કે વકીલ થવા કોણે કહ્યું કે માસ્તર થવા કોણે કહ્યું કે ઉપદેશક થવા અને એક કહ્યું કે મ સા મા આવીને અમારું શું કર્તવ્ય છે? તે જાણવા ભણીએ છીએ તો તમે પણ કાંઈક કહો કે આ સમાગમા તમે કેમ આવ્યા છો ને તમે કાંઈપણ લક્ષ નહો ન કર્યું હોય તો લક્ષ વિનાનું જીવન શા કામનું?

જેમ લક્ષ વગરની સુમાફરી એ સુમાફરી નથી કહેવાતી તેમ ધ્યેય વગરની જીવગી જીવગી નથી કહેવાતી કોઈ માણસ સુમાફરી કરના નીકળે અને કયા જગતે તે તે ને તે ન જાણતો હોય તો તમે તને બેનકુફજ કહો કે કાંઈ ખીણું? ચોક્કસ મક્કમન નહીં થાય તો ત્યાં પહોંચવાનો રસ્તા-માર્ગ પણ ડુંદનામ આવે તો તમારું ધ્યેય શું છે? તે જણાવો.

કેવું સુખ જોઈએ?

તમારું ધ્યેય પૈસાં કમાવાનું નથી તમારું ધ્યેય શ્રી પરશુવી તે નથી, તમારું ધ્યેય પુત્ર પુત્રાદિ પેદા કરવા તે નથી તમારું ધ્યેય શરીર વધારવું કે ઇન્જન વધારવાનું નથી પણ તેથી વધારે મોટા ધ્યેય માટે તમારું આ સંસારમા આનંદ થયું છે તમે અહીં સુખ પ્રાપ્ત કરવા આવ્યા છો, મોક્ષ પ્રાપ્ત કરવા આવ્યા છો મોક્ષનું નામજ આત્યાતિક સુખ છે તમે કેવા પ્રકારનું સુખ ચાહો છો? એક ક્ષણ માટે

મુખ થાય અને બીજી જ ક્ષણે તમને દુખનો અનુભવ થાય, એવું મુખ ચાહો છો કે હમેશનું નિરતર, આત્યતિક, શાશ્વત મુખ લેવા માગો છો? કેમ તમને પૂછે કે તમે નફો કેટલો ચાહો છો? તો તમે કહેશો કે દુનિયા બગ્ની મિલકત જેટલો! તેવી જ રીતે મુખના સળધમા પણ તમે કહેશો કે ક્ષણિક મુખ નહિ અમને મુખનો એવો ખજાનો ખતાવો કે જે કદિ પણ ન ખૂટે,

આત્માની અદર નિરતર રમણતા કરવામા મુખ છે, આ મુખ નિર્બળતા, ડરપોકપણું ન મટે ત્યાં સુધી પ્રાપ્ત ન થઈ શકે નિર્ભય અવસ્થા-એ પ્રીતગદ્ય પ્રાપ્ત કરી જીવન વ્યતીત કરીએ કે જેથી મોક્ષની પ્રાપ્તિ થાય જે માણસને મસારમા ભય નથી, ડર નથી તે ધર્મનું આચરણ કરે કે તમે તો બધા ધર્મી જ છો ને? તમારામા જે કોઈ અધર્મી હોય તે હાથ ઉંચા કરો જો વાડ! (આ મહામાથી દ્વક્ત ૨-૩ હાથ ઉંચા થયા હતા)

ધર્મી અધર્મીની પરીક્ષા

ત્રેણિક રાત્ર અને અભયકુમારને એક દિવસ વાહવિવાહ થયો ત્રેણિક રાત્રએ કાનુ કે અધર્મી ઘણાં કે ઢગડે મારી પામે જેવા મુકરદમા આવે કે અભયકુમારે કહ્યું અધર્મી ઘોડા છે તની ખાત્રી કરના ત્રેણિક રાત્રએ એક સફેદ અને એક કાળો એવા બે મહેલ કરાવ્યા અને તેમણે ગામમા સાદ પડાવ્યો કે અમુક વખતની અદર ધર્મી મનુષ્યો સફેદ મહેલમા જાય અને પાપી મનુષ્યો કાળા મહેલમા જાય વખત થવા બાદ બંને દરવાજા આગળ ગયા તેમણે સફેદ મહેલ ખોલીને જોયો તો તેમા દુનિયાના મહાપાપી પુત્રા અને દુકાનપર છરી પકડીને બેસનાર દુકાનદારોની ઢેન્ની

દેર લાગી પડી હતી હિંસા, ચોરી વ્યભિચાર કરનાર અને લોભવૃત્તિમાં ફસેલા બધાય મદ્દેદ મહેલમાંથી નીકળ્યા અને કાળા મહેલમાંથી ફક્ત બે ભાઈઓ નીકળ્યા કે જેમનું પ્રામાણિકતા, નૈનિક જીવન પરોપકારવૃત્તિ, ઉદારતા વગેરેનું ખ્યાલિ આખા મમથ દેશમાં હતી.

શ્રેણિક આ બંને ભાઈઓને પૂછ્યું કે તમે અદર કેમ ત્યાગે તેમણે કહ્યું કે અમાન જેવા અધર્મી બીજા કોઈ નહિ હોય મનુષ્ય જીવનમાં શું કરવું જોઈએ તેનું જ્ઞાન ભૂલ્ય અને અમે જે જીવનની પ્રતિજ્ઞા લીધી હતી તે ભૂલથી અમાર મોઢામાં આવી ગઈ અહિંસા મત્ય બ્રહ્મચર્ય નિર્વેભિત રાખવા છતાં એક સાધારણ પ્રતિજ્ઞાનો ભંગ થવા માટે તેઓ પોતાને અધમજ સમજતા હતા આવા લોકો આજે કંઈક હશે ? તમારા આત્માને પૂછો કે તમે અત્યાર સુધીમાં કેટલી પ્રતિજ્ઞા લઈને તોડી હશે ? કામ ન પડે ત્યાં સુધીની તમારી પ્રતિજ્ઞા ! લાડના જ્યાં સુધી ન મળે ત્યાં સુધી લાડવાનું બાધા અને લાડવા મળે ત્યારે ? 'બાધા મારી મા ને વાડવા' ઉપરથી ઉતરીને તે દાળ પર જ.

અર્જુનની પ્રતિજ્ઞા

તમે તો બહુ પાકા છો સાધુ જેવ ધર્મ ને આત્માને ચે હોજો પ્રતિજ્ઞા કેવું નામ ! અર્જુન જ જન્મમાં પહોંચે ફરતા હતા તે વખતે શ્રાક્ષણોની ગાયો ચોર લાગે જરા તેમણે અર્જુનને ફરીયાદ કરી કે તમાન જેવા શત્રુપુત્ર હોવા છતાં અમારી ગાયો ચોર લઈ જાય તે ગજબ ઝેવાય અર્જુને કહ્યું કે હું તમારી ગાયો પાછી લાવી આપીશ તે વખતે તેમની પાને કાંઈ હથીયાર નહોતું, તેથી હથીયાગ લેવા તમને મહેલમાં જવું હતું પણ ત્યાં આખા યુધિષ્ઠિર ને દ્રોપદી બેઠા હતા

પાડવોમા એ નિયમ હતો કે પાચમાથી કેાઠ પણ એક બાઇ દ્રોપદી પાસે બેઠેલ હોય ત્યારે જો બીજે બાઇ બાય તો તેને ૧૪ વર્ષ સુધી વનવાસ લોગવવો પડે અર્જુને પ્રતિજ્ઞાની રક્ષા કરવા અર્થે યુધિષ્ઠિર અને દ્રોપદીના વાર્તાલાપ-ખડમા પ્રવેશ કરી હથીયાર લીધા ને ગાયો લાવી આપી, ૧૪ વર્ષના વનવાસનુ પ્રાયશ્ચિત લોગચુ વનવાસ જતી વળતે યુધિષ્ઠિરે અર્જુનને કહ્યુ કે તારે તો અકસ્માત રીતે, સકારણ સકટ સમયે આવવુ પડયુ છે વળી તુ અમારાથી નાનો છે એટલે આ નિયમનુ પાલન કરવાની જરૂર નથી અર્જુન કહે છે કે આપણા નિયમમા એવો અપવાદ રાખવામા આવ્યોજ નથી અર્જુને ચૌદ વર્ષનો વનવાસ લોગવ્યોજ

આનુ નામ પ્રતિજ્ઞા સાચી બાધા સાચુ ધ્યેય સાચુ જીવન "વેદ વ્રતયમિ કાર્ય સાધયમિ" બન જાય તો બલે જાય તેની હરકત નહિ, પણ પ્રતિજ્ઞાનુ પાલન તો થવુ જ જોઇએ પ્રતિજ્ઞાની સફળતા તેના પાલનમા જ છે જીવનના ધ્યેયને સફળ કરવામા જ ખરી બહાદુરી છે મનુષ્ય જીવનનું ધ્યેય સુખની પ્રાપ્તિ છે તે માટે ધર્મનુ આચરણ કરવાની જરૂર છે આજે કોઈ નથી કહેતુ કે અમે અધર્મી છીએ સૌ પોતાને ધર્મી કહેવડાવવાનુ અભિમાન લે છે પણ જ્યાં સુધી તમે સાચા ધર્મનુ આચરણ ન કરો ત્યાં સુધી સાચા ધર્મી હોઈ શકતા નથી

સાધન એ ધર્મ નથી

તમે ધર્મ માત્ર સાધનોમાજ સમજી રાખ્યો છે તેથી જ લઠાલટી ચાલે છે ધર્મના સાધનો તે ધર્મ નથી પૂજા કરવી, સામયિક કરવી, સંધ્યા કરવી, નમાજ પઢવી, યોગની

સાધના કરવી તે બધી ક્રિયાઓ સાધન છે-ધર્મ નથી. ધર્મના નિમિત્તથી તે કળ્યાણ આવે છે. અતઃકરણને ગુણ કરવું, હૃદયને પવિત્ર કરવું, નિષ્પાપ કરવું, એજ સાચો ધર્મ છે. સામયિક સમભાવ માટે છે. પ્રતિક્રમણ કરેલા પાપના પ્રાયશ્ચિત્ત માટે છે અને ધર્મની પ્રાપ્તિ માટે છે ક્રિયા તેના કારણબૂત છે. પૂજા કરતા, દાન કરતા પ્રતિક્રમણ ને સામયિક કરતા, સંધ્યા કરતા, જ્ઞાનચર્યાનું પાલન કરતા ઠતા જો હૃદય શુદ્ધ ન થાય તો તે ધર્મ નથી.

જે લક્ષ્યાધિપતિ શેઠીયાઓ મદિન્ના ભગવાનની પૂજા કરવા બાથ કિંમતી દ્રવ્ય લઈ ભગવાનની પૂજા કરી હૃદયની શુદ્ધિ કરવી એવો તેમનો ભાવ હોય, પણ પૂજા કરતા બન્ને લડી પડે એક કહે કે હું પહેલી પૂજા કરૂં બીજો કહે કે હું પહેલી પૂજા કરૂં એક કહે કે હું ચોધરી છું બીજો કહે કે તું ચોધરી છે, તો જુ લક્ષ્યાધિપતિ છું બન્ને પૂજા કરવા હૃદયની શુદ્ધિ કરવા ભક્તિનો ખાવો લેવા ગયા હોય, પણ પૂજાના અથએ યાજ્ઞીઓ ઉડાવી કવેગ કરે તો તમે બતાવો આમા હૃદયની શુદ્ધિ થાય ખરી? આપણે જુવેના છીએ માટે જે કંઈ ધર્મક્રિયા કરવી તે આત્માની શુદ્ધિ માટે કરવી જોઈએ. અને તે ક્રિયા શુદ્ધ રીતે ત્યારેજ થઈ શકે કે જ્યારે જીનનનું ધ્યેય શું છે તે બરાબર સમજીએ. જુવે ધર્મની આરાધના કેમ કરવી? એ આત્માની કાલે વિચારીશું.

વ્યાખ્યાન ૨ જી

(તા ૧૪ જુન ૧૯૩૭)

ધર્મની આરાધના કેમ કરવી ?

ૐ હ ઠાલે આપણે જોઈ ગયા કે મનુષ્ય માત્રનું ધ્યેય સુખ મેળવવાનું છે અને એટલાજ માટે મનુષ્ય માત્ર રાત દિવમ પ્રયત્ન કરે છે એ સુખ પણ ક્ષણિક તો નહિ આત્યન્તિક સુખ-મોક્ષ સુખની વાતો તો દૂર રહી, આ ગ્રસારમાં રહીને સુખમય જિંદગી વ્યતીત થાય તો પણ ઘણું છે અને તે પ્રમાણે સુખમય જિંદગી ત્યારેજ વ્યતીત થાય જ્યારે મનુષ્યનું જીવન નિર્ભય ગંઢે મનુષ્યનું જીવન નિર્ભય ક્યારે અને ? તે સંગ્રહી કહ્યું છે —

યો ધર્મશીલો જિતમાનરોષી,
વિદ્યાવિનીતો ન પરોપતાપી ।

સ્વદારુણઃ પરદાસ્વર્જી,
ન તસ્ય લોભે ભયમસ્તિ કિંચિત્ ॥

ધર્મના આચરણવાળો માન અને રાખને છૂતનાર નિઝાવટ વિનીત, બીજાને દુષ્ટ દેવાથી દૂર રહેનાર, સ્વદારામાં સતોષી અને પરબીનો ત્યાગી આવુ આચરણ રાખનારને કોઈનો જ કે મત્યુનો પણ ભય નથી હોતો.

આમાં પહેલામાં પહેલું સુખસાધન ધર્મનું આચરણ છે એક માણસ જ્યાં સુધી ધર્મનું આચરણ નથી કરતો, ત્યાં સુધી તે સુખનો અધિકારી નથી થઈ શકતો એક માણસ ધર્મનો ઢોંગ કરે છે તો જગત કહે છે કે તે ધર્મ કરે છે પણ બીજી ઘડીએ આપણે પૃથ્વીએ કે તને કોઈનો ભય છે જ નહિ તો આપણને હકારમાં જવાબ મળે છે પણ જો કામ એક સાથે સભની ન શકે જો તમે સાચા ધાર્મિક હો તો તમારામાં ભય ન હોય અને જો તમારામાં ભય છે તો તમે સાચા ધાર્મિક નથી.

ધર્મ શી વસ્તુ છે ?

આપણે ધર્મ જરૂર કરીએ છીએ, પણ તે બહારનો ધર્મ છે તંને આત્માની સાથે જોડે સ્પર્શ થાય છે આપણે રૂઢીને ધર્મ સમજી આચરણ કરીએ છીએ પણ રૂઢી અને ધર્મ બંને વસ્તુ જુદી છે જે કિંવા કરવાથી જેના સમાગમમાં જનાથી અનકરણની શુદ્ધિ થાય તેનું નામ ધર્મ છે મન્ત્રકરણશુદ્ધિત્વ ધર્મત્વમ્ । બહારના સાધનો તે ધર્મ નથી સાધન અને સાધ્ય જુદી જુદી વસ્તુ છે જેનાથી હૃદયની શુદ્ધિ થાય તે ધર્મ જો હૃદયની શુદ્ધિ ન થતી હોય તો ધર્મ ન કહેવાય ગમે તે મત પણ કે ધર્મના સત સાધુઓ હોય, પણ, તેમની પાસે જવાથી આત્મા સતુષ્ટ થતો હોય પવિત્રતા ઉત્પન્ન થતી હોય લાલ થતો હોય તો સમજાવે કે તે ધર્મ છે.

ધર્મની બીજી વ્યાખ્યા કૃપાયન્નિવૃત્તિત્વ ધર્મત્વમ્
તેનાથી ઠરાયની નિવૃત્તિ થાય, એ ધર્મ કોવ, માન, માયા
અને લોભ-આ ચાર ક્ષાયો આત્માને ત્રાસ આપી રહ્યા છે
લૂટી રહ્યા છે, તેને જ્યામુધી આપણે જેર ન કરીએ-પાતળા
ન કરીએ ત્યા મુધી સાચો ધર્મ પ્રાપ્ત કર્યો છે, એમ
ન ઠહેવાય

આમ ધર્મની વ્યાખ્યા બુદ્ધિ બુદ્ધિ ગીતે કરવામા આવી
છે જૈન ધર્મમા એવી વ્યાખ્યા કરવામા આવી છે કે
ચત્તુસદ્ધાયો ધર્મો । વન્તુનો સ્વભાવ, તેનું નામ ધર્મ છે
જેમ અગ્નિનો ધર્મ ઉષ્ણતા છે, પાણીનો ધર્મ શીતળતા છે,
તેમ આત્માનો ધર્મ સચ્ચિદાનંદમય છે જેને હિંદુ ધર્મમા
મત, ચિત્ત અને આનંદ કહે છે, તેને જૈનો જ્ઞાન,
દર્શન અને ચારિત્ર કહે છે જેમ આત્માથી તે બુદ્ધા ન
રહી શકે, તેમ ધર્મ ધર્મોથી બુદ્ધો ન રહી શકે ઉષ્ણતા
અગ્નિથી બુદ્ધી ન રહી શકે અને શીતળતા પાણીથી ઠર ન
રહી શકે જો આપણે આટલું સમજીએ તો કોઈ પણ
પ્રકારનો મનભેદ ન રહે આત્મિક ધર્મ ન ઝોળખીયે ત્યા
મુધી આપણે પાછા ઠીએ

ધર્મની ઉત્પત્તિ થઈ શકે કે ?

એક બાઈએ પૂછ્યું કે ધર્મની ઉત્પત્તિ કયારથી થઈ ?
આનો કાંઈ જવાબ દઈ શકે ? ધર્મની ઉત્પત્તિ કદિ થઈ શકે ?
જયારથી વસ્તુ ત્યાંથી ધર્મ જયારથી આત્મા ત્યારથી ધર્મ
જયારથી પચમૂત ત્યારથી ધર્મ વર્મ વિના ધર્મી ન રહી શકે
ત્યારે લોકો કહે છે કે બૌદ્ધ ધર્મ, જૈન ધર્મ, સનાતન
ધર્મ આદિ ધર્મોની ઉત્પત્તિ કેમ થઈ ? તે જાણવ તમે શુ

ધર્મના આચરણનાણો, માન અને રારને છતાંનાર વિધાવરે વિનીત બીજાને દુષ્ટ દેવાથી દૂર રહેનાર, સ્વહાગમા સતોષી અને પરસ્ત્રોનો ત્યાગી આવું આચરણ રાખનારને કોઈનો બંડ મૃત્યુનો પણ ભય નથી હોતાં.

આમા પહેલામા પહેલું મુળસાધન ધર્મનું આચરણ છે એક માણસ જ્યાં સુધી ધર્મનું આચરણ નથી કરતો ત્યાં સુધી તે મુળનો અધિકારી નથી થઈ શકતો એક માણસ ધર્મનો ઢોંગ કરે છે તો જગત્ કહે છે કે તે ધર્મ કરે છે પણ બીજી ઘડીએ આપણે પૂછીએ કે તેને કોઈનો ભય છે કે નહિ તો આપણને હંકારમા જવાબ મળે છે પણ જો કામ એક સાથે મળતી ન શકે જો તમે સાચા ધાર્મિક હો તો તમારામા ભય ન હોય અને જો તમારામા ભય છે તો તમે સાચા ધાર્મિક નથી.

ધર્મ શી વસ્તુ છે ?

આપણે ધર્મ જરૂર કરીએ છીએ, પણ તે ખૂદારનો ધર્મ છે તેને આત્માની માથે જોડો સ્પર્શ થાય છે આપણે રૂઢીને ધર્મ કમણ આચરણ કરીએ છીએ પણ રૂઢી અને ધર્મ બન્ને વસ્તુ જુદી છે જે કિના કરવાથી જેના સમાગમમા જવાથી અન કરણની શુદ્ધિ થાય તેનું નામ ધર્મ છે અન્તઃકરણશુદ્ધિત્વ ધર્મત્વમ્ । ખૂદારના સાધનો તે ધર્મ નથી સાધન અને સાધ્ય જુની જુદી વસ્તુ છે જેનાથી હૃદયની શુદ્ધિ થાય તે ધર્મ જો હૃદયની શુદ્ધિ ન થતી હોય તો ધર્મ ન કહેવાય ગમે તે મત પણ કે ધર્મના સત સાધુઓ હોય, પણ, તેમની પાસે જવાથી આત્મા સતુષ્ટ થતો હોય, પવિત્રતા ઉત્પન્ન થતી હોય, લાલ થતો - હોય તો સમજાવે કે તે ધર્મ છે.

ધર્મની ખીન્નુ વ્યાખ્યા કપાયનિવૃત્તિત્વ ધર્મત્વમ્ જેનાથી કપાયની નિવૃત્તિ થાય, એ ધર્મ ક્રોધ માન, માયા અને લોભ-આ ચાર કપાયો આત્માને ત્રાગ્ આપી રહ્યા છે લૂટી રહ્યા છે, તેને જ્યાસુધી આપણે જેર ન કરીએ-પાતળા ન કરીએ ત્યા સુધી સાચો ધર્મ પ્રાપ્ત કર્યો છે, એમ ન કહેવાય

આમ ધર્મની વ્યાખ્યા જુદી જુદી રીતે કરવામા આવી છે જેન ધર્મમા એવી વ્યાખ્યા કરવામા આવી છે કે ષટ્સુસદ્ધાયો ધર્મોઃ । વસ્તુનો સ્વભાવ, તેનું નામ ધર્મ છે જેમ અગ્નિનો ધર્મ ઉષ્ણતા છે, પાણીનો ધર્મ શીતળતા છે, તેમ આત્માનો ધર્મ સચ્ચિદાનંદમય છે જેને હિંદુ ધર્મમા મત, ચિત્ત અને આનંદ કહે છે, તેને જેનો જ્ઞાન, દર્શન અને ચાગ્રિ કહે છે જેમ આત્માથી તે જુદા ન રહી શકે, તેમ ધર્મ ધર્મોથી જુદો ન રહી શકે ઉષ્ણતા અગ્નિથી જુદી ન રહી શકે અને શીતળતા પાણીથી ફર ન રહી શકે જે આપણે આટલું મમજીએ તો કોઈ પણ પ્રકારનો મતલેહ ન રહે આત્મિક ધર્મ ન યોગખીએ ત્યા સુધી આપણે પાછળ ડીએ

ધર્મની ઉત્પત્તિ થઈ શકે કે ?

એક ભાઈએ પૂછ્યું કે ધર્મની ઉત્પત્તિ ક્યારથી થઈ ? આનો કોઈ જવાબ દઈ શકે ? ધર્મની ઉત્પત્તિ કદિ થઈ શકે ? જ્યા થી વસ્તુ ત્યારથી ધર્મ જ્યારથી આત્મા ત્યારથી ધર્મ જ્યારથી પચભૂત ત્યારથી ધર્મ ધર્મ વિના ધર્મી ન રહી શકે ત્યારે લોકો કહે છે કે બૌદ્ધ ધર્મ, જૈન ધર્મ, સનાતન ધર્મ આદિ વર્ગોની ઉત્પત્તિ કેમ થઈ ? તે બાબત તમે શુ

ઢોડો છે ? આનો જવાબ એ છે કે ધર્મની ઉત્પત્તિ વસ્તુ નથી પણ નામની ઉત્પત્તિ છે જ્યાંથી જિન-તીર્થ કર થયા અને તીર્થ ડે ધાર્મિક પ્રરૂપણા ડરી-આત્મિક ધર્મની-સ્વભાવ ધર્મની પ્રરૂપણા કરી, ત્યાંથી જન ધર્મ કહેવાયો જિનેશ્વરના નામ પરથી જન ધર્મ રૂડેવાનો આવી . ડીને ળીધ વિગેરે બધાંયે ધર્મોનુ મમજુ

ધર્મની ઉત્પત્તિ ન થઈ ગેરે સપ્રહાયની ઉત્પત્તિ થઈ વાડો બાધી તમા ઢાર પુન, ત્યાંરે સમજાય ઢે મ્વાપ્તિ વખત થી વાડો થયો ઢે આપણે તો ખનાદિ કાળનો ઇશ્વરને-જગતને અનાદિ માનીએ ડીએ જ્યાંથી જગત ઢે, ઇશ્વર છે ત્યાંથી ધર્મ મૌજૂદ ઢે જનાંથી આત્મા છે ન સાન્ના પદાથી છે ત્યારથી ધર્મ મૌજૂદ ઢે ધર્મની ઉત્પત્તિ થઈ રૂકતી નથી

ધર્મને નામે ઝગડો

આવા અનાદિનિરૂધ ધર્મને માટે મનસે ઝગડા કરવાની જરૂર નથી કુદરતનો વસ્તુનો કુનિયાનો અમ્પીયગ કાળ કરી રૂકે ? જે વસ્તુ અમને પ્રિય છે તે વસ્તુ જગતને પ્રિય ઢે એટલુ સમજાય તો ઝગડો ન થાય,

જગતમા જેટલા ઝગડા બીજા નિમિત્તે નથી થયા તેથી વધુ ઝગડા ધર્મને નામે થયા ઢે. યુરોપમા પણ કંઈ ઝોગા ઝગડા નથી થયા રોમન ઢેથોલી- અને પ્રોટેસ્ટન્ટ વચ્ચેના ઝગડામા તો એજીજીને બાગી હેવાના દાખના બન્યા છે આપણે ત્યાં હજી એલુ નથી થયું ધર્મના અનુનના કાગળે આ દયા થઈ છે

વર્ધના નિમિત્તે મનાતનીઓ અને આર્યમમાજીઓ,
ગમાનુભે અને નવલ સપ્તાયનાજાઓ, મ્થાનકનાસી અને
મર્તિપૂજકો શ્વેતામ્બરો અને દિગમ્બરો એ જાધાએ
લઢયા છે ને લઢી ગઢ્યા છે અદ્વગ્ધાને ગમે તે
કાનુ દુશે, પણ જવા ય ધર્મના પડદા પાછળ રહીને લઢયા
છે આ ઢેટલુ જધુ ખોટુ યથુ છે? ધર્મને નામે ખોટા
પથડા ઢગીને આપણે-આપણે દેગ ઢેટલો નીચે પડી ગયો
છે એનુ ચિત્ર એક ઢનિએ આમ દોર્યું છે

નાસ્તિક્ય વેદર્થ, જિતરગ્સુમતે સપ્તમિથ્યાત્વમાત્ર

કૌમ્બધ ચોદ્ધરીયે મુનનમુનિવિતે ધૃણવેડન્યાશ્રયત્વમ્ ।

સ્વામાત્મેડનાર્યતા યત્ પ્રચલતિ પરમ મ્લેચ્છકે કાફરત્વ

સર્વાવપાતકારી પ્રસરતિ મયદો મારતે મેદમાત્ર ॥

હાગી તન્હ જાઓ (હવે તો જોધુ થઈ ગયુ છે) તો
વે. ન્તિઓ વેદની નિદા કરના--નહિ માતનાગને નાસ્તિક
ઢકશે ઢીનો ઢહેશે ઢ જેઓ જૈનધર્મ મા નવી માતતા, તેઓ
મિથ્યાત્વી છે (મન્દૂતના કોપમા જોધુ તો જણાશે કે
મિથ્યાત્વી અને નાસ્તિકમા દેગ નવી) મુનગતમા એક
મત્મગી પથ છે જેઓ મત્સગી જમાતના મેમ્બર ન થાય
તે જાધાને-આખા જગતને તેઓ કુમગી ગણશે વેધુવો
ઢહેશે ઢ જેઓ વિપુલજ્ઞ નવી તે જાધા અન્યાશ્રયી છે
અન્યાશ્રયી, મિથ્યાત્વી નાસ્તિક વગેરે માત્ર નામ જુદા છે
અત્યાગે તા ને ઢ જાતિ છે, પણ જે વળન આર્યમમાજીઓ
નુ જોગ હતુ અને જે વળતે આર્યમમાજી અને મનાતની
વચ્ચે જવડા ને વૂમધડાદા ચાલના હતા, ત્યારે આર્યમમાજીઓ
કહેતા કે જેઓ ગ્વામી દયાનદના અનુયાયી નવી, તે અનાર્ય

છે હિંદુઓએ મુનશ્વમાનોને શ્વેત કહ્યા, મુનશ્વમાનોએ હિંદુઓને કાકર કહ્યા અમાગ હિંદુસ્થાનનું આ પ્રિંગેધોએ ખરેખર અધ પતન કયું છે

આ લડાઈ-ઘડા ધર્મ નિમિત્તે થયા છે તો આપણે માત્રા ધર્મ સમજી શક્યા હોઈએ તો જગતમા ઝઘડો રંગડો કગવાનો જરૂર નથી. પણ આપણે તો ટીવા ટપકા અને બાધા ક્રિયાઓમા જ ધર્મ માન્યો છે એક કહે છે કે ઇશ્વર એક છે માટે કપાળમા એક હીંદુ કરવું. બીજો કહે છે કે ઇશ્વર અને પ્રકૃતિ બે છે માટે બે હીંદુ કરના, કોઈ રાત્રી ત્રણ હીંદુ કરે છે કોઈ ગોળા આદ્યો કરે છે વગી કોઈ કહે છે કે કપાળમા સફાઈ રાખવી, આમ નિવકોમા ધર્મ માનીને બેમી ન્હા હોત તો ચે હીંદુ પણ એક તિલકવાળો બે તિલકવાળાને લાકડી મારે અને બે નિવકવાળો ત્રણ તિલકવાળાને મારે અને ત્રણ તિલકવાળો લગભગ આદલાવાળાને મારે છે આ શું વાજબી કહેવાય ? ખરી રીતે નિલકો કે વેળા એ તો એક જાતની ચપરામ છે

જેમ નરહારી ખાતામા એમીક્રેશ્વર રેવન્સુ એ ન્યુકેશન વગેરે જુદા જુદા કીપાર્ટમેન્ટ હોય છે અને દરેકની એજાળાણુ માટે જુદી જુદી ચપરાસ હોય છે તેમ તિનકો, વેળ ને ક્રિયાઓ કયા કીપાર્ટમેન્ટનો માણસ છે ? કઈ સડકે ચાલવાનાળો છે ? તે ખતાવનારી ચપરાસ છે જેમ જુદી જુદી ચપરાસ ઝઘડાનું કાગળ નથી તેમ ધર્મના વિશ્વો-માર્ગો પણ ઝઘડાનું કાગળ નજ હોઈ શકે વિચારો મુગઈ જવા માટે પાચ જણુ સ્ટેશન પર જાય એક માણસ મીઝર્વ ડગામા બેસે બીજો ક્રમ્પ્ટ કલામમા બેને ત્રીજો સેકન્ડ કલામમા બેસે

ચોથો થઈ કલાસમા ભેને અને અમાગ જેવા પગપાળા જવા
ચીધી સડડ પડડે બધાને મુબઈ જવું છે જવાના પ્રકાર
જુદા છે જેવેવાળા ઝડપથી પહોચશે (એકસીડેટ જેવું
કંઈ ન થાય તો) જ્યારે અમારા જેવા કદાચ મોડા પહોચશે,
પણ તેમા જેમ ઝંઘડાને કાગળ નથી, તેમ તિલકમા પણ આટલો
ખ્યાલ ગણવામા આવે તા ઝડપે અટકી જાય જેણે ડખો
ગીઝર્વ રાખ્યો છે અર્થાત્ જેના ઢપાગમા ગોળ તિલક છે, તે
મુબઈ તરફ જાય કે એક લાડીવાળો અર્થાત્ જેની પાસે
ફર્ટ કલાસની ટીકીટ છે તે પણ મુબઈ જાય છે સેકન્ડ
ક્લાસને થઈ કલાસવાળા પણ મુબઈ જાય કે અને અમે જે
કાઈ તિલક નથી ગણના, તે પગે ચાલીને મુબઈ જઈએ છીએ
તિલકના બારામા પણ જો આપણે આટલું સમજી લઈએ તો
ઝંઘડા ન માય.

શોક્યેની લડાઈમા પતિનો પગ ભાગે

આવા ઝંઘડા અદર અદર પણ કયા જોયા થયા છે ?
સ્વેતાશ્વર અને દિગશ્વર ભાઈઓ એકજ તીર્થ કળે યાને
ભગવાન્ મહાવીરને માને, પણ ભગવાન્ પોતાની માન્યતા
મુજબના ન હોય તો તેમની પૂજા કબ્બાથી દૂર રહે પોતાની
માન્યતા મુજબના ભગવાન્ બને તો તેમની પૂજા કરે દિગ-
શ્વર જેવા આજરના ભગવાન્ હોય તો તેમને માને, પણ જો
ભગવાન્ સિન્ન આકારના હોય તો હથોડા વડી તેમને ટીપી
નાખે. માઠી પાન્યના મુજબ તે બેડા નથી માટે લાવો હથોડો
લગાવી અથવા આગથી આખો ગરમ કરી એના ચક્કુ
ઉતારી નાખુ, આ તે શું પૂવ્વ કહેવાય ? ભકિત કહેવાય ? આવી
રીતે સ્વેતાશ્વરો દિગશ્વરો, સનાતનોઓ આર્યસમાજીઓ

મુસ્તીમાં કિશ્કિયનો, વગેરે પોત પોતાની મા વતી પ્રમાણે કરવા માગે છે અને જગત્ એમ જ કરે, એમ ચાહે છે

આ તો શોખની લડધમાં ધણીનો ટાંગે ભાગવા જેવું થયું આપો એક બીજાનો માન્યતાને સિદ્ધ કરવા એક બીજાને લાતો મારી ન્હા છીએ એક પતિને ત્યા નવી ત્રી આંખ્યા પછી એની ખૂબ ભક્તિ વધી પણ ભક્તિમાં ભેદ પડ્યો એટલે શરીરની જડે ચાલી કરનામા આવી એક પગ જૂનીનો અને એક પગ નવીનો જન્ને જણીએ પોત પોતાના જોડી લીધેલા પતિના પગને ધૂએ એક વળન નરીએ પોતાના ભાગનો પગ વહેવો ધોઈ લીધો આ પગને ધૂગ ન લાગે એ ખાતર તેણીએ જૂનીના ભાગના પગ ઉપર પોતાના ભાગનો પગ મૂક્યો, એટલે જન્ને વચ્ચે ઝડાડો થયો જૂનીએ ધોઈ લીધું અને નવીના ભાગવાળા ટાંગાને તોડી નાખ્યો આ શુ, ભક્તિ કહેવાય ! આપણે ભગવાનને માનીએ-અશ્વરન માનીએ પણ આપણી માન્યતા નિષ્ઠ કરના ભગવાનને, શુરને ધોઈ વળી મારીએ તો તે ધર્મ નથી ભક્તિ નથી પરમાત્મા જી ન કહે કે તમે મારી આની રીતે પૂજા કરો

માથુસો ધર્મનું આચરણ કરવા ચાહે છે મુખ માટે કોશિશ કરે છે, તે માટે ક્રિયા કરે છે, પણ તેમનામાં વિવેકની મોગમાં મોટી ખામી છે મુખ મેળવવા-ધર્મ મેળવવા શુ કરવું તે સમજ્યા નથી અને તેથીજ આવા અનર્થ કરી મેલે છે

ધર્મને કા મેળવી શકતા નથી

મો ઝાઈ-અટે એક બાળક પણ જાણે છે કે ધર્મ તો હમેશા મુખ આપે જો ધર્મ દુખ આપે, તો મુખ કંઈ

વસ્તુ આપગો? જન્મથી આ ગીળીને આવ્યા છતાં આપણે જ્યાં મોટા ધર્મને છીએ ત્યાં આપણે પોતાને બદલે જ્યાં મુમ-
લને ડીએ અને વધુ દુ:ખ ઉપન કરીએ ડીએ ધર્મને હ-
બદ મુમલને છીએ મુળ માટે આટલો કાલ માગવા
છતાં, ધર્મના ધ્યાનોમા મગ્નનેમા મસ્તિનેમા અને ચર્ચો
મ જવા છતાં આપણે ધર્મ મેળવી શક્યા નથી, તેનું
કારણ કેમ હોય તો માત્ર એટલું છે કે ધર્મને ઓળખ્યો
નથી ધર્મને ધર્મ નમજયા નથી પણ બીજી વસ્તુને જ
ધર્મ નમજયા ડીએ

તમે આજા ધર્મની આગધના કરો બાદ ધર્મ માત્ર
જે ધર્મ આત્મા માટે રહેવો છે તેનો પ્રકાશ મળે તેની
ઓળખાણ વશે, પીછાણ વશે, ત્યાં જ ધર્મની ઉત્પત્તિ
થતા ફળને આપી શકશો અને ત્યાંજ, આત્માનું વ્યાપ્ત
થશે હોહો ધર્મનું આચરણ કરનાવાળા થાય તે માટે
અનેક રીતે વસ્તુઓ આપણા પૂર્વ કરિઓ તમારા સામે
રજુ કરતા આવ્યા છે

‘ધર્મલાલ’ની આશીષ

ધર્મ એજ મુળનું સાધન છે નમસ્ત પ્રકારની વસ્તુઓ
ધર્મની પ્રાપ્ત થાય છે અને એટલા જ માટે લેનમાધુઓ,
બીજો આશીર્વાદ ન આપના, ‘ધર્મલાલ’ એવો આશીર્વાદ
આપે કે ‘ધર્મ’થી શું પ્રાપ્ત થાય છે?

દુર્ગા વાગ્નેન્દ્રા જિતપત્રજયા વાજિન સ્યન્દનોગ
લીલામયો મુન્ય પ્રચલિતચમૈમૂપિના રાજલક્ષ્મી

વ્યાધિ અને ઉપાધિથી દિવસે તે મેવા અને ગદા થઈ ગયા હોય છે પ્રાત કાળમાં આગ વાગે ઉઠીને તમે ધ્યાન કરો આ વખતે મન નિમળ હોય છે અને બુદ્ધિ મતોજ હોય છે તેથી વ્યાવહારિક રીતે ધ્યાન ધરી શકાય છે

હું તો મારા મેજન્ટ્રેટ મિત્રોને પણ કહ્યા કરું છું કે તમે ઠાઈ પણ કેસનો ફેમલો દિવસે નહિ લખના પ્રત કાળમાં લખો આ વખતે બહુ સારી રીતે વિચાર કરી શકાય છે જે વખતે ચિત્ત વ્યગ્ર હોય તે વખતે આધ્યાત્મિક કે બીજો ગણીર વિચાર ન થઈ શકે બ્રાહ્મમુદ્દર્ભા-ચાર ધરી રાત્રિ બાકી રહે ત્યારે અર્થાત્ આગ, માડાચાર વાગે ઉઠવાનો આપણો અધિકાર છે સર્વ ધર્મવાળાં એમ કહે છે આ વખતે તમે સ્વચ્છ થઈ એકાગ્રતા બેસી બેસો અને આત્મ ધ્યાન કરો લગભગ અત્યારે એવું થઈ ગયું છે કે લેડિઝ બેઠેલા ઉઠતા નથી તેઓ અનેક પ્રજાગ્ની આધિ, વ્યાધિ અને ઉપાધિઓથી ઘેરાયેલા રહે છે અને આત્મવિચારનો સમય ઉપમા કાઢે છે આઠ વાગે ઉઠે છે બાઈ પીને વેપાર ધધે બંધ છે અને આત્મા આત્માની જગ્યાએ પડ્યો રહે છે તમે નાટક સીનેમાં બેવાના બંધ કરો મોડા સુધી રખડવાનું માકી વાળો, જલ્દી સૂઈ જાઓ, અને સવારમાં બેઠેલા ઉઠો ધ્યાન ધરો અને આત્મા સુખથી વિચાર કરો

આગ લાગી હોય ત્યારે સૂવું કેમ પોપાય ?

રાત્રિ ઘરમાં આગ લાગી હોય છતાં મસ્ત થઈ પલંગમાં સૂઈ રહે તે માણસને તમે શું કહો? તમે તેને બેવકુફ કે મૂર્ખ જ કહો છતાં આપણે પણ તેવાજ વ્યવહાર કરી રહ્યા છીએ ક્રોધ લોભ, મોહ, માયા આદિ કયાંયે / આપણા

ધરમા ડાકુ પાડી રહ્યા છે છતાં આપણે તો મન્ત થઈને મૂતા છીએ આપણી પાછળ શું બની ગયું છે તેની આપણને ખબર પણ નથી

તમારા મનમાં તો એમ છે કે આપણે ધર્મધ્યાન તો આગળ ઉપર કરીશું હમણાં ઠરવાની શી જરૂર છે ? આપણે ૬૫ વર્ષના છોડરાને કહીએ કે ભાઈ તું ધર્મધ્યાન કર અને આત્મસ્વરૂપને જોળળ ત્યારે તે જહેશે કે હમણાં તો માટે રમવાનો વખત છે ધર્મધ્યાન જરા મોટા થઈશ ત્યારે કઠીશ ચુવાન થાય ત્યારે તે કહેશે કે લગ્ન વયા બાદ હું ધર્મ કઠીશ લગ્ન વયા બાદ તેને પૂછવામાં આવે, તો કહેશે કે અત્યારે હું મારી સ્ત્રીને સલામત રાખીને ધર્મધ્યાન કરવા બેસું ? ૩૫-૪૦ વર્ષની ઉંમર થાય, ૪-૫ છોકરાઓનો બાપ થાય, અને મસાગના લોગોપલોગથી તૃપ્ત થાય, ત્યારે તેને કહેનામાં આવે છે કે હવે તો કાંઈ જરૂર, ત્યારે તે જવાબ દેશે કે પિતાશ્રીએ દુકાનનો બોલો મારા પર નાખ્યો છે છોકરા છોકરીઓની નાના પ્રકારની આધિ, વ્યાધિ અને ઉપાધિ છે, તેમના લગ્ન જવા છે તો બધું કામ પતાવ્યા પછી હું ધર્મ કઠીશ આખરે ૫૦-૬૦-૭૦ વર્ષનો બુઢો થાય, ચાર ડોકરાની ચાર સ્ત્રીઓ હોય, તેમને ત્યાં વારા પ્રમાણે જમવાનું હોય આખે અધળો હોય, ઠાને બહેરો હોય, લાકડી વગર ચાત્રી ન શકાતું હોય, પધારી પર પડ્યા પડ્યા ખવાનું હોય, ઘરના સૌ ઇચ્છતા હોય કે આ ઢોસો હવે મરે તો સાડું, પાને એક પાડ પણ ન હોય, આવા સંજોગોમાં તે માણસ ધર્મધ્યાન શું કરી શકે ?

ખરૂં આત્મસાધન કરવાનો સમય તો શાસ્ત્રકારોએ આ બતાવ્યો છે -

યાવત્ સ્વસ્થમિદ શરીરમગ્ન યાવજ્જગદ દુરતો,
 યાવજેન્દ્રિયશક્તિરપ્રતિહતા યાવત્ ક્ષયો નાયુષ ।
 આત્મયથ દિ તાવદેવ ચિદુષા યત્નો વિધેયો મહાન
 સન્દીપ્તે મરને દિ કૃપમાન મત્યુષમ કીદૃશ ? ॥

જ્યામુધી શરીર સ્વસ્થ હાય, નીરાગી હોય, વૃદ્ધાશ્વા
 આવી નથી ઇન્દ્રિયોની શક્તિ ચિયિત્ત થઈ નથી અને
 આયુષ્યનો ક્ષય થયો નથી ત્યામુધીમા જુદિલાગી મનુષ્યોએ
 આત્મક્યાણ કરી લેવું જોઈએ પછીથી ધરમા આગ લાગ્યો
 પછી કુનો જોદાવવાનો પ્રયત્ન કરવો એનો અર્થ શો છે ?

“ એક માણસ દોડાદોડ જતો હતો તેને કોઈએ પૂછ્યું
 કે ભાઈ ક્યા જાઓ છો ? તેણે કહ્યું કે મજુર લેના મનુષ્ય
 માટે ? તો કહે કે કુવો જોદાવવો છે કુવો શા માટે ? તો
 કહે છે કે ધરમા આગ લાગી છે, તંથી કુવો જોદાવી
 તેમાથી ખાણી કાઢીને તેનાથી આગ જુગાવીશ ” આમ આગ
 લાગ્યા પછી કુનો જોદાવનારને તમે શું કહેશો ? તમે કહેશો
 કે તે બેવકુફ છે કેમકે તે કુવો તો જોદાવશે ત્યારે જોદાવશે
 તે પહેલા તો ક્યારનું ચે આખું ગામ જાગીને બમ્મ થઈ ગયું
 હશે એજ રીતે જ્યામુધી તમારા શરીરમા નાકાત છે, ત્યા
 મુધી સાચા ધર્મની આરાધના કરો, દુનીયાની સેવા કરો, ભક્તિ
 કરો, પગપકાર કરો, અને દાન કરો

એક દિવસ પણ સફળ કરો તો ?

એક અમ્મ જેની પાસે પેસો હોય તેને કહેવામા આવે કે
 તમે એક સુદર ધર્મશાળા બનાવો, એક હમ્પીનાલ બનાવો,
 હજારો લોકો તેનો લાભ લેશે કહેશે તો તેના પર તમારો
 જાપ કે માનું નામ પણ રાખવામા આવશે પણ તે વખતે તે
 કહેશે કે સાહેબ આપનું કહેવું વાજળી છે, પણ હમણા મોકો

નથી પણ ઘોડા દિવસ પડી તેજી મદીના વેપારમા દેવાળુ, નીકળે અને તળીયા ઝાટક લીંબેરી થઈ જાય ત્યારે તેજી આસામી મહારાજ પાસે આવે અને કહે કે 'મને કાંઈ મત્ર ગતાવે કે જેથી હું પૈસાઠાર થાઉં તે વખતે આપ ફરમાવશે તેટલા કામ કરી દઈશ' પણ જ્યારે શક્તિ હતી ત્યારે તો કામ કરવાની ઈચ્છા ન થઈ અને શક્તિ નષ્ટ થયા બાદ ઈચ્છા થઈ તે શા કામની? માટે તમને જે સમય મળ્યો છે તને મફત કરો. શક્તિને વ્યર્થ ગુમાવી દેશે તો તમારે પાછળથી પસ્તાવું પડશે.

એક માણને નદીના કિનારે શેઠડીની વાડી કરી હતી વાંડીની વચમા ઝુપડી બાધી હતી ત્યાં જોત્રીને ત જાન પડેને હાકતો અને પક્ષીઓને ઉડાડતો એક દિવસ તેણે નદીમા એક ઘડો તરતો જોયો તે તરત પાણીમા પડ્યો, અને ઘડો લઈ આવ્યો. ઘડા પર ફુલની માળા હતી. શ્રીફળ હતું, એ બધું અલગ કરી ઘડો ઉઘાડ્યો તો તેમાથી પત્થરના દુકડા નીકળ્યા તેણે કપાળ ફટકું કે આ ઘડો કોઈ ધનાઢ્યને મળતો તો તેમાથી સોનું આદી નીકળત પણ માગ નશીબમા નહિ, તેથી પત્થર નીકળ્યા. આ દુકડા ૩૬૦ હતા તેણે તે દુકડા પક્ષી ઉડાડવાને માટે રાખી લીધા ૧૨ વાગતા તો બધા પથરા બહામ કર્યા, માત્ર એક જ પથરો રહી ગયો હતો તેની સ્ત્રી લાત લઈને આવી ત્યારે તેના ધોકરાએ પત્થરનો આ દુકડો ઉઠાવી લીધો પછી ઘેર જતા આ સ્ત્રી જાગ્રમા થઈને પસાર થઈ ઝવેરીની દુકાન આગળ પહોચતા ઝવેરીના મુનીમે બાળક પાસે પત્થર બોઈ તેની માગણી કરી અને બાળકને ૨૦ પૈસાના રમકડા આપ્યા જે લઈને મા દીકરો ખુશ થતા ઘેર ગયા.

મુનીએ પોતાના શેઠને કહ્યું કે આજે હું બહુ મારો મોદો કરી આવ્યો છું. ઝવેરીએ તે હીરો પારખ્યો અને કહ્યું કે આ હીરો ૫૦ લાખથી પણ વધુ કિંમતનો છે. આવો હીરો મેં કદી જોયો નથી. માટે બાઈને પાછી બોવાવી લાવો. બાઈ આવી જોટલે શેઠે કહ્યું કે હું તને આ પત્થરની કિંમત બદલ ૧ લાખ રૂપિયા રોકડા આપુ છું. ૫૦ હજારનો સારો બગવો આપુ છું. તેમ ૫૦ હજારનું ઘરેણું આપુ છું. સ્ત્રી તો આટલા બધા પૈસા જોઈને પાગલ થઈ ગઈ. તે પોતાના ઘણી પાસે ગઈ ને કહેવા લાગી કે ચાલો. ગામમાં પત્થરના એક ટુકડાના આપણને બે લાખ રૂપિયા મળ્યા છે. આ સાલગીને પેલો જેડુન રોવા બેઠો. શાથી રોયો? તમને ખબર પડી? હાથ હાથ એક ટુકડાના બે લાખ મળ્યા તો મારી પાસે તો એવા ૩૬૦ ટુકડા હતા તે બધાં મેં ગુમાવી દીધાં. એ બધા પત્થર આજે મારી પાસે હોત તો? ”

એવી રીતે તમારી પાસે ૧ વરસના ૩૬૦ દિવસ મૌન્ય છે. આમાંથી તમે એક દિવસ પણ મરજી કરો તો પણ તમારો બેઠો પાર થાય. વરસના વરસ વીતી જાય છે. જીવનના ખનમ થાય છે. છતાં આત્માના ધમનો નિવાર કરવાની તમને જરાયે કુરસદ નથી મળતી. તમે જીવનને સફળ કરવા માગતા હો તો તેનો સંકલ્પયોગ કરો. ચાલ રાખજો કે એક ઘડી પણ ફરીને હાથ નથી આવવાની. બગાડીમાં કહેવત છે. સમય જલિયા જાય નદીર જોતેર ન્યાય નદીના પ્રવાહની માફક સમય જાય છે. જે સમય જાય છે તે પાછો નથી આવતો. એક ઘડી પણ સફળ કર્યો તો આત્માનું કંત્યાણ થશે તમે વ્યાખ્યાન સાંભળ્યા કરો પણ તેમાં કાંઈ આચારમાં ઉતારો નહિ, ધર્મનું પાલન કરો નહિ, ત્યાસુધી આત્માનું કંત્યાણ થઈ શકે પણ નહિ.

વ્યાખ્યાન ૩ જી

(તા ૧૫-૬-૪૭)

આત્મ સ્વરૂપ

મનુષ્યનું ધ્યેય શાશ્વત સુખ છે અને એ માટે આત્માનો હ મેશા પ્રયત્ન હોય છે એ સુખ રૂપી સાધ્ય સાધન વગર પ્રાપ્ત થતું નથી આ સાધન તે વર્મ છે

હવે ધર્મ શી વસ્તુ છે ? એ આપણે જોઈએ 'ધૃ' એટલે ધારણ પ્રવૃત્તિ એ ધાતુ ઉપરથી ધર્મ ગ્રન્થ બન્યો છે "દુર્મતી પ્રપતત્પ્રાણીન્ ધારણાદ્ધર્મ ઉચ્યતે" દુર્ગતિમા પડતા જીવોને બચાવી લે એ ધર્મ ધર્મ આપણને ધારણ કરે છે, એટલું જ નહિ પણ ઘણે જિજ્ઞાસુના આપણને સારા સ્થાનમાં પણ મૂકે છે આવા ધર્મની અદર કલેશ કકાસ કે અધડાને સ્થાન ન હોય

હવે વસ્તુનો ધારણ કરનાર કોણ અને એ વસ્તુ શી કે જીવન શું છે ? મોક્ષ અથવા શાશ્વત સુખનો અધિકારી કોણ

વગેરે વાતો મારે તમને કહેવાની છે મુખદુષ્ણ લોગવનાર શરીર નહિ, પણ આત્મા છે, એ વાત તમે ગઈ કાલના વ્યાખ્યાનમાંથી સાબળી ચૂક્યા છો આત્મા સદ્ગતિએ ગયો કે દુર્ગતિએ ગયો એમ આપણે કહીએ છીએ પણ શરીર સદ્ગતિએ ગયું કે દુર્ગતિએ ગયું એમ આપણે કહેતા નથી ત્યારે એ ઉપરથી સિદ્ધ થાય છે કે આત્મા જેવી વસ્તુ આ જગત્માં ૪

જડ ચેતન એ પદાર્થો છે

અત્યારે જગત્માં જડવાદની હવા ચાલે છે અનીશ્વર વાદીઓ (ઇશ્વરમાં નહિ માનવાવાળાઓ) તુ પ્રબળ જો થાલી રહ્યું છે તેઓ કહે છે કે ઇશ્વરેય નથી ને આ માંયે નથી જેમ પાણીના પ્રવાહમાં પરપોટા થાય છે અને બેઝી જાય છે તેમ શરીર પચ્ચૂતોમાં મળી જાય છે ને આત્મા જેવી કોઈ વસ્તુજ નથી, પણ જડવાદના આ જમાનામાં જે આજે હિન્દુ અને જૈન સાહિત્યના પ્રચારથી યુરોપમાં અધ્યાત્મનાદ પહોંચ્યો છે અને આત્માની હિંમતી મનાવા લાગી છે

આ જગત્ જડ અને ચેતન એવા બે વિભાગમાં રહેલું છે જડ એટલે જે પદાર્થ બિન્દુલ નિષ્ક્રિય હોય છે દાખલા તરીકે પથ્થર જ્યાં તે પડ્યો હોય ત્યાંથી પોતાની મેળે હાલનાર નથી બીજો પદાર્થ ચેતન તે હાલી શકે ૪ આપણા જીવનમાં ચેતન અને જડ એ બે વસ્તુ છે

કોઈ કહે છે કે આ જગત્માં ચેતન જેવી કોઈ વસ્તુ નથી તો તે કેવળ જ્ઞાતિ છે જો જગત્માં એક જડ પદાર્થજ હોત તો તેનું ઉચ્ચારણ પણ થઈ શકતે નહિ કોઈ પણ

શબ્દ માત્રેપ હોવો જોઈએ. આપણે સત્યનો પ્રયોગ કરીએ છીએ શા માટે? અસત્ય છે માટે જો અમત્ય ન હોત તો સત્ય શબ્દનો પ્રયોગ જ ન હોત તેવીજ રીતે માધુ અને ગૃહસ્થ, બ્રહ્મચર્ય અને વ્યભિચાર, અમતોષ અને મતોષ, આમ જેટલા શબ્દોનો વ્યવહાર થાય છે તે બધા આપેશ છે.

તેજ પ્રમાણે જડ શબ્દ ચેતન શબ્દની આપેક્ષા રાખે છે ચેતનને આત્મા કહો કે બીજું જાણે જોડો અને તે કહો, પણ જગત્મા એકતુ જડ ન ગડી ગડે જડ અને ચેતન એમ બે વિભાગમા જગત્ રહેતું છે હવે જગત્ શી વસ્તુ છે? તે ક્યારે હસ્તીમા આત્મું? કોણે બનાવ્યું? વગેરે પ્રશ્નો ઉદ્ભવે છે, પણ તે અત્યારે રહેવા દઈને જડ તથા ચેતન એ શબ્દોને જીવનમા ઘટાડીએ.

ચૈતન્યની વધુ ખાત્રી

આપણા જીવનમા જડ અને ચેતન એ બે વસ્તુ છે કેટલાક કહે છે કે શરીરમા ચેતન જેવી કોઈ વસ્તુ જ નથી જેમ ઘડિયાળ ચાલે છે, તેમ આ શરીરરૂપી યત્ર ચાલે છે, પણ તેમ નથી શરીરમા ચૈતન્ય જેવો પદાર્થ છે અને એ નેવા માટે આપણે છેલ્લી અવસ્થા તરફ નજર પહોંચાડવી જોઈશે માનવીની છેલ્લી અવસ્થા મૃત્યુ છે આ મૃત્યુ શી વસ્તુ છે જેનો જો નિર્ણય થાય તો આ સવાલ સ્વયં હલ થઈ શકે.

મૃત્યુ શી વસ્તુ છે? જાને લીધે છે? હાલવા ચાલવાની ક્રિયાઓ બંધ થાય એટલે મૃત્યુ થયું, એમ આપણે કહીએ છીએ એ ક્રિયા કેમ બંધ થવા પામી? તે જાણવાની જરૂર છે 'શરીર જેવું ને તેવું' કાયમ હોવા છતાં, તેમાંથી કંઈ ચીજ

ઓછી નહિ થવા જતા પહેલાની માફક હલન ચલન ક્રિયા નથી થતી જેને તમે મૃત્યુ કહો છો તે શી વસ્તુ છે ? તે એટલે એવી વસ્તુ-ત્રાકાત છે કે જે નીકળી જવાથી શરીર જેવું ને તેવું કયમ રહેવા છતાં ક્રિયા બંધ થાય છે અર્થાત્ તેનેજ આપણે ચૈતન, જીવ આત્મા કહીએ છીએ.

જે શક્તિ વિશેષ વસ્તુ છે, જેના વડે શરીર ચાલે જ હાલે છે એવે છે તે ચૈતન્ય છે-આત્મા છે એ શક્તિ આપણા શરીરમાં છે તેથી આપણે હલન ચલન, કરીએ છીએ તે શક્તિ આપણા શરીરમાં ન હોય તો મૃત્યુ કહેવાય શરીર જેવું ને તેવું હોવા છતાં શા માટે તેની ક્રિયા બંધ થઈ ? એ બાબત તમે ગમે તે જઠવાદીને પૂછશો તો તેને કહેવું પડશે કે એવી એક શક્તિ છે કે જે નીકળી જવાથી આ ક્રિયા બંધ થાય છે બસ આનું નામ જ આત્મા, પ્રાણ જીવ ગમે તે કહો.

સુખદુઃખનો ભોક્તા

હવે તે આત્મા આવી અવસ્થામાં રહે છે, પણ મૃત્યુ પછી તે શક્તિનું શું થાય છે ? તે શરીરની સાથે ભસ્મ થાય છે કે શરીરમાંથી નીકળી જાય છે ? શરીરમાંથી ન નીકળી જતો હોત તો અત્યારે જે કાંઈ સુખદુઃખ થાય છે, તે મૃત્યુ અવસ્થામાં પણ થવું જોઈએ આ શરીરને અગારા લાગે કાટા લાગે તો દુઃખ થાય છે પણ જે વખતે ચૈતન્ય નીકળી જાય છે તે વખતે વેદના નથી થતી સુખદુઃખનો અનુભવ નથી વતો. તે વખતે શરીર લાકડા જેવું થઈ જાય છે એટલે નહીં છે કે 'સુખ દુઃખનો' અનુભવ થાય છે તે શરીરને નહિ પણ તેમાં રહેલ, એક વસ્તુ ચૈતન્યશક્તિ

આત્મા, જીવ-પ્રાણ જે કહેા તેને યાય છે તે શરીરમાથી નીકળી જાય છે પણ શરીરને સુખદુખનો અનુભવ નથી થતો

સુખદુખનો ભોગવનારો આત્મા છે, આ જીવનમા રહેવા છતાં, આ શરીરમા ગહેવા છતાં, તે અડધી પદાર્થ છે તે આખોથી જોઈ શકાતો નથી છેદન, લેદન, તાડન નથી થઈ શકતો તે બળતો નથી, છતાં તે ચાથી, સુખ, દુખ ભોગવે છે ? જગતમા જુઓ તો કોઈ રાજા, કોઈ રક, કોઈ લૂંટો, કોઈ લગડો, કોઈ શાહુકાર એમ નાના પ્રકારના મનુષ્યો ભિન્ન ભિન્ન અવસ્થામા જોવામા આવે છે એ લીલા, એ અવસ્થા-સ્થિતિ કોનું પરિણામ છે ?

કર્મો આવરણો.

એ આત્મા માથે કોઈ પણ જાતનો એવો પદાર્થ હોવો જોઈએ કે જેના વડે તે સુખદુખ ભોગવી શકે છે આ પદાર્થનું નામ કર્મ-આવરણ છે આત્માનું સ્વરૂપ સમજનાર કહી શકે કે આત્મા આજે દેખી શકાતો નથી, તેથી અડધી છે અને તેથી તેનું છેદન, લેદન, તાડન, તર્જન ન થઈ શકે એ વાત નક્કી છે જ્યાં આત્માને સ્વરૂપ નથી ત્યાં છેદન, લેદન કઈ રીતે વર્ધ શકે ?

આત્માના મળધમા દરેક ધર્મના શાસ્ત્રકારોએ પોત પોતાના અનુભવ બતાવ્યા છે તેઓએ કહ્યું છે, કે આત્મા અડધી છે, અઅંતરી છે, અલીન્દ્રિય છે આત્મા, આવો, હોવા છતાં તે સુખદુખનો અનુભવ કરે છે, અને શરીરો બદલે છે આવરણોમા ફેરફાર ન હોય તો જુદા જુદા પ્રકારની લીલા ન જોઈ શકાય ત્યારે એ વાત નક્કી છે કે આત્મા પર આવરણો લાગે છે—લાગેલા છે, અને તેથી તેની પ્રવૃત્તિ, ભિન્ન ભિન્ન છે

હિન્દુ શાસ્ત્રકારો જેને માયા કહે છે તેને જીનો કર્મના નામથી ઓળખાવે છે, કર્મના આવરણથી આપણને જુદા જુદા સ્વરૂપો દેખાય છે ત્યારે હવે સવાલ એ ઉપસ્થિત થાય છે કે આવરણની ઉત્પત્તિ કેમ થઈ ? અને તે આત્મા લેગા ક્યારે થયા ?

જન્મે અનાદિ

આત્મા અને કર્મ જન્મે અનાદિ છે એક વખત માટે આપણે માનીએ કે જુદા પોતાના મૂળ સ્વરૂપમાં હતો અને તેના પર આવરણનું નામ નહોતું તો પ્રશ્ન ઉઠે છે કે આવરણો આત્માને શાથી લાગ્યા ? કાણે લગાવ્યા ? આ પ્રશ્નની ખદર જઈએ તો આપણને મોટા સમુદ્રમાં ફળાવું પડે છે આત્મા અમલી સ્વરૂપમાં હતો પણ ઇશ્વરે તેને આવરણો લગાડ્યા હોય તો ઇશ્વરને એમ કરવાની જરૂર શી પડી ? ઇશ્વરનું સ્વરૂપ શું છે ? એ જણું હું તમને હવે પછી કહીશ અત્યારે આપણે માત્ર એમ વિચારીએ કે ઇશ્વરે શુદ્ધ આત્મા પર આવરણો લગાડ્યા, તો ઇશ્વરને તેમ કરવાની જરૂર શી હતી ? ત્યારે તો આપણે જે સુખદુઃખ ભોગવીએ છીએ, તેનો જવાબદાર પણ ઇશ્વરજ છે ઇશ્વરે આપણને નર્કમાં મોકલવા શા માટે તૈયારી કરી ? ઇશ્વરે જે આપણને બનાવતા હોય આપણને સુખદુઃખ દેતા હોય, આપણા કામમાં હિંતમિષ કરતા હોય તો તેમના પર ધણા આરોપો આવવા સંભવ છે આત્માને આવરણો ક્યાથી લાગ્યા ? શુદ્ધ આત્મા હતો ત્યારે તેને આવરણો લાગવાની જરૂર શી હતી ? માટે આપણે માનવું પડશે કે આત્મા અને માયા અનાદિ કાળથી સાથે રહેલ છે

મેનાની ખાણ જોઈતા જોઈતા જેમ એકજુ સુવર્ણ નથી નીકળતુ, પણ સુવર્ણ અને માટી બન્ને 'લેગાજ' નીકળે છે અર્થાત્ સોનામા માટી મિશ્રિત થયેલી હોય છે તમે કહી શકશો કે માટી અને સોનુ ભેગુ જ્યારે થયુ ? કોણે ભેગુ કર્યું ? શા કારણથી કર્યું ? તો આનો જવાબ એજ કે બન્ને વસ્તુ માથે છે તેમનો એવો સ્વભાવ છે તે પછી તેના પર પ્રયોગો થાય, શુદ્ધિ કરવામા આવે, ત્યારે માટી માટી રૂપ થાય છે અને સોનુ સોના રૂપ થાય છે અર્થાત્ સોનુ અને માટી જુદા પડે છે આજ ગીતે આત્મા અને કર્મ અનાદિકાળથી સાથે લાગેલા છે એમા પરિવર્તન થાય છે આવે છે, જાય છે કર્મને આત્મા માથે અનાદિ કાળથી સંયોગ છે તે સંયોગની ઉપર પ્રયોગ કરીશુ, તે વખત આત્મા ને કર્મ જૂદા થઈ જશે તે વખતે પોતાના અસલી સ્વરૂપમા આત્મા આવીને ઉભો રહેશે આ પછી બીજા આવરણોની તેના પર અસર નહિ થાય

જેમ લાકડી પર તમે તેલ લગાડ્યો એટલે ધૂળના પરમાણુ તેને ચોટશે તેમ રાગદ્વેષની ચીકાશ આત્મા પર લાગેલી છે કર્મની ચીકાશથી બહારના પુદ્ગલો તેને ચોટે છે અનાદિ કાળથી આ ક્રિયા વાય છે પુરુષાર્થ કરવામા આવશે ત્યારે આત્મા પરના આવરણો દૂર થશે અને આત્મા ખસલ સ્વરૂપમા આવશે.

સાયન્સનો પણ નિયમ ■ કે અરૂપી પરમાર્થ હલકો હોય છે અને તેનો સ્વભાવ ઉંચે જવાનો હોય છે આત્મા આવરણોથી નિરાળો બનશે અને અમલી સ્વરૂપમા આવશે ત્યારે તે ઉંચો જશે જંગમના સંબંધથી દૂર થતા તે શુદ્ધ સ્વરૂપમા આવશે.

આત્મા નીચે કેમ ?

તુળડું અદરથી ચોલુ છે હલકું છે તેથી તે પાણીમા તરે છે પણ દૂળી જતુ નથી તુળડાનો સ્વભાવ હલકો છે તરવાનો છે દૂમવાના નથી પણ તે તુળડા પર વૈદ કપડપટ્ટા કરે છે અને સુકવતાં સુકવતાં મોટો ઘર કરે છે અને ત ઘર સુકાઈ જાય છે ત્યારે તુળડું ભારી થાય છે આ તુળડાનો સ્વભાવ પાણીમા તરવાનો હતો પણ હવ તન પાણીમા નાખતા તે નીચે જશે ॥ તુળડાના સ્વભાવ હલકો છે તરવાનો છે, છતાં આવરણરૂપી કપડપટ્ટીના બોળથી તે પાણીમા નીચે જેસી જાય છે પછી પાણીથી ભાજતા ધીરે ધીરે ખાટી દૂર થાય છે-સાફ થાય છે અને અસહી ત્રિયાનમા આવે છે ત્યારે તે પાણી ઉપર આવે ॥ તેજ પ્રમાણે આવરણો ગળી ગયા પછી પાતળા પડી ગયા પછી આત્મા ઉપર ચઢી જાય છે

તુળડું જડ છે દૃશ્યમાન છે, આત્મા ચેતન સ્વરૂપ અને અદૃશ્યમાન છે પરંતુ આત્મા અને કર્મનો સંબંધ લોકોને સમજાનવા માટેજ તુળડાનું ઉદાહરણ આપવામા આણ્યું છે કર્મના બોળને કારણે આત્મા દૂમેલા રહે છે અને દૂમેલો આત્મા ત આ દેશન યોગ આદિ અનેક પ્રકારની ક્રિયા દ્વારા આવરણ દૂર કરે છે ત્યારે તે ઉપર જશે-સચ્ચિદા નદમય જનશે, મોક્ષને પામશે અને ત્યારેજ જન્મ મરણનો દ્વેરો દગશે

લિલ્લ બિલ્લ અવસ્થામાં રહેલા આત્માઓ ખરી રીતે સ્વરૂપથી લિલ્લ નથી કીકી કે કાથીના રૂપમા બિન્નતા નથી પણ આવરણોને લઈને સુખ દુખથી ચલી ક્રિયાથી ભેદો પાડવામા

આખ્યા છે સસારમા લિપ્ત લિપ્ત પ્રકૃતિના માણસો જોવામા આવે ઠ-એક સુખી છે, એક દુઃખી છે એક મસારમા મસ્ત છે, એક વિરક્ત છે આમ સસારની લિપ્ત લિપ્ત સ્થિતિ જોતા માણસ પડે છે કે આત્મસ્વરૂપ એક હોવા છતાં કર્મ પ્રકૃતિઓ લિપ્ત છે તે આવરણોનું પરિણામ છે એક આત્મા ભવાસિ નથી છે 'ખાના પીના ચોર મોજ કરના,' જોમજ સમજે છે "ક્ષણ છૂટ્વા છૂટ પિયેત્" અર્થાત્ જીભના પૈસા લઇને પણુ ઘી પીયુ, એમ સમજે છે, જ્યારે એક આત્મા એ બધી વસ્તુઓને-મોજચોખને, નાશવત સમજી પોતાના સ્વરૂપમા રમણુ કરે છે

આત્માના ત્રણ ભેદો

'આમ પ્રકૃતિની લિપ્તગાને લઇને 'આત્મા' ના ત્રણ ભેદો પાડનામા આવ્યા છે, બહિરાત્મા, અંતરાત્મા ને પરમાત્મા
 આત્મબુદ્ધિ શરીરાદૌ યસ્ય સ્યાદાત્મવિધ્રમાત્ ।
 બહિરાત્મા સ વિજ્ઞેયો મોહનિદ્રાસ્તચ્ચેતન ॥

શરીર, પુત્ર, ધન, માતા, પિતા, પતિ, પુત્લી, અને મસારી પદાર્થો એજ મારો આત્મા છે, તેઓ મારાથી જુદા નથી, આમાં જે મસ્ત છે અર્થાત્ મોહ રૂપી નિદ્રામાં જે મસ્ત થયો છે એ આત્માને બહિરાત્મા કહ્યો છે બહારના 'પદાર્થો'મા આત્માને સમજે, એ બહિરાત્મા કહેજે હાથ મૂકીને આપના આત્માને પૂછી જુઓ કે તમારો આત્મ બહિરાત્મા તો નથી ? મોહરૂપી મદિરામા બ્યાકુળ તો નથી થયો ?

આ બહિરાત્મામાથી નીકળીને આત્મા અંતરાત્મામા જાય છે

ચદ્વિમાવાનતિવ્રમ્ય યસ્માત્મવાત્મનિશ્ચય ।

સોડન્તરાત્મા મતસ્તજ્ઞૈર્વિધમધ્વાતમાસ્કરે ॥

અર્થાત્-જે જીવ બાહ્ય પદાર્થોમાંથી મોહને હટાવી લે અને આત્મામાં જ આત્માનો નિશ્ચય કરી લે, તે મનને કે આત્મા જુની ચીજ છે, અને બાહ્ય પદાર્થો જુની ચીજ છે આત્મા નિત્ય છે, બાહ્ય પદાર્થો અનિત્ય છે આવી જાવનામાં દૃઢ થાય તે અતરાત્મા

ભરત ચક્રવર્તી પાસે અખૂટ ઋદ્ધિ હતી તેમજ હજારો ભોજોપભોગની સામગ્રી હતી છતાં તેમણે આરીમાં ભુવનમાં બેઠીને ટેવળ જ્ઞાન પ્રાપ્ત કર્યું હતું કેમકે તેમનો આત્મા અતરાત્મામાં રહેતો હતો. ‘અનિત્ય સસારે મથતિ સ્વલ્પ યમયનગમ્’ મારી આખેથી જે પદાર્થ દેખાય છે તે બધા નાશવાન છે તે જાવના તેમના હૃદયમાં-અરે રામે રામમાં ભરી હતી તે લડાઈ કરતા અને બીજા અનેક કામો કરતા હતા. પણ અદરથી અવગ રહેતા

ધાઈ માતા તરીકે રહેા

સસારમાં રહેવા છતાં અનગ એનું બીજું દૃષ્ટાન્ત હું તમને ધાઈ માતાનું આખીય ન્હાના જન્મ્યાના પાવણ પોવણ માટે ધાઈ માતાને સખનામાં આવે છે જન્મ્યું તમારું, તેને ધાઈ માતા નવરાવે ધવરાવે, હજારે મુવાડે બધું કરે, પણ મનમાં શું મનજે? મતમાં તો તે એમજ મનને કે આ બાળક માટે નથી એરીજ રીતે તમે સમારમાં રહેવા છતાં પુત્રોત્પત્તિ કરવા વેપાર કરવા ધાઈ માતા તરીકે રહેા તો તમારું કલ્યાણ થઈ જાય

વાઈ માતા તરીકે જીવન ગુજરવું કઠીન જરૂર છે, મમારીઓને મોહ-પ્રલોભન પાડી દે છે મોહ એક લોહ-ચુમક જેવો છે સાધુઓએ માતા છોડ્યા, પિતા છોડ્યા, ઘર છોડ્યા, જાર છોડ્યા, પુત્ર, પરિવાર, ધંધા, જાતિ, બધું છોડી દીધું છે, છતાં કોઈ વાર સાધુ સામે પદાર્થ આવે છે, તો સાધુના ચિત્તને પણ ચલાયમાન કરી દે છે, તો તમે, કે જેઓ રાત દિવસ મમારી પદાર્થોના સહવાસમાં ગ્રહો-પરિચયમાં રહો, તેનાથી મોહ કેમ છૂટી શકે? અને આત્માનું ક'યાણું કેમ કરી શકે? કાજળની કોટડીમાં એક મનુષ્ય જાય તેને તમે કહો કે તારાં બપડા પર એક જગ માત્ર પણ ડાઘ ન પડવા દેજે કપડા પર જરા જેટલો પણ ડાઘ ન લાગે તે કામ જેટલું કઠીન છે, તેનાથી વધારે ધાર્મ માતાની માફક મમારી પદાર્થોથી અલગ રહેવું કઠીન છે છતાં તમે કોશીશ કરો-બહાદુરી કરો, તો જ ગૃહસ્થાશ્રમમાં રહીને આત્મકલ્યાણ કરી શકો.

આ કામ અસંભવિત છે એમ નહિ કહું, હા જરૂર મુશ્કેલ છે પણ આત્માના કલ્યાણ માટે બહિરાત્મામાં મશગુલ નહિ રહેતા આગળ વધો, તો જરૂર તમે પરમાત્માના સ્વરૂપમાં જશો.

પરમાત્મા કેવા છે?

હવે પરમાત્માનું લક્ષણ આમ જતાવવામાં આવ્યું કે

निर्वैषो निष्कल शुद्धो निष्पन्नोऽत्यन्तनिर्वृत ।

निर्विकल्पश्च शुद्धात्मा परमात्मेति वर्णित ॥

અર્થાત જે નિર્વેષ એટલે આવરણ-કર્મ રહિત છે, અશરીરી છે, શુદ્ધ છે, જેને રાગદ્વેષાદિ વિકારો નથી સિદ્ધ

સ્વરૂપ છે જે અત્યંત નિર્વૃત્ત છે અવિનાશી સુખરૂપ છે, નિર્વિકલ્પ છે, એમાં લોભ નથી, એવો શુદ્ધ પરમાત્મા છે

આત્માની આ ત્રીજી સ્થિતિ મર્વથી ઈષ્ટ છે આ અવસ્થાએ પહોંચેવા આત્માને ઇશ્વર કહો, પરમાત્મા કહો પ્રભુ કહો કે ગોઠ કહો-એ બધુંય મરખું છે તુળડાની જેમ આત્મા જ્યારે તે પગલિત, આનરણ્ય રહિત બની જાય છે, ત્યારે તે પરમાત્મા બને છે શુદ્ધ નિમળ પવિત્ર આત્માને પરમાત્મા કહે છે

કેટલાક લોકો કહે છે કે જૈનો ઇશ્વરને નથી માનત પશુ હું કહીશ કે જૈનોએ ઇશ્વરસ્વરૂપ કેવું માન્યું છે તેની તે મહાનુભાવોને ખબર નથી હું તો કહું છું કે જૈનોએ જેવા ઇશ્વરને માન્યા છે તેવા ઠાઠાએ ઇશ્વરને નથી માન્યા જોએ ઇશ્વરને માને છે તેમણે ઇશ્વર પર ઠાઠ ને ઠાઠ આરોપ મેં પો છે જનારે જૈન ધર્મમાં ઇશ્વર પર ઠાઠ ભાતતું કલક કિધા' કે રાગદ્વેષનું આરોપણ નથી કર્યું

જો ઇશ્વર જો રાગદ્વેષશુક્લ હોય, તે સુખદુઃખ દેતો હોય ક્રિયા કરતો હોય તો તે ઇશ્વર કેમ કહેવાય? ઇશ્વર તો શુદ્ધ પવિત્ર, નિર્મળ રાગદ્વેષ રહિત છે જો આ વાત તેમનામાં હોય તો ઇશ્વર પાને જના માટે તેમની પ્રાર્થના કરવાની ઉપાસના કરવાની, ધર્મધ્યાન કરવાની જરૂર જ ન રહેત છોકરાઓ દેતીમાં ખાડો ઠરી અદર પગ નાખી દેતીના ઘર કરે છે અને પછી લાગી નાખે છે એવું ઇશ્વર કદી ન કરે ઇશ્વર એકને પૈમાદાર બનાવે અને એકને ગરીબ બનાવે, એકને સુખી બનાવે અને એકને દુઃખી બનાવે

એકને એક ડઝન બેટલા છોકરા દે અને એકને એક પણુ છોકરું ન આપે એવું ઇશ્વર હુગ્ગીઝ ન કરે 'ઇશ્વર જોઈ પણુ પ્રકાન્ની ક્રિયા કરતા નથી ઇશ્વરને રાગદ્વેષ નથી તે નિર્વિકારી છે તે કોઇનું લલુએ કરતા નથી ને બૂડુએ કરતા નથી એ પ્રયોજન રહિત છે એ મપૂર્ણ છે એવા ઇશ્વરસ્વરૂપ બનવા આપણે ડોગીશ કરવી બોધએ

ઇશ્વર ક્યારે થવાય ?

આ સીડી પ્રાપ્ત કરવા માટે શાસ્ત્રકારોએ ધર્મ-બ્યાન કરવા કહ્યું છે-જીનનના ધ્યેય માટે ધર્મ-બ્યાન બતાવ્યું છે ધર્મ-બ્યાનનો મુખ્ય હેતુ રાગદ્વેષને મિટાવવાનો છે મુક્તિને પ્રાપ્ત કરવાની અભિલાષ નો કોઈ રાજો છે પણ પોતાની માનેલી વાતોને મૂકતા નથી તેઓ માને છે કે પોતે જે જીતે માને છે, એથીજ મુક્તિ થશે શ્વેતાશ્વરો દિગમ્બરો, મનાતનીઓ, આર્યમમાજીઓ, મુન્લીમો ઇસાઈઓ અને અન્ય મપ્રદાયવાળા કહે છે કે અમારીજ મુક્તિ થશે

મુક્તિનો મળધ ધર્મ, જાતિ, વ્યક્તિ કે લક્ષ્મી સાથે નથી મુક્તિનો સળધ રાગદ્વેષ સાથે છે જે આત્મા રાગદ્વેષ મિટાવે છે, તે ગમે તે દેશ, ધર્મ કે જાતિનો હોય પણ તેની મુક્તિ થાય છે કપાયોને ડોડવા એનું નામ છે મુક્તિ માટેજ કહ્યું છે—

નાશામ્બરત્ત્રે ન સિતામ્બરત્ત્વે,

ન તત્ત્વવાદે ન ચ તર્કવાદે ।

ન પક્ષસેવાશ્રયણેન મુક્તિ

કપાયમુક્તિ કિલ મુનિરેવ ॥

સ્વેતામ્બરો કહે કે જે સ્વેત વસ્ત્ર ધારણ કરે છે તેની જ મુક્તિ થશે, બીજા કોઈની નહીં હવે આ જમાનામાં તો અનેક લોકો સ્વેત વસ્ત્ર પહેરનારા છે, તે બધાની મુક્તિ થઈ જવી જોઈએ પણ તેણે કાંઈ નથી, એવીજ રીતે દિગમ્બરોની પણ મુક્તિ થતી નથી જો નાગા રહેવામાં મુક્તિ થતી હોય, તો જાનવરોની મુક્તિ પહેલાં થાય તત્ત્વનાદ, તર્કવાદ કે શાસ્ત્રાર્થમાં પણ મુક્તિ નથી એમ તો એવા અનેક પડિતો છે કે જે એક બીજાના વિચારોનું તર્ક પિતર્ક કુનર્ક કરીને ખડન મડન કરે છે અને શાસ્ત્રાર્થ વખત તર્ક વિતર્ક કરી સલાઓ જિતે છે પણ તેમાં તેમની મુક્તિ નથી કોઈપણ પક્ષ કે સમ્રદાયના આશ્રયમાં પણ મુક્તિ નથી કયાય—રાગ, દેવ મોહ, ઈત્યાદિની મુક્તિનું નામજ મુક્તિ છે સાધુ થાય, એ વર્ષ મુધી તપમ્બા કરે પણ કયાય—કામ ક્રોધાદિથી મુક્તિ ન થાય ત્યાં મુધી મુક્તિ, નથી સમ્રદાય કે સસારમાં રહેવાથી પણ મુક્તિ નથી

મુક્તિ મેળવવી એ કાર્ય અસાધ્ય છે જો તમે કામ ક્રોધ, લોભ મોહ, મમત્વને નહિ છોડો તો મોક્ષ નહિ પ્રાપ્ત થાય. ભગવાન મહાવીરનો જ દાખલો વિચારી લુઓ તેમણે ઘોર તપમ્બા કરીને કર્મનો ક્ષય કર્યો આપણે પણ જો મુક્તિ મેળવવી હોય તો કર્મનો ક્ષય કરવા પ્રયત્ન કરવો જોઈએ જૈન કે બ્રાહ્મણ કુળમાં ઉત્પન્ન થવા માત્રથી આપણને કંઈ હકક નથી મળી જતો કે આપણને મુક્તિ મળે. આપણા ઘરમાંજ મુક્તિ છે એવું કાંઈ નથી મુક્તિની આવી આગાદ છે એ કાંઈ કોઈની બાંધીકી વસ્તુ નથી કે ઠેકાડારીનું કામ નથી તમે મોક્ષ સુખ પ્રાપ્ત કરવા આહતા હો તો રાગદ્રેષને કમ કરો, કયાયને જિતવા પ્રયત્ન કરો આત્માના દુર્ગુણને જિતવા દાશિય કરો જો તમે ભગ્યો નહિ ઉકર્યો નહિ તે માટે

પ્રયત્ન કર્યો નહિ, તો આ બધો ચે ઉપદેશ બેકાળ (નકામો) છે આત્માને ગુરૂ બનાવી, વિચાર કર્યો તોજ ઉપદેશ લીધો સાર્થક છે

એ બાણપણામાં ધૂળ પડી

“ એક શેઠના ઘરમાં ચોરી કરવા ચોર ધૂર્યો. રાત્રે અ ધાક થતા તેણે તીન્નેરી પર હાથ નાખ્યો, આ વખતે શેઠાણી ભગી ગઈ તેણે શેઠને કહ્યું કે તમે ભગો છો કે. ઘરમાં ચોર આ ચો છે શેઠે કહ્યું કે હું બાણ છું શેઠાણીએ કહ્યું કે ચોર તીન્નેરી પાસે પહોંચ્યો તો શેઠ કહે હું બાણ છું મિલકત ઉઠાવી, તો કહે બાણ છું, તે લઈને ગયો, તો શેઠ કહે બાણ છું, ત્યારે શેઠાણીએ ગુસ્સો કરીને કહ્યું કે ધૂળ પડી તમારા એ બાણપણામાં ”

આપણી જ્ઞા પણ આ શેઠજીના જેવી નથી? કામ ક્રોધ રાગ દ્વેષ રૂપી લૂટારા આપણા આત્મધનને લૂટી રહ્યા છે અને આપણે બેશીઠર થઈને ખાટલા પર પોલી રહ્યા છીએ આપણે પણ જો માત્ર બાણતા જ રહીશું અને કાંઈ આચરણ મા નહિ ઉતારીએ, તો તેથી કામ નહિ ચાલે, ચોરને જેર કરવાથીજ કામ થાય છે, ખાલી બાણ બાણ કરવું જ કાશી નથી બાણમાં પડી આચારમાં મેલના ડોંગીશ કરો. આચારમાં નહિ મેલો, તો આખી જીવગી પૂરી થઈ જશે, તો પણ કાંઈ જ નહિ થાય

અહીંયાં જે વ્યાખ્યાન થાય છે તે પર ઘેર જઈને વિચાર કરો બાલજીયા, પત્ની, લાઈ વગેરે સાથે બેસીને વ્યાખ્યાનની વાતની બાણ કરો, અને તેમાંથી તમે શુ કરી શકો છો તે નક્કી કરી આચરણમાં મૂકવા માટે માત્ર વ્યાખ્યાન સાલણીને

ભેગવાથી જ તમારા આત્માનું કલ્યાણ નહિ થાય મા ।
 જેવા કેટલા એ સાધુ આવશે ને જશે પણ તમે તો ત્યાંના
 ત્યાજ રહેશો વ્યાખ્યાન બામતની તમે નોંધ કરો ઘેર જઈ
 એજાતમા ભેગી તે પર વિચાર કરો અને નિશ્ચય કરો કે
 આટલી બાબત આચરણમા ઉનાચું ધર્મહારમા ધર્મનું
 આચરણ કરો તમે અહીં આવો અને વ્યાખ્યાન સાંભળીને
 આશ્ચર્ય જાણો પણ તેમાનું કાંઈ આચરણ ન કરો તો આભાવ
 નકામું છે અહીંથી તમે ઘેર જશો અને ઘરથી દુકાને જશો
 એટલે સાંભળેલું ભૂલી જવાના તો ભૂલના માટે તમને
 વ્યાખ્યાન સંભળાવવામા નથી આવતું અમુક લાઈન પર
 ચાલશું એટલે તમે નિશ્ચય કરશો તો જ મારી મહેનત
 સફળ થશે

વ્યાખ્યાન ૪ થુ

(તા ૧૧-૧-૪૭)

આધ્યાત્મિક ધર્મ

ત્રણ દિવસમા આપો એ જાણતોનો વિચાર કરી
ગયા કે જીવન નુ છે ? તેનુ ક્યેય શુ છે અને જીવન મફત
દેમ થઈ નકે ? આપો એ પણ જોઈ ગયા કે આત્મા જેવી
કેઈ વસ્તુ છે આત્મા મુખદ ખ લોગવે છે અને આત્મા
ઉન્નતિ માટે પ્રયત્ન કરે છે આત્માને અચ્છેદી, અલેદિ
અરૂપી માનવમા આવેલ છે સમગ્ર આત્મા એક મરખા છે
પણ આત્મા પર લાગેલા કર્મોને લીધે થતી પ્રવૃત્તિથી જુદા
જુદા ભેદો જતાગ્યા છે આત્મા એકનો એકજ, પણ તે
મારી કરણી કરી ઉચ્ચ સ્થિતિ પર લાય, ત્યાં અતરાત્મા
અને પરમાત્મા કહેવાય છે

આત્માના જે ત્રણ વિભાગ દેહા-અહિરાત્મા, અતરાત્મા
અને પરમાત્મા અને તેનુ સ્વરૂપ પણ જતાવવામા આવ્યુ, તે
ઉપથી હવે તમારુ વિચાર ટગ્વાનો રહે છે કે ઉપલી ત્રણ

નિયતિમાથી તમે કંઈ નિયતિમા છો ? જો તમે પુત્ર, મિત્ર, માલ, મિત્રત, સ્ત્રી આદિમાજ મસ્ત રહ્યા કરતા હો અને આત્મા શુ છે અને શુ નથી, એનો કાંઈ વિચારજ નથી કરતા, તમને આગળ વધવાનું કશું લાનજ નથી—આવી નિયતિ જો તમારી હોય તો સમજજો કે તમે બહિરાત્મા છો પણ વેરાગ્ય, જ્ઞાન ધ્યાનથી તમારે કોશીશ કરવી જોઈએ કે સંસારના પદાર્થો જુદા છે ને હું જુદા છું

તમારા આત્માનું લાન તો તમનેજ થઈ શકે હું ન કહી શકું કે તમારો આત્મા કવો છે ? તમે કયા છો ? , કંઈ નિયતિમા છો ? અમારા જેવા સાધુ તો માત્ર રમ્તો ન તાલી શકે—ભાગસૂત્રન કરે, પણ તમારો આત્મા કવો છે અને તેને આગળ વધારવા તમારે શુ કરવું જોઈએ ? તેનો ખ્યાલ તો તમારેજ કરવો જોઈએ એ ખ્યાલ આવતા અમારા આત્માની ઉન્નતિ તમે જરૂર કરી શકશો તમારો આત્મા બહિરાત્મા હોય તો બાહ્ય પદાર્થ અને આત્મા જુદી વસ્તુ છે, તે સમજવા કોશશી કરો એમ કોશીશ કરતા કરતા તમારો બહિરાત્મા અતરાત્મામા આવશે અને તે પછી અતરઆત્મામાથી પરમાત્મા બનવા કોશીશ કરજો

તમે પૂછશો કે બહિરાત્મામાથી અતરાત્મામા જવાનો ઉપાય શો છે ? ધર્મજ એક એવી વસ્તુ છે કે જેને ધારણ કરવાથી આગળ વધી શકાય છે ધર્મનું પાલન કરવાથીજ બહિરાત્મા અતરાત્મા બને છે અને અતરાત્મા પરમાત્મા બની શકે છે અત્યારે આપણે આગળ નથી વધી શકના તેનું કારણ એ છે કે આપણે સાચા ધર્મને પારખ્યો નથી—ઓગખ્યો નથી, તેથી આપણા માટે એ બધુંજ લાજમી છે કે ધર્મ શી વસ્તુ છે ? અને તેની આરાધના કેમ કરવી ?

ધર્મમાં ભેદ નહિ છતાં ભેદ

ધર્મ એક એવી વસ્તુ છે કે જે કદિ ઉત્પન્ન થઈ શકે નહિ બળરમ્ભથી ખરીદી શકાય નહિ એ તો આત્મા માથે જ રહે છે તેમા ભેદ ન હોઈ શકે, છતાં શાસ્ત્રકારોએ તેના ભેદો બતાવ્યા છે એક પ્રકારનો ધર્મ, બે પ્રકારનો ધર્મ, દસ પ્રકારનો ધર્મ ધર્મના કારણોને-હેતુઓને ધર્મ સમજીને બુદ્ધિ-કલ્પના પહોંચી શકે, એટલા ભેદો કરી શકાય

એક તરફથી કહેવામાં આવે છે કે ધર્મના ભેદો ન થઈ શકે, ત્યારે બીજી તરફથી ધર્મના કારણોને પણ ધર્મ કહેવામાં આવે છે અપેક્ષાપૂર્વક કારણોનો કાર્યમાં ઉપચાર કરી શકાય છે, એટલે કે તેના-ધર્મના ભેદો ઉપાયોને લઈને કરી શકાય છે મ સારમાં સાધ્ય એક અને સાધન અનેક છે, તેમ ધર્મ એક હોવા છતાં સાધનથી ભેદો કરીએ છીએ

‘અન્તઃકરણશુદ્ધિત્વ ધર્મન્યમ્’ અ ત ક રણ ની શુદ્ધિ તે એક પ્રકારનો ધર્મ વસ્તુનો સ્વભાવ તેનું નામ પણ ધર્મ અગ્નિની ઉષ્ણતા, પાણીની શીતલતા આત્માની સમિચ્છાનદતા એ એનો ધર્મ છે, બે પ્રકારનો ધર્મ છે -એક આધ્યાત્મિક ધર્મ ને બીજો આચારધર્મ આત્માનો વિચાર, આત્મામાં રમણતા, તેમાં મસ્ત રહેવું તેનાથી ઉત્પન્ન થાય તે આધ્યાત્મિક ધર્મ કહેવાય બિન લિપ્ત પ્રકારના આચારો અને ક્રિયાઓ, જેમકે સામાયિક, પ્રતિક્રમણ, યોગ, સમાધિ, ધ્યાન આદિથી ઉત્પન્ન થતો ધર્મ તે આચારધર્મ આવી જ રીતે ગૃહસ્થનો આચાર અને સાધુનો આચાર એક પ્રકારનો નથી, પણ જુદો જુદો છે ગૃહસ્થના અને સાધુના આચાર દયા, સત્ય, બ્રહ્મચર્યાદિ જુદા જુદા કેાઈ સમય આવી

ગયો કે જે વખતે ધર્મોપદેશકોએ દયાર્તુ અરૂપ બતાવ્યું પણ
 વ્યવહારમાં એક ગૃહસ્થ કયાસુધી તેનું પાલન કરી શકે અને
 એક સાધુ કયાસુધી પાલન કરી શકે તેનો કાંઈ ભેદ
 ન બતાવ્યો. પરિણામે ગૃહસ્થો ગૃહસ્થધર્મ ન સમજી
 શક્યા અને સાધુધર્મની દયા પણ ન પાળી શક્યા, એટલે
 એકકંઠા ન રહ્યા ગૃહસ્થોની દયા સવા વીસવાની અને સાધુની
 વીસ વીસવાની કહી ગૃહસ્થોને માટે શ્રી હેમચંદ્રાચાર્યે કહ્યું કે
 કે નિરાગરસજ્જતૂર્નાં હિર્સાં સંકલ્પતસ્વજેત્ નિરપરાધી એવા
 ત્રસ જીવોને મારવાની બુદ્ધિ ન મારે ગૃહસ્થોની અહિંસા
 ની આ વ્યાખ્યાથી સમજી શકાય છે કે ગૃહસ્થ ગૃહસ્થાશ્રમમાં
 રહીને શું કરી શકે છે? આજે જો કોઈ ગૃહસ્થ ગાય રાખવા
 વિચાર કરે તો બીજો કહેશે કે તમે આવક યઘને ગાય બેશ
 રાખો છો? એક ગૃહસ્થનો ખેતી કરવા વિચાર થાય ત્યારે
 તેને કહેવામાં આવે કે તમે આવક યઘને ખેતી કરાવી
 પૃથ્વીનું પેટ ફાડાવશો? આજે આપણા ગૃહસ્થોને મોટર
 રાખવા જમ્યા મળે છે, પણ તેમનાથી ગાય કે બકરી ન
 રાખી શકાય કરાચીમાં કુતરા મરે છે તે માટે આપણે
 ચીડાઈએ છીએ, પણ દરેક જણ એક એક કુતરો રાખી દે
 તો કેટલા બધા કુતરા બની જાય? તમે ઘરમાં બેસીને
 પોકાર કરો છો કે કુતરાને બચાવવા બેઠાં, પણ, કોઈ એમ
 નથી કહેતું કે લાવો એક એક કુતરો અમે અમારા ઘરે
 બાંધીશું, કે જેથી એ વફાદાર માણી આપણી મિ કત અને
 જાનની પણ રક્ષા કરશે પણ તમે એ વસ્તુ શીખ્યા નથી
 ગૃહસ્થધર્મ અને સાધુધર્મ જુદો જુદો છે, એ તમે સમજી
 ન શકો ત્યાસુધી તમે તમારા ધર્મનું પાલન શી રીતે કરી
 શકો? હવે ધર્મના બીજા બેઠ જુઓ.

જ્ઞાન દર્શન અને ચારિત્રથી ઉત્પન્ન થનો ધર્મ એ ત્રણ પ્રકારનો ધર્મ સમ્યક્ જ્ઞાન, સમ્યક્ દર્શન અને સમ્યક્ ચારિત્ર-જેને હિંદુ શાસ્ત્રો સત્ ચિત્ અને આનંદ કહે છે, એની ત્રિપુત્રી ન મળે, ત્યાંમુધી મોક્ષની પ્રાપ્તિ ન વાય, દાન, શીયલ, તપ અને ભાનના-એ ચાર પ્રકારનો ધર્મ દિમા, અસત્ય, ચોરી, લોભવૃત્તિ અને અપ્રસન્નચર્ય-જેનો ત્યાગ કવો તે પાપ પ્રકારનો ધર્મ છ પ્રકારના જીવોની રક્ષા કવો તે છ પ્રકારનો ધર્મ જેનાથી આત્માને લાભ થાય, આત્માની શુદ્ધિ થાય તે ધર્મ કારણભૂત છે આ પ્રકારના ધર્મોની ણની શકે તેટલી આરાધના કરી સુખ મેળવી શકાય છે

જીવનનું ક્યેય શું છે? હેનું શો છે? આપણે ત્રી સુખ મેળવવા જીવન વ્યતીત કરીએ છીએ આ વસ્તુ જો નકદી છે, તો ધર્મ એજ સુખનું માધન છે જે ધર્મથી સુખની પ્રાપ્તિ થઈ શકે, તે ધર્મની આપણે આરાધના કરવી જોઈએ પણ માથે સાથે જો બાજી લેવું જોઈએ કે,

સુખદુઃખની શી વસ્તુ છે ?

સુખ શું અને દુઃખ શું છે, એ વિષે જગત્ બ્રાતિમા છે મસારમાં રહીને આપણે અત્યારે જેને સુખ માનીએ છીએ, તે વસ્તુત સુખ નથી છતાં પણ ત્યાં સુખ માનીએ છીએ દાખલા તરીકે અમાગ એક મુનિરાજ અત્યારે ખીમાર છે ઠા. ન્યાલચ દ પાસે તેમની દવા કરાનીએ છીએ તેમની તબીયત મારી થઈ જાય, તો બધાને સતોપ થાય

તેમને પણ સતોષ થાય કે હાથ ડા ન્યાયચક્રે બહુ સાડ કર્યું અને એથી મુખ થયું માનીએ પણ ખરી રીતે શું આ મુખ છે? બીમારીના કારણે જે દુઃખ થઈ રહ્યું છે તે દુઃખની નિવૃત્તિ છે, વસ્તુતઃ મુખ નથી.

બીજો દાખલો જુઓ મને આગળી પાકે રાત્રે નિદ્રા ન આવે પાચથી આગળી લગભગ મારે સવારે ડાકનર ઓપરેશન કરીને પીપ કાઢી નાખે, મારી વેદના મગી જાય પછી હું કહું છું કે હાથ, મને ઘણું મુખ થયું પણ જેને વેદના થઈ નથી જેને આખી રાત નિદ્રા આવી છે, તે એમ નહિ કહે કે મને મુખ થયું હકીકતમાં એમ છે કે વેદનાનો નાશ થાય છે દુઃખની નિવૃત્તિ થાય તેને આપણે મુખ કહીએ છીએ આ સંસારના તમામ મુખો વેદનાની નિવૃત્તિ રૂપે જ મુખ નથી ખરું મુખ—સ્વાભાવિક મુખ જીવે વસ્તુ છે.

આ સંસારમાં રહીને અગર કોઈ કહે કે હું વાસ્તવિક મુખનો—સ્વાભાવિક મુખનો અનુભવ કરું છું તો ત જોઈ છે તમે બપોરના ખાર વાગે દુકાનેથી બેર આવો છો તમને બૂખ લાગી છે તમે રોટલા ખાઓ છો પછી કહો છો કે હાથ ઠીક થયું, પણ જેને બૂખ નથી લાગી તે એમ નહિ કહે ગરમીના કિવસોમાં તમને ઉકળાટ બહુ થાય છે, તમે બહાર જાઓ છો પાનની ઠંડી દહીર આવે છે ત્યારે તમે કહો છો કે હાથ બહુ મુખ થયું વસ્તુતઃ ગરમીના દુઃખની નિવૃત્તિ થાય છે, અને તેને આપણે મુખ થયું કહીએ છીએ.

એક માણસ વિકાસી બને છે, તેને કામજવાર ઉત્પન્ન થાય છે, તે માણસ દમની વૃત્તિ કરે છે તે વખતે સમજે છે કે

સુખ થયું પણ જેને કામજ્ઞર ઉત્પન્ન નથી થયો તે જ્યેમ નહીં કહે કે મને સુખ થયું જોટવે આ સંસારના જે સુખો છે તે હું ખની નિવૃત્તિ નિવાય ખીનું કાર્થ નથી ત્યારે સુખ શું છે ?

ખરૂં સુખ તો આધ્યાત્મિક સુખ છે આત્મરમણતામા છે પોતાના મૂળ સ્વરૂપમા આત્મા રમણ કરે, તે વખતે જે સુખ થાય છે, જો સુખ અનિવર્તનીય, અગોચર અને અકથ્ય છે તેનું કોઈનાથી વર્ણન ન થઈ શકે તમે કોઈ ગિનિ શુદ્ધામા જાઓ, તમને કોઈ યોગી મળે તે મંસારની વાસનાથી પર છે તમે ત્યાં સુપથાપ બેસો, તે સમાધિમા છે-આત્મરમણતામા મન્ત ૬ આત્મરમણતામા મરન થજોલ જો માધુને જ્યેમ ચમકારો આવી ગયો તેને શુદ્ધિ આવી તે સમાધિમાથી જાગી ઉઠ્યા તે વખતે તમે તેને પૂછશો કે 'મહારાજ, શું થયું ?' તો તે કહેશે કે 'મને જાગર નથી તમે જ્યેમ હોય તે ખરૂં મારા મગજમા જોવી સુદર દેહર આવી ગઈ કે જેને લીધે મને અપૂર્વ આનંદ થયો તેનું ઉદાહરણ આપી શકાય તેમ નથી' આ સુખ આધ્યાત્મિક સુખ છે ક્ષણમર આનંદની દેહર આવી ત ખરૂં સુખ છે

આ તો ક્ષણનું સુખ થયું, પણ હ મેશને માટે આત્મા રમણ કરે, તે સુખ વાસ્તવિક છે આવા સુખને માટે તમે કોશીય કરો આ સુખનું વર્ણન ન થઈ શકે તમે જાગ કે જાગીયાનું વર્ણન કરી શકો, પણ આધ્યાત્મિક સુખનું વર્ણન કેવળજ્ઞાની પણ શબ્દોથી ન કરી શકે એક વસ્તુ બતાવું, જેનો તમે હ મેશા ઉપયોગ કરો છો, તેનું તમે પોતે વર્ણન નહિ કરી શકો તમે બધા દરદોજ ધી જાઓ છો; પણ

તેમને પણ સતોષ થાય કે હાથ, ડા ન્યાતથદે બહુ સાડ ક્યું અને એથી મુખ થયું માનીએ પણ ખરી રીતે શું આ મુખ છે ? બીમારીના કારણે જે દુઃખ થઈ ગયું છે તે દુઃખની નિવૃત્તિ છે, વસ્તુતઃ મુખ નથી

બીજો દાખલો જુઓ મને આગળી પાકે, ગત્રે નિદ્રા ન આવે પાચથી આગળી લગભગ મારે સવારે ડાક્ટર ઓપરેશન કરીને પીપ કાઢી નાખે મારી વેના મગી જાન પછી હું કહું છું કે હાથ, મને ઘણું મુખ થયું પણ જેને વેદના થઈ નથી જેને આખી રાત નિદ્રા આવી છે, તે એમ નહિ કહે કે મને મુખ થયું હમીકતમ્ એમ છે કે વેદનાનો નાશ થાય છે દુઃખની નિવૃત્તિ થાય તે તેને આપણે મુખ કહીએ છીએ આ સંસારના તમામ સુખો વેદનાની નિવૃત્તિ રૂપ છે ખરું મુખ નથી ખરું મુખ-સ્વાભાવિક મુખ જીવે વસ્તુ છે

આ સંસારમાં રહીને અનર કોઈ કહે કે હું વાસ્તવિક મુખનો—સ્વાભાવિક મુખનો અનુભવ કરું છું, તો તે ખોટું છે તમે બપોરના ખાર વાગે દુકાનેથી બેર આવો છો તમને ભૂખ લાગી છે તમે રોટવા ખાઓ છો પછી કહો છો કે હાથ ઠીક થયું, પણ જેને ભૂખ નથી લાગી તે એમ નહિ કહે ગરમીના ડિવસોમાં તમને ઉકળાટ બહુ થાય છે તમે બહાર જાઓ છો પવનની ઠંડી દેહર આવે ત્યારે તમે કહો છો કે હાથ બહુ મુખ થયું વસ્તુતઃ ગરમીના દુઃખની નિવૃત્તિ થાય છે અને તેને આપણે મુખ થયું કહીએ છીએ

એક માણસ વિકાસી બને છે, તેને કામજ્વર ઉત્પન્ન થાય છે, તે માણસ કમળી તૃપ્તિ કરે છે, તે વખતે સમજે છે કે

મુખ થયું, પણ જેને કામજાર ઉત્પન્ન નથી થયો તે એમ નહીં કહે કે મને મુખ થયું એટલે આ મસારના જે મુખો છે તે દુખની નિવૃત્તિ નિરાય બીજી કાર્ષ નથી ત્યારે મુખ શું છે ?

ખરે મુખ તો આત્મિક મુખ છે આત્મરમણતામ છે પોતાના મૂળ સ્વરૂપમા આત્મા -મણુ કરે, તે વખતે જે મુખ થાય છે, એ મુખ અનિવર્તનીય, અગોચર અને અકથ્ય છે તેનું કોઈનાથી વર્ણન ન થઈ શકે તમે કોઈ ગિરિ સુદામા જાઓ, તમને કોઈ યોગી મળે તે મસારની વાગનાથી પ. છે તમે ત્યાં ચુપચાપ બેસો, તે સમાધિમા છે-આત્મરમણતામા મસ્ત છે આત્મરમણતામા મસ્ત થએલ એ માધુને એ સમકારો આવી ગયો તેને શુદ્ધિ આવી તે સમાધિમાથી જાગી ઉઠ્યા તે વખતે તમે તેને પૂછ્યો કે 'મદારાજ, શું વધુ ?' તો તે કહેશે કે 'મને ખબર નથી તમે જ્યેષ્ઠ હોય ત ખરૂં માગ મગજમા એવી સુદર દેહર આવી ચર્ષ કે જેને બીધે મને અપૂર્વ આનંદ થયો તેનું ઉદાહરણ આખી શક્ય તંમ નથી' આ મુખ આત્મિક મુખ છે ક્ષયતર આનંદની દેહર આવી તે ખરૂં મુખ છે

આ તો ક્ષણનું મુખ થયું, પણ હમેશને માટે ખાદમા રમણ કરે, તે મુખ વાસ્તવિક છે આવા મુખને માટે તમે કોગીય કરો આ મુખનું વર્ણન ન થઈ શકે તમે જાગ કે જાગીયાનું વર્ણન કરી શકો પણ આત્મિક મુખનું વર્ણન કેવળજાની પણ શબ્દોથી ન કરી શકે એક વર્ણ જતાલું, જેનો તમે હમેશા ઉપયોગ કરો છો, તેનું તમે પોતે રચન નહિ કરી શકો તમે જાધા દરોજ થી જાઓ છો, પરંતુ

વર્ણન તમે નહિ કરી શકો કે ધીના સ્વાદ કેવો છે ? તમે ધી હ મેશા દિવસમા પણ ચાર વાર ખાઓ છો પણ તેનું વર્ણન કરવા માટે તમારી પાસે શબ્દો નથી તમે કહેશો કે ધી બહુ મુદર છે મધુર છે, આમ છે, તેમ છે તે પણ ઉદાહરણથી નહી મમજાવી શકો તેનું વર્ણન, રોજ અનુભવ કર્યા છતાં તમે નથી કહી શકતા, કે સ્વાદમા તે કેવું છે ? ત્યારે જે અગમ્ય છે અગોચર છે તે વસ્તુનું વર્ણન મારા જેવા અ પક્ષ કેમ કરી શકે ? તે અનુભવજન્ય વસ્તુ છે ચોગી એક ક્ષણિક દેરનું વર્ણન ન કરી શકે તો અખ ઉધારા અને અન તમુખની દેરનું વર્ણન કેમ કરી શકાય ?

સાચી આત્મરમણતા તે અનિર્વચનીય સુખ છે તેને માટે આપણે પ્રયત્ન કરીએ છીએ આ સ સારમા રહીને માણસ વાહે છે કે સુખમય છાદગી વ્યતીત થાય ક્ષણિક સુખની તૃપ્તિ માટે ઉપાય સાધવાની જરૂર છે આ ઉપાય તે એજ કે સ સારમા રહેવા છતાં આધ્યાત્મિક ભાવનામા મસ્ત થાઓ ચાર છોકરાનો બાપ તેમન રમાડી જે આનંદ ન અનુભવી શકે, તે આનંદ આત્મામા રમણ કરીને લોગવી શકે ॥

આધ્યાત્મિક વિચાર

આ આધ્યાત્મિક સુખ મેળવવાના ત્રણ રસ્તા ॥ — વિચાર, ઉચ્ચાર અને આચાર તમે આધ્યાત્મિક વિચાર કરો. 'મેતારજ મુનિ ચોર તપસની હતા માસ મખણને પરાણે એક મોનીને, ત્યાં' તે ભિક્ષા માગવા જાય છે સોની ભિક્ષા વોરાવે છે પણ સોનીના જવવા એક ચકવી ઉપાડી જાય છે આ સાધુએજ સોનાના જવવા લીધા, એવો શક સોનીને

પડતા તે માધુને તકલીફ આપે છે મારપીટ કરે છે મેલા રજ મુનિ તે આત્મરમણનામા મન્ન બને છે એનીએ તેમને તડકામા રાખી ખૂબ કપ્ટ આપ્યું, સખત તાપથી તેમના હાડકા ખખડના લાગ્યા, ચામડી તૂટવા લાગી મુનિ મનમા ભાવના ભાવે છે કે ચોરી કોણે કરી છે, પણ મોનીનો કાંઈ દોષ નથી મારા કર્મનો દોષ છે આ દ્વારા દુખ ઉઠાવવાનું મારા માટે નિર્માણ થયું છે મુનિ આ રીતે સદ્વિચારમા મન્ન બને છે અને કેવળજ્ઞાન પામે છે” આનું નામ સદ્ વિચાર-આધ્યાત્મિક વિચાર !

“આવીજ રીતે જીવાન અરણિક મુનિ ભિક્ષા માટે જાય છે તેમની સુદરતા પર એક ઓ મુગ્ધ થાય છે તેણી તેમને કહે છે કે ‘ આ તમારૂં રૂપ લાવણ્ય કપ્ટ ઉઠાવના માટે નથી, પણ મ મારની વાસના તૃપ્ત કરવા માટે છે માટે તમે તમારૂં જીવન બરમાલ ન કરો’ જીવાન સાધુ તેણીના ક્ષમા ક્ષમા જાય છે ચોડીવાર પછી એ સાધુની માના અરણિક, અરણિક કરતી, રોતી પીટતી એ રન્તેથી નીકળે છે તે વિલાપ કરે છે કે સાધુ અરણિક કયા ક્ષમાઈ ગયો હશે ? ભિક્ષા લઈને હજી સુધી પાછો કેમ ન આવ્યો ? ઉપગ્રથી અરણિક પોતાની માતાને રોતી જીએ છે, તેને પસ્ચાત્તાપ થાય છે જે માતાની કુક્ષીવી મે જન્મ લીધો છે અને સયમનો સ્વીકાર કર્યો છે તેને કલ્પિત કેમ કરે છું, થુકેલી વસ્તુનો-વમેલી વસ્તુનો ઉપસોગ કરવા હું તૈયાર થયો છું ? ધિક્કાર છે મને ! !

તે નીચે આવીને માતાના ચરણમા પડે છે અને ચોધારા આંસુએ માતાને કહે છે કે ‘ મા મે વિચાર ન કર્યો હું અધમ છું, પાપી છું મે અધર્મ કર્યો’ આટલું છતાં માતા તેને નથી કહેતી કે તું ઘેર ચાલ માતા કહે છે કે

ચારિત્રથી જાણ્યું થાય તે તને ન થોભે તારામા મનોમગ્ન નથી, તો ચારિત્રનું પાનન કેમ થઈ શકશે ?' તે તેને ગુરૂ પાસે લઈ જાય છે ગુરૂ તેને ઉપદેશ આપે છે કે ક્ષણભર માટે પણ તું આત્માની રમણતામા મસ્ત થા તે ગુરૂજીને પૂરે છે કે હું આત્માનો વિચાર શો રીતે કરું ? ગુરૂ કહે છે કે જો તું વર્ષો સુધી ચારિત્ર ન પાળે તો હરકત નહિ આ ધગધગતી શિલા પડી છે તારૂં મનોમગ્ન મજાનું હોય તો તે શિલા પર જઈને જેસ અને અણચન કરી લે, તારો જેડો પાટ થશે અરણિક મુનિ પુરૂષાર્થ કરી, ગુરૂને નમન કરી અગ્નિથી ધગધગતી શિલા પર જેસીને જેડો પાટ કરે છે ' આતુ નામ આધ્યાત્મિક વિચાર

આત્મામા મસ્ત મનો

તમે પણ એકાગ્રમા શરિતા પાછલા પહોરામા જેમી આત્મામા મસ્ત થાઓ શરૂઆત ભલે એક સેકન્ડથી કે એક મીનીટ થાય તેની પ્રીત્તર નહીં આસ્તે આસ્તે તમે અભ્યાસ વધારો

ઉપરથી આપણે જોઈ શક્યા કે આધ્યાત્મિક ધર્મ જોટવે આત્મામા મસ્ત થવું—આત્મ રમણતામા વિચરવું ત—નીન થઈ જવું સમારી પદાર્થો જુની વસ્તુ કે બાહ્ય ક્રિયા પણ આધ્યાત્મિકતાનું સાધન બને છે ક્રિયા તો દરેક કરવી જોઈએ પણ છેવટનો માર્ગ આધ્યાત્મિક છે તે જાળન દરેકે વિચાર કરવો જોઈએ જણાઓની ક્રિયાઓ તરફ અભિપ્રય હોય છે, પણ આધ્યાત્મિક ભાવના તરફ ઉન્નાસીનતા હોય છે સામાયિક, પ્રતિક્રમણ પોસા કે સંધ્યા કરાય છે પણ એ શા માટે કરવામા આવે છે એનો વિચાર બહુજ ઓછા

માણુએ કરે છે ક્રિયામાથી શુ મેળવવાનું છે ? એ ખાસ શોધવું જોઈએ સામાયિક કરવા ૧૫-૨૦ જેસા લેગા થાઓ, અને દુનિયાલરની કુચલી કરો, તે સામાયિક નથી સામાયિક માટે અમુક વખત કાઢીને નિયમિત રીતે એકાતમા કરો એકાતમા બેસીને તમારે આત્મા સળધી વિચાર કરવો જોઈએ જ્યારે તમે આધ્યાત્મિક વિચાર કરતા થશો, ત્યારે તમને આનંદદનજીતા આ કથનની સત્યતા અમઝશે કે-

વધુ વિનાશી, તુ અવિનાશી, અળ હે ઉસકા વિલામી,
વધુ સગ જળ દૂગ નિકાસી, તળ તુમ શિવકા વામી

આ શરીર વિનાશી છે-નાશવત છે અને આત્મા અવિનાશી છે બન્નેના લિન્ન લિન્ન ધર્મ છે શરીર નાશવાન છે, છતાં તેને મોઢું કરવા, સુદર બનાવવા તમે કોણીશ કરો એ, પણ આત્માને સુદર બનાવવા તમે શુ કરો છો ?

કમખાઓ અને ગમખાઓ.

આપણા જીવનરૂપી કપનીના બે ભાગીદાર છે-એક શરીર અને બીજો આત્મા આમા શરીરનો હિસ્સો કેટલો અને આત્માનો હિસ્સો કેટલો છે, તે તમે કહી શકશો ? કોઈ ભાગીદારનો રૂપીએ હસ આના હિસ્સો હોય છે તો બીજાનો ૭ આની હોય છે કોઈનો ચારઆની તો બીજાનો બાર આની, અથવા બન્નેના આઠ આઠ આના પણ હોય છે હવે તમારી જીવનની કપનીમા આત્માનો કેટલો ભાગ છે ? કઈ કહેશો ? જો તમારા આત્માનો કઈ પણ ભાગ ન હોય તો સોજેસોજ આના શરીરના થયા તમે સમજી શકો છો કે એક માણસ પોતે જ નોજેસોજ આની હિસ્સો ખાઈ જતો હોય, તો બીજો ભાગીદાર કેટલા વખત

સુધી ટકી શકે ? તેમ તમે શરીર માટેજ બધું કર્યાજ કરો, પણ આત્મા માટે કાંઈ ન કરો, તો તેથી તમને કાંઈ આત્મિક લાભ થાય ખરો ? ધનની રક્ષા થાટે તમે મકાનની મરામત કરો છો ? તેમ આત્માની રક્ષા માટે કાંઈ કરવું જોઈએ કે નહિ ? આત્માને રહેવાના મકાન ઉપી શરીરનું તમે ભલે મરક્ષણ કરો પણ માથે સાથે આત્માને પોતાને સાચવવા કાંઈ ન કરવું ન જોઈએ ? તમે ભલે શરીરને મુઘાગે, મુઘડ રાખો તદુરન્ત રાખો, પણ આત્માને પુષ્ટ બનાવો આને માટે હું તમને એક ટૂંકો અને ટૂંચ ઉપાય બતાવું તમે ધરમા દિવાલ પર અને થાલના પર લખી રાખો. 'કમ ખાના ઔર ગમ ખાના' અર્થાત્ શરીરને પુષ્ટ કરવું હોય તો કમ ખાઓ અને આત્માને પુષ્ટ કરવો હોય તો ગમ ખાઓ.

શરીરમાં કાંઈ ને કાંઈ પદાર્થો થાયા જાય છે, તેથી શરીર ઝેગી રહે છે, આપણને ભૂખ ન લાગી હોય છતાં પેટમાં આચરકુચર ભર્યા કરીએ છીએ આપણા શરીર ઉપી બોઇલરમાં એટલા બધા કોલસા ભરતા રહીએ છીએ કે જેથી બોઇલર ફાટી જાય માટે જો તમારે તદુરન્તી રાખવી હોય તો કમ ખાઓ ભૂખ લાગી હોય તેથી જોાણુ ખાઓ અને આત્માને તદુરન્ત રાખવો હોય તો ગમ ખાઓ.

તમને ક્રોધ કરવાનું, ગુસ્સે થવાનું ગમે તે નિમિત્ત મળે તો પણ તે વખતે તમે ગમ ખાઓ એક માણસ તમારે અપમાન કરે, તમારે જુર કરે તો ગમ ખાઇ જાઓ એક માણસ તમને બે ગાળો આપે અને તમે તેને સામી ચાર ગાળો આપો, તો તમે કયાના સન્નજન ! સામે માણસ બેવકુફ હતો તો તમને ગાળો દીધી પણ તમે તો સન્નજન છો ડાહ્યા છો તો તેની બે ગાળો સહન કરી લ્યો બેના

બદલે ચાર આપવામાં આપણે એના કરતા ડાહ્યા ન કહેવાઈએ

આને ઘરોઘરમાં સાસુ વહુ, નણદ લોખંડ, દેરાણી જેઠાણી, પતિ પત્ની, અને ગાય બેટા વચ્ચે કલેશો અને કકાસો થઈ રહ્યા છે પરિણામે ગોળાના પાણી પણ સૂકાઈ છે પણ કોઈ ગમ ખાતા શીખ્યા નથી એ સૌ ગમ ખાય તો અશ્વત્થ અને અમ્બાનતુલ્ય બનેલા ઘરો આને સાચી શાન્તિ આપવાવાળા અવગતુલ્ય દેવભુવનો બની જાય

‘એક ઘરમાં માસુ વહુને ખુબ લડાઈ થતી વહુ જરાનાર બહાર જાય તો સાસુ કહે કે “રાડ ક્યાં ગઈ હતી ?” વહુ પણ પહોંચેલી કે તે પણ માસુને ગાળો દે પછી ખૂબ લડાઈ થાય અને પાડોશી તેમજ રસ્તે જનારા માણસો તમાસો બેવા લેગા થાય પણ લડાઈ ન મટે

એક વખત ગામમાં સાધુ આવ્યા એટલે વહુ તેમની પાને ગઈ પગે લાગી ને બેઠી અને સાધુને કહેવા લાગી કે ‘મહારાજ મારું દુખ મટાડો મારી માસુ ગડ એવી ખરાબ છે કે મને મુખે રહેવા દેતી નથી હું જરા બહાર જાઉં તો વઢે, છોકરું ગઢે અને ઘોઢીયું ન ચલાવું તો વઢે, જરા જરામાં અમને લડાઈ થાય છે, તો આપ મને કાંઈ મત્ર આપો કે જેથી મારી માસુ મને વશ થાય

સાધુ સમજી ગયા કે જે સ્ત્રી મારી હાજરીમાં પોતાની માસુને “રાડ” કહે છે, તે ત્યાં તો શુ તું શુ થઈ જાય છે ? તેમણે તેને કહ્યું કે હું તને તારી સાસુને વશ કરવાનો મત્ર તો આપુ પણ તારાથી વિપ્રિ નહિ થઈ શકે વિધિનું પાલન-કળ્યામાં આવે તોજ મત્ર સિદ્ધ થાય.

તે સ્ત્રીએ કહ્યું કે 'આપ કહો તેમ કરવા હું તૈયાર છું - આપ જો રાડને સિધ્ધિ કરો તો

સાધુ મહારાજે મત્ર લખી આપ્યો અને કહ્યું કે તું મોઢું માદળીયું લાવ' તેણી તરતજ બજારમાંથી એક મોઢું માદળીયું લઈ આવી સાધુએ તેમાં પેલા મત્રનો ઝગગ નાખી આપ્યો બાદ કહ્યું કે 'આ માદળીયું તું તારી રાકમાં પહેરી રાખજે એટલે તારી મનોકામના સિધ્ધિ થશે પણ એ વાત તને કહેતા બૂલી ગયો આ માદળીયા પર તારી સાસુની હવા ન લાગવી જોઈએ તે સલાહજે

સ્ત્રીએ કહ્યું કે એ તો મુશ્કેલ ઝામ છે, કેમકે હું ઘેર જઈશ કે તરત તે માત્રે ગરદન પકડશે મારી છાતી પર મોઢું લાવી અને ગાળે દેશે, તે વખતે તેની હવા માદળાયાને જરૂર લાગવાની, તો મારે શું કરવું, અને તેનો ઉપાય બતાવો'

સાધુએ કહ્યું કે જો એમજ હોય તો તારી સાસુ તને ગાળે ભાડવી શરૂ કરે તે વખતે આ માદળીયું તારા મોઢામાં મૂકજે અને જ્યાંસુધી તારી સાસુ બોલતી બધું ન થાય ત્યાંસુધી માદળીયું તું મોઢામાંથી બહાર ન કાઢજે

તેણીએ તેમ કરવાનું કયારે કર્યું, અને ઘેર જતા જ સાસુએ ગાળે ભાડવા માડી અને પૂછ્યું કે 'રાક, અત્યાર સુધી તું કયા ગઈ હતી?' વહુએ તરતજ મોઢામાં માદળીયું મૂકી દીધું આથી તેણી બોલીજ ન શકી સાસુ એકવીજ બોલ્યા કરે લોકો ભેગા થઈ ગયા વહુ ચૂપચાપ બેઠી હતી તેથી લોકો વહુના પક્ષમાં થઈ ગયા અને સાસુ યાકી એટલે બોલતી બધું થઈ ગઈ વહુને પણ બહુ આનંદ થયો.

માદગીયાના પ્રભાવથી ચક્રિત થઈ અને ન્યારે ન્યારે સાસુ કણ્યાના આદરણ કરે ત્યારે વહુ મોઢામા માદગીયુ ધાલી દે, આથી માસુ પણ સમજી ગઈ અને તેણીએ બોલવાનું બંધ કર્યું."

બહેનો, તમારે ત્યાં સાસુ વહુની, નણદ લોભઈની, દેરાણી જેઠાણીની કે ધણી ધણીયાણીની લડાઈ થાય, ત્યારે તમે પણ માદગીયુ મોઢામા મૂકી દેને આથી લડાઈ શાંત થશે, ધરનો ફજોતો બંધ પડશે, તમને ખાલુ લાવશે અને ઈર્ષાબંધન દૂર થશે

હવે આવી પુરોણી વાત બાઈઓ માટે કાંઈ કહીએ છીએ તો તમે રાજ થાઓ છો, તો તમે પણ એક વાત સાંભળી લ્યો

તમે કામ કરીને ચાક્યા પાક્યા ક્યાંયે ઘેર આવો છો તમારા પેટમા ભૂખને લીધે ગલુડીયા બોલતા હોય છે તે વખતે તમારી પત્ની લોજનની થાળી રણુ કરે છે

થાળીમા શાટલી, દાળ, શાક, આચાર, ચટણી, રાઈતુ, પાપડ એવી અનેક ચીજો પીરસવામા આવી છે, તમે ખાવા બેસો છો અને દાળનો સળડકો લ્યો છો, તો દાળ ખારી ઉઠુ જેવી તેમા નીમક વધારે પડી ગયું છે આ વખતે તમારો પિત્તો ઉઠી આવે છે તમારી પ્રેમાળ પત્નીને તમે કહો છો કે "રાડ, તારૂં ચિત્ત ક્યાં ભમે છે?" એમ કહીને થાળીનો એવો તો ધા કરો છો કે તે જઈને નીચે ફળીમા પડે છે અને તેણીને મારવા માટે ચપલ કે જુટ ચોધો છો

શ્રી પણ સમજે છે કે આજે પતિદેવ વિક્રમા છે, એટલે

તેણી લાકડી ચોધવા દોડે છે આ વખતે ખાવાનું ખાવાના ઠેકાણે રહે છે ચોર બકોરથી લોકો જમા થાય છે અને વગર પૈસાનો સીનેમા જુએ છે પણ દાળમા પડેલું વધુ પડતું નીમક નોકળતું નથી તો પછી આવી મારામારી કરવામા કાંઈ શું ?

તમે ગુસ્સાના આવેશમા ખાધા વિનાના ઓપ્રીસ કે દુકાને પાળા આ યા ગયા અને ત્યાં પણ શેઠ કે ઘરાકો સાથે ધમાધમ કરવી પડી તમારા ઘરનો ફજોતો થયો, બે માણુમ વચ્ચે કનેશ થયો, છતાં દાળમાથી નીમક તો નજ નીકળ્યું તે નજ નીકળ્યું

આવા વખતે તમારે શું કરવું જોઈએ ? દાળમા વધારે પડતું નીમક પડી ગયું હોય તો ગુસ્સે નહિ થતાં ગમ ખાતા શીખવું જોઈએ અને કાંઈ પણ કકગાટ કર્યા વિના દાળની કટોરી યાગીમાથી દૂર કરી શાકથી ચવાવી લેવું જોઈએ જરૂર જેવું જણાય તો સાકર યા ગોળ માગો અને જે ભાવે તે ચૂપચાપ ખાઈને ઓપ્રીને કે દુકાને જાઓ

રસોઈ કરનાર ખાવા બેસશે અને દાળ ખારી લાગશે તમારે તેનો અછલ ઠેકાણે આવશે તેણી તમારા ગુણની કહર કરતા કહેશે કે, હાય હાય, દાળમા વધારે મીઠું પડવા છતાં મારા પતિદેવ કાંઈ બો યા નહિ પોતાને જે જાગ્યું તે ખાઈને ચામ્યા ગયા ? મારાથી આવી કેટલીયે ભૂલો થતી હશે છતાં તે કેવા ભલા છે કે મને એક શબ્દ પણ કહેતા નથી ધિછાર છે મને કે ઘરમા બેઠા બેઠા પણ મારાથી તેમની મેવા થઈ શકવી નથી આવા વિચારથી તેણી રડી

ઉઠમે અને મનમા મકટપ કરશે કે આવી ભૂલ હુ કદી નહિ કરૂં

તમે સૌ ગમ ખાતા ગ્રીષ્મો, તો ઘરમા ઝલેશ ન થાય
આ કાઈ મોટી નાત નથી તમે સૌ ધારો તો આચારમા
મૂઢી શકો છો જ્યારે તમારા આત્મામા દુષ્પ્રયવાનુ નિમિત્ત
મળે ત્યારે તમે ગમ ખાઓ આથી તમે દેવ સમાન બની
શકશો અને તમાન ઘરે સુખ, શાંતિ અને આનંદના ધામે
વશ પડશે અને તમે આધ્યાત્મિક ધર્મનુ પાલન કરી સુખને
પ્રાપ્ત કરશો કારણ કે હુ પહેલા જ કહી ચૂંચો છુ, કે ગમ
ખાવાથી આત્મા પુષ્ટ વાય છે આત્માની પુષ્ટતા એજ
આધ્યાત્મિક ઉન્નતિ

વ્યાખ્યાન ૫ મુ

(તા. ૧૭-૬-૮૭)

આધ્યાત્મિક ધર્મ

(૨)

આપણે અત્યાર સુધીમા એ વસ્તુ જોઈ ગયા કે ધર્મ અનાદિ અને અનંત છે. તેની ઉત્પત્તિ થઈ નથી ને થઈ શકે પણ નહિ એ ધર્મના લેહા ન હોઈ શકે, છતાં દારણનો કાર્યમા ઉપચાર કરીને લેહા કરવામા આવ્યા છે. સુખની પ્રાપ્તિના જે સાધનો છે તે ગર્ધા ધર્મો છે એમ માનીને તેના પ્રકાર પાડી શકાય છે ગર્ધા કાલે આધ્યાત્મિક ધર્મ ઉપર કહેવાયુ છે આજે પણ તેજ વિષય ઉપર કંઈક કહીશ.

દુનિયા આહિ છે કે તે આત્મરમણના પ્રાપ્ત કરે તે ઇચ્છાને કારણે તે પૂજા પાઠ ઇત્યાદિ ક્રિયા કરે છે આત્મ રમણતા ક્યારે પ્રાપ્ત થાય ? જ સારના પુરૂષો ને આત્મિક વસ્તુ શી છે ? આત્માને શરીરને અને સ સારી પદાર્થોને

કયામુધી મ મ ધ છે, તે મમજવામા આને તો આત્મિક રમણતા થઈ ગઈ હતીનિયામા ખાના પીવા, પહેરવા જોડવા વગેરે દેવેક ચીત્તેમા આમકત રહેનાર માણુમો આધ્યાત્મિક રમણતા ન કરી શકે એક માણુમ દેખીતી રીતે અમાધારણુ યોગી જેવો દેખાય, પણ તે અધ્યાત્મમા મસ્ત વયો છે કે નહિ તે આપણે ન જાણી શકીએ એને માટે તો દુનિયા પરની વસ્તુ પ્રત્યે વિરક્તભાવ-ઉદાસીનતા ડેખાવી જોઈએ

સસારના પદાર્થો પ્રત્યે ઉદાસીનતા ગણો.

ઉદાસીનતા એટલે કર્તવ્ય ભૂતી જુવુ તે નહિ પાત્ર ઇદ્રિયોના ગડ રિપયો પર આમકિત-તત્વીનતા નહિ, તેનુ નામ ઉદાસીનતા મસારના પદાર્થોમાથી એક પણ છુટે નહિ, જે વખતે જે ઇદ્રિય માગે તે વખતે તે પદાર્થ તમે આપવા તૈયાર વાઓ એ જતાવે છે કે તમે તેમા રચેશો પચેશો છો પણ જો તમે તે તરફ ઉદાસીનતા ધારણુ કરશો તોજ આત્મિક રમણતામા ગહી શકશો

દેટલાક માણુમો આધ્યાત્મિક હોવાનો દાવો કરે છે, પણ તેમની ક્રિયાઓ જોઈએ તો ઢોગજ જણાશે તેમને જોઈએ તો આપણને એમજ લાગે કે તેમના જીવનમા અધ્યાત્મ જેની વસ્તુજ નથી જેણે આધ્યાત્મિક ભાવનાળા થવુ હોય, તેણે ઉદાસીનતા ધારણુ કરવી જોઈએ તમે ઉદાસીનતા ધારણુ કરશો તો મયાગમા રહેવા છતા તેમા લપટાઈ નહિ જાઓ-જાળમા નહિ ફસાઓ, તમે વૈરાગ્યપૂર્વક સસારની વસ્તુઓને જોશો તો સમારમા રહેવા છતા આધ્યાત્મ ભાવનામા મસ્ત થઈ શકશો

કહેવાય છે કે કોઈ ગામમા એક ગૃહસ્થ હતો, અમારા

ગુરૂ મહારાજ કહેતા કે તે ગૃહસ્થ હો મેથા ખુશમીજનજમા રહેતા ગામમા સાધુ આવે ત્યારે ઉપાશ્રયમા નિયમિત જાય એક દિવસે તે ગૃહસ્થ ઉપાશ્રયમા મોડા આવ્યા મહારાજે પૂછ્યું કે કેમ શેઠ આજે મોડા આવ્યા ? ' આજે પણ શેઠના ચહેરો આનદી અને ખુશમીજનજ હતો (એરડીયું પીધું હોય તેવો નહિ) શેઠે જ્યુ કે 'ત્યારે ત્યાં મેમાન આ યો હતો તેને મૂકવા ગયો હતો' તે ગયા થોડીવાર પછી જીજ્ઞાસુ ગૃહસ્થો આવ્યા તેમણે મહારાજને જ્યુ કે મનુકુર ગૃહસ્થના છોકરાને હાર્ટફેલ્ડ થયું ને મરી ગયો ૨૦ વર્ષનો એકનો એક પુત્ર હતો સાધુ કહેવા લાગ્યા કે તે ગૃહસ્થ હોમણાજ મારી પાસે આવ્યા હતા મે તેને પૂછ્યું કે તમે કેમ મોડા આવ્યા ? ત્યારે તેમણે જ્યુ, કે મારે ત્યાં મેમાન આવ્યા હતા તેને મૂકવા ગયો હતો, તેમના એકે પર ઉદાસીનતા ન હતી વિચિત્રભાવ નહોતો હું ખની લાગણી નહિ હતી હસતા હસતા વાત થઈ ૨૦ વર્ષનો એકનો એક છોકરો જવા છતાં એનો એ ભાવ ! ! !

આ ઈળીયુગમા-અત્યારના જમાનામા પણ આવા માણસો જોવામા આવે છે કે જેમના હૃદય પર છોકરાના મૃત્યુની ઠરી અમર થતી નથી આતુ નામ ઉદાસીનતા ! નૈરાશ્ય ! જ્યારે સસારમા મોટે ભાગે દેખાય છે કે કોઈ ફરનો સગો મરી ગયો હોય લાગતું વગગતું આતુ ન હોય છતાં, ઘણું ભાગે તો તેના સમાચાર સાંભળ્યા કે રોવા ફૂટવા મડી પડો અને બાઈઓ છાજ્યા લેવા મઠે એમાં મોટે ભાગે તો ટોગજ દેખાય છે લાગણીથી થાય તે વાત જુની છે કેઈને ત્યાં કાણે મોકાંણે જાઓ, ત્યારે સ્મૃતિમા હસતા, નાચતા, ફૂટતા, મશકરી કરતા જાઓ અને ઘર પાસે આવે એટલે માથે ઓડીને

ઓ ઓ કરતા જાઓ જેને તમે ઓળખતા નથી, જેને માટે તમને દુઃખ નથી, તેને માટે તમે ઓટા દેખાવ કરીને આત્માને ઠગતા નથી શું ? આ ઢોંગ ઢોકોસવો તમે ક્યાસુધી ચલાવશો ? સમાર શું છે ? આત્મા શું છે ? તે સમજ્યા પછીજ તમે ઉદ્દામીનતા દેખવી શકશો અને ત્યારબાદ તમે આત્મામા રમણતા કરી શકશો જેમ કેટલાક રોવા ફૂટવાનો ઢોંગ કરે છે, તેમ કેટલાક લોકો ખાન-પાનાદિમા પણ વૈરાગ્યનો ઢોંગ દે છે હાખલા તરીકે કોઈ જાકગની માફક પાન ખાય છે તેઓ હાથમા પાન લઈને પૂઠે કે “ચેનન ! તુ અનાદિ કાળથી પાન ખાય છે હવે તો તુ છોડી દે તુ હજી તેને છોડી શકતો નથી ? તો લે, ખાઈ લે એમ કહીને પટ દેના મોડાના પાન મૂરી દે છે આ અધ્યાત્મનો ઢોંગ નહિ તો ખીન્ન શું કહી શકાય ? ખરી જીતે સમાર અને આત્માની વસ્તુઓ વચ્ચે ભેદ પાડી, સાચી ઉદ્દામીનતા-આત્મરમણતા નેવવામા આવે ત્યારેજ સાચો આધ્યાત્મિક ધર્મ કહી શકાય

નિર્મમત્વી ખનો

આધ્યાત્મિક ધર્મની પ્રાપ્તિને માટે, અથવા એમ કહેવામા આવે કે વાસ્તાવિક સુખની પ્રાપ્તિને માટે શાસ્ત્રકારોએ બતાવેલો માર્ગ-ક્રમ પકડવામા આવે, તો જરૂર તે વસ્તુ હાથમા આવી શકે શાસ્ત્રકારોએ કહ્યું છે

નિર્મમત્વ વિરાગાય ધૈરાગ્યાત્ યોગસત્તતિ ।

યોગાત્ સજાયતે જ્ઞાન જ્ઞાનાન્મુક્તિ પ્રજાયતે ॥

સૌથી પહેલા નિર્મમત્વભાવ ઉત્પન્ન થવો જોઈએ ‘મારું કંઈ નથી’ આવી દૃઢ ભાવના થાય તો વૈરાગ્ય થાય વૈરાગ્યથી મન-વચન-કાયાનો યોગ સધાય, યોગથી જ્ઞાન પ્રાપ્ત થાય અને જ્ઞાનથી મુક્તિ થાય-મોક્ષ મળે

આમા સૌથી પહેલું 'ચગચિયુ નિર્મમત્વ' છે. દરેક કાર્ય નિર્મમત્વભાવથી કરે. 'આ માફ નથી પણ હચુટી બળવવા પૂરતું કરે છું' તેમ સમજે. ધાઈ એક બાળકનું પાલન પાપણ કરે. તે પણ સાથે સાથે જ સમજે છે કે જો મારો નથી હું બનું અસાધારણ કારણ મમત્વ છે મમત્વ નથી ત્યાં હું બનું નથી.

દુનિયામા હજારો નવજનુવાનો મરે છે, અનેક ઘરોને આગ લાગે છે અનેક મથળે દુષ્કાળ પડે છે અને માતાપિતા બખ્ખે રૂપિયામા પોતાના બાગડોને વેચી મારે છે. લોકો જાતજાતના દુખો વેઠે છે છતાં તમારી આખમા આસુ નથી દેખાતા. હજારો માણસો દરરોજ મરે જો વાતનું તમને હું બનું નથી પણ તમારા ઘરનું કુતરું બિલાડું મરી જાય છે-જોકી કે ટોમી મરી જાય છે, તો તમે બે કલાક ઉદાગીનતા મેલો છો. શું જો કુતરો તમારી જાતપાતનો હતો કે તેના મરવાથી તમને હું બનું થયું? નહિ જો કુતરા ઉપરના તમારા મોહ-મમત્વે તમને દુખી થયાં બરેબરી રીતે આ સંસારમા હું બનું કારણ મોહ છે વ્યાસુધી તમારામા નિર્મમત્વભાવ ન આવે ત્યાસુધી તમારામા સચી ઉદાગીનતા ન આવે.

પોતાના કર્તવ્ય તરીકે પુત્ર માતાપિતાની મેના ચાકરી કરે પત્ની, પતિની સેવા ચાકરી કરે તેને દેવ સમાન ગણે પણ તે બધું નિર્મમત્વભાવ પૂર્વકજ અને તેમ થાય તોજ તમને સાચો વૈરાગ્ય થાય ને આખરે મોક્ષ પ્રાપ્ત થાય.

તમે કદાચ જોમ ધારણો કે આમ કહીને મહારાજ શું કરવા ધારે છે? શું તેમણે અમને માધુ બનાવવાનું તો નથી ધાયું? તમે સાધુ થાઓ કે ન થાઓ આત્મકલ્યાણ કરો.

કે નહિ, તની મને પરવા નથી મારે તો જે માથો માર્ગ છે, તે ગતાવધોજ રહ્યો હુ જાનુ અમાધારણ કાણુ મમતન જ છે જ્યા મમત્વ નહિ હોય-જ્યા 'અમારૂ' એવો ભાન હશે ત્યાજ દુખી થવાશે મારે તમે તમારી જવાબદારીને સમજો જોગડ તમે તમારી કરજતુ પાલન કરો મરકારી નોકર પોતાની હુટી જાતવે છે ટાઇમમગ નોકરી પર જાય છે, ટાઇમસર ઘેર આવે છે, ત્યા કામ કરે છે પણ એ તે જાણુ હુટી તરીકે કરે છે કર્તવ્ય તરીકે કરે છે એવીજ ગીત જ્યાસુધી તમે માત્ર કરજ તરીકે-કર્તવ્ય તરીકે કરો છો, એનુ ન સમજો ત્યાસુધી તમે ન છડી શકો, આજરે તો સુખની પ્રાપ્તિ મારે તમારે નિર્મમત્વમાન ધાગણુ કરોજ પડશે ઉદાગ્રીન જાનવુજ પડશે

હવે આ નિર્મમત્વ કાવ ત્યારેજ ઉત્પન્ન થાય કે જ્યારે સંસારની સ્વાર્થવૃત્તિ સમજવામા આવે

સ્વાર્થી સંસાર

સંસારમા રોજ જાનતા હજારો ટિમ્માઓથી તમે સમજી શકશો કે પોતાનાજ વીર્યથી ઉત્પન્ન થયેલ છોકરો જાપનુ ખૂન કરે છે કુક્ષીથી ઉત્પન્ન થયેલ ટોકરી માતાનુ ખૂન કરે છે સ્ત્રી પતિનુ ખૂન કરે છે, પતિ સ્ત્રીનુ ખૂન કરે છે, ભાઈ બહેનનુ ખૂન કરે છે, બહેન ભાઈનુ ખૂન કરે છે આ કોનુ પગિણામ છે? તમે કહી શકશો? દુનિયા સ્વાર્થમા લિપ્ત છે સ્વાર્થ સિદ્ધ થતો હોય ત્યા સુધી સંજઘ ગળવા લોકો તૈયાર છે, પણ સ્વાર્થને જરા માત્ર ધડકો લાગે, ત્યારે ભયકરમા ભયકર દુશ્મનાવટ કરવા તૈયાર થઈ જાય છે આ જાણુ સ્વાર્થ કરાવે છે સગી મા પોતાના છોકરાનુ ખુર ન ચાહે પણ મરવાનો

પખત આપે ત્યારે આ સગી મા પચુ જમરાજને પોતાનો છોકરો બતાવે છે એક દૃષ્ટાંત આપુ

૮૦ વરસના એક ડોશીમા, તેમને ૩૦ વરસનો એકનો એક દીકરો, તે માદો પડ્યો તેને ત્રિદોષ થયો હતો-સન્નિ પાત થયો હતો હવાઢાડ કરાવવા છતાં તેને આરામ નહોતો આવતો માન્ય રોએ કપાત કરે કે મારી આધમીની લાકડી આવી જશે તો મારી મલાગ કોણ કરશે? એક દિવસ હવાથી થોડો આરામ મળ્યો રાત્રે છોકરો પાછલા કમરામા સૂતો હતો અને માતા આગલા ઝોરડામા સૂતી હતી જના માટે ધરના બારણા ઉઢાડા રાખ્યા હતા દીને આખો આખો બળતો હતો આગણામા લેશ બાધી હતી, તે છૂટી ગઈ અને ફરવાએ ખુ લો ભેઈ તે ઘરમા ધૂમવા લાગી

ડોશીમા બેમાકળા જાગી ગયા, લેશને પગસ ચાર સાલળી વિચારવા લાગ્યા કે બેશઓ વાત કરતા હતા કે માણુમ જ્યારે મરવા પડે છે ત્યારે તેનો છવ લેવા જમરાજ આવે છે તો મારા ઘેર અત્યારે જમરાજ તો આવ્યા નહીં હોય? તેને નિશ્ચય થયો કે જરૂર જમરાજ આવ્યા હશે લેશ અઢર પેડી અને ડોશીને ખાટવો હતો ત્યાં ઉભી રહી, ડોશીને શકા પડી કે જરૂર જમ બાપજી આવ્યા છે પણ તે ભૂલથી મને તો નહીં લઈ જાય? જો મને ન લાજ જવાના હોય તો મારા ખાટવા આગળ શા માટે ઉભા રહે?

જે ડોશી થોડી વાર ખહેલા રાત્રી હતી કે 'હાય હાય, હુ મારા છોકરા વિના કેમ છવી ચકીચ' તેજ ડોશી જમરાજ પોતાને કદાચ લઈ જશે તો? એમ કલ્પીને હાયપીટ કરવા લાગી ડોશીના સા લાનો છેડા નીચે

લગ્નો હતાં લેશે પોતાની આદત મુજબ તે છડે
મોઢામાં લીધેા અને જોડના લાગી ડોશીને મનમાં
નક્કી થઈ ગયું કે જમરાજ હમણાં મારો જીવ લઈ લેશે
કળલુગના જમ જૂલ્યા, તે સૂતી મૂતી જમને પ્રાર્થના કરવા
લાગી કે ' જમ જાપણ ! જમ જાપણ ! મારો છોકરો તો
અદર સૂતો છે, અને સાથને દા લઈ જાયો છો ?

૮૦ વર્ષની ડોશી વર્ષ છ મહીનામાં મજાની તો હતીજ
છતાં તેને તેનો જીવ ફેટલો ગયો બહાલો છે । તે હાથે
કરીને જમરાજને પોતાનો છોકરો બતાવે કે ' આ ઉપરથી
તમે શું મમણ શક્યા ? મસાજ ફેટલો અર્થાત્ છે ? જરા
ધ્યાન આપો

બુદ્ધતા સમયનું એક ઉદાહરણ છે જે મિત્રો કરતાં નીકળ્યા
તેઓ તળાવના કીનારે ગયા, ત્યાં ઢોરો પાણી પીતા હતા
લોકો નહાતા હતા, તે જોઈને શાંતિલાલે મોહનલાલને પૂછ્યું
કે લોકોનો અને જાનવરોનો તળાવને માટે ફેટલો ગયો પ્રેમ
છે ? શાંતિલાલે કહ્યું કે-આ બધાને તળાવની મગાઈ નથી
પણ પાણીની મગાઈ છે પાણી કે ત્યાં સુધીજ તળાવે આવે
છે તેઓ આગળ જાય છે, વડના ઝાડ નીચે મુસાફરો અને
ઢોરો બેઠા છે મોહનલાલ પૂછે છે કે કોની મગાઈથી આ
લોકો અહીં આવ્યા છે ? શાંતિલાલ કહે છે કે ઝાડની મગાઈથી
નહીં, પણ છાયાની મગાઈથી, શીતળતા ■ ત્યાં સુધી લોકો
અને જાનવરો આવશે, તે ન જોતા કોઈ નહીં આવે

બાઈઓ અને બહેનો ! તળાવમાં પાણી નથી, તો ચક્રવી
પણ નથી આપની કયા ગઈ તેમની મગાઈ ? કયા ગયો તેમનો
પ્રેમ ! તળાવ પર બહુ માણ્યો આવતા હતા પણ પાણી

ખલામ થતા મહિ ખમી ગયા વડના જાડ નીચે ઘણા માણસો જનવરો અને પક્ષી આવતા જતા હતા પણ પાન ખરી જતા નથી જનવર આવતા કે નથી માણસ આવતા આમા સગાઈ કેની ? છાયાની કે વડની ? સડે સ્વાર્થ માટે આવતા હુનિઆ આવી છે

મોહનલાને કહ્યું કે ખોટી વાત છે મારા માત પિતાનો સ્વભાવજ એવો છે કે તેઓ મારા માટે મરી પડે મારા પિતા તેમનો પ્રાણ જાય શાંતિલાલે કહ્યું એમ માનતો હો તો બ્રાતિમા ન રહેજે તુ ઘેર જઈને બેહોશ થઈને પડી જ પછી હું કહ્યું એમ કરજે મોહનલાવ તેમ કરવા કમૂન થયા ને ઘેર જઈને એકદમ બેહોશ થઈને પડી ગયો માતા, પિતા, પતિ, કાકી સૌ દોડી આ યા અને પૂછવા લાગ્યા કે મોક નવાવને શું થયું ? કોઈ કહે તે જહાર ગયો હતા ત્યાંથી ભૂત વજગુ હશે ટોઈ કહે ચોટ લાગી હશે, આ પ્રમાણે જેટલા માણસો એટલી વાતો થવા લાગી અને એ તો કાયદો છે કે એક બિમાર માણસની આગળ ગમે તેને લાવો તે પોતાની જ વાત કરશે એક કવિએ કહ્યું છે કે -

ધિયા વદન્તિ કષપિત્તમરુદ્ધિકારાન,

જ્યોતિર્ચિદો પ્રહગતિ પરિવર્તયન્તિ ।

ભૂતામિભૂતમિતિ ભૂતચિદો વદન્તિ

પ્રાચીનકર્મવલ્લભુનયો મનન્તિ ॥

વેળોને તે માણસ બતાવવામા આવે તો પિત્ર વાત અને કફમાથી એક રોગ બતાવશે બેશીને બતાવશે તો તં કહેશે કે તેને શરી ની દશા બેડી છે ડોશીઓને બતાવવામા આવે તો કહેશે કે તે તળાવ પર ગયો હતો ને તેને ભૂત, ગ્રેત કાકીણી કે શાકીણી

નો વળગાડ વળગ્યો છે, ભૂવાને બતાવવામા આવે તો તે દાણા
જોઈને ડહોરે કે ફલાણાએ તેના પગ કંઈ કંગવ્યુ અને મુનિરા-
જને બતાવશે તો કહેશે કે કર્મનો ઉદય તે લોગવી ગદ્યો છે,
દવાદાર કરવી જોઈએ, પણ વેદનીય કર્મનો નાશ ન થાય,
ત્યા મુધી તેને દુખ લોગવવુ પડશે

માતાપિતાએ છોકરા માટે ખૂબ ઉપચાર કંગવ્યા, પણ
કશો ફેર ન પડ્યો માદો સાંજે થાય, પણ સાંજે સાંજે ન
ન થાય, એટલામા એક માધુ નીકળ્યા તેને પેલા માદા
માણસ પાસ લઈ ગયા અને સાધુને કહેવામા આવ્યું કે
મોહન અક્ષમાત્ર માદો પડ્યો છે તેણે જીવ કે પધારીની
આસપાસ પડદો ફેરો, લોળાન લાવો, ફધ લાવી, તેમા બદામ
પીચ્તા ઢેશ વગેરે નાખીને કદો વગેરે સૂચના આપી

આ પ્રમાણે કરવામા આવ્યું, તેની પાને કહેલ ફધનો
કટોરો લાવવામા આ પો મોડીવાળ જાપ કર્યા પછી એ
કટોરો લઈને માધુ બહાર નીકળ્યો અને કહેવા લાગ્યો કે
મોહનને વળગાડ છે, કા તે ડોકરાનો જીવ લે, કા તેને
બદલે કોઈ ખીજી પોતાનો જીવ આપે, તોજ મોહન બચી
થકે માટે મોહનને બચાવવા માગતા હો તો તેના માથેથી
ઉતારેલ આ ફધનો કટોરો પીવા માટે તૈયાર થાઓ આ
સાલજીને સૌ ચિયર થઈને બેસી ગયા ત્રી કહેવા લાગી કે
આપ મુવા પછી રૂબ ગઈ દુનિયા' મારે મરવુ નથી ધણી
મરશે તો હું પુનર્લગ્ન કરી લઈશ જાપને પૂછતાં જાપ
કહેવા લાગ્યો કે હું તે કટોરો પી જાઉં અને મરી
જાઉં તો દુકાન તથા ઘરનો વહીવટ કોણ ચલાવે ?
આ કુટુંબનું પોષણ કોણ કરે ? માતાને પૂછતા
તે કહેવા લાગી કે મારે તો હજી દીકરા દીકરી
પરણાવવાનાં છે ડોશીમા ૬૦-૭૦ વર્ષની વયના હતા પેલા

સાધુએ તેમને આગ્રહ કરીને કહ્યું કે માશ તમે તો હવે મોતના કાઠે બેસા છે જીવી જીવીને હવે કેટલું જીવશો, તમે દૂધ પી બાળો તમારો ૩૦ વર્ષનો છોકરો બની જશે પણ માતાએ નાજ બાળી

છોકરો પડ્યો પડ્યો આ બધી વાત માબળે છે ઢોઢ ત્યારે આ દૂધ પીવા તૈયાર ન થયું ત્યારે સાધુએ પૂછ્યું કે હું પી જાઉં? ત્યારે મૌ ખુશી થાય છે, કાન્ય કે તેમને સાધુ સાથે કશું લાગતું વળગતું નથી બાવાજ તો કઢીયલ દૂધ પી ગયા અને તરતજ પેટો છોકરો ઉભો થયો એટલે માતા, પિતા સ્ત્રી વગેરે તેની પાને ઢાડી ગયા મોહને તો તેમને મલગાવી દીધું કે તમે મારાથી દૂર રહેજો હું હવે તમારો મોહન નથી મે તમારો સ્વાર્થ જોડ લીધો આ રીતે સસારનો મોહ છોડી તે ત્યાગી બની ગયો! પેલો સાધુ તે બીજો કોઈ નહિ પણ મોહનનો મિત્ર શાન્તિદાવજ હતો

આ બધી દુનિયાની લીલા છે તમને તેનો અનુભવ વાય છે, પણ મોહમાયાના કીચડમાં ફસાયા છો, તેમાથી તમને નીકળવાનું મન થતું નથી મારજ મે તમને કહ્યું છે કે મોક્ષમુખ મેળવવાનું પહેલું પગથીયું નિર્મમત્વ છે નિર્મમત્વ થી વૈરાગ્ય થાય છે સસારના પદાર્થો ઉપગ્રથી ગગદેષ હડી બાય તો વૈરાગ્ય ઉત્પન્ન થાય ભરત ચક્રવર્તીએ સસારમાં રહેવા છતા ઋદ્ધિ સિદ્ધિ લોગવવા છતા કેવળજ્ઞાન પ્રાપ્ત કર્યું હતું તેઓ આ સસારનું કામ કરતા લડાઈ કરતા છતા સમજતા કે આ દેખાય છે, એમાનું કંઈ પણ માડ નથી 'અનિત્ય સસારે મયતિ સકલ વ્યવસનગમ્' ભારી આખોથી જે પદાર્થો દેખાય છે તે અનિત્ય છે તે વૈરાગ્યમાં

માવધાન હતા એમની નેક્રી પોકારનારા પણ એમ કહેતા કે ચેત ભગત ! ચેત, કાળ અપાટા દેત !

એ જીવવું બેકાર છે

કાળ અપાટા મારી રહ્યો છે, એટલું જો આપણે મમજીએ તો જગતનું ભવું કરીનેજ મરીએ તમે જગતની નેના જગતા નથી જગતનું ભલું કંવાનો વિચાર નથી થતો સિવાય કે પૈસા પેદા કરવા અને બાળગર્યાનું રક્ષણ કરવું તમે દુનિયાના દુ ખો ભેઈ શકતા નથી તમે સસાગના મ્યાર્થમા મુગ્ધ છો કેવળ માફ પેટ, માડ શરીર, બાળ ગર્યા તેમાજ ગ્યા પગ્યા છે એનાથી આગળ વધી શકતા નથી એથી દુનિયાનું ભલું કરી શકતા નથી અને દુનિયાનું ભવું ન કરી શકીએ ત્યામુધી જીવવું બેકાર છે

મરના મલા હું ડમકા જો મપને લિયે જીયે ।

જીતા હું વદ જો મર ચૂકા હન્સાન કે લિયે ॥

જેઓ પોતાના માટે જીવે છે તેમનું મરવું ભલું છે ત્યારે દુનિયાની સેવા કરતા-ભલું કંતા જેઓ મૃવા છે, તેઓ મગ્વા છતાં હું મેશાને માટે ઇતિહાસના પાના પર તેનું નામ અમર છે પ્રાત કાળમા લોકો એનું નામ લે છે સૂર્યના ઉદય પહેલાં લોકો તેનું નામ યાદ કરે છે કે જેણે જગતની સેવા કરી દુનિયાનું ભલું કર્યું છે અને આ રીતે પોતાનું નામ અમર બનાવ્યું છે

ચિત્તની એકાગ્રતા

આમ સાચો વૈગમ્ય ઉત્પન્ન થયે, તો મન વચન અને કાયાની એકાગ્રતા થયે રાજ્ય રક ઘણા પ્રશ્ન કરે છે. કે ચિત્તની એકાગ્રતા નથી થતી, તેનું કારણ શું ? તમે જાતજો, અને ઉપાધિઓ વધારો છો અને પૂછો છો કે ચિત્તની વ્યથતા કેમ મટે ? એનો ઉપાય તો ખુદ પગ્માત્મા પણ

ન જતાવી શકે તમે થાલવાને જાય ભરી રાખો છો અને જૂનો મારો છો કે મને ડોડાવો શુ છોડાવવાનું છે ? હાથ પહોળા કરો, એટલે થાલવો છુટી જશે તમે જ્યાં સુધી હાથ પહોળા નહિ કરો, ત્યાંસુધી થાલવો કેમ છૂટવાનો ? માટે જેટલી ઉપાધિ ઝોડી કરશો તેટલુંજ ચિત્ત તમારી નજીક આવશે

તમે ધમ મમાધિ મદિર પાઠ પૂજા વગેરેમાં ચિત્તની એકાગ્રતા કરવા ઇચ્છા રાખો છો પણ બીજી તરફથી દુનિયાની જ જાળમાં ફસતા જાઓ છો. કુદરતનો એ નિયમ છે કે જેટલી ઉપાધિ ઝોડી તેટલી ચિત્તની શાંતિ વધારે તમે દરરોજ વેપાર ધધાની જ જાલ વધારતા જાઓ છો. તો ચિત્તની એકાગ્રતા કેમ થાય ? જેટલી ઉપાધિ વધારશો એટલું તમારું ચિત્ત દોડશે કાપડનો વેપારી પૂજામાં કે સામાયિકમાં જોમે છે ત્યારે પણ તેને કાપડનોજ વિચાર આન્યા કરે છે આવીજ હાલત બધા વેપારીની છે જ જાળ રહિત બન્યા વિના એકાગ્રચિત્ત નહિ થાય સાચો વૈરાગ્ય હોય તોજ ચિત્તની એકાગ્રતા થાય

અને ચિત્તની એકાગ્રતા થાય મન વચન અને કાયા ઉપર કાબૂ મેળવાય તેનું નામજ યોગ છે યોગશ્ચિત્તવૃત્તિનિરોધ અને ચિત્તવૃત્તિ એકાગ્ર થાય ત્યારે સાચું જ્ઞાન પ્રાપ્ત થાય છે અધકાર દૂર થાય છે ત્યારે પ્રકાશ જણાય છે અને મુક્તિ નજીક આવે છે મુક્તિ એટલે કપાયો (રાગ દ્વેષ કામ ક્રોધાદિ) થી દૂર થવું. એ મુક્તિ મેળવવા માટે નિર્મમત્વભાવ, વૈરાગ્ય યોગ અને સાચું જ્ઞાન એને કેળવો એજ માવો ઉપાય છે

વ્યાખ્યાન ૬ રૂ

(તા. ૧૮-૬-૩૭)

આચાર ધર્મ

(૧)

ધર્મના બે ભેદો છે આધ્યાત્મિક ધર્મ અને આચાર ધર્મ આમ બે ભેદો પાડીને બે દિવસ આધ્યાત્મિક ધર્મ ઉપર વિવેચન કર્યું છે હવે આજે આચારધર્મ ઉપર કંઈક કહીશ

આચારધર્મમાં વર્તણૂક, ખાન પાન, વસ્ત્ર વહેવાર, મત વગેરેનો સમાવેશ થાય છે તેમાં સૌથી પહેલા સામાન્ય રીતે ખાનપાન સબધી વિવેચન કરી, તે પછી સાધુધર્મ સાધુના આચાર મળધી જણાવીશ .

આચાર એટલે ખાવાનું અથાણું ન મમજતા જીવનના બહેવારમાં પવિત્રતા રાખવી-ચારિત્ર પવિત્ર રાખવું, એ આચાર ધર્મ વેદનું અધ્યયન કરવામાં આવે કુરાને શરીફ

૧૬વામાં આવે કે વાઈળવ વાચવામાં આવે, પણ જ્યાંમુધી જીવન પવિત્ર નથી ત્યાંમુધી તે વાચવ કે ભણવુ ગણવુ નકામું છે. ચારિત્રને નિર્મળ રાખવુ તેનું નામજ આચાર વેપાર કરતા વકીલાત કરતા કે નોકરી કરતા-ગમે તે વળને અને ગમે તે મ્થળે જોજોની વર્તણુક, બહેનાર અને જીવન પવિત્ર હોય તેજ ઉત્તમ છે અગ્રેજીમાં એક કહેવત છે કે પૈસા નાશ પામે તો સમજે કે કંઈ ગયું નથી. શરીર નગણુ રહે તો મમ્મો કે કંઈક ગયું છે, પણ જો એક માણસ કેરેકટરથી-ચારિત્રથી ભ્રષ્ટ થાય છે તો તેનું સર્વસ્વ નાશ થયું કહેવાય છે અને જે માણસ આચારથી ભ્રષ્ટ થાય છે તેને વેદ પણ પવિત્ર કરી શકતા નથી 'આચારદીન ન પુનન્તિ વેદા'.

કેવો આહાર કરવો ?

મનુષ્ય કે કોઈ પણ જીવ આહાર વિના રહી શકતો નથી પરંતુ તેણે કેવો આહાર લેવો, તે વિચારવા જેવું છે કુદરતી રીતે મનુષ્યનો આહાર વનસ્પતિ છે-માસાહાર નહિ તેનું ઉદાહરણ સાધાગણ રીતે આપુ મસારના જે જીવો કુદરતી રીતે માસાહારી છે, તેમની અને આપણી રચનામાં ઘણો ફરક છે, કુતરા, ખીલાડા વાઘ મિંચ વગેરે માસાહારી અને હાથી, ઘોડા ગાય હેશ, જેવા વનસ્પતિ આહારી જેવા જાનવરોના વચ્ચે પણ ફરક છે મામાહારી જાનવરોના દાંત વાકા ટેઠા બનેલા હોય છે કે જેથી તેઓ માંસ કાપી શકે અને વનસ્પતિ આહારીઓના દાંત સીધા હોય છે મનુષ્યના દાંત પણ હમેશા સીધા છે આ દાંતો વનસ્પતિ કે ફળાહાર માટેજ નિર્મિત છે ખીજી વાત એ છે કે જેટલા માસાહારી જીવો છે તે જીભથી પાણી પીએ છે પાણી પીતી વખતે તેઓ લપલપ જેવો અવાજ કરે છે હાથી, ગાય હેશ

વગેરે જે મામાહાર કરનારા નથી તંઓ કુદ્ગત્તી રીતે હોઠથી પાણી પીએ છે લપલપ કરીને પાણી પીતા નથી તેમ વગી મામાહાર કરનારા અને નહિ કરનારા પ્રાણીઓની હોજરી વચ્ચે પણ ફરક છે

કુદ્ગતના નિયમો જોઈએ તો મામાહાર કરવો એ ધર્મ નથી મનુષ્ય શાંતિવૃત્તિનો જીવ છે તે તામમાં વૃત્તિનો નહિ પણ માત્તિક પ્રકૃતિનો છે, તેથી તેમા ફરક પડે તેવી કોઈ વસ્તુ તેનાથી ખાઈ ન શકાય આહાર ને પાણી માત્તિક હોયે તોજ તે પોતાનો સાત્તિક સ્વભાવ જાળવી શકશે પોતાની સાત્તિક વૃત્તિને હાનિ થાય તેવો કાંઈ પણ પદાર્થ મનુષ્યોએ લેવો જોઈએ નહિ

નીતિનુ દ્રવ્ય

તમને જાણર નહિ હોય કે પેટમા જતો ખોરાક એક અજમ વસ્તુ છે તમે ખાનપાનમા આચારની શુદ્ધતા રાખો પવિત્ર હોજન અને શુદ્ધ પાણી એ પવિત્ર જીવનના મુખ્ય સાધનો છે તેમા જેટલી અશુદ્ધતા-અવિત્રતા તેટલા અશે આપણુ જીવન નાપાક બને છે ધ્યાન ગાખજો કે નીતિથી ઉપાર્જન કરેલા ધનની રાહી જો આપણા પેટમા જશે, તોજ પવિત્રતા કેળવી શકાશે જગત્મા સાધુઓ અને ગૃહસ્થોમા કેટલેક સ્થળે જે પવિત્રતા જોવામા આવે છે, તેનુ જો મે કાંઈ અનુમાન કાઢ્યુ હોય તો તેમના પેટમા ગયેલ અશુદ્ધ અન્ન છે સાધુ હોય કે ગૃહસ્થ હોય, પણ તેમની પવિત્રતાનુ મોટુ કારણ અપવિત્રતા અશુદ્ધ અન્ન તેમના પેટમા જાય છે તે છે તમને મૌથી પહેલા એ વાત કહેવામા આવી કે નીતિથી ઉપાર્જન કરેલા દ્રવ્યનેજ ઉપયોગમા લ્યો

પેટમા ગર્ભ હતી તે રોગી ખાધા ખાદ ૨૪ કલાકમા મારી
બુધ્ધિ બ્રહ્મ થઇ ગર્ભ અને મને જુડ કામ મળ્યા પ્રેમો ॥

ભાઈઓ ને બહેનો, આ ઉપગ્રી તમે જોઈ શક્યા હશે
કે બ્રહ્મ અને ખાવાથી એક માધુ પતિત થયો અને તેની
દુર્દશા થઇ તમને ખાવા ન મળે તો દાણે દાણે અનાજ
જેણ કરો પણ ઘોર અનીતિનું નથી તમાગ પેટમા ન
નાખો પુણ્યનો ખતનો જ્યામુખી મોજુ હશે ત્યામુખી
તમે ઘોર પાપ કરશો તોપણ તમને તેની ખમર નહિ પડે
પણ એ પુણ્ય ખવાઈ જશે ત્યાજ તમે જમતને મોડું બના
વવાને પણ લાયક નહિ રહો એટલાજ મરિ હું છે -

જર લગ પૂરવઠ પુણ્યકી પૂર્જી નહી કરાર
તથ નક સય પુછ માપ દે જિવગુણ કરો હંજાર ॥

તમારાથી પરોપકાર થાય કે નહિ તેની હરકત નહિ
તમને ધી થઇ મળે કે ન મળે તેની હરકત નહિ પણ
તમારા પેટમા અનીતિનું અજ ન જાય, તે તો ખાસ જોજો તમે
જે પાંચ દિવસ જૂજ્યા રહો તેની હરકત નહિ ગહેવા ધ
ખાર હોય યા ન હોય, પહેરવા કપડા હોય યા ન હોય તેની
હરકત નહિ, ઊણા કપડા ન પહેરાય તો જાડા કપડા પહેરજો,
ખાવા ન હોય તો પેટે ખાદા ખામજો, પણ અનીતિનો પેસો
ન ખાજો આ પાપી પેટની ખાતર તમારે ગમે તે કષ્ટ ઉઠાવવું
પડે, તે ઉઠાવજો, પણ, ઘોર, અત્યાચાર, અન્યાયનો પેસો
તમે પેટમા ન નાખજો, પેસા ન રહે તેની ખમર ન કરશો
પણ અનીતિના પથે તો તમે નહિ પડજો.

શાસ્ત્રકારો તો સ્પષ્ટ કરે છે કે ન્યાયસમ્પન્નચિમવ

દ્રવ્ય ન્યાયથી ઉત્પન્ન કરવું હોય તેથી કેટલાકે એમ માને છે કે આજના જમાનામાં અમત્ય નિના ન આવે-અનીતિ નિના વેપો ન થાય તમને એમ થાય છે કે, મનુષ્યમાં નીતિ જેવું કાંઈ સ્થૂજ નથી પણ એ ગૂઢ છે આ અમાગમાં એ એવા ભય મનુષ્યો જોયા છે કે જેઓ અનીતિ-અમત્ય થી વિમ્તુ છે, તે જાણતાજ નથી તેઓ પતિત જીવનગાળે છે આવા મોટા મોટા હોદ્દાદારો છે કે જેઓ અનીતિના દ્રવ્યને-અમ્તુને સ્વીકારતા નથી માગ એક પાગમી ગૃહસ્થ મિત્ર છે બી એ એવ એલ બી કે એક મોટા મોટા જગજ છે એ એટલા બધા પ્રામાણિક-નીનિવાળા છે કે એમના બગલે કોઈ શાકનું પાકડું પ્રભુ ન પહોંચાડી શકે જે મોટા તઓ રહે છે તે મોટની પ્રજાના ઘરની આ પછાતે નથી પીતા નથી ફોર્મની પાટીમાં જતા, કે નથી કોઈની મિદ્દાગિશ સ્વીકારતા આટલી ડડગઈ પૂર્વક નીતિ-ધર્મનું પાલન કરે છે એટલે જોઈએ એમ નજમાનવું, કે અનીતિ કર્યા મિવાય જીહી શકાતુજ નથી.

જીવન કેવું વડવા માગો છો ?

"આપણને જાપદાઈનાં વંજતથી" જોટા સરકાર પડયા છે જાજપણથી તેમજો અસત્ય જોલતા શીર્ષ-યું છે તેથી હવે મર્યા જોલવું 'સુરકેલ લાગે' છે તેનાથી આધુ 'પાણુ વંયુ હવે' સય કર કામ લાગે છે સત્ય જોલવાં અને નીતિનું આચરણે રૂવાના તેમનાંમાં મરકાર પડેલા નથી તેમને એમ લાગે છે કે તે નામુમશીન છે જાકી તો જયપણથીજ ને મત્ય જોલવાનો અને નીતિમંચ જીવન જાજવાંમી આદત પાડવાંમાં આવે તે સુરકેલી જેવું કેઈ નંરી નાનો છોકમોએમેર નમકા પાડો કે મત્ય જોલવું જોઈએ / પ્રેક્ષીમ ૪૮

તમારૂં જીવન એવું થયે કે તમને અસત્ય પ્રત્યે ઘણું ઉપજશે

આપણે જીવન કેવું ઘડવું જોઈએ ? નીતિમાન કે અનીતિ માન-તેનો આપણે નિર્ણય કરવા જોઈએ જો તમે જીવનને સફળ બનાવવા માગતા હો તો ધર્મ, નીતિ શુદ્ધાચરણ એને પ્રારબધીજી જીવનમાં ઉતારો અને તોજી તમે તમારા જીવનને ખરાબર બનાવી શકશો તમે આદર્શ જીવન ગૂંથી શકશો.

વિચાર, ઉચ્ચાર અને આચારની શુદ્ધિ કરો

તમે વિચાર ઉચ્ચાર અને આચારની શુદ્ધિ કરો તમે શુદ્ધ વિચાર ન કરી શકતા હો તો શુદ્ધ ઉચ્ચાર કરી શકતા નથી અને શુદ્ધ ઉચ્ચાર કરી શકતા નથી તો શુદ્ધ આચરણ કરી શકતા નથી વિચાર વિના ઉચ્ચાર નથી અને ઉચ્ચાર વિના આચરણ નથી તમે એકાતમાં બેમીને વિચાર કરો બાવના કરો કે કેવું જીવન વ્યતીત કરવું ? તે નક્કી કરી તે પ્રમાણે વર્તવા કોશીલ કરો .

તમે દુકાન પર બેસીને જીંદુ બોલો છો, અને ગોળા ગળાડો છો, તેની અમર તમારા છોકરા પર પડે જે આ પડી બાળકો માટે ધાય છે ત્યારે જીંદુ બોલો છો ચોરી કરો છો અને અધ પતનની ખાઈમાં ધસડાઈ બંધ છે છોકરા જોના જીવનને ગળાડનાર જો, કોઈ હોય તો તેમના માતપિતાજી, છે જો માળખ સત્ય બોલે અને અસત્ય આચરણ ન કરે તો બાળકો કદિ એવું કામ કરે નહિ છોકરાઓને ચોરી કરતા જીંદુ બોલતા અને તેમના જીવન વ્રષ્ટ કરતા મે અનેક માળખોને જોયા છે

એક, ઉદાહરણ

“૮-૬ વર્ષનો એક છોકરો હતો તેને એવી આદત પડેલી કે માતા શીરો ઘનાવી કે એટલે તે ખાઈને પછી નીશાળે જાય એક દિવસ તેના કુટુંબમાં ૨૦ વર્ષના એક જુવાન દીકરાનું અવસાન થયું છોકરાએ તો આદત સુજળ માતાને કહ્યું કે શીરો ઘનાવી આપ માતાએ છોકરાને કહ્યું કે આપણા કુટુંબનો ૨૦ વર્ષનો જુવાન છોકરો કાલે સુજરી ગયો છે તો આપણાથી આજે શીરો ન કરાય છોકરાએ હઠ દીધી તેને બિચારાને શી ખમર કે શીંગે થાય યા નહિ, આખરે છોકરા પરના મોહપ્રેમના કારણે તેણીએ તેને શીરો કઠી દીધો અને સુપચૂપ ખવડાવી દીધો.

માતાને તે પછી શકા થઈ કે આ છોકરો નિશાળે જશે અને રસ્તામાં તેને કોઈ પૂછશે કે આજે તે શું ખાધું ? તો છોકરો જરૂર એમજ કહેશે કે મારી માએ મને શીરો કરી આપ્યો હતો અને મેં શીરો ખાધો હતો. આથી આપણી ખૂબ વાતો થશે અને આપણું નાક કપાઈ જશે એટલે તેણીએ પોતાના બહાલા બેટાને પોતાની પાને બોલાવ્યો અને શીખામણ આપવા માડી કે જો, કોઈ તને પૂછે કે આજ સવારે તે શું ખાધું ? તો તું એમજ કહેજે કે ગઈ કાલનો ખાખરો ખાધો” આવી રીતે ઘરમાંથીજ જુદું બોલવાનો પહેલો પાઠ પઢાવવામાં આવ્યો છોકરાને નિશાળમાં શિક્ષકો ગમે એટલું શીખવે કે તમારે હંમેશા સત્ય બોલવું પણ માતા તરફથી એ શિક્ષણ તો પહેલાથીજ મળી ચૂક્યું છે કે કયું, હોય કઈ, ને કહેવાય. કઈ શીરો

વ્યાખ્યાન ૭ મું

(તા. ૧૬-૧-૩૭)

આચાર ધર્મ

૨

ઔઠ કાલે આચારધર્મ બતાવતા શુદ્ધ ખાનપાન અને નીતિપૂર્વક દ્રવ્યોપાર્જન કરવા મોટે કહેવામા આવ્યું અને તે ઉપરાંત એ પણ જણાવ્યું છે કે ન્હાની ઉમરથી બાળકોના જીવનને ખરાબ કરનાર અનીતિના-અધર્મના પથે લઈ જનાર ખરી રીતે માત-પીતા જ છે

હવે મારે તમને એ બતાવવાનું છે કે આચારની શુદ્ધિ માટે વિચારની શુદ્ધિ જરૂરી છે અને વિચારની શુદ્ધિ થતા આચાર શુદ્ધિ પણ અનાયામે થશે, અને ઉચ્ચારની શુદ્ધિ થતા આચરણ શુદ્ધિ પણ થશે

તમે પવિત્ર શુદ્ધ આચરણ કરો, સત્ય બોલતા શીખો, એટલે તમારું શુદ્ધ ખાનપાન એકદમ શક્ય થશે કારણ કે અશુદ્ધ ખાન-પાન તરફ તમને અવલાવિકજ ધૂણા થશે

પ્રલોભનો જીવન નષ્ટ કરે છે.

મ સાગના પ્રલોભનોએ મનુષ્યોના જીવનને ખરેખર નષ્ટ કરી નાખ્યું છે અને તેમાય આ જમાનામા તો એક પાંડી એક એવા પ્રલોભનોનો પ્રચાર થઈ રહ્યો છે, કે તેમાથી માણસને આબાદ બચવું ઘણું જ કઠણ જ, છતાં બચે જ છટકો છે પ્રયત્ન કરવો જ જોઈએ પુરુષાર્થ કરવો જ જોઈએ

તમે યુરોપ તરફ દૃષ્ટિપાત કરો ત્યાં શું થઈ રહ્યું છે ? તમે ત્યાંના પેપર વાચશો અને અધ્યાત્મવાદીઓના લેખો વાચશો તો તમને ખ્યાલ આવશે કે અધ્યાત્મનાદનો ત્યાં કેટલા મોટા પ્રમાણમા પ્રચાર થઈ રહ્યો છે પરિણામે યુરોપ અમેરિકાના પ્રીન્સિપલ તત્ત્વજ્ઞાનીઓ વેજીટેરીયન (શાકાહારી) બનીને ફેવી રીન જીવહયાનું પાલન કરી રહ્યા છે, ત્યારે આર્થ સમૃદ્ધિવાળાઓનું આહાર વિહારમા મોટું પતન થઈ રહ્યું છે

એ જીવહયાનો ઝંડો લઇને ફરનારાઓ ! અહિં માં ધર્મ પાળનારાઓ ! ભગવાન નહાવીર અને રામ-કૃષ્ણની ઉપવાસના ફરનારાઓ ! આજે તમારામાના ડેટલાકોનું જીવન કવું થઈ રહ્યું છે ? તમે જીવો છો ? જ્યારે યુરોપમા આમ માગી વસ્તુ મમજઈ રહી છે, ત્યારે આપણે આર્યવર્ત દેશમા- હિંદુસ્તાનમા વસનારા મનુષ્યો-બ્રાહ્મણ અને વાણીયા આચાર થી પાતલ થઇને અને આહાર વિહારમા અધમતા સેવતા થઈએ, એ કેટલું શોકજનક છે !

તમે ધરમા માતા કે બહેનના હાથની ચાચ નહિ પીતા ઈરાની હોટલમા ચાચ પીવા જાઓ છો, એ ખરેખર દુઃખ અને દિલગીરીની વાત છે એક ગૃહસ્થ ડુંગરી કે લસણ

ખાઈને આવશે તા તમે તને દહેશે કે મદિરમાં નહિ
અવાય પણ ઈડના રમચુડત કેક ખીચીટ, આઈચ્છીમ વગેરે
મવીન પદાથો પરમા નાખીને આવનાગઓને પૂજનો હકક
ખરા કે? એ મહાનુભાવો શા માટે હાથે ઈને ધર્મ ખોવા
તન્દ્ર પ્રયાણ કરા જો? જો આમ થાય તા પત્રી શુદ્ધિ
પવિત્રતા કયાથી જળવાઈ રહે? મત્રોના જાત જપતા જપતા
માળા તૂટી જાય અને આગળના વેદા ઢીવા વધ જાય ઈતા
ન ના ન કળે તો તમા દોષ કેનો? જ્યા દિવની નાપાકી
હોય પવિત્રતા ન રોય ત્યા મત્રો શુ કંવાના હતા?

જ્યાર કોઈ આવીને મને એમ કહે છે કે મહારાજ
આપણા વૈકેઆ ડટલાક અપેય (પીવા લાયક નહી એવા)
પદાથો પીવે કે અને અખાત (ખાવા લાયક નહી એવા)
પદાથો ખાય કે ત્યારે માત્ર હૃદય બળે કે મને ભય કર
દુખ થાય છે આવાઓનો ઉ વાર કઈ રીત કરી શકાય ?
હું તો કહું છું કે ખુદ પરમાત્મા પણ આના લોકોનો ઉધા
ન કરી શકે તમે જો ખાનપાનની પણ શુદ્ધતા જાળવી
શક્યા નથી તા શાને મોટી મોટી વાતો જાણ હો? તમે
ઈશ્વર કર્મ ને ધમની વાતો કગે જો, પણ હું તમને
પૂછું છું કે આવી વાતો કંવાનો તમને હકક શો છે ?
કાગણ કે ઇવનનું પહેલું પગથીયું જે શુદ્ધતા છે તે તો
પહેલાં ઉપનન કરવી જોઈએ

ગુરૂ નાનકે શુ કહે છે ?

હું મારા પિહાર દ મ્યાન ગામાહાગીઓને કહેતો કે
પત્રિ યયા વિના તમાગથી ઇશ્વ ની ઉપાસના ન થાય,
પૂજ ન થાય ગુરૂ નાનકે કહ્યું કે કે -

જે રત્ન લગ્ન કાપડે જામા હોય પત્નીત ।
 તે રત્ન પાધી માનસા તે કિમ નિગમ્ન ચિત્ત ॥

તમાગ કપડા પગ લોહીનો ડાઘ પડ્યો હોય તો તમે ઇશ્વરની ઉપાસના નથી કરી શકતા, મદિગ્મા નથી નડી શકતા. જય માહેજનો અર્થ નથી કરી શકતા, પણ હું તમને પૂછું છું કે તમે આખું ને આખું બગડે માછલી પેટમાં નાખીને કઈ ગીતે ઉપાસના કરી શકો? તે જગ બનાવશો? તેમ તમોને એ પણ પૂછું છું કે ડરાની હોટલનો ચાચ અગર ઈડાના ગમવાળી બીજી ચીજો જેના પેટમાં પડતી હોય તેને મદિગ્મા જવાનો હક હોઈ શકે ખરો? આ અમારું હિંદુત્વ । આ અમારું બ્રાહ્મણત્વ છે । આ અમારું જૈનત્વ છે । આ અમારું સિંધુત્વ છે ?

હું કહું છું કે તમે લલે દાન ન કરો. પરોપકાર ન કરો, પૈમા ન ખર્ચો, પણ શું તમે તમાગ જીવનને પણ શુદ્ધ ન રાખી શકો? જિન્હેન્દ્રિયની લાલચથી ધર્મ આચાર, જ્ઞાનદાની, કુળને તો વલકિત નજ કરાવને । તમે ઇશ્વરની હોટલમાં ચોરીથી ઘૂસો છો, તેમ કરીને તમાગ આત્માને નથી ઠગતા? તમાગ મનમાં ડર છે કે રખેને જાતિ ખીરા-હરીવાળા કોઈ જોઈ જશે તો? આમ કહીને હું તમને હલકા પાડવા નથી ઇચ્છતો અને ન હું કોઈને વ્યકિતગત કહું છું મારો ઉપદેશ તે મહાનુભાવોને છે કે જેઓ એવું આચરણ કરે છે મારો તમને ઉપદેશ છે કે તમે જીવન પવિત્ર રાખો, જો તમને તમારું જીવન બહાવું હોય, ધર્મ બહાવો હોય, કુળની મર્યાદા રાખવા માગતા હો, અને આધ્યાત્મિક ધર્મનું પાલન કરવા ચાહતા હો તો પાપાચાર્યવી દ્વારા રહો લલેને ખાવા સૂકો રોટલોજ મળે, પણ અશુદ્ધ,

અપેચ અને અખાત પદાર્થો તો નજ લેવાય ધીમે ધીમે લપમાય છે ધ્યાન રાખજો કે માણસ નીચે પડે છે ત્યારે તે કહીને પડેનો નથી એક પગથીયુ લપને છે, એટલે તે નીચે આવીને પડે છે

ભોજરાજનનુ દંષ્ટાન્ત

એક ઉનાકરણુ આપુ ભોજરાજ સમ્મુતના ભાગ વિદ્રાનુ હતા કાગીદાસ પડિત પણ તેટવાગ પ્રખ્યાત હતા એક વખત ભોજરાજએ કાગીદાસને પૂછ્યુ કે પડિતજી, કહો જો વાડ કયા મનુષ્યન વિચાર નથી હોતા ? પડિતે કહ્યુ કે કોઈ સમયે હું તમને તનો જવામ આપીશ' પછી એક દિવસે કાગીદાસ પડિતે આદર ઓઢી માધુનો વેશ લીધા કાગીદાને ઓઢેલી આ આદર અતિ જીર્ણ છે છિદ્રોવાળી છે ફાટેલી છે તે ભોજરાજના નીકળવાના રસ્તા પર જઈનેજ એકા રાજા ત્યાંથી નીકળ્યા ત્યારે તમની નજર પેલા સાધુ પર પડી તં તોને ઓળખી ન શક્યા પણ તેનો કંઈની ફાટેલી ગેંઘને પૂછ્યુ

મિશ્ત્રો ! કયા શ્રુયા છે ? નહિ શકરિયથે

જાતમશ્વાસિ મત્સ્પર્ધા-

સ્ત વૈ મષોપદશા પિવસિ મધુ ? મમ

વેશ્યયા, યાસિ વેશ્યામ્ ?

દત્વાર્હિમૃજ્યરીણા, નવ વિમુ રિપવો ?

મિત્તિમેષ્તાસ્મિ, ચેપા

ચોરોઽસિ ? દૂતહેતોસ્ત્વયિ સકલમિદ ?

નાસ્તિનષ્ટેવિચાર ॥

અર્થાત્ - કે સાધુ, આ તારી કંઈની જીવ્હ થઈ ગઈ છે, તો હું તને જીજી અપાવું ? ત્યાર પેલો સાધુ કહે છે કે એ કંઈની-ચાદર નથી, પણ માછલા પકડવાની જાળ છે ! આ માછલીને ગળતને આશ્ચર્ય થયું

‘ શું તમે માછલા ખાઓ છો ? ’

‘ હા શરાબની સાથે હું માછલા ખાઉં છું ’

‘ શું ત્યારે તમે ગગન પીઓ છો ? ’

‘ હા, હું વેશ્યાની પાસે જાઉં છું ત્યારે તેની સાથે ખેસીને શરાબના ખાટલા ઉડાડું છું ’

‘ ત્યારે શું તમે વેશ્યાને ત્યાં પણ જાઓ છો ? ’

‘ હા હું દુશ્મનોના મન્ત્રક પર પગ મૂકીને જાઉં છું ’

‘ ત્યારે શું તમારે દુશ્મનો પણ છે ? ’

‘ હા, કેમકે હું રોજ એક ઘર ફાડું છું અને માલ મિલકત ઉડાવું છું ’

‘ શું તમે ચોરી પણ કરો છો ? ’

‘ હા, કારણ કે જુગાર રમવામા પૈસા તો જોઈએજને ! ’

ત્યારે શું તમારામા બધાયે દુર્ગુણ છે ? ’

‘ મહારાજ, બ્રહ્મ-પતિત થનારા માણસમા વિચાર રહેતો નથી ’

આ ઉપગ્રી તમે જોઈ શકશો કે મનુષ્ય જ્યારે પતિત થાય છે, ત્યારે તેને કંઈપણ જાતનો વિચાર રહેતો નથી

મર્યાદા સલાળો

માટેજ હું તમને કહું છું કે તમે તમારી મર્યાદાને

નભાળો ન્યાય કે એવા ડોઢપણ જાનના અપવિત્ર પદાર્થોના ઉપયોગ ન રેા એક મામૂની જલમ્ પદાર્થ પાનાર ધીરે ધીરે ન માનૂમ કયા જઈને અટકશે ? એનું શું જાણી શકાય ? માટે તમે ચેતો માનધાન થાઓ અને તમારા કુળ તથા ધર્મની મયાના મલાળો ભજનને ગાતી મળે છે ને 'મયજી' વનવાસ જના ભરનને ઉરદેગ આપતા પણ એજ જોતા ગયા કે ન મયાદા મગ

તમે મયાદાનો ભગ કહિ નહિ ર શો ને તમે રાજધર્મની મયાદાનો ભગ કહો તો રાજ નહિ જો એમ હું પણ તમને એજ કહું છું કે જો તમે તમારૂં મનુષ્યત્વ જાગવી જાના માગતા હો જો તમે હિંદુ, જૈન કે બ્રાહ્મણ તરીકે જોવા માગતા હો તો જ્ઞાનપાન, વેશભૂષા અને પવિત્રતાની જે મયાદા ન્યાની આવે છે એ મયાદાનો ભગ ન કહો ભગ કરશો તો કયા જઈને ઉભશો તે હું કહી શકતો નથી

અત્યાગ્ર સુધીમા આચાર ધર્મમા મેં એ વસ્તુ તરફ તમારૂં ધ્યાન ખેંચ્યું છે કે આત્માનો શુદ્ધિ રાખવી હોય તો પેટની શુદ્ધિ રાખવી અને તે અભક્ષ્ય ને અપેય આપણા પેટમા ન લાય તોજ રહી શકે

અભક્ષ્ય પદાર્થ સાથે અનીતિનું દ્રવ્ય પણ અભક્ષ્ય છે, એમ હું પહેલા કહી ચૂંચો 'તુ' માટે જો તમે તમારા પેટને સાધુ નાખવા માગતા હો, આત્માના દર્શન દ્વવા વાહતા હો અને જો તમારૂં જીવન મફત કરવા માગતા હો તો અનીતિના દ્રવ્યનો પદાર્થ ન ખાશો તેમા મેં ખામુમ કરીને એજ જામન રમુ કરી હતી કે તમે ઇરાની હોટલમા બજો અને ત્યાના મસર્મમા આવો અને ત્યાના પદાર્થો ખાઓ,

પીઓ, તો જાડુ નીચે પડી જાયો ઉત્તમ જાતિ કુળ મેંત્ર મેળનવા છતાં જો આહાર નિષાદમા આપણે લક્ષ ન આપીએ તો જડર નીચે પડીએ

મારૂં યાન એચનામા આન્યુ ઠે ઠે ધગની હોટલની ચાયમા ધંડાનો રમ પડતો નથી ઢાળુ કે ઈડા તા મોવા મળે છે, એટલે તઓ પીનારને વધારે પૈસાની કિંમતની ચીજ ન આપે. પણ જેઓએ મને જગગ માલજ્યો હશે તેઓ મારો પ્રગદો નમત્યા હશે કે ચાહે તો ફિદુ હોય કે મુન્દીમ હોટલ હોય, અને ચાહે ધગની હોય, પણ જ્યાં જવાથી અલક્ષ્ય પદાર્થ આપણા પેટમા જાય અને એક પીતના એકા-જૂકાનો નિયાન કડી ચકનો ન હોય તમજ પીર ધીર પ્રલોભનો ક્રમાવી નારતા હોય એવા ધ્યાનથી જ ગહેવુ એજ ગ્રેયન્કર છે અને એજ માગ વહેવાનો આશય છે

હું તો કહું છું કે તમે ચાય પીઓ છો તે પણ જુડે વગે છો ચાયની ઉત્પત્તિના ડેટલો જધો ત્રાસ ચાય છે ત્યાં કામ કરતા મજૂરોને કેવી માનપીટ કરવામા આવે? તેમને મારી મારીને લોહીથી ઉત્પન્ન થતા ચાય પણ પીવા ભોગ છે શું? વગી ડેટલાક ન્યજે તો વહેવાય છે કે આમા અગ્રીણ નાખવામા આવે છે, એના લીધે એ વ્યમન લાગુ પડી જાય છે, તો પછી શા મારે એના વ્યમનને લોગ થવું ?

ચાય પીનારો વ્યમની ચાય વિના ડેટલો જાયો તન્કર છે, તેનો અમને નિહારમા અનુભવ થયો હતો એક માણસ એટલો જધો વ્યમની કે શરીરમા લોહી નહિ પણ માત્ર હાડગજ આમ કહીને હું કોઈ ખામને મારે કહેવા નથી

માગતો પણ વ્યમનીના કેવા હાલ થાય છે, તેજ બતાવવા માગુ છું અરીલી જેમ પગ ઘસડીને મટે છે તેમ વ્યાચના વ્યમનીના પણ હાલ થાય છે મનુષ્ય જીવન એ સ્વતંત્ર છે એમા વ્યસનની શુદ્ધામી ગા માટે હોવી જોઈએ ? વ્યસનની શુદ્ધામી આપણા જીવનની પાયમાલી કે છે

તમે આઝાદ જીવન રાખવા માગતા હો તો વ્યસન ન નાખો. ઇલાક્ટ્રી બાવામા સારી દે-કઠ સુધારે છે, પણ વ્યસન તરીકે ભયકર છે આટલું બધું પરાધીન જીવન આપણે વ્યતીત ન કરી શકીએ તમે વ્યસની ન થાઓ, વ્યસનની શરૂઆતમા બાન નથી રહેતું, પણ એ ચીજ ગળે વગળે છે ત્યારે માણસ પરાધીન અને પાગલ બને છે ઇરાની હોટલ હોય બ્રાહ્મણીયા હોટલ હોય કે હિંદુ હોટલ હોય પણ આપણાથી અપવિત્ર ચીજ તો નજર ચડેલું કરી શકાય

કેટલીક વખત વકતાનો આશય ન મનજવાથી ગેર સમજાતી પણ ઉભી થાય છે તમે મારા કહેવાનો આશય સમજાજો હું તો તમારું જીવન સ્વતંત્ર આઝાદ ઇચ્છું છું તમે વ્યમની ના બનો આપણા આચાર વિચારમાં ફરક પડ્યો છે આપણે રૂઝીના શુભામ બન્યા છીએ નજીવી વસ્તુઓ ત્યાગ કરના પણ કંઈ બાણે આકાશ પાતાગ એક થતું હોય તેમ આપણને લાગે છે

રેશમી કપડું ના પહેરશો ?

ચાય અને એવા ધીજ વ્યસનોની સાથે હું તો એ પણ કહીશ કે તમે રેશમી વસ્ત્રો ન વાપરો. આપની બહેનો અને બાઈઓને રેશમી માડી અને વસ્ત્રોનો શોખ લાગ્યો છે એ હું બાણ છું, તમે શુદ્ધ ખાદીના વસ્ત્રો પહેરીને મદિરમા

નથી જતા પણ રેશમી વસ્ત્રો પહેરીને જાઓ છો મુતરના વસ્ત્રો કરતા રેશમને તમે વધારે પવિત્ર માનો છો, તેમા તમે મુલાયમતા-મુકોમળતા જુઓ છો થોડા વખત પહેલા જૈન' મા એક લેખ આવ્યો હતો લાઈ મુશીવ કાશ્મીર ગયા છે તેમણે ત્યા રેશમના સળધમા જે કાંઈ જોયું તે 'જૈન મા લખ્યું છે તેમણે લખ્યું છે કે જેમણે મનુષ્ય રહેવું હોય તેમણે રેશમ પહેરવું ન જોઈએ,

તમને ખબર છે કે રેશમ શી રીતે બને છે ? ઘણા વર્ષોની વાત છે અમે ગુરૂદેવ શ્રીવિજયધર્મસૂરીશ્વરજી મહારાજની માથે ખગાળામા હતા ત્યા ભાગલપુરમા રેશમના કારખાના જોના ગયા હતા અમે કારખાનાની અદરના ભાગમા ગયા હતા તે જોયા બાદ અમને બે દિવસ મુધી ખાવાનું નહોતું લાગ્યું ત્યા તીડ જેવડા મોટા મોટા કીડાને કોથળાઓમા ભરી રાખવામા આવે છે, હજારો આવા કોથળા ભરી રાખે છે કારખાનાનાજા તાવડામા પાણી ગરમ કરે છે આ ખદ બદતા પાણીમા તે કીડાને નાખવામા આવે છે પાણીમા નાખતાની માથે કીડા મોઢામાથી લાગ કાઢે છે, જે કાશીટા પર વીટાળવામા આવે છે રેશમનો વેપાર કરનારા અને રેશમનો મોહ રાખનારા લાઈએ રેશમની બનાવટનો ઇતિહાસ જાણવા માગતા હોય તો તે બાણી શકે એમ

આ વસ્તુ નજરે જોવા પછી અમને ત્રાસ થયો અને ૧૯૬૪ ના વર્ષથી અમારા સમુદાયમાથી રેશમનો સદ્ તર ત્યાગ કરવામા આવ્યો તમે આ હિ સા નજરે જુઓ તો તમને ખબર પડે

આપણે અહિ સક હોવા છતા સીધીઠે આડકતરી રીતે હિ સાને ઉત્તેજન આપી રહ્યા છીએ કીડાની હિ સાથી

ઉત્પન્ન થયેવ રેશમ પ્રદેરવું એ તો મોટામા મોટું પાપ છે હિમાની દૃષ્ટિએ એવા રેશમી વસ્ત્રોનો જે આપણાથી અર્થ ન થાય-જે વસ્ત્રો જે આપણાથી શરીર પર ધારણ પણ ન કરી શકાય તો પછી મંદિરમા કે ઉપાશ્રમમા લાવીએ તે કેમ સહન થાય ?

હું તમારો જાવનામા ખવેલ પહોચાડવા નથી માગતો તમે જે રેશમમા મહત્વ માનતા હો તો મને કહી શકા છો હું તમને સમજાવવા તૈયાર છું પણ તમારો આત્મા કમુવ કરતો હોય કે આ સાચી વાત લાગે છે-અજાણે કીડાથી ઉપજેલું આ રેશમ છે તો તમે તેનો ત્યાગ ન કરી શકો ? એા મોક્ષ મેળવવાની જાવના રાખવાનાળાઓ ! મોક્ષ કેવો છે તેનો તમને ખતો છે ? જે તમે આવી ચીજનો ત્યાગ ન કરો, તો તમે મોક્ષ મેળવવાના અધિકારી છો, તે હું કેમ માનું ? જે તમારે જીનન સુધારવું હોય, તો ધીરે ધીરે પાપનો ત્યાગ કરો, ધીરે ધીરે તમારું હૃદય શુદ્ધ પવિત્ર થશે તોજ તમે ઉચી કોટિમા આવી જશો.

તમે ખાત્રીપૂર્વક કહી શકો છો કે રેશમતા વખાણ શાસ્ત્રમા ગવાયા છે ? મારા આત્મા સુધીના અભ્યાસ ઉપરથી કહી શકું છું કે મૂળ ગ્રંથોમા ક્યાંય મજુ રેશમની વપરાશનું કે રેશમની ઉત્તમતાનું વર્ણન મારા જ્ઞેવામા નથી આવ્યું. દરેક સ્થળે શાસ્ત્રોમા પવિત્ર અને શુદ્ધ વસ્ત્ર વિના માત્ર નથી પાઠતા ગ્રંથોમા રેશમનું નામ હોય તો આપણે ખરેખર ગોઘા ખાઈએ છીએ તે શાસ્ત્રોક્ત છે એમ ન કહેવાય હું તો કહું છું કે શાસ્ત્રોમા હોય કે ન હોય આપણી સગી આખોયી જ્ઞેય શકીએ છીએ કે રેશમ શી રીતે ખતે છે ?

એક ક્ષિપ્રું કથન તમને માલુમ હશે કે -

“ હજારો રેશમી ઝીડા
ઉકળતા પાણીમાં ઝીકી
જૂલમથી મારી લૂંટલું
ગળે જા! રેશમી કપડું ”

માટે માટે તો આગ્રહપૂર્વક અનુરોધ છે કે મદિરો અને ઉપાશ્રયોમાત્રી, તમારા ઘરમાથી, ને તમારા જીવનમાંથી રેશમનો મર્વથા ત્યાગ કરવો એજ તમારો ધર્મ છે. આપણે આચાર્યશુદ્ધિની ખાતો પોકારીએ, પણ જીવનમાં ઉતારી ન ગતીએ, લાચુ ન પાડી શકીએ, તો શુદ્ધિ શી રીતે થઈ શકે? આપણે મોઢથી મોટી મોટી વાતો કરીએ, પણ આચાર્યની શુદ્ધિ ન કરીએ, તો શુ કામનું?

મહાનુભાવો! તમે સુકોમલતામાં સુખ છો પણ રેશમમાં શુ સુકોમળતા છે? અને ખાદીમાં શુ ખરજીયડાપણું છે? સુકોમળતા અને ખરજીયડાપણું એ આપણા મનની વાત. જે ગૃહસ્થો એક વખત મુલાયમ કપડા પહેરતા તે હવે જાડી ખાદી પહેરીને આત્મસતોષ મેળવે છે. આમાં મનનો-આત્માનો સતોષ જોઈએ છીએ. આમાં દરિદ્રતા કે માલેતુભરનો મવાલ નથી જેનો આ મા સતોષી છે, પ્રસન્ન છે, સુખમાં મશગુલ છે તને જે સુખ છે તે સુખ ધનાઢયને નથી, કરોડાધિપતિને નથી તે સુખના સાંગરમાં કસ્ટોલ કરે છે મનની માન્યતામાં સુખદુખ છે-વસ્તુમાં નથી. “ મનસિ ચ પરિતુષ્ટે કોડયવાન્ કો દરિદ્ર ? ” મન સતુષ્ટ છે તો ધનવાન કેણુ ને દરિદ્ર કેણુ? માત્ર ધ્યાનમાં એટલુંજ રાખવાનું છે કે આપણે પવિત્ર થવું છે કે કેમ? અને પવિત્રતા એજ જો સાધન છે તો ઝંકવારમાં, લોજનમાં અપવિત્ર વસ્તુનો ત્યાગ કરો. આથી તમારું જીવન ઘણું શુદ્ધ થશે.

ખાદીને અપનાવો

આવી રીતે તમારે જો ખરેખરજ શુદ્ધિ મેળવવી હોય તો તમે હાથની કાતેલી અને હાથની વણેલી ખાદી પહેરજો, તો તમારો આત્મા ઘણોજ પ્રસન્ન થશે, અપવિત્ર વેવ પહેરી પહેરીને તમારા મનને મલીન, નાપાક, કુકિત કયુ જે પરિણામે તમને સારો માર્ગ સૂઝતો નથી તમે પહેવામાં પહેની તકે અપવિત્ર કપડા તણ દેજો હું વધુ તો ન કહુ, પણ એટલુ તો જરૂર ઇચ્છુ કે વ્યાખ્યાનમાં આવતા પુરુષો, અને વ્યાખ્યાનમાં આતી ગહેનો અને બાળકો બધાએ ખાદી પહેરીને આવો તો કેટલો આનંદ થાય ? તમને બધાઓને હું ખાદી પહેરેલા જોઈશ, ત્યારે મારો આત્મા ખરેખર ઘણોજ પ્રસન્ન થશે

જુ તમે મારા આ નણવા ઉપદેશને પણ આદરી ન શકો ? તમે આટલો લોગ ન આપી શકો ? હું તમારી પાસે લાખો કે કરોડો રૂપીઆ નથી માગતો, શિષ્યો બનાવવા છાકરાઓ નથી માગતો, માત્ર તમે અત્રે શુદ્ધ વસ્ત્ર પહેરીને આવો અને તમે હમેશા શુદ્ધ વસ્ત્ર પહેરતા થઈ જાઓ કમમાં કમ હું કરાચી છોડુ, તે પહેલા તમે ખાદી પહેરતા થઈ જશો અત્યારથી તે સબધી પ્રયત્નરીત રહેશે.

આટલુજ નહિ પરન્તુ હું જો પણ ઇચ્છુ છું કે-આપણા મહિરો ઉપાશ્રયો અને હિંદુભાઈઓના દેવળો, પારસીભાઈ ઓની અગિઆરીઓ-એવા કેઈપણ ધર્મસ્થાનમાં અશુદ્ધ વસ્ત્રોનો પ્રવેશ ન થાય જો ખૂબ સ્મરણમાં રાખશો એ પવિત્ર સ્થાનામાં તો પ્રત્યેક વસ્તુ પવિત્રજ હોય

અમારી ગ્રંથમાળાનાં ગુજરાતી પુસ્તકો

૧ વિજયધર્મસૂરિ સ્વર્ગવાસ પ્રતી	શ્રી વિદ્યાવિજયજી	૨-૮-૦
૨ વિજયધર્મસૂરિના વચનાકુસુમો	"	૦-૪-૦
૩ આમૃ (૭૫ ફોટા સાથે)	શ્રી જયન્તરિજયજી	૨-૮-૦
૪ વિજયધર્મસૂરિ	ધીરજનાથ રાહ /	૦-૨-૦
૫ આવકાચાર	શ્રી વિદ્યાવિજયજી	૦-૩-૦
૬ શાહુસુતસા	"	૦-૩-૦
૭ સમયને ઓળખો જા ૨ જો	"	૦-૧૦-૦
૮ સમયને ઓળખો જા ૧ જો	"	૦-૧૨-૦
૯ સમ્યક્ત્વ પ્રદીપ	શ્રી મંગળવિજયજી	૦-૪-૦
૧૦ વિજયધર્મસૂરિ પૂજા	"	૦-૪-૦
૧૧ બ્રહ્મચર્યદિગ્ શૈલ	શ્રી વિજયધર્મસૂરિ	૦-૪-૦
૧૨ વક્તા બનો	શ્રી વિદ્યાવિજયજી	૦-૬-૦
૧૩ મહાકવિ રોહન અને તેમની કૃતિ	શ્રી હિમાનુવિજયજી	૦-૩-૦
૧૪ બ્રાહ્મચર્યા	શ્રી જયન્તરિજયજી	૦-૪-૦
૧૫ જ્ઞાનતત્ત્વજ્ઞાન	શ્રી વિજયધર્મસૂરિ	૦-૪-૦
૧૬ દ્રવ્ય પ્રદીપ	શ્રી મંગળવિજયજી	૦-૪-૦
૧૭ ધર્મોપદેશ	શ્રી વિજયધર્મસૂરિ	૦-૬-૦
૧૮ સત્તત્ત્વ પ્રદીપ	શ્રી મંગળવિજયજી	૦-૪-૦
૧૯ ધર્મ પ્રદીપ	"	૦-૪-૦
૨૦ આમૃતેષમ દોહ	શ્રી જયન્તરિજયજી	૨-૮-૦
૨૧ વિદ્યાવિજયજીના નાખ્યાનો	શ્રી વિદ્યાવિજયજી	૦-૮-૦
૨૨ શ્રી હિમાનુવિજયજીના લેખો	"	૨-૦-૦

મંગળનુ દેકાણ

શ્રી વિજયધર્મસૂરિ જૈન ગ્રંથમાળા.

છાયા સંગ્રહ, ઉજ્જૈન (માળવા)

શ્રીહિમાંશુવિજયજ્ઞાના લેખો

અવર્ગરથ મુનિ ત્રી વિમાશુવિજયજ્ઞાને, ન્યાય જ્ઞાન જ્ઞાન સાદિત્યની કનખા યનિવસિંગની પગીજાઓ આપી, ચોતાની વિદ્યાના પચિવ જોમ જમતને કરા-રા રતો નેમ તેમજે આત્માન પ્રાથ, જૈન ધર્મપ્રકાશ, જૈન જૈન પ્રીતિ વીર, પ્રજ્ઞાન, જૈ મિત્ર જૈનમત્ય પ્રમથ ગગા, ગૌમુની, પ્રજ્ઞાનધુ પુરતકામય, સાદિત્ય, જુલિપ્રકાશ આદિ દિવ્ય ગુજરાતી એવા અતિપ્રસિદ્ધ પત્રોમા સરૂત પ્રાકૃત દિદી ગુજરાતી ઐતિહાસિક સાદિત્યિક અને શિષ્ય મુ સમધી લખો લખીને પોતાની સમોધક જુલિનો અને સાદિત્ય પ્રિયતાની પરિચય પ્રા-નો દનો એ કાષ્ઠથી અળખુ નથી આ બધાને લગભગ ૭૦ જેટલા લેખોનો અમર બદ્ધ પાડવામા આ ચો છે ઐનિપ્રસિદ્ધ શોધખોળથી ભરવા આ માન અશ્વ સમસન પ્રસિદ્ધ સાદિત્યના સ્વગરથના ગુરુ મુનિગજ શ્રી વિમાશુવિજયજ્ઞાને ધર્મ યોગના પૂર્વક મુ ■ ૧૫૦ થી ૭૦૦ પાનાનો મહાન ગ્રંથ, ક્રયા એક કાગળો, પાકુ સુદર આઈ-ગ્રીમ—એ બધુ દેવા જતા કિંમત માત્ર ૨-૦-૦ રાખવામા આવેલ છે—આ ગ્રંથ શ્રી હિમાંશુવિજયજ્ઞાના રમારકમા કાવવામા આ ચો છે

અમારી અથમાળાના પુસ્તકો મળવાના ઠેંગા

- ૧ શ્રી વિજયદર્મસુરિ જૈન અથમાળા,
જોગ સરાફ, ઉન્નત (માળા)
- ૨ શ્રી જૈનધર્મ પ્રચારક સભા
ભાનનગર (કારીખાવા)
- ૩ શ્રી આત્માનંદ જૈન સભા
ભાનનગર (કારીખાવા)
- ૪ શ્રી ગુર્જર ગ્રંથ રત્ન કાર્યાલય
ગાંધીનિ અલ્હમદનાદ

વ્યાખ્યાન ૮ મું

(તા ૩૦-૬-૩૭)

સાધુ ધર્મ

(૧)

જેમ ધર્મના પ્રકાર બે છે, તેમ મનુષ્યના પણ બે ભેદ જોવામાં આવે છે એક સાધુ અને બીજો ગૃહસ્થ બન્નેએ પોતપોતાના આચારમાં રહેવું જોઈએ આજે હું તમારી મમતા સાધુઓના નબધમાં જોલીશ

કેટલાક મુધાગકપણાનો ડાળ ગણનારાઓ તરફથી એમ દહેવામાં આવે છે કે-સાધુઓની મન્યા હિંદુસ્તાન પર જોત સમાન છે હું મુધાગક વિચારનો હોવા છતાં તેનો ઈન્કાર કરું છું સાધુ વિનાનો કોઈ પણ દેશ નથી જ્યાં ગૃહસ્થો છે, ત્યાં સાધુ અંતર છે જ્યાં ગૃહસ્થ શબ્દનો વ્યવહાર છે,

ત્યા સાધુ શબ્દનો વ્યવહાર જરૂર છે માધુ નહિ
 તો ગૃહસ્થ નહીં, અને ગૃહસ્થ નહિ તો સાધુ નહિ
 ગૃહસ્થ શબ્દનો વ્યવહાર જ બનાવે છે કે
 માધુ મર્યાદા જરૂર છે ને તે હોવી જ જોઈએ દુનિયાના
 બધા દેશોમાં સાધુ છે યુરોપમાં પણ માધુ છે બેશક, માધુ
 તે સાધુ હોવા જોઈએ તેમનામાં માધુપદ-સાધુના ગુણો
 હોવા જોઈએ સાધુના ગુણની-આચારની જો દૃઢ વ્યાખ્યા
 કરવી હોય તો આમ કહી શકાય - ગૃહસ્થનો ઘડ
 મૂળમ્, તદ્ સાધુના દૂરમ્ અર્થાત્ ગૃહસ્થોનું જે
 ભૂખળ છે, તે સાધુઓનું દ્રવળ છે સાધુઓ માટે નિયમ
 કરેલા હોય છે સાધુ એવે ગુરુ અને ગુરુ એટલે ભાર-
 -નજીદાર આ ભારેણું તે ધરીરનું નહિ પણ આત્માના
 ગુણોનું ગુરુ ઉદ્દેશ દેવાનો અધિકાર રાખે છે, અને તે
 અધિકાર એટલા માટે છે કે તે ગૃહસ્થો કરતા ઉચ્ચ ગુણ
 ધારણ કરે છે અને તેથી જ તે ગૃહસ્થોને માટે આદર્શમૂર્તિ
 છે જો સાધુમાં ઉચ્ચ ગુણ ન હોય, તો ગૃહસ્થો માટે કાર
 જરૂર નથી કે તેઓ તેમની સામે જઈને શીર ઝુકાવે

ગુરુ કોણ કહેવાય ?

જે સાધુઓ ઉપાધિમાં રૂખ્યા છે-ત્યાગી નથી તે ગુરુ
 કહેવાયવાને લાયક નથી ઘણીમાં રસ્તે જતા ભગીને પણ
 'ગુરુ ના નામથી સંબોધવામાં આવે' છે, પણ તે કાર
 ગૃહસ્થોને ગુરુ નથી જે માટે છે, જેના આત્માના ગુણો
 વિકસિત થયા છે તે ગુરુ છે પોતાનું અને પરનું
 હિત કરે, મનદિન આત્મામાં, સમજાવવા કરે અને પોતાના
 ધ્યેયને, પહોંચવા, પ્રયત્ન કરે તે માધુ અથવા બીજા શબ્દોમાં
 કહીએ તો સામ્યોતિ સ્વપરદિત કાર્યાનીતિ સાધુ પોતાનું

અને પગ્નુ હિત-માર્ગે તે સાધુ આદતી વ્યાખ્યા હું ધારૂ
ધુ કે બહુ જ બધાએમલી થઈ જશે.

આજે હિંદુસ્તાનમાં સાધુઓ તો-લાખો છે, પરંતુ
માધુના ધર્મો પાલન કરનાર સાધુઓ નેટલા છે ? એ જોવા
જઈએ તો કોઈને પણ હું બં થયા વિના ન રહે

આ પ્રસંગે હું તમને ભગવાન મહાવીરની યાદ આપીશ

ભગવાન મહાવીરને કોઈ પણ પ્રકારની લાલચ નહોતી
આત્માને સિદ્ધ કરવા, મોક્ષ મેળવવા તે અમર્થ હતા બધી
ચાવીઓ પહેલેથી લઈને તે અવતર્યા હતા બધી ચાવી
તેમની પાસે હતી, પણ જે માથો માર્ગ તેઓ જોઈ શક્યા
હતા, તે સાથે માર્ગ 'જગતને જડર બતાવુ ને તે માર્ગ
પર દોકોને લાવવા કોશીષ કરે' એવી તેમની લાવના હતી
અને તેથીજ તેઓ સાધુ થયા, અને જગતને સાથે માર્ગ
બતાવ્યો તેમણે ઘરના ખુશામા બેઠીને કે સકુચિતતા
નેરીને આ માર્ગ ખુનો નથી કર્યો

ઉપદેશ આપતી વખતે ભગવાન મહાવીર એક
મેઢાતમા ઉંચા આગને બેસતા, અને મનુષ્ય, દેવતા,
તિર્યંચ વગેરે તેમની સામે બેસતા હતા જગતના
જીવોનું કયાણ એજ એમની લાવના હતી ભગવાન
મહાવીરના પ્રતિનિધિ તરીકે દાવો કરતા જે સાધુઓ આજે
મોજૂદ છે, તેઓનો ત્યાગ અને તેમનો આચાર વિચાર
જોતા તમને ખાતરી થશે કે, અહીં હજાર વર્ષ ઉપર, ભારત
વર્ષના સાધુઓમાં જે ત્યાગ અને આચાર વિચાર હતા, તે
આજે પણ નીન સાધુઓ પાળી રહ્યા છે, આ સાધુઓનો

આચાર-ધર્મો શ્રી હેમચંદ્રાચાર્યે યોગશાસ્ત્રમા આ પ્રમાણે
ગતાવ્યા છે —

મહામતઘરા ધીરા
મૈત્ર્યમાત્રોપજીવિન ।

સામાયિકર્યા ધમોષ-

દેશજા ગુરવો મતા ॥

અર્થાત્ પાત્ર મહામતને ધારણ કરનાર હોય ધીર હોય,
લિલામાત્રથી નિર્વાહ કરતા હોય, સામાયિક-સમલાવમા
રહેતા હોય અને ધર્મનો ઉપદેશ આપતા હોય, આ પ્રમાણે
રહેનારા સાધુ છે-ગુરુ છે

અને જરા આપણે વિચારથી તપાસીએ :

પાત્ર મહામતો

સાધુઓના મુખ્ય ધર્મો પાત્ર છે જેને પાત્ર મહામત
કહેવામા આવે છે (૧) અહિંસા (૨) સત્ય (૩) અન્નેય (ચોરી
ન કરવી) (૪) પ્રજ્ઞચર્ય અને (૫) અપરિમદ્-સતોષ અર્થાત્
સાધુઓ મન, વચન અને કાયાથી કોઈને દુઃખ દે નહિ, દેવરાવે
નહિ અને દુઃખ દેનારને નહિ સા કરનારને અનુભવે નહિ તેજ
પ્રમાણે હમેશા સત્ય બોલે દુનિયાની ઉચલ પાથલ થતી હોય
તો પણ તે શુદ્ધ ન બોલે તેઓ 'સમજે' કે લોકોને રાજી
કરવામા ધર્મ નથી પણ આત્માને રાજી કરવામા ધર્મ છે
જે સાધુઓ દુનિયાને રાજી કરવાના કામમા પડી જાય, તો
ધમ નષ્ટ થાય એક સાધુ કોઈની ખુશામન કરે, અસત્યનુ
આચરણ કરે તો તે સાધુ નથી તે તેમને સાક સાદ્ શબ્દોમા

કહી ગયે કે 'મને માફ કરજો, પણ માગણી એક શબ્દ પણ અસત્ય નહીં જોવા સકાય' કહાય કહેવાથી કંઈ અનર્થ થતો હોય તો મૌન રહે

વળી સાધુ કોઈની યીજ વગર પૂટેલે નહિ તેમ બ્રહ્મચર્યનું પાલન કરે ગ્રાહ્યણ ચરણં બ્રહ્મચર્ય આત્મામા રમણ કરવું, એનું નામ બ્રહ્મચર્ય અને આત્મામા રમણતા તે માણસ કળી શકે કે જે વીર્યની રક્ષા કરે છે વીર્યની રક્ષા વિના આત્મ-રમણતા નથી કરી શકાતી જેથી વીર્યની ક્ષતિ ન થાય તે પ્રકારે તે માનધાન રહે તે સસાની ઓઝોને । માતા જ્ઞેન કે પુત્રી મમત્તે સાધુ કોઈ પણ જાતનો પરિશ્રદ્ધ ન રાખે તે માતા, પિતા, ધન્યાર, પૈયા દુકાનો ત્યાગ કરે તે પણ દુનિયાને ડેખાડવા નહિ, પણ આત્મવ્યાજને મારે તે પેટી પટારા, શ્રી પુત્રાદિકનો ત્યાગ કરીને મકાન પુસ્તકો કે ચિત્તાનો મોહ પણ ન કરે

'પરિશ્રદ્ધ ગી વસ્તુ કે ? શામ્બોમા પરિશ્રદ્ધની વ્યાખ્યા કરી છે કે મૂર્છા પરિશ્રદ્ધ કોઈ પણ ઓજ ઉપર મૂર્છા-મોહ-મમત્વ ધાગણ કરવો, એનું નામ પરિશ્રદ્ધ છે-કોઈ ન્હાનામા ન્હાની કે મ્હોટામા મ્હોટી 'કોઈ પણ વસ્તુ પર મોહ મમતા હોય, તો તે સાધુ પરિશ્રદ્ધધારી કહેવાય કપડા, શિખો વગેરેથી તે અલગ ગ્રહે તે એમ ન કહે કે આ મારો ઉપાશ્રય છે આ માફ 'સ્થાન કે તેમા બીજા કોઈ ન ઉતરી શકે વગેરે નાની મોટી કોઈ પણ યીજ પર તેમને મમત્વ થાય તો પાપમા મહાવ્રતનું ખડન થાય છે જે માણસ મૂર્છા-મોહ-મમત્વ રહિત છે, તેનું નામ સાધુ છે પાપ મહાવ્રત પાલન કરવાવાળા સાધુ છે

સાધુ ન કહેવાય

ધીરતા

બીજે ધમ ધીરતાનો કે આપો જોઈ જયા કે સાધુઓએ ઉપવા પાચ મહામનોનું પાનન કરવું જોઈએ પરંતુ આ પાચ મહામનોનું પાનન તેજ કમી શકે કે, જે શક્તિશાળી હોય સાધુ એટલે વીર, જે વીર હોય ધીર હોય, તેજ મહામનોનું પાનન કરી શકે, અને તેટલા જ માટે સાધુનું ગિરિષ્ઠ 'ધીર' આપવામાં આવ્યું છે ધીર પુરુષમાં એટલી શક્તિ હોય છે કે જમને તેવી પરિસ્થિતિમાં પણ તે વીરતાને ગહાદુરીને ન છોડી શકે કહ્યું છે -

ધીરસ્યાપિ શિરઃકેદે

ધીરત્વ નૈવ મુચ્યતિ ॥

'ધીર' શબ્દને લખવામાં 'ધ' ના ઉપરનું પાખડું તોડી નાખવામાં આવે-અર્થાત્ શિરઃકેદ કમમાં આવે તો પણ 'ધીર' તો જરૂર રહે અર્થાત્ મરણ મરણ પૂરું ધીર પુરુષ વીરતા ન ઠોડે ત્યારે જ સાધુ વાન વાનમાં લય પામે, શોક પામે, દુઃખ પામે તો તે સાધુધર્મ કેમ પામી શકે? સાધુ લયબીત અવસ્થામાં બુઝતી ન અવસ્થામાં ન રહી, શકે સાધુનો 'વેશ નિર્ભય વેશ' છે આ વેશમાં કોઈનો પણ બચ નથી હોય, કારણ કે સાધુની પાને લય રાખવાનું કંઈ કારણ જ નથી હોતું તેટલા જ માટે એ અંધજે કહ્યું છે કે -

ન ચ રાજમય ન ચ ચોરમય

દ્વલોક મુલ પરમોઽદિતમ્

નરદેવનત ઘરકીર્તિનર

અમળત્વમિદ, રમણીયત્વમ્ ।

અર્થાત સાધુને સૌથી પહેલાં તો ગેભનો ભય જ ન હોય કોંગ્લ કે તેને ગામ નથી, ગગમ નથી, જેતી નથી, વાડી નથી, બાગ નથી, બગીચા નથી, ઘર નથી, બાગ નથી શાંભાટે રાજનો ભય રાખે ? તે તો કૂરમા કૂર ગતને પણ કાન પકડીને સાચાંમા સાચી વાત કહી શકે છે

હિન્દુનાંમા સાધુ અને રાજ એવી બે જ વ્યક્તિઓ છે કે જે હિન્દુનાનના ઉદ્ધારમા મોટો ફાળો આપી શકે છે પણ આજે, તો અમાના રાજઓની અને હિન્દુનાનના ૭૨-લાખ માધુઓની શી દશા થઈ રહી છે, તે કાંઈથી અભાવી છે ખરી ?

આજે રાજઓને સાચી હકીકત કહેનાર કેટલા સાધુઓ છે ? આચાર-વિચારથી, પોતાના ધર્મથી પતિત થનારા સાધુઓ શું કહી શકે ? હું તો કહીશ કે ખુદ રાજઓ પોતે સાધુને બગાડે છે રાજઓ મોટરમા બેઠીને મહિરમા બેઠેલા સાધુને કહે કે બાગ તૈયાર કરો બાગ તૈયાર થાય બાદ બંને પીએ પરી મોટરમા બેઠી મહેલમા બેઠેલા નાટક ચીનેમા જોવા બેઠેલા નાચ જોવા બેઠેલા પરિણામે બાનાળુ પતન થાય પછી આ બાવાળુનો હડક નથી કે તે આવા રાજને કાંઈ કહી શકે ? સાધુઓનો રાજ પર જે અકુશ હોતો તે હું થયો છે હવે રાજઓને કે શીમ તોને ખરેખર સંભળાવનાર કોણ રહ્યું ? આમ આચારથી પતિત થએલ સાધુને ખરેખર જ બહુ જ ભય ગ્રે છે તે સમજે છે કે મારા પર અનેક પ્રકારની

આપત્તિ આવશે

કહેવાની મતલબ કે જો સાધુ નિસ્પૃહી રહે, તો તે ગમે તને પણ સત્ય સબશ્રાવી શકે છે. આમ રાજાથી તો શુ, પણ હું તો કહું છું કે જેનાથી આપુ જગત્ સંયતીત બની રહ્યું છે, તે મૃત્યુનો ભય પણ સાધુને ન હોય. કારણ કે મૃત્યુનો ભય એટલા માટે થાય છે કે આપણી પાસે મૃત્યુ માટેની તૈયારી નથી, જો સાધુ પોતાનું જીવન પવિત્ર રાખે, તો એને મૃત્યુનો પણ ભય શા માટે હોય? ઉત્તરખંડના નામના બાણીતા મુનિશ્રીમ કવિએ પોતાનો એક શિષ્યાચરિત્રમાં જણાવ્યું છે કે—

પ્રાણ જાવે વેદ તજકે
જાજ હી યા મલે હી વલ્લ,
ન મુક્તવે દોષ દો વેદ
કિ, યા દરપાવ મરનેકા

અર્થાત્ મારા પર એવો ઇલજામ, કોઈ ન લગાવશે કે ઉત્તર ખંડના મૃત્યુથી ડરતો હતો, એવેને આજ પ્રાણ બચ, તેની મને પરવા નથી.

કોઈએ તેમને 'પૂછ્યું' કે તમે આટલું જીવું અભિમાન શાને કરો છો? મોતથી તો આપુ જગત્ ડરે છે, ત્યારે તમણે કહ્યું કે—

વિતાયા હૈ સદા મૈને
સુજીવત નામ પાનમે
ઘઠી મરને સે દરતા હૈ
જો પાપી યા અધર્મી હૈ

અર્થાત્ જેનું જીવન નાપાક છે, અપવિત્ર છે, પાપી છે, તેજ મોતથી ડરે. મે હમેશા માફ જીવન પવિત્ર રાતે ગાળ્યું છે, મને મરણનો ડર શો ?

સાધુઓ અને બહેનો, મૃત્યુનો ભય મનુષ્યને કેટલો બધો છે ? અત્યારે શકેગમા અફરા ઉઠે કે કરાચીમા વેગના ઉદર પડવા લાગ્યા છે, તો તમે તરતજ શકેર ઠોડીને મટ્ટીર જવા ઉપડી જશો, પણ યાદ ગળજો કે તમે મમે ત્યા બાઓ, પણ મૃત્યુના મુખની જકાગ તો નથી જ રહી ચકવાના આકાશ અને પાતાળ એક થાય પણ મૃત્યુ ક્યારે પણ છોડનાર નથી તો પછી નાશ ભાગ શાને માટે ? એટલા માટે કે આત્મવિશ્વાસ નથી પોતાના જીવનને સફળ કર્યાની ખાતરી નથી માતાની કુક્ષિમા આવ્યા, ત્યારથી જ મૃત્યુની નોટીસ મળવા છતા, મૃત્યુ માટેની તૈયારી નથી. પગ્દેશ જવું હોય, અને છેક ગાડીનો સમય થઈ જાય, ત્યામુખી તૈયારી ન કરી હોય તો કેટલો મલરાટ થાય છે ? આ તો એક માડી ચુકી જઈએ તો બીજી માડીમાયે જઈ શકાય પણ વગર તૈયારીએ પણ મૃત્યુના મુખમા પેઠા વિના છૂટકો છે ખરો ? સાધુઓ-સાચા સાધુઓ તૈયારી કરીને જ બેઠા હોય છે, તેઓ મૃત્યુનો ભય રાખતા નથી

સાધુને ચોરનો પણ ભય નથી તેની પાસે હોય શું કે તે હવે ભય રાખે. કાળલ હોય તે બીછાવીને સુઈ જાય અને ચોર હાથ ફેરવીને ચાલ્યો જાય. અમારા સાધુઓ પાસે એક પાત્ર રહે છે આ પાત્રને અમે તરખણી કહીએ છીએ તેમા દૂધ વગેરે રહી શકે છે તેની કીમત રૂ. ૨ બેમતી હશે, તેના પર રંગરોગાન કરીને કાચ જેવી બનાવીએ, છીએ. તે વળતે

તેની કામત કદાચ પાચ રૂપિય બેટલી થતી હશે, પણ ચોર ત નહીં ઉપાડો બંધ જ્યારે તમારી પાને પડે તો પીત્તળનો લાટો લહેને જે આનાની ડિમરનો હશે પણ ત લઈ જશે, તારણ કે અમારા પાત્રને દેખીને ત જનાજીનું તુળકુજ કહે અને અમારા તુળકાનને હાથ લગાડે તો તે પકડાઈ પણ જાય છે બંધ

હવે સાધુઓ આ લોકમાં મુખી છે તમને સાધુઓ માટે કદાચ કયા અપત્તી હશે કે જિયારા સાધુઓ દુખી છે, પણ સાધુને શું દુખ છે? તમે રોજ એક શાક ખાતા હશે જ્યારે સાધુઓને દમ પ્રકાના શાક મળે છે તમને ઘરમાં ખાવા એક પ્રકારની વસ્તુ મળતી હશે તો સાધુઓને વિધવિધ પ્રકારની વાનીઓ મળે છે સાધુઓને દુખ કંઈ બતાવું? મિશ્ર વખતે ધર્મ લાભ કદીને સાધુ ઉભા રહે, એક ઘેર ન મળે તો બીજા ઘેર બંધ પેટ પૂરતું મળી બંધ, એટલે ખલામ ન રાખવાની ઈચ્છા, ન દે કી કેવાનો ધર્મ ફક્ત દુકડા રોટલીના લઈને ખાઈ લીધું કે માજ સુધીની નો ત જ્યારે તમને? યાકયા પાકયા જોડીમથી કે દુકાનેથી કામ કરીને ભૂખ્યાં ત મ્યા ઘેર આવો કે તરતજ ઘમરમાંથી સીનેટ પકાર થાય કેમ તમે નાડી લાવ્યા કે ભૂલી જયા? તમે કહેશો કે 'કુરમદ ન મળી' તો તે કહેશે કે 'કીડ' બંધો હમણા તો સમય છે, જ પધારો. પેલા સાડી લઈ આવો પત્રી જમવા ભેગને આ બધો અનુભવ તમને છે કે નહીં? /આવી, રીતે સાધુને પકાર કંવાવાળી કેઈ છે? ના જ્યારે તમારે તો, તમાગ પેટમાં ભૂખે ગલુડીયા બાકના હોય, છતાં માડી લેવા જવું જ પડે અને સાધુ તો એક બે રોજી ખાઈ મસ્ત થઈને પોતાનું દામ કર્યા કરે.

ધુએ , ધુ ધર્મનું પાલન કરે, તો મર્યા પછી પણ મારી ગતિ મળા શકે જીવન શુદ્ધ અને પવિત્ર રહી શકેતું હોય, તો સુપડીમા રહેતી શુ યયું કે મહેલમા રહેવાથી શુ યયું ? , પણ જો સાધુ, માધુ ધર્મથી ચૂકે, અને ધીરે ધીરે પરિગ્રહધારી-ઉપાધિવાળો થઈ જાય, તો પેલા બોવાણની લગોટી જેવું યાય તમને યાદ છે ?

એક બાવાજી પામે જો લગોટ હતી, તે-વારા ફરતી પહેરતાં દિવસે બિલા માગી આવતા અને રાત્રે કુવાની રીલા પર સુઈ રહેતા એક ઉદર બાવાજીની લગોટી રાજ કાપી નાખે ને બાવાજીને રાજ નવી નવી લાવવી પડે તેથી મહારાજે ઉદરને કાઢવા બીલાડી રાખી બીલાડીને દુધ પાવા બકરી રાખી પછી ગાય રાખી તેને જો વાદરડી થઈ, એટલે બીલાજીને પડતર જમીન એકઠા માડી ત્રણ વર્ષ બાદ તહેસીલદારને બજાર પડા, એટલે તેણે ત્રણ વર્ષના મહેસુલ માટે બાવા પર નોટીન કાઢી , પણ, બાવો શેનો આપે ? પોલીસે તેને પકડીને માજીસ્ટ્રેટ મામે ખડા કર્યો, ત્યારે બાવાજીને ખરેખરે આજ આખો તેણે જન્મે લગોટી કાઢી નાખીને મેજીસ્ટ્રેટ સમક્ષ ફે કતા કહ્યું કે જો ક્રિયા સો ઇસ લગોટી ને ક્રિયા , સાધુ હો કે મૂઠમ્મ હો, પણ જેઓ ધર્મથી બ્રજ થાય છે તેમની આ બાવાજી જેવી દશા થાય છે

માટે જ કહેવામા આવ્યું છે કે સાધુઓ જો સાધુ ધર્મમા રહે તો જ તેઓ આ લોકમા સુખી થાય છે અને પરલોકમા પણ સુખી થાય છે

આવી જ રીતે સાધુઓને રાત્રીઓ પણ નમસ્કાર કરે છે, સાધુઓને જે નમસ્કાર કરવામા આવે છે તે તેમના શરીરને,

વચ્ચને કે આમડીને નહીં, પણ તેમનાં ત્યાગને નમસ્કાર કરવામા આવે છે જમારા સિંધના વિહાર દરમ્યાન એક ગૃહસ્થે અમને કહ્યું 'કે આવો મહાગજ સાહેબ, મોટરમા બેમી જાઓ' મે તેમને કહ્યું કે 'હું મોટરમા નથી બેગનો! માટે જ તમે મને બેસવા કહો છો.' જાડી જે બેસવાવાળા છે, તેમનો તો કોઈ ભાવ પણ પૂછતું નથી 'તમે બેતા' હશે કે સસારસા જે સાધુઓ ત્યાગી છે વિદ્વાન છે, મહાચારી છે, નિર્મળ ચારિત્રગ્રા છે, સાધુધર્મમા રહીને કામ કરે છે તમની જ દીનિ' ગણાય છે અને જેઓ સાધુ ધર્મથી જાણ્ય થએલા છે, તેમનું કોઈ ભાવ પણ પૂછતું નથી.

રેલ વિગેરેમા મુસાફરી કા ન કરે ?

૩૦ વર્ષના મારા વિહાર દરમ્યાન અમને જો પ્રેમ વારવાર પૂછવામા આવે છે કે મંડારાજ! તમે રેલ્વેમા મુસાફરી કેમ કરતા નથી ? જો તમે રેલ્વેમા મુસાફરી કરો તો ખર્ચ કમની લાગે અને કામ જલ્દી થાય આપ જેવા કામ કરી શકે, એવા સાધુઓએ તો રેલ્વેમા જ મુસાફરી કરવી જોઈએ.'

હું એમ ■ પણે માનું છું કે જે સાધુઓ રેલ્વેમા મુસાફરી કરે છે તેઓ સાધુપણ રાખી શકતા નથી જેમ માંડીનું એક પગથીયું ચુકવાવાળો માણસ ગળડીને ધીવ પડી જાય છે, તેમ રેલ્વેમા મુસાફરી કરનાર સાધુનું પણ પતન થાય છે જોજરાજ અને કાગીદાસનું દષ્ટાંત મે તમને પહેલા કહી, સલગાબુ હતું કવિ કાગીદાસે સાધુના વેશમા જોજરાજના પ્રશ્નોના ઉત્તરમા કહ્યું હતું કે-આ મારી કંઈની નથી પણ માગલા પકડવાની જાળ છે આ એક દુર્ગુ-

સુમાથી તેણે દારૂ, વેશ્યાગમન, ચોરી અને જુગાર આદિ કેટલાયે દુર્ગુણો બતાવ્યા દૂ'કમા, હુદહોડી, મર્યાદાનુ ઉલ્લંઘન કરતા, એક પ્રકારના પાનગાથી અનેક પ્રકારનું પતન થવા પામે છે—માણસ નષ્ટ થાય છે ભ્રષ્ટ થાય છે પતિત થાય છે તેનામા મારાસારનો વિચાર કરવાની શક્તિ રહેતી નથી આ કારણે જ સાધુઓએ રેલ ગાડી વિગેરેમા બેઠવું ન લેઇએ

રેલવેની મુસાફરી કરવામા સૌથી પહેલા પૈસા રાખવાં પડે, કઢાય કોઇ કહે કે પૈસા ન રાખો, ટીકટો કઢારી આપનારા મળે, તો પછી શું વાધો? પણ ખરી વાત એ છે કે રાજ રાજ કઇ ટીકટ કઢાવી આપનારા નથી મળતા અને કઢાવ્ય મળે તો વાટ જયીં માટે કમમા કમ બે પાચ રૂપિયા રાખવાજ લેઇએ પાચ રૂપિયા રાખનારો રૂપ રૂ રાખતાં વાર નહિ કરે અને પચાસના પચામ ને પચાસનાં સો—એમ આગળ વધવાનું જ અને જ્યાં પૈસાની ચમક આવે છે, ત્યાં સાધુ, સાધુધર્મ પાલન કરી શકેતો નથી

ખીલુ બાંધત એ છે કે સાધુજીવન એ એક આઝાદ જીવન છે—સ્વતંત્ર જીવન છે તેઓ ચાહે ત્યારે મુવે છે, ચાહે ત્યારે બેસે, ચાહે ત્યારે ધર્મક્રિયા કરે છે જ્યારે રેલમા મુસાફરી કરવાવાળા પરાધીન છે તેમણે સામાયિક, પ્રતિક્રમય, મધ્યાવદન આદિના લોભે અર્થાત્ રેલવેનો ટાઈમ સાચવવા માટે આવશ્યક ધાર્મિક ક્રિયાઓ બંધ કરીને ગાડીને પકડવી પડશે વર્ગી એક ખીલુ વાત પણ નિચારવા જેવી છે. હું પહેલા કહી ચૂક્યો છું કે પોતાનું ને પરનું હિત કરે તે સાધુ સાધુઓ કાઈ રાત્રીઓ કે શેડીયાઓ માટે જ નથી

તેઓ કંઈ મુબઈ અમદાવાદ, રતૂન, કલકત્તા કે કરાંચી માટે નથી તઓ સૌના સાધુ છે સૌ જોનેનુ—ગામીના મનુષ્યોનુ કે યાજુ કરવાની તેમની બાવના હોય તમજે ધર છોડ્યા બાર છોડ્યા માત પિતા છોડ્યા, પછી તે ડોઈ એક મન કે પચના કિંવા 'ડોઈ એક ગામ કે સહેરના સાધુ રહી શકતા નથી તે સારા જગતના સાધુ કે તેમની ફરજ ■ કે મોટા મોટા શહેરો અને ગામોમાજ નહિ પણ જ્ઞાના ગામડાઓમા જઈને પણ મૌને ધર્મનો ઉપદેશ મલગાવ રહેવે વિહાર ચાલુ થતા સાધુઓના પગમા ચાલરાની તાંકાન નહિ રહે અને પરિણામે સાધુઓમા એટલી શિયિવના આવી જાય છે, કે હાથ પગ હલાવવા 'પણ બાર થઈ પડે વગી પગે ચાલીને ગામ ગામ વિચારનારે સાધુ દેશની સાચી સ્થિતિના જ્ઞાતા બને છે, દેશની ખરી હાલત કેવી છે તે, જેવુ સાધુ જાણી શકે છે, તેવુ કોઈ પણ જાણી શકે નહિ

એક વખત મે એક મોટા રાજ્યના મહારાણીને કહ્યુ હતુ કે 'તમારી પ્રજાની ખરી હાલતથી જોટલા તમે અને તમારા રાજ્યના અમલદારો વાકેફ નહિ હોય, તેથી વિશેષ કદાચ હુ વાકેફગાર છુ આપને તો ધનાઢ્યોના ઘરનો પતો છે પણ અમે તો રાજના મહેલથી માંડીને ગરીબોના કુપડામા પણ જઈએ છીએ, એટલે દુનિયાના સુખી દુખી, ગરીબ તવગર/વગેરે સૌની અમને ખબર હોય છે કે સાચી શી સ્થિતિ છે ?

સાધુઓ ગરીબમા ગરીબ માણસને ત્યાં પણ બિશા માટે જાય છે મૃદુચોની, સાધુઓ પગ અજળ શ્રદ્ધા છે એક માતા ધરમા બાવાની સારી ઝીજ આવી હશે તો તે, પોતાના પ્યારા જમ્યાને નહિ દેતા સાધુને વહોરાવી દેશે એક

માસુ જમાંપને જે ચીજ નહિ આવે, ત, માધુના પાતરામા પ્રેમથી—લક્ષિતથી બહોરાવશે સાધુઓ પ્રત્યે લોકોની આટલી બધી શ્રદ્ધા છે સાધુઓ એક ગરીબ ઘરમા જાય છે, 'ધર્મ લાલ' કહીને ઉભા રહે છે એક વિધવા બાઈ એમને રોટલી વહોરાવે છે ગેટલો લુખી છે બાઈ દુર જઈને ઉભી રહે છે સાધુ મમજે છે કે બાઈ ધી લેવા ગઈ હશે 'પાયે મીનીટ ઉભા રહે છે બાઈ વિમાસણમા પડે છે ઘરમા ખાવા માટે છાટા જેટલુ ધી નથી તો ત સાધુને કેમીરીતે બહોરાવી શકે? સાધુને બાઈનો ગરીબાઈનો ખ્યાલ આવે છે અને આટ્યા જાય છે' મારે કહેવાનો મનઝમ એ છે કે દેશની ખરી સ્થિતિનો ખ્યાલ સાધુઓને અને તેમા ચે ખાસ કરીને જોન સાધુઓને રહેજે આવે છે

આજે હિંદુસ્તાનમા કેટલી બધી ગરીબાઈ છે, તે ગામડામા ફરવાથી જાણી શકાય છે તમને આજે, ગરીબોનો દુખો, મારે હમદર્દી થતી, નથી, કારણ કે તેમની ખરી સ્થિતિથી તમે વાકેફ નથી સાધુઓએ હિંદની ગરીબાઈનો 'અધ્યાત્મ કન્વા ગામે ગામ' અને ઘરે ઘર ફરવુ જોઈએ તેઓ ત્યાંના લોકોના દયમા—પમાગમમા આવે તેમની પરિસ્થિતિ જુએ ત્યારે તેમને ખરી સ્થિતિની ખબર પડે

આમ રેલ, એકકા, ગાડી, મોટરમા નહિ બેસવામા અને પગે ચાલીને સામાનુચામ જમણ કરવામા અનેક કાયદા રહેલા છે, રેલમા બેમનાર માધુના દર્શન ગામડાના લોકોને થાય નહિ ગામડાના એ ગરીબ અને શ્રદ્ધાળુ લોકોને ઉપદેશ આપવામા જે અમર થાય છે તે શહેરના લોકોને નથી થતી, એટલે ગામડાના લોકોના કસ્યાણને માટે પણ સાધુઓએ રેલ વિગેરે વાહનમા ન બેસવું જોઈએ રેલમાં કે બીજા

કોઈ પણ વાહનમાં ચારી કરનાર સાધુ વસી અને બીજી અનેક પ્રકારનો વસ્તુઓ ભેગી કરશે કારણ કે તેને પોતાના ખર્ચા ઉપર ઉપાડવી તો પડે નહિ. પછી ભેગું કરવામાં શું કામ સતોષ રાખે? આમ અનેક પ્રકારના કાયદા દેવ વિગેરે સવારી નહિ કરવામાં રહેલા છે માટે મારી તો ગૃહસ્થોને એ જ સલાહ છે કે

સજ્જનો રાજનો કે ચોરનો ભય જેનાથી ન થાય, આ લોકમાં સુખકારી ને પરલોકમાં હિતકારી રાજાઓ પણ નમસ્કાર કરે જીવી કીર્તિ મળે, એવું સાચું સાધુ પણ જોઈ પાગતા હોય એમને ભૂલે ચૂકે પણ દેવ કે બીજી કોઈ પણ સવારી કરવાની સલાહ કદિ પણ ન આપ્યો, એમાત્ર એમનું, ગૃહસ્થોનું અને જગતનું મહત્ત્વ છે કે યાજુ છે

ભિક્ષાવૃત્તિ

હવે સાધુઓનો ધર્મ ભિક્ષાવૃત્તિથી નિર્વાહ કરવાનો છે તે પણ બહુ વિચારવા જેવો છે અત્યારે કેટલાકો એમ કહે છે કે એથી તો ગૃહસ્થો પર બોલે પડે છે પણ ના હું કહીશ કે સાધુઓની ભિક્ષાવૃત્તિથી જરા પણ દેશને બોલે નથી માત્ર જરૂર પૂરતા બે કાઠા અને પેટ પૂરતું ખાવાનું અને તે પણ એક ઘરેથી નહિ, અનેક ઘરામાંથી જરા જરા લઈને પોતાનો નિર્વાહ કરનાર સાધુ દેશનો ઉપકાર કેટલો કરી શકે છે એનો કોઈ વિચાર કરે છે ?

સાધુઓ માટે હિંદુ શાસ્ત્રમાં માધુકરી અને નૈન શાસ્ત્રમાં ગૌચરી લખી છે અર્થાત્-ભમરો જેમ પુષ્પનો રસ ચુસે છે- અહણ કરે છે અને કુલને જરા પણ તકલીફ થવા નથી દેતો

જેમ' ગાય જ ગલમા ધામ ચડી આવ છે, ત ઉપર ઉપરથી
જરા જગ ધા ન ખાઈને આગળ વધે છે તે ધામની જડ
નથી ઉખાડતી, તેમ સાધુ લોકો પણ ગૌચરી-માધુરી કરીને
નિર્વાહ કરે ગૃહસ્થના ઘરમા માધુ જાય, ત્યારે સાધુના
નિમિત્તે તમન જગ પણ તઠ્ઠીદ ન પડવી જોઈએ માધુઓ
એક ધર્મી પોતાની બિલા પૂરી ન જ કરે અને 'અટલા જ
માટે હિંદુવર્મશાઓમા ઠણુ છે કે -

ચરેત્ માધુરૂર્ગી વૃત્તિમપિ મ્લેચ્છકુલાદપિ ।

પ્રજાન્ન નૈય મૂઝીત વૃદ્ધસ્પતિસમાદપિ ॥

જો પ્રજાને મેળવે ત્યારી બિલા લેવી પડે તો જડેતર
છે, પણ ગૃહસ્થિતિ જેમ ગૃહસ્થના એ ધરથી તો લોજન
નજ કરવું જોઈએ

હિંદુ માધુઓ ઉપર લોકોને અભાવ થયો, એમા એક
આ પણ કારણ છે કે સાધુઓની જમાનની જમાન એક એક
ધરે ધામા નાખે બિચારા ગૃહસ્થ ગમના જાય ને થાકી
જાય, તો એમા આશ્ચર્ય શુ છે? માધુનો તો ધર્મ છે કે
પાન, પાન, વસ્ત્ર આદિ ડોઢ પત્ર વસ્તુને માટે ગૃહસ્થોને તઠ્ઠીદ
ન થાય, એના દિવમા ગનાનિ ઉત્પન્ન ન થાય, એની શ્રદ્ધા
અગ્ની ન જાય, એમ વર્નાન કરે થોડુ થોડુ અનેક ધરથી લે,
તે પણ જરૂરી વધારે તો નહિ જ લાવેલું મ અહીં રાખે નહિ
સાડ નરસુ ગમે તેવું આશ્ચુ હોય તેને મમમાન મૂર્ખક ઉપયોગમા
લાવે જો આ નિયમ પ્રમાણે પોતાનો નિર્વાહ કરે તો તે
ગૃહસ્થોને જરા પણ બોલા રૂપ થાય નહિ જોન સાધુઓ
અને હિંદુ સાધુઓમા આજ મોટો ફરક છે જોન સાધુઓને

સે કંઠો લોગે આજી પધારો ! આ લો તે લો ” વિગેરે કહે છે અને સાધુઓ મીઠા શબ્દોથી કહે છે કે- ભાઈ અમારે ખાંડ પૂરતું આવી ગયું છે, હવે અમને જરૂર નથી જ્યારે ખિંદુ સાધુઓ અવ્ય પોતાના નિર્વાહ માટે-પેટ પૂર્તિ માટે ગૃહસ્થોને આજીજી કરે છે ખરી રીતે નિઃપૃહતામા-સતોષવૃત્તિમા જે સુખ છે જે આનંદ છે, તે બીજામા નથી જ

આમ કરવાથી કોઈ ગૃહસ્થ પર બોલે નહીં પડે એટલું જ નાહ પરંતુ ગૃહસ્થો રાષ્ટ્રી રીતે બાણી શકે કે આ સાધુઓ કંટલો બધો ઉપકાર કરે છે ગૃહસ્થો તે બાણી કે આપણે એક નોકર રાખીએ છીએ તને પગાર આપવો પડે છે અને અમુક ક્વાક સસારનું કામ કરે છે ત્યારે સાધુ મહારાજ તો આત્માની મેવા કરે છે કેશની સેવા કરે છે રાષ્ટ્રની મેવા કરે છે તેના બલ્લામા રાટીનો થોડો ટુકડો અને ઢાળનું પાણી એ કઈ બીજાનામા છે ? તેમના માટે તો જ્ઞાન દેવામા આવે તો પણ લાજીમ છે

સાધુઓએ જેમ એક ધરેથી પોતાનો નિર્વાહ ન કરવો તેવી જ રીતે સાધુઓએ રસોઈ પકાવવાની ક્રિયા પણ ન કરવી જોઈએ જો સાધુઓ પોતે રસોઈ કરવા બેસશે તો પરિબ્રહ્મ ધારી થઈ જશે તે થોડાથોડા પૈસા બચાવશે અને એના હાથમા એક વખત પૈસા આવ્યા એટલે પછી તે સાધુ નહીં રહી શકે કોઈપણ સાધુ પોતાની પાસે પૈસા કે સ્ત્રી ન રાખી શકે જો તેઓ પૈસા કે સ્ત્રી રાખે તો નમસ્કાર કરવાને માટે તે યોગ્ય નથી તમે પૈસા રાખો તેમ તે પૈસા રાખે તમે સ્ત્રી રાખો તેમ તેઓ સ્ત્રી રાખે

તમે મહેલ ને મકાનોમા રહો, તેમ તેઓ મહેલ કે બગલામા રહે, તમે મોટાં ચલાવો, તેમ તેઓ કંપા માટે, તો પછી તેનામા ને તમારામા ફર્ક શો રહ્યો? મૃત્યોમા સાધુને અનગ્નિ નુ નિરાપણ આપ્યું છે? આ માટે? એટલા જ માટે કે તે પચન-પાચનાદિની ક્રિયા ન કરે પચન-પાચનાદિ ક્રિયા કરનારો સાધુ જરૂર ધીરે ધીરે પોતાના આચાર્ય-ધર્મધો પતિત થાય છે અને આચારબ્રહ્મ થયા પછી ન તો તે ગૃહસ્થોને માટે શિર ઝુકાવવાને યોગ્ય રહે છે અને ન ત ઉપદેશ આપવાનો અધિકારી ગહે છે

સાધુના ત્યાગમા જ શીર ઝુકાવવાનું છે જો માધુ ત્યાગ વૃત્તિમા ન હોય, પૈસા ગળે સ્ત્રી રાખે, હાથી ગળે, ઘોડા રાખે મોટાં ગળે, ગાઠાઓ રાખે, તો તેમનું માધુત્વ કેવા પ્રકારનું કહેવાય? તેમની ત્યાગવૃત્તિ કયા ગદ્દી? આવા સાધુની સેવા કરવી, ભક્તિ કરવી નકામી છે સાધુઓ અને ગૃહસ્થોએ પોતપોતાના કર્તવ્ય-અક્તવ્યનો ખ્યાલ રાખવો જ જોઈએ પોતાનો ધર્મ, અને પોતાની જવાબદારી અમજવી જોઈએ ગૃહસ્થ, ગૃહસ્થ ધર્મમા મિથ્ય રહીને ઉપકાર કર અને સાધુઓ પોતાની જવાબદારીનું બરાબર પાલન કરે તો ભારતદેશ દીવ્ય બની જાય, જરૂર લાખ સાધુઓ એવી પ્રતિજ્ઞા કરે કે એક મહીનામા માર એક માણસનું શુભ મુધાગ્નુ અ એમ જ્યાં સુધી ન બની શકે, ત્યાં સુધી મારે રોટી ખાવી હરામ છે તો જરૂર લાખ સાધુઓ એક મહીનામા જરૂર લાખ મનુષ્યોને મુધારી શકે તો ત્રિગણી કરીને હિસાબ કાઢી બુઓ કે કેવું કરાડને મુધારવામા કેટલો અમય લાગે? સાધુઓ એક એક મનુષ્યનું નૈતિક શુભ, મદદચાર અને

ગૃહસ્થ ધર્મ સમગ્રવ, તો તઓ કેટલુ જણ ૮ યાણુ ડરી
ગક ? રોગનો અડેક ગૃહસ્થ નહીં, પણ મહીનાના અડેક
ગૃહસ્થને સુધારવા કાશીશ ક', તો પણ કેટલો જધો ફાયદો
થાય ?

પણ સાધુઓ બીજાને શુ સુધારો શકે ? માધુઓની
પોતાની શી દશા થઈ ગઈ છે ? એ કયા ઝાંઘધી, અનાણી
છે ? ૭૨ લાખ સાધુ અને, બાના હોવા છતાં, આપણા દેશનો
હુઆ થઈ ગઈ છે અટવા સાધુ છતાં આપણા દેશમા
કુમપ, અનીતિ વ્યભિચાર વગેરે જે ચાલી ગયા છે, તે
ચાલતા નહીં જોએ ખરેખર આ જોઈને લગ્ન અને શન્મ
આવે છે સાધુ એટલે ગુરુ તે જવામનાર વ્યક્તિ છે

ગૃહસ્થો માધુઓના પતનમા દોષ ડોનો ? તે નબધી
કઈક ઇસારો હુ પહેલા કરી ચૂક્યો છુ હ તો એમા કેનેક
અરે ગૃહસ્થોનો દોષ જોઈ છુ તમે તેમને ધર્મમા એવા
સ્થિત રાખો કે જેથી તેઓ બ્રહ્મ ન થાય, ગૃહસ્થોનુ એ
પહેલુ ઈર્તવ્ય છે તમે તેમની એવી ભક્તિ ન કરો
કે જેથી તેઓ માધુના ધર્મમા શિથિલ જને એ પહેલા
એક ઉદાહરણ આપ્યુ છે તેમ । રાજ સાધુને ભાગ
પીવડાવે, મોટરોનો સહેવાળી કરાવે, નાટક સીનેમામા
ફેરવે અને પછી તેમનુ પતન ડેમ ન થાય ?

સમભાવવૃત્તિ

પાય મહાવતનુ પાલન, ધીરતા, ક્રિશ્નાવૃત્તિથી નિર્વાહ,

એ ત્રણ સાધુના ધર્મો કહ્યા હવે થોથો ધર્મ સમભાવ વૃત્તિનો છે જેન ગાંઝોમા સાધુને સામાયિકસ્થા કહેલ છે સામાયિક મા નહેનાર એટલે મમભાવમા રહેનાર, ગરીબ હોય કે તનગર હોય રાજ હોય કે મહારાજ હોય, ઝી હોય કે પુત્ર હોય, બાળક હોય કે વૃદ્ધ હોય નહાનો છવ હોય, કે મોટો છવ હોય, તમામના ઉપર એક સરખી દષ્ટિ, એક સરખો પ્રેમ, એક સખી, કયોણુ શાવના, એનુ નામ મમભાવ કે એનુ નામ સાધુતા છે સાગી રીતે ધ્યાનમા રાખવુ કે, આ વૃત્તિ કેળવવી ઘણી જ કઠિણ છે અને એ પણ જે ને જે ચાર જેનુ જ માયુ છે કે જ્યાં સુધી આ વૃત્તિ ન કેળવાય ત્યાં સુધી માયી સાધુતાનો પગડાપ્ટાએ પંથ ન પહોચાય

સમયાંય સમજો હોઈ

નમંતા-મમભાવ હોય તો બ્રમણ કહેવાય
ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રમા કહ્યું છે —

લામાગમે મુદ્ધે દુસ્ત્યે

જીવિય મગ્ને તદ્વા

મમો નિદા પન માસુ

સમો માણામણઓ ॥

લાલ કે અલાલમાં સુખ, કે દુઃખમા, છવન કે મરણમા નિદા કે સ્તુતિમા અમે માન કે અપમાનમા જે સમભાવ રાખે તેજ મોટો છે તજ મહાત્મા છે તેજ સાધુ છે

ધર્મોપદેશક

હવે સાધુનો પાંચમો શુભ ધર્મનો ઉપદેશ કરવાનો છે

આજના કેટલાક સુધારકો કહે છે કે ભારતવર્ષના ધર્મની જરૂર નથી પણ તમણે યાદ રાખવું જોઈએ કે અમારો ભારતવર્ષ ધર્મની રક્ષાથી જ જીવી શક્યો છે, ને જીવી શક્યો ભારતવર્ષ ધર્મને જોખને, કાંવ્યથી દુર ચર્મને પોતાના દેશની રક્ષા નહિ કરી શકે હિંદુસ્તાનની પ્રજા ધર્મ પર-કર્તવ્ય પર સ્થિર થાય, તો તેની ઉન્નતિ શીઘ્ર થાય. આપણે ધર્મ કર્મ કરવા નથી માગતા, દેવગુરૂને માનવા નથી માગતા માત્ર દેશની ઉન્નતિ કરવા માગીએ છીએ, પણ એ યાદ રાખવું જોઈએ કે ધર્મના રક્ષણમા જ દેશનું રક્ષણ છે.

ચિર જીવાત્ ચિર જીવાત્
દેશોઽય ધર્મરક્ષણાત્.

આ દેશ ધર્મના રક્ષણથી જ હજારો વર્ષ જીવતો રહે એ આપણા પ્રાચીન દેશપ્રેમી-દેશરક્ષક મહા પુરુષો પ્રાર્થના વચન છે ધર્મના પાવનથી જ દેશ, સમાજ, જાતિ અને રાષ્ટ્રની ઉન્નતિ થઈ શકે છે ધર્મ એ દરેક પ્રકારના સુખોનું કારણ છે, આપણે સુખી થવા જરૂર ચાહીએ છીએ, પણ તેનું કારણ-નેનું સાધન ધર્મ કરવા નથી ચાહતા-

ધર્મસ્ય ફલમિષ્છન્તિ
ધર્મ નેષ્છન્તિ માનવાઃ ।
ફલ પાપસ્ય નેષ્છન્તિ,
પાપ કુર્વન્તિ સાદરા ॥

મનુષ્યો ધર્મના ફલને ચાહે છે, પણ ધર્મને નથી ચાહતા. પાપના ફલને નથી ચાહતા, પણ પાપ કરવા તરફ પ્રવૃત્ત

કરે છે પરંતુ ખરી રીતે જ્યાં સુધી ધર્મનું આચરણ કરીએ, ત્યાં સુધી નથી દેશની ઉન્નતિ થવાની, નથી આત્માની ઉન્નતિ થવાની આ ધર્મનું રક્ષણ ખરેખરી રીતે, કહીએ તો સાચા સાધુઓ દ્વારા જ થયું છે થઈ રહ્યું છે ને થશે અને એટલા જ માટે એમને ધર્મના ઉદ્દેશક કહેવામાં આવ્યા છે.

ત્યાગી સાધુઓ ધર્મનું ખરૂં રહસ્ય સમજી શકે અને તમને ધર્મ પર આરૂઢ કરાવી શકે છે તમે તો સસારના કાર્યોમાં-આધિ વ્યાધિ અને ઉપાધિમાં મસ્ત થયા હો છો. જ્યારે સાધુઓ પહેરેગીર તરીકે કામ છે, ચોક્કિદા તમને જાણ કરે છે અને લક્ષ્મીનું રક્ષણ કરવા સચેત કરે છે પરંતુ તમે પલ્લગમાં સુઈ રહો અને તમારી લક્ષ્મી હુટાઈ જાય તો તે માટે ચોક્કિદાર જવાબદાર નથી તેમ સાધુઓ તમને વારંવાર સમજાવે છે ઉપદેશે છે તમે સચેત, સાવધાન ન થાઓ, આત્મ કન્યાણ તથા દેશની રક્ષા માટે તૈયાર રહો તો તેમાં સાધુનો ફાળ શો છે?

(૨)

ગઈ કાલે મેં વ્યાખ્યાનમાં, સાધુધર્મ ઉપર નિવેચન કર્યું છે તેમાં ખાસ કરીને, પાત્ર મહાવન, ધીરતા, બિદ્યાવૃત્તિ, સમભાવવૃત્તિ અને, ધર્મોપદેશકતા-સાધુઓના આ ધર્મો બતાવ્યા છે અને પત્ર સાધુ ધર્મ ઉપર જ કંઈક કહેવાશે કારણ કે સાધુ સંસ્થા એક એવી જવાબદાર સંસ્થા છે, કે તેના ઉપર સમસ્ત જનતાનો આધાર છે

અત્યારે સાધુઓની સ્થિતિ બારીકાઈથી તપાસના બહુ જ દુષ્ટદાયક દેખાય છે. સાધુઓનું મહત્ત્વ ઓત્તરી રહ્યું છે. આજે કોઈ ગજાને કે કાંઈ મોટા માણસને મળવાની ઇચ્છા કોઈ ગૃહસ્થની વાચ તો તે કોટ, પાટલુન, નેકટાર્ક ડોલર લગાવી ચમચમ કર્ણો ત્રીધો ગજાના મહેલમાં પહોંચી જશે જ્યાં કોઈ સાધુનો ઇચ્છા ગજાને મળવાની વાચ, તો મુખ્ય ફાટક-દરવાજો જતા જ ત્રીપાર્થ જાકશે કે ગંગાજી, ઠંદર જાના મહારાજાકી રજા લેતો પડેતો. આ શું બનાવે છે? એ જ કે પોશ્ચિન કમ થયું છે અને એ પોશ્ચિન કમ થવાનું કારણ આચાર્યના સિધિવના છે ગજાઓ અને ગૃહસ્થો સૌને એમજ ભય પેત્રી ગયો છે કે સાધુ આવશે તો કંઈ જરૂર માગશે તો કે આ સ્થિતિ ઉત્પન્ન કરનામાં એ ગૃહસ્થોજ મોટે ભાગે નિમિત્ત છે એ વાતનો હું ગઈ કાલ ૧૧ વ્યાખ્યાનમાં જ વ્હી ચુક્યો. હું અત્યુ ગમે તેમ પણ પરિસ્થિતિ આ છે.

મામાજિક મનુષ્યોના ધાર્મિક જીવનનો આધાર, તેમને દોળનાં સાધુઓ ઉપર છે. સાધુઓ જેની ગીત તેમને દોળના આડે તમ દોળી ગડે છે. આજે સસારમાં ધર્મના નામે ગૃહસ્થોમાં જે કવેગો ધર્મ ગદ્યા છે, એ સાધુઓના મામ્પ્રદાયિક દુર્ગાત્મક પગલામ છે. સાધુઓ ગૃહસ્થોને વાડા બધીમાં કનારી રાખે છે, એટલે ગૃહસ્થો તનેજ માનીને ધર્મની ઉદાર દૃષ્ટિને જોઈ જોસે છે અને તેનું જ કારણ છે કે પોતે-પોતાના નાડામાં રહીને તેઓ ગમે તવા દોડમવા ને દોગને માનના લાગે છે. ખરી રીતે સાધુઓ તો જનતાના તાજાં પુકાં છે એ તો એક નાવ ચમાન છે. પોત તર ને જીજ્ઞાસે તારે

પણ માધુ પાન પત્થ ની નાવ મમાન હોય, તા ન પોતે તર, ન ખીજાને તારી શકે અતએન ગૃહસ્થોએ માધુએને માનુ ધર્મની દૃષ્ટિથી જોના જોઇએ સાધુઓ જો ગઈ કાલે જતાંવેલા નિયમોનુ પાલન કર તો તેઓ દેશ તમા જાતનો ઉઠાવનામા કાગલુમૂલ જની શકે છે પણ આજ તો ઉલટું જની રહ્યું છે

કથન અને કામિનીના ભોગી સાધુઓ (I)

આજે હિંદુસ્તાનના માધુઓનો મોટો લાજ રાગી જની ગયો છે હું સાધુઓ પર કટાક્ષ નથી કરતો અથોધ્યા કાશી, ગયાજી હરદ્વાર વગેરે સ્થળે આજે હજારો સાધુઓ મૌનજૂઠ છે આમાના કેટલાક પાને હાથી ઘોડા, ગડીદારો પોલીસ અને એવોળીને લવાજમો હોય છે, જ કે કેટલાક સાધુઓ તો સ્ત્રીઓ સુધી પણ રાખે છે આવા માધુઓને શુરૂ તરીકે માની શકાય ખરા? જ કે જોવાય તો એમ છે કે તમે હાથે ઢરીને તેમને પતિત કરો છો લાખો રૂપિયાની ભેટો તમે તેમને ધરો અને હાથી શુરૂ કહો એ કયા સુધી ઉચિત છે, એનો વિચાર કરો લાખો રૂપિયાની ભેટ સોગાદો ધરો છો આમ કરીને તમે ધર્મનુ પાલન કરાવો છો કે નીચે પાડો છો? સાધુમા ત્યાગવૃત્તિ ચાહતા હો તો તમે એની ભક્તિ ન કરો કે જેથી સાધુઓ માધુ ધર્મને છોડી દે

યતિને વાજ્રન વત્સા

સ દાતા નરક વ્રજત

એ તો હિંદુધર્મની શ્રુતિ કહે છે સાધુને દ્રવ્ય આપવું એ નરકની ટીકટ કઢાવના જરાબર છે સાધુઓ સાધુ ધર્મમા

રહે, ક્રિયામા-આચારમા રહે, તોજ તેઓ પોતાના આત્માનું અને જગતનું કલ્યાણ કરી શકે આમ કરીને હું સાધુઓની નિંદા નથી કરતો, તે તમે જગજગર યાદ રાખજો. જેઓ કુમાધુ છે સાધુપણથી પતિન થયા છે તેમના માટે આ કથન છે હું ઇચ્છુ છું કે માધુઓ માધુવૃત્તિમા રહે.

એકવાર અકમર બાદશાહે બીજાકને રૂા ૨૦૦૦ની થેલી આપીને કહ્યું કે જાઓ, માધુઓને આ રકમ વહેચી આપો. બીજાકે આજો દિનસ રેલી લઈને શહેરમા ફર્યો અને સાજે થેલી પાલી લઈને અકમર પામે આજો, એટલે અકમરે તને પૂછ્યું કે 'તે કનુમાઈ કેમ કરી? શા માટે પૈમા પાછા લાવ્યો? એ પૈમા મારા હતા તે માધુઓને કેમ ન આપ્યા?' બીજાકે કહ્યું કે 'બુદાવદ, આપ આપતા હુકમને યાદ કરો આપે મને કંઈ હતું કે આ પૈમા માધુને આપજે પણ જે જગ માધુ હતા તે તો પૈમા લેતા નહોતા અને જે લેતા હતા તે સાધુ નહોતા, તો હું આપુ કેને? એટલા માટે હું આ પૈમા પાછા લાવ્યો છું.'

હોવાની મનલગ કે જે માયા સાધુ છે તે કદિ પૈસા લેજ નહિ, પૈમાનો મળધજ એવો છે કે એના ગમરમા જે પડયો, એ પોતાનો ધર્મ સાચવી શકેજ નહિ.

આવીજ રીતે આ પરિચયનું પણ છે. સાધુથી જીનો પરિચય થાયજ નહિ મમાની સમમ્ન આપે. માધુની માતા, જ્ઞેન અને પુત્રી છે પરંતુ કેટલાક સાધુઓ આ ધર્મમા પણ છેક ડેલા પાટલે બેઠેલા જોનાય છે.

એક વખત અમે એક શહેરમા ગયેલા જજરમા નિકળ્યા, ત્યાં પોલીસ સ્ટેશન પર પોલીસ સુપ્રીન્ટેન્ડેન્ટ બેઠા હતા તેઓ

ગના । મિત્ર જુના થોડીવાર ત્યા મેલ એવામા એક
નાધુએ આવીને ગીપાઝ કયો કે માગી જીને ફવાલો માધુ
ડહારી ગો હુ વિચા પા પડ્યા કે આ ગુ ? સાધુ યદને
જીનો શી વાત કરે છે ? અમે આ ગામત પાનોમ
મુનીનેડેટને પૂછી તો તેમનો કથુ કે-થોડીવાર ગેરા તો
તમન ખખર પડશે કે આરા આરા કિન્સા ગાજ અમારી પાને
કટના આન છે ? જ્યા માધુની આવી ગા સોય, ત્યા તમને
ઢાઈ માધુ કહે ખન ? જના હિન્દુઆનના ભદ્રિક અને
અધ શ્રધ્ધાગુ લોડો આવા માધુઓનો નેરા પૂજા કરવા
પણ તૈયાર થાય છે

આવીજ ગીતે ડેટવાક માધુઓ પોતાને થોગી મિલ
મજાતમા મત્રવાની આઠિ અનેક ૧૧ ઓળખારી, આવા
ડીથી હુનિયાનો આખોમા ધૂળ નાળી શેતાનીયતના કામો
કરી રહ્યાનુ પણ અનુભવીએ છીએ સમાજ હુખી છે
નમાર અનેક ઈજાઓને તપન કન્વા જાનરા જની રહ્યો
છ અને આરા લોખીયાઓની જમાનમા ધૂનાન બૂખે ન મર
અરે બૂખે ન મરવુ તો ફર રહ્યુ વિરયોની તપિઓ કર
જનરો નિના લેગા કરે તા તેમા આશ્વન જેતુ શુ ૮

લોગી ઓ જાતિ, ડોઈ ડોડગની ઇચ્છા ગાખની હોય
કોઈ ધણીને નશ કરના વાહલી હોય કોઈ મામુ ઉર
પોતાનો ફનામ જમાનવા વાહલી હોય આવી અનેક લાન
માઓ રાખનારી મિનારી લોગી સ્થિતોને એ માધુના વેરા
મા શેતાનીયતને છુપાવી રાખનારાઓ ફમારે છે, અને
એમના જીવનને નષ્ટ કર છે આરા માધુ(૧)ઓનુ ૨૪૩
મથેરમા નિનગતા એક કવિએ કહ્યુ છે —

જટા વધાને ભોગી કહાવે
 લજ્જત ચદ વ ભા
 પકડી માટે ક છે ક ડા કા
 ભે ભે દીખાળ આ
 હડી વર્મ મડી લે માવે
 તી થે ના વા ભા,
 લગના સાથે મગવી ફરતી,
 ભે ભે દીખાળ આ

ગામ તજ્યુ નેધામ તજ્યુ પણ,
 કામ તજ્યાની ના,
 ઓ કેલુ આ મ ર ને મે ઠા
 ભે ભે દીખાળ આ
 મમારીને કોઈ મલૂણી
 સતોપી નહ, હા
 મકધારોનું મ ડાળ મ્હો કું
 ભે ભે દીખાળ આ

સિદ્ધ ણનીને કથા મુણાવે
 પ થ વ ધા ઢે આ
 ગમ ને રડા ને મકળ
 ભે ભે દીખાળ આ

ખી જાની બેયર હડાવે,
 મહિર ગાવો વા,
 આચારીને આડ સલુણી
 ભે ભે દીખાળ આ
 આવીજ ગીત એક સમુદ્ધત કવિએ કહ્યું

યે વ્રુધચિન્તા વિપયાદિભોગે
 ઘર્તિવિરાગા દિદિ યદ્ધરાગા ।
 તે દામ્મિકા ત્રેપમૃતશ્ચ ધૃતા
 મનાસિ લોકમ્ય નુ રજ્જપતિ ॥

જેઓ વિપયાદિ ભોગોમા હુમ્વચિત્તનાગા છે બહાવી
 નાગી દેખાય છે પણ હૃદયમા તાહુમી હુમીને નાગ મોહ ભરેલો
 છે, તઓ દામ્મિકા છે ખાની વેપને ધારણ કરનારા છે વૃત્ત
 છે તઓ કેના બહારના આકર્ષણી ભોગોના દિલને ખુશ
 કરી શકે છે પણ પોતાના આત્માને કંઈ ખુશી જી
 શકતા નથી

ધ્યાનમા રાખવું જાઈએ કે નાધુને કોઈ પણ ન તનુ
 અભિમાન ન હોય જાઈએ તે તો આત્મા મરણ હોય નહીં
 હોય અને ત ખરેખર પ્રજ્ઞાચારી હોય પ્રજ્ઞાચર્ય એ / એનું
 જીવન હોય, તેમ જીની ની શુભામી કરતો ન કર ખીજની
 ખુશામદ નાપતુમી તો તેકરે કે જેને કોઈપણ જાની આશા
 હોય-લાવચ હોય લોભ હોય

આજે માધુ સંધ્યા ઉપ એક ગીતે કુહાડી ગાલી રહી
 છે તે તમે જૂઓ માધુ તારડ છે ઉદારક છે, દેશ
 ને ધર્મનો ઉદાર કરનારાગા છે, માધુવતમા રહેવાવાગા છે
 અને તમારૂં કંઈ પણ કરવાવાગા છે સાધુઓ પોતાના ધર્મનું
 પાલન કરે અને તમે તમના ધર્મનું પાલન કરાવો માવધાન રાખો
 એ બહુ જરૂરનું છે મિથની પ્રજા એટલી બધી સરળ સાદી
 લોખી ભક્તિવાળી વિનયી ને નમ્ર છે કે ધૂર્ત સાધુ પોતાના
 કામ કાઢી લાય તો એમા કંઈ આશ્ચર્ય જેવું કંઈ નથી વેશ
 દેખીનેજ તેઓ સમજશે કે આ મહાત્મા છે પણ એ બળ

નહીં હોય કે આ માધુ માયા ત્યાગી કે કે તે પાચે મનિરોના વિરોધાભાસુ કે બદ્ધાગ્રી ત્યાગી જનવાના ઢાંગ ધપેડા કરાવેને ભદ્રિક લોને મમજે છે કે આ યોગીગજ હમચાજકો ગિનિ ગુપ્તમાયી આન્યા છે પણ તેમને જાગર નથી કે આ દુનિયાને ધનનાર એ મહાધર્મી કે

પ્રેટલાક ધૂર્તો માનુનો વેશ લઈ બહેનો, માનાઓને દામવાની તેમની પાચેથી પમા ધણેણા લઈ જાય છે અખામોમા મોજને મોજ આપા ખમરો આરે છે અજ્ઞાન તાના કારણથી કે લોળપણથી, દામિયા અને દુષ્ટતાની તેઓ પરીક્ષા કરી શકના નથી પરંતુ મારા ખોટાની, માયા જૂઠાની પરીક્ષા કરવા જેટલું જ્ઞાન હરેકને જરૂર હોયુ જોઈએ જે માધુ પમાની આહુના કરે, બહેન, બેટી સાથે એકાન્નમા વાત કરે, ખરાબ ચેષ્ટા કરે તો નમજુ જોઈએ કે તે માધુ નથી જ્યાં જાના પીવા અને પેમાનો લોભ ગામે ત માધુ કેમ બહેવાય ? માધુ તેને માનો કે જે સાધુ પરંતુ અને પોતાનું કંધાણુ કરે અને દ્રવ્ય અને સ્ત્રીના ત્યાગી હોય

મજાજનો, કાલના ને આજના વિવેચન ઉપરથી તમે જાણી શક્યા હોગો કે માધુ ડોળુ કહેવાય ? તેમ જ માધુનો ધર્મ શો હોય ? તેનો કેવો આચાર વિચાર હોય ? તે પણ તમે જાણી લીધું છે છતાં સાધુઓના સબધમા તમને ઠંઠક વિગેય મમજવીશ

શાસ્ત્રકારોએ તો કહ્યું છે કે જે સાચો માધુ છે, એનો મોક્ષ અર્થિજ થાય છે અર્થાત્ તે ખરેખર જીવનમુક્ત છે

નિજિતમદમદનાના

મનોવાક્રમ્યાપિમારરહિતાનામ્ ।

ત્રિનિવૃત્તપરાશના-

મિદૈવ માક્ષ સ્યાત્ સુવિદિતાનામ્

અર્થાત્—જેણે મદ-અહ કાર અને ઠામદેવને હત્યો છે તેઓ મન-નયન-કાયાના નિકારોથી રહિત છે, અર્થાત્ ઇન્દ્રિયોનું ધ્વનન થઈ છે પ્રજ્ઞાચર્યનું પાલન કરે છે તેમજ જે બીજાની આશા ઉપર અનિશ્ચિત નથી તેજ ખરા સાધુઓ છે અને આવા સાધુઓનો અહિંજ મોક્ષ થાય છે

ખગેશરી ગીતે 'આશા' એ ૮ મનુષ્યને ગુલામ બનાવે છે એ નાનિકાર ઠીકજ કહ્યું છે —

આશાયા યે દાસા

તે દાસા સર્ગલોકમ્ય ।

આશા દાસી યેષા

તેષા દાસાયત ભાર ॥

અર્થાત્ જે આશાના દાસ છે તે આખા જગતના દાસ છે-ગુલામ છે અને જેમણે આશાને પોતાની દાસી બનાવી લીધી છે તમનું આખું જગત દાસ છે

મનવજ, નિ-પૃહ પ્રાણુસની તેના કૃત્રા એમનો હુકમ ઉપાનના સો ડોઢ તૈવાજ થાય છે જ્યારે લોભી-નાવચુ જ્યા ત્યા દીનમુખથી યાચનાઓ કરતો જ ફરે છે

સાધુ તો નિર્વોબી હેય નિ સ્પૃહી હોય એને જગતના પ્રતીભનો નજ મુજવી શકે લોઢો આપવા આવે તોયે માત્ર ઇન્કાર કરી દે

ત્યારે ગૃહસ્થોને માટે આમ રહેવું જરૂરનું છે તો પછી સાધુઓને માટે તો રહેવું જ શુ ?

આશા અને લોભ વૃત્તિમા પડેલ માધુ કદ્યાણુ કેમ કરી શકે ? જેઓ ખાવા પીવાની ઓઢવા બીછાવનાની, કે ગાડી વાડી લાડીની પગલા નથી કરતા, તે ત્યાગી અને મહાત્મા આ જન્મમા મોક્ષ મેળવે

ભાઈઓ અને ખંડેનો, આવા ત્યાગી, નિ-પૃહી માધુઓને ગુરૂ તરીકે સ્વીકારી, તમની યથાયોગ્ય ભક્તિ સેવા કરી અને એમના જ્ઞાનનો લાભ ઉઠાવવો એ તમારૂં-ગૃહસ્થોનું કર્તવ્ય છે

સાધુ વિના મમાનુ-મનુષ્યનું કામ નહિ ચાલે દુનિયા આજે ભલે હજારો કે લાખો ઝામ કરે પણ આત્મજ્ઞાન માટે-મોક્ષના માર્ગ માટે ગુરૂની જરૂર છે, એટલાજ માટે રહેવામા આ યુ છે કે —

વિના ગુરુભ્યાં ગુણનીરઘિભ્યો
જ્ઞાનાતિધર્મ ન વિચક્ષણોપિ ।
આરુર્ણદીર્વોઽરશ્વલ્લોચનોપિ
દીપ વિના પદ્યતિ નાન્ધકારે ॥

અર્થાત-ગુણના મમુદ્ર એવા ગુરૂ વિના ગમે તેવો વિચક્ષણુ -બુદ્ધિશાળી માણસ પણ ધર્મને જાણી શકતો નથી, અહિ ઉદાહરણ આપીને મમજાને છે કે કેઈ માણસના નેત્ર ભલે જ્ઞાનસુધી નામા હોય ને આજમા તેજ હોય, પગ્નુ અધકાગમા-સોયરામા તો તેને દીવાનો જરૂર પડશેજ

બુદ્ધિશાળી માણસને પણ ગુરૂની ચાવીની જરૂર છે ગુરૂના

ચાવી વિના માયુ શુ અને ખોદુ શુ, તે નથી મમજી
શમતુ મનુષ્ય ગુણનો ગગન હોય, ગુણની ખાણ હોય અને
ચાહે તપ્તો બુદ્ધિશાળી હોય પણ ગુરુ વિના ધર્મ પ્રાપ્ત
કરી શકે નથી

પ્રાચીન વખતમા લોકો ગુરુને શોધતા હતા યુરોપના
કુનામ નિદ્રાન પુરો જાતમ બાનના તરફ વળ્યા છે
હિન્દુસ્તાનમા મહાત્માઓ યોગીઓ, સદિ, મુનિઓ છે તેમન
હૃદય અને સાચુ નાન પ્રાપ્ત કરના યુરોપના લોકો હિંદુમા
આવે છે તઓ મમજી છે કે કોઈ સાચા ગુરુ મળી જાય
તા સાચો માર્ગ જાનારે ગુરુ મળે તો આત્મા કે યાજુ થઈ
થઈ જાય અને તેટલાજ માટે ગૃહસ્થોએ ન તપમાગમ કર્યો
જરૂરી છે માધુના મમાગમ વિના કલ્યાણ ન થાય

સાધુ ભવે ઉદ્દેગ ન કે શાસ્ત્રની વાતો ન મલગાને,
પણ જો તે માયો ત્યાગી છે, યોગી છે તો તેની પાને
જાઓ ઘડી બેસો, મત મમાગમ કરો, તો પણ તમારૂં
કલ્યાણ થઈ જાય

તીર્થ ફલતિ કાલેન

સત સાધુસમાગમ ॥

તીર્થ તો કાગાન્તરે ફળે છે પણ મતમમાગમ તો
તત્કાળ ફળ આપે છે

મત સમાગમનુ ફળ

મહાતુભાવો તમે સાલજ્યુ હશે કે એક વખત શ્રી
નારદજીએ, શ્રી કૃષ્ણભગવાનને સત મમાગમનુ ફળ પૂછ્યુ
ત્યારે ભગવાને તેમને કહ્યુ કે સૌરવ નારદીમા એક કીટો છે
તેની પાને જાઓ એટલે તે તમને મત મમાગમનુ ફળ

જનાવશે નારદ તો યોગી મહાત્મા હતા ત નારકીમા ગયા
અને ક્રીડા પાને જેવાં પહોર્યા કે ક્રીડા મગી ગયો નારદજીને
આ દેખાવ જોડેને ભારે અક્રમોપ થયો ફરીથી તે કૃષ્ણજી
પાસે ગયા ત્યારે કૃષ્ણ ભગવાને તેમને પૂછ્યું કે તમે મ ત
મમાગમનુ ક્ષણ જાણ્યું ? ત્યારે નારદજીએ પેનો ક્રીડા મગી
જવાની વાત કરી તેથી ભગવાને તેમને આગ ના ગાડ પર
માળામા બેઠેલા પોતના જર્યા પામે મોકલા નારદજી ત્યા
ગયા અને તેમણે તે જર્યાને મ ત મમાગમનુ ક્ષણ પૂછ્યું
કે તે જર્યા પગુ મગી ગયું આરી રીઠ જીજી હત્યા લાગ
વાથી નારદજીને બહુ દુઃખ લાગ્યું અને કહેવા લાગ્યા કે
મને મ ત મમાગમનુ ક્ષણ ન જોઈએ

તે પછી કૃષ્ણ ભગવાને નારદજીને એક ભરવાડને ત્યા મોકલ્યા
અને કહ્યું કે ગાયનુ જર્યા તમને મ ત મમાગમનુ ક્ષણ સંભ
જાવશે નારદજી ત્યા ગયા તો તેમને જોના વેત પેનુ જર્યા
મગી ગયું નારદજીને ત્રીજી હત્યા-ગૌ હત્યા લાગી તે કિમ્મન
હારી ગયા અને ઘરમા ભરાઈ બેઠા શ્રી કૃષ્ણજીએ તેમને
જુ કે તમે ઘરમા કા બેઠા ? તમારે મ ત મમાગમનુ ક્ષણ
જાણવું હોય તો અમુક રાત્રને ત્યા જાઓ, તેમને એક
હમણાજ દીકરો થયો છે, તે તમને સમજાવશે નારદજીએ
વિચાર્યું કે ક્રીડા મગી ગયો ત્યા કોઈ પૂજનાર નહોતું
પોપટનું જર્યા મગી ગયું ત્યા કોઈ પૂજનાર નહોતું, ગાયનુ
વાછરડું મરી ગયું ત્યાથીએ કુશળજેમ આવી ગયો તેરીજ
રીને માગ જવાગી ને એ રાત્રનો છોકરો પણ મરી જાય,
તો મને રાત્ર ઘાણીમા પીણવાનીજ સજ્જ કરેનં ' માટે મારે
હવે ત્યા નથી જવું

પણ દુનિયા આશાવાદી કે નારદજીને શ્રી કૃષ્ણ

નિશ્વાસ સુતા તેથી તે રાજાને ત્યાં જ્યાં નારદજી પૂર્ણ
 બ્રહ્મચારી હતા તમામને તેમના બ્રહ્મચર્ય માટે માન હતું.
 રાજાએ સન્માન કર્યું પરી નારદજીના કહેવાથી તમને
 અતઉન્મા મોકળા ગળના કાગડની નાજી પર દ્રષ્ટિ
 રડતા ત બોલવા લાગ્યું કે ના દજી, તમને સતમમાગમનું
 ક્યા હજી માન્ય ન પડ્યું ? જુઓ મહારાજ હું પહેલા
 નર્કનો કીડો હતો તમારા દર્શનથી હું મરીને પોપટનું
 બન્યું થયો તે પરી ગાયનું બન્યું થયો આખરે તમારા
 જેવા મહાત્મા પુરુષના દર્શન માત્રથી રાજાના પુત્ર તરીકે
 અરના પામ્યો છું હું આથી વધુ સતમમાગમનું દગ કોઈ
 શકે ?

કહેવાનું તાત્પર્ય એવું જ છે કે સાચા સાધુના દર્શન
 માત્રથી ક્યાંય થાય છે માત્ર શ્રદ્ધા અને નિશ્ચય હોવાની
 જરૂર છે કુમાર કુમતા બદમાસો અને સેતાનો પાસે
 જનારી કલ્યાણ નથી થતું નાચા ત્યાગી સાધુના દર્શનથી
 જ કે યાજ્ઞ યાય છે તેમનો ઉપદેશ કાન દાસ સભા
 દ્વદ્યમા ઉનાગી વિચાર કરવાથી, બેડા પાર થઈ, બંધ , કે
 સાચા સાધુની ભક્તિ કરવી જરૂરી છે .

સાધુના વેપની જરૂર

બેડો કહે છે કે ધર્મનો આત્મા માથે સબધ છે વેપ
 સાથે મબધ નથી પણ હું તો કહું છું કે વેશ પણ જરૂરી
 છે કોઈ એમ કહેશે કે અમે સાધુનો વેશ ન પહેરીએ, પણ
 ગૃહસ્થના વેશમાં સાધુ તરીકે રહીએ તો શી હરકત છે ?
 હું પૂછું છું કે જે માણસ ઘર રાખે બાર રાખે શ્રી રાખે,

પુત્ર પુત્રાદિ પેના દરે અને પછી જો કંઈ અમે માધુ છીએ તો તે માધુ કેવી જાતના? જેઓ ત્યાગી છે વિષય વાસનાને છોડે છે પ્રલયચર્યનું પાલન કરે છે અને પાતાનું તથા પરતુ કલ્યાણ માધે છે તેજ જરા સાધુ છે જેઓ વિષયવાસનામા અમ્યુષ્ઠ છે અને મસારની ઉપાધિમાથી મુક્ત નથી, તેમનામા માધુપણ કેમ સભરે? એમને માધુ કેમ કહેવાય? બેશક, માધુનો અર્થ 'મજ્જન' એવો જો કરવામા આવે, તો તેમ કહેવામા કંઈ વાધો ન હોય તેઓ મજ્જન હોઈ શકે, પણ જેને ત્યાગી 'સાધુ' તરીકે માનીએ છીએ, તે તો નજ કહેવાય

જ્યારે આમ છે તો પત્રી આત્મ ત્યાગની સાથે બાહ્ય લિંગની-વેપની પણ જરૂર છે એક રાજાને તમે રાજા તરીકે માનો છો સિંહાસન પર બેને, રાજાના વેશમા બેસે મુગટ ધારણ કરે ગજચિન્હ ધારણ કરે તે વખતે તમને કેવી ભાવના આવે છે? તે કેવો દીપે છે? મીપાઈ પોતાના માધારણ વેશમા હોય, અને 'તેજ મીપાઈ યુનિફોર્મ'માં હોય તોમા કંઈ ફર્ક જૂઓ છે? એવી રીતે માધુનો વેશ પણ જરૂરી છે કેવળ શ્રદ્ધા ઉત્પન્ન કરવા માટેજ નહી પણ આત્માને બચાવવા માટે પણ

એક ગૃહસ્થ ગૃહસ્થના વેશમા રહે ને દાવો કરે કે હું માધુ છું હવે એ ગૃહસ્થમાધુને ચિત્તની ચચગતાને કારણે નત્રીમા ઇચ્છા થાય કે મારે ધીનેમા જોવો છે વેશ્યાનો નાય જોવો છે, તો તે તેમ કરી શકે છે, કારણ કે તે મમ્મજે છે કે હું સાધુ છું એમ કોઈ જાણતું નથી મને રોક મોક કરનાર કોઈ નથી ગણ્ય કે તે ગૃહસ્થના વેશમા અને ગૃહસ્થ તો જમે ત્ય જઈ શકે છે જ્યારે સાધુના વેશમા રહેનારો

સાધુના આચાર પાળનારો, તેની ચિત્તવૃત્તિ અચળ થાય અને વશ્યાના નાચ જોવાની ને સીનેમા જોવાની તેની ઈચ્છા થાય છતાં તે ત્યા જઈ શકશે ખરો? નહિજ તેના મનમાં એમજ થશે કે કદાચ હું ત્યા જઈશ અને કોઈ જોઈ જશે તો દુનિયા મારી નિન્દા કરશે કે સાધુ થઈ ને નાટક સીનેમા કે વેશ્યાના નાચ જોવા આ ધો હતા તે સમજશે કે મારા જવાથી સાધુધર્મ અને સાધુસંઘમાં પર કલક લાગશે આમ સમજીને એ પોતાનો વેશ ચૂરા કરશે

તમે નાટક સીનેમા જુઓ છો તેમાં કામ કરનારા નોકરોને ૨૫-૫૦-૧૦૦-૨૦૦-૩૦૦ નો પાા મળે છે એ કંપનીઓમાં કામ કરનારો એક્ટર કોઈ વાર નોકરના વેશમાં આવે છે, કોઈ વાર રાજાના વેશમાં તો કોઈ વાર રાજકુમારના વેશમાં કોઈ વાર સ્ત્રીપાઈના વેશમાં તો કોઈ વાર દામીના વેશમાં એમ જુદા જુદા વેશ એક વ્યક્તિ ધારણ કરે છે તે એવી છટાથી વેશને અદા કરશે કે જોના વાળાને ખમર નહિ પડે કે તે વાણીયાનો અગર પ્રાક્ષયનો બેઠો છે, અથવા તો ત અસુકજ છે, તે પોતાના વેશને બરાબર ભજવે છે હવે વિચારો કે એક ગૃહસ્થ પેટને માટ લેવાતા જુદા જુદા વેશને સપૂણ ભજવી બતાવે છે તો પછી શું સાધુ પોતાનું ॥ યાજ્ઞ કરવામાં વેશને બરાબર અદા ન કરી શકે? જો સાધુ પોતાના ધર્મનું પાલન ન કરે તો ત ૧૫ રૂપિયાના નોકર કરતા પશુ ના લાયકજ છે એમ કહી શકાય

બહુરૂપી યોગીના વેશમાં

એકવાર કાશીમાં એક ગૃહસ્થ દુકાન પર બેઠો હતો, ત્યારે એક સાધુ એની દુકાનમાં આવી ચઢ્યા તના વાગ મહેરો,

આવ, મોટી જુઓ તો બાજુ ડાઈ થોળીના હમણાં
ગાનગર-મથા ઢેમ ગાતી આવ્યા ન હોય આવા માથા
ત્યાગી નાનુને નેત્રે ગૃહ-થ નિચારવા લાગ્યો કે આના
થાગી મેં કદિ જોયા નથી, આજે અમ્મમાં તે મારી દુકાન
આવી ચડના ઠ શેઠ એકદમ ઉભો થયો અને થોળીનાના
પગના દડવન પ્રણામ કરના લાગ્યો અને તેમના પગની
મૂળ હાથને પોતાના શિષ્ય-ચડાવી તથા છબ પર લગાવી
અને થાગી ભરીને ગીની તે મહાત્મા મામે ધરીને વિનતિ
કરી કે મુજ ગરીબની આ લેટ સ્વીકારો પણ એ માધુ તો
એના તરફ નજર પણ કયા વિના ત્યાથી ચાલ્યા ગયા શેઠને
અદ્દનોન થયો કે થાગી ભરીને ગીનિયો આપતો
હતો, છતાં પણ ન લીધી તેમણે તે લીધી રાત તે
મારી લક્ષ્મી પરિત્ર ધાત અમર તેમને એક થાગી ઓઝી
પડી હંભી તો હુ તેમને જ થાગી ભરીને ગીની આપત
પણ તે ડાઈ પણ જોડ્યા નહી અને ચા યા ગયા આ રીતે
તે પશ્ચાત્તાપ કરવા લાગ્યો

૨-૩ દિવસ બાદ એક મામાન્ય માણસ ફારી તુટી ધોતી
પહેતી રોઠની દુકાનના એક છુલ્લા પર આવીને ઉભો શેઠ
કેવી નજર કરી પેવાને ત્યાં ઉભેલો નેત્રને પૂછ્યું કે તુ
કોણ છે? કયાથી આવ્યો છે? શ માટે ઉભો છે? પેલાએ
કહ્યું કે શેઠ આજથી ૨-૩ દિવસ પહેલાં તમે જે માધુ
નમ્મુળ ગીનીની થાગી ભરીને રાખી હતી, તેજ માણસ હુ
હુ હુ બહુરૂપી હુ રાજ જુદા જુદા વેષ કરીને હુ કેડ
હુ આજે હુ તમાન પાને આ વેષમાર્ષનામ લેવાને, આવ્યો
૩ શેઠ તો આ માલગીને આભાજ નેત્રની ગયા

અરે જેને હું યાગી ભરીને ગીનિયો આપતા હતો, એ
 બહુરૂપી!! આ માણસને શેઠ આજે કેટલું ઇનામ આપશે?
 તમે શું ધારો છો? બાગ્યેજ ૧-૨ રૂપિયા શેઠ તેને
 આપશે જે મનુષ્યને યાગી ભરીને ઇનામ મળતું તે આજે
 ૧-૨ પીયાતું ઇનામ લેવા આ યો છે! તેને યાગી ભરેલી
 ગીની મળવી હતી, તે યાગી તણે લીધી હોત તો? આટલી
 ગીની તે આખી જીવનમાં પણ કમાઈ શકે તેમ નહોતો. એમ
 જાણવા છતાં પણ આ પાપી પેટની પરવા કરી વિના તેણે તે
 યાગીને ઠોકરે શા માટે માર્યા? તે તમે જાણો છો? કમલ કે તેણે
 તેટલા વખત માટે યોગીનો-સાધુનો-સન્યાસીનો વેશ ધારણ
 કર્યો હતો તે બોલીચાલીથી સાધુ હતો વાળથી ને ચહેરાથી
 પણ સાધુ હતો અને સાથે સાથે તે સમજતો હતો કે માર
 આચારથી પણ સાધુ પણ પાગી જતાવતું જોઈએ, એ
 ખ્યાલથી તેણે ગીનીની યાગીને લાત મારી હતી અને તે
 ચા-ચો ગયો હતો. માટે બાઈમાં, સાધુ હો કે ગૃહસ્થ હો,
 સૌએ ધારણ કરેલ વેશને જરાજરઅદા કરવો જોઈએ લીધેલા
 વેશને જરાજર નહિ ભજવનાર પેલા બહુરૂપી કરતા વધારે
 સારો ગણાશે ખરો?

સાધુપણમાં મુખ

મહાનુભાવો, ધમ જેમ બે પ્રકારના છે તેમ આચાર
 પણ બે પ્રકારના છે, એક સાધુનો આચાર અને બીજો
 ગૃહસ્થનો આચાર એક બીજાના આચારને સેગલેગ કરવામાં
 આવે તો સસારનો વ્યવહાર ન ચાલે સાધુએ સાધુનો
 આચાર પાળવો જોઈએ અને ગૃહસ્થોએ ગૃહસ્થોનો આચાર
 પાળવો જોઈએ સાધુની જરૂર તો છે જ સાધુ અવસ્થા

સુખી અને આનંદી અસ્થા છે, ડેટવાડ એમ માને છે કે માધુ અવસ્થામાં મહુ દુખ છે સુખ દુખની માન્યતા માનવિક ભાવનાનું પાંચામ છે એક માણસ માને કે હું પૈમાદાર થાઉં તો મને સુખ મળે, પણ પૈમાદાર થવા છતાં તે સુખી થતો નથી વસ્તુના સુખ દુખ મનની માન્યતા છે એ મિત્રો વિનોદ કરતા કગ્તા આપમમાં એક બીજાને જોડા મારે છે, છતાં તેઓ ખુશી મનાવે છે હવે જો 'માર' એ દુખ હોય તો બન્નેને દુખ થવું જોઈએ, પણ આપણે જોઈએ છીએ કે તેમનું દુખ થતું નથી પણ એક છોડરો નિશાળે જરા મોડો જાય તેને હેડમાસ્તર પાને લઈ જવામાં આવે છે, તો હેડમાસ્તરને જોતાજ તેની આખમાં આંસુ આવી જાય છે હેડમાસ્તરે તેને માર્યો નથી, ધમકાવ્યો નથી, છતાં તેની આખમાં આંસુ આવી જાય છે એ છે હૃદયનો આઘાત એટલે દુખનો અર્થ એ કે જેનાથી હૃદયમાં આઘાત પડે એ સુખનો અર્થ એ કે જેનાથી હૃદયની પ્રમનતા ઉપજે

માધુઓને પગે ચાલવું પડે, ઘેર ઘેર સિક્કા માગવી પડે, રાઠ, તકડામાં સુઈ રહેવું પડે, ગરમ પાણી પીવું પડે, આ બધામાં શુક્રઓને દુખ લાગે, પણ સાધુને જરાય દુખ નહિ લાગે કારણ કે તેનું મન મનુષ્ય છે ભર્તૃહૃદિ રાજાએ રાજપાટ છોડ્યું, કદી મિત્રિ ઝેડી, સુખ સાહેબી ઝેડી, પવ ગો છોડ્યા અને જમીન પર સુવા લાગ્યા, ત્યારે લોકો માનવા લાગ્યા કે તેઓ ગહુ દુખી છે પણ ભર્તૃહૃદિ તો પોતાને વધુ સુખી માનતા તે ઢંકેના કે હું માનું રાજ મહેલમાં જે સુખ લોગવતો તેના કરના અત્યારે હું વધારે સુખ લોગવું છું આને મારી માને ઢોલીઆ કે પલગ નથી,

પણ હું ત વિના વધારે મુખી નિદ્રા લઈ ચક્ર છું
તેઓ પ્રેરે છે

મદી રમ્યા શમ્યા વિપુલમુખધાન મુજલતા
વિતાન સાકાશ વ્યજનમપુકુલોયમનિલ ।

સ્વરૂપધ્વન્નો વિગતિવનિતા જગમુદિત
સુખ શાન્ત શેતે મુનિરત્નભૂતિર્નૃપ इव ॥

સાધુ ઘણી જ ઋદ્ધિ મમૃદ્ધિ અને સાહેબીવાળા એક
રાતના જેવા મુખપૂર્વક યાન્ત્રીથી સૂતે છે જરા જાગ્યો
તેઓ પૃથ્વીને પોતાની શમ્યા મમાન માને છે, તમારા
પવ જોમા તો માડક પડે અને ચટકા લગે, પણ સાધુનો
પવ જ તો કુદરતી છે ન કદિ તડકે મૂકવો પડે, કે ન કદિ
તૂટી ફૂટી જાય, જમે ત્યાં મુખે આજોડે કે ગળડના ગળડતા
જમે ત્યાં જાય તમને તળીયા અને ગાવ મશગીયા હોય
છે સાધુઓને એમના હાથ જ ઓગીકું હોય પોવા કે
ગળડવાનું જ નહિ ઇચ્છા થાય તમ ફેરવી ચકાચ તમારા
મકામા ચદરના હોય છે જ્યાં સાધુનો આમગ એ જ
મોટો ચદરવો છે તમાર ત્યાં વીજળીના પખા છે સાધુને
માટે કુદરતી પવન છે તમારા વીજળીના પખાનું કરેટ
ખધ પડી જાય, તો અધારૂં ધોર થાય મુઝાડ જ જાય
જ્યારે સાધુને એ અકામજ નહિ જ થવાની તમારે ત્યાં
અકમકતી વીજળી છે જ્યારે સાધુને જગમગતી જ્યોતિ
પ્રકાશતો ચદ્રનો મનોહર દીનો મીનુદ છે કદાચ પદ્મ
દિવમ તે ન હોય તો તારાગણની ચમક કેટલી મનોહર હોય
છે ? તમને સ્ત્રીઓનો મયોગ મળે સાધુ વિરતિ રૂપી સ્ત્રીને
હમેશા સાથે જ રાખે છે તમારી જો તમારી પાસે સાદી
માગે, પોલકા માગે અને ડોઈ વાર તેરીસાઈ જાય છે, ત્યારે

તમારે તેને મનાવવાની જરૂર પડે છે તંત્રા પગમા પણ કદાચ પડવું પડે સાધુની વિરતિ સ્ત્રી ન કદિ રીમાય કં ન કદિ કંઈ માગે ? આ સ્ત્રી હમેશા સાથે રહે ને જરાયે તડલીક ન આપે

કેદી અને સાધુ

એટલા માટે ગળતને અતુલ અમૃદિ નદિ મિદિ છતાં તે મુખી નથી જ્યારે સાધુઓ આચાર, ચાગ્રિ અને સાધુત્વ વડે કુદગ્ની મુખ અને આનંદ ભોગવે છે આ ગધુ મુખ એક સાધુ ત્યારે જ ભોગની ગતિ જ્યારે તે પોતાને નતત્ર આઝાદ સમજે, પગધીનતા સમજે, તો તેમા ને કેદીમા કશે કરમ નથી કેદી પગધીન છે તે વોર્ડ છોડીને ખીજે કયાય જઈ ગતો નથી સાધુ મર્યાદાને કાચ્છે ગમે ત્યા જઈ ગતો નથી કેદીને સજાર તરફથી મળેલા પરિમિત જ કપડા પહેરના પડે છે સાધુને પણ વોડાન જ કપડા ગળવા પડે છે કેદી પ્રહાર્યર્થનું પાલન કરે છે, સાધુ પણ પ્રહાર્યર્થનું પાલન કરે છે, કેદી ઈચ્છા મુજબનું ભોજન કરી ગતો નથી તેમ સાધુ પણ ઈચ્છા મુજબ ભોજન કરી ન રહે તો કેદી ને સાધુમા કરક શો ? કાઈ જાડી નકશે ? કરક માત્ર એક જ છે સાધુ ભાવનાપૂર્વક-ઈચ્છાપૂર્વક આ ગધાને ત્યાગ કરે છે, ત્યારે કેદીને પરાધીનતાને કારણે ગધુ છોડવું પડે છે સાધુને કેદીમા માત્ર આત્મિક ભાવના-વિચાર એજ કંઈ છે સાધુ જે ત્યાગ કરે છે, તેમા કંઈના સમજ મુખને માટે કંઈ ન, જ્યારે કેદીને એ ગધુ ઈચ્છા વિરુદ્ધ કરવું પડે છે

આના પ્રકારનો ઉત્તમ સાધુ ધર્મ એ ખરેખર પ્રશમનીય છે, તે આદ્યજીવ છે આ પ્રમાણે સાધુ ધર્મ ઉપર કહ્યા પંડી હરે કાલથી મહસ્થ ધર્મ મળધી કરીન

વ્યાખ્યાન ૧૦ મું

(તા. ૨૨-૬-૩૭)

ગૃહસ્થ ધર્મ

આજે માટે તમારી મમક્ષ ગૃહસ્થ ધર્મ ઉપર કહેવાનું છે. હું ગૃહસ્થના આચાર વિચાર પર મોતુ તે પહેલાં ગૃહસ્થ શું છે? કાણ છે? તે જોઈએ. ગૃહસ્થ શબ્દ મશહુર છે પ્રચલિત છે જેઓ ત્યાગી માધુઓની બિન્ન છે તે બધા માટે આપણે ગૃહસ્થ શબ્દનો વ્યવહાર કરીએ છીએ. પછી ભલે નાનો હોય કે મોટો હોય. બીજો ગૃહસ્થ શબ્દનો વ્યવહાર એમા થાય છે કે જેની પાસે નગદનારણ વધારે છે અર્થાત્ જેની પાસે પૈસો વધારે છે-જે લેક્ષ્મીપતિ છે અને ત્રીજો જેની શાદી થઈ હોય લગ્ન વધા હોય, નિવાહ થયો હોય એને ગૃહસ્થ કહેવામા આવે છે. આમ ગૃહસ્થ શબ્દનો વ્યવહાર ત્રણ સ્થળે કરવામા આવે છે.

વર એટલે સ્ત્રી.

હવે આપણે ગૃહસ્થ શબ્દ ની વ્યાખ્યા લેઈએ

ગૃહે નિષ્ઠતીતિ ગૃહસ્થ

અર્થાત્ ઘર ની અંદર રહેતો હોય તે ગૃહસ્થ હોય તમે કહેશો કે માણુ પણ તો ઘરમા રહે છે, તે ગૃહસ્થ કેમ નહિ ? પણ અહિં 'ઘર'નો અર્થ 'સ્ત્રી' સમજવાનો છે. શાસ્ત્રગરોએ સ્ત્રીને ઘર તરીકે ઓળખાવેલ છે. ગૃહિણી ગૃહમુચ્યતે. સ્ત્રી એજ ઘર છે તેથી તે ગૃહિણી તરીકે ઓળખાય છે જેની શાદી થઈ હોય-લગ્ન થયું હોય, ત ગૃહસ્થ કહેવાય છે અને ગૃહસ્થનુ ઘર તે તેની પત્ની અત્યારે તો સફેદ પાઘડી અને મફેદ ટોપીનો ખુબ પ્રચાર થયો છે. પણ આપણા દેશમા પહેલા ગીરાજ હોય કે જે કોઈ માથે ધોણું ફાળીયુ અથવા ધોળી પાવડી મૂકીને ગજાર નિકળે તો લોકો તેમને પૂછશે કે કેમ શેક ? તમે ધોણુ કેમ બાંધ્યું ? ત્યારે ત કહેશે કે માફ ધરમગ થયું છે ધરમગ થયું, એટલે મકાન પડી ગયું કે કરો પડી ગયો અમ નહીં, પણ સ્ત્રીનો દેહાત થયો છે મકાન પડી ગયું એ ધરમગનો અર્થ નહિ આમ પહેલાગમા પણ સ્ત્રીને ઘર તરીકે ઓળખાવવામા આવી છે આ ઘર (સ્ત્રી)નુ ઘણું ઉચ્ચ અ્યાન છે તેને ગણાળી નાખવું લેઈએ

આર આશ્રમેની વ્યવસ્થા

જ્યારે એ નક્કી થયું કે વિવાહ કરનાર માણુન ગૃહસ્થ કહેવાય, ત્યારે હવે એ વિચારવું જરૂર છે કે એક ગૃહસ્થ શાદી ક્યારે કરે-વિવાહ ક્યારે કરે ? પૂર્વ હિન્દુસ્તાનમા આ સળથી શો વિવાહ હતો ? લોકો લગ્ન ક્યારે કરતા ? તે

ત સામરા માટે જરા ભૂતકાગના કૃનામા ઉતરવુ પડશે આ ।
 ગતા જમાનામા પ્રજાપ્રધાન ગૃહપ્રધાન વાનપ્રધાન
 અને સન્યસાન એમ ચાર આશ્રમો મૌલુદ હતા આ
 આશ્રમોની જગતે વ્યવસ્થા હતી ત્યારે આપણો ભાગતવર્ષનગ
 મમાન હતો જયુ મુખ્યમયે ગીતે ચાનતુ કાંઈપણ જાતની
 અથડામણ કે કવેશો ન થતા દરેક જણુ યોગ્યતા પ્રાપ્ત
 કરીને આગળ વધતા પાચમે માળે ચઢવુ હોય તો ક્રમે
 ક્રમે ઉપર ચડવામા આવતુ આ આશ્રમ પદ્ધતિ ત્યારથી
 તૂટવા લાગી, ત્યારથી આમાનિક અવ્યવસ્થાઓ થવા લાગી
 છે અને ખરાબીઓ થઈ છે

પ્રજાપ્રધાન

છાન્દોગ્ય ઉપનિષદમા લખ્યુ છે કે એક જાગક પોતાના
 માતાપિતા પાસે ૮ વર્ષ સુધી રહે તે દરમ્યાન ધર્મની
 ભાવનાવાળા મત્સ્ય બોલવાવાળા, શુધ આચરણ કરના ।
 માળાપો પોતાના જાગકોની અદર જેના મનુષ્ય નાખવા
 માગતા હોય, તેવા નાખી શકે તેમનુ જેવુ જીવન ધડન
 માગતા હોય તેવુ જીવન વડી શકે એ અવસ્થામા જાગકોને
 ધરમા જે જ્ઞાન મળે છે, તે મોટી મોટી મુનિવરસીટીઓ કરતા
 પણ વધુ હોય છે જ કે એમ કહેવુ તોઈએ કે આઠ વર્ષની
 ઉમરમા જાગકો સાચુ કે ખોટુ, જે કંઈ મેળવે છે તેની જ
 અસર હ મેળા તેના જીવનમા રહે છે હવે આઠ વર્ષની ઉમરનુ
 જાગક થાય એટલે નેને ગુરૂની પાસે મોકલી દેવામા આવતુ
 જેને આપણે ગુરૂકુલ તરીકે ઓળખીએ

ગુરૂકુલનો અર્થ એ નહીં કે માધુ સન્યાસી જ થલાવે
 પૂર્વ કાગમા હિદુઆનમા આશ્રમ પદ્ધતિ અને વિદ્યાપીઠ

પદ્ધતિ એમ બે પ્રકારની પદ્ધતિ શિક્ષણ સળધી હતી વાનપ્રસ્થાશ્રમ લોગવતા ગુરુઓ આશ્રમો ચલાવતા ગૃહસ્થાશ્રમ લોગવ્યા બાદ ગૃહસ્થો વાનપ્રસ્થાશ્રમમા જતા તેમની માથે તેમની પત્ની હોય સમાજની ઉપાધિથી મુક્ત થવું તેનું નામ વાનપ્રસ્થાશ્રમ વઠાનું અને જ્ઞાનીઓ આવા આશ્રમો ચલાવતા તેઓ ૫-૨૫-૫૦-૬૦ વિદ્યાર્થીઓને આશ્રમમા રાખતા તેમને તેઓ લોજન કરાવે, બીજાઓની સહાયતાથી કે પછી માગીને પણ આ વિદ્યાર્થીઓનું પોષણ કરે અને વિદ્યાર્થીઓ ત્યાં રહે ઘેર જવા આવવાની વાત નહિ વિદ્યાર્થીઓ ગુરુ અને ગુરુ પત્ની પાને રહી અભ્યાસ કરે શરીરનું સંગઠન કરે અને આત્માનો નિઝામ કરે

આ વિદ્યાર્થીઓ ગુરુકુળમા કયા સુધી રહેતા? એ બાજીને તમને આશ્ચર્ય થશે છાન્દોગ્યોપનિષદમા લખ્યું છે કે ૮ વર્ષથી રહેનારો વિદ્યાર્થી વધારેમા વધારે ૪૪ વર્ષ સુધી ગુરુ પાને રહીને, મસાર વામનાથી દૂર રહી ગુરુ તથા ગુરુ પત્નીનો સેવા કરી, તેમનું કામકાજ કરી, પોતાનું જીવન ઘડતો હતો જેની આટલા બધા વર્ષ રહેવાની શક્તિ ન હોય તે ૪૦ વર્ષ રહે ૩૬ વર્ષ રહે, ૩૦ વર્ષ સુધી રહે અને એટલું પણ ન બની શકે તો ૨૫ વર્ષ સુધી તો અવશ્ય ન્હે ૪. ૨૫ વર્ષથી ઓછું તો રહી શકતા ન નહિ

આશ્રમમા રહેવાવાળા વિદ્યાર્થીઓ સસાર વાસનાથી દૂર રહેતા, તેમના માટે અખાડા બનેલા હતા ત્યાં તેઓ કુમ્તી કરે, જગવમા બંધ, ગુરુ માટે લાકડા કાપી લાવે, ઘર કામ કરે અને ગુરુના સન્કાર ઝીલે ત્યાં સસારના પ્રલો-

બનોની તો ગધ મરખી પણ ન હોય તેઓ મુદર મઝાર
વાળા વાનાનરણુમા રહે પ્રહાર્યનુ પાલન કરે અને વિદ્યા
ધ્યામ કરીને પુખ્ત ઉમરે ઘરે જાય શુ આજે એવી મિથિ છે ?

આજનો જુવાન કેવો છે ?

આજે તો ૨૫ વર્ષનો જુવાન ૫-૬ છોકરાનો બાપ હોય
છે તેના શરીરમા જુઓ તો લોહી ન હોય હાડકા અને
પાસગીઓ દૂરથી ગાળી શકાય તેની આખો શરીર અને
મોઢાના દેહાર જુઓ તો ગ્નાનિ યાવ, પ્રાચીન કાગનો ૨૫
વરમનો યુવક સમાર સી વસ્તુ છે ત મમજી નહિ શકો
તે પ્રહાર્યનુ પાલન કરનો વીર્યનુ રક્ષણ કરતો, મગજ
સતેજ રાખતો પોતાના અતઃકરણમા મુદર ભાવના
ઉતાવતો અમારા દેશના આ પ્રહાર્યશ્રમથી ૨૫ વરનો
યુવક કેટલો બધો પ્રતાપી થઈ શકતો ? તે પોતાની ધાતુઓને
મજબૂત કરતો, હાડકાને મજબૂત કરતો તે વખતે તે કેટલો
તાકાતવાન પ્રતાપી પુરૂષ હશે ? તે નીવાલને લાત મારે તો
ઈંટ બહાર કાઢી નાખે એટલી તાબત ધરાવતો.

તે વખતના યુવકમા અને આજના યુવકમા તમે કેટલો
બધો ફરક જુઓ છો ! આજના જુવાનને બણવાના પુન્તકો
ઉપાડવા માટે નોડરની જરૂર પડે છે આજના યુવકો બાટના
બધા બુઝદિલ અને કમતાકાત બન્યા છે અમાગ હિંદની
આજે આ દશા થઈ છે ત વખતે ૨૫ વર્ષ મુખી પ્રહાર્ય
પાળ્યા બાદ તેની ઇચ્છા હોય તો ગૃહસ્થ થાય માધુ થાય,
નેતા થાય, અગ્ર આખા જીવન પયન્ત પ્રહાર્યનુ પાલન
કરી દશની સેવા કરે

અત્યારે આઠ વર્ષનું બાળક થાય તે પહેલાં તે ધનમાં જ જીવવાનું, ચોરી કરવાનું, અનીતિ કરવાનું, અમલ્ય ગ્રાહો બોલવાનું જાણી ચુકે છે તેને તે પછી મુલમાં બેમા રવામાં આવે છે પતામાં વહેવાય છે, બેન્ડ વાજ વગડાવાય છે પણ ત્યાં તેના મગજ પર કેવા સંસ્કાર પડે છે? મામાપની જેવા કરવી વગેરે પુનઃ તો આને અદ્ય વધ જયા છે પણ તેને બદલે 'જા આ પા' જોવા પાઠ્ય પુનઃ પ્રારભથીજ શીખવાય છે અને અગ્રેજી શાળાઓમાં ગરબાનમાં જતરા અને બીવાડાના નામ ગીતવાય છે જ્યાં આવા પાઠો પઢાવનામાં આવતા હોય, ત્યાં બાળકો પર કેવા સંસ્કાર પડી શકે? જન્મ આપ નાગ માતાનું જ્યાં મરણ કરવું જોઈએ, ત્યાં તેનું નામ જ નહીં અને કુતના, બીલાડા ચાહ આવે

મામાપની બેદરકારી

મુલમાં ગયા પંડી બાળક પ્રજ્ઞાચારી ગ્રંથ છે કે વ્યભિચારી બને છે, તે જોવાની પણ મામાપો જાણજી કન્તા નથી મુલમાં મૂક્યા પછી છોકરા માટે બધી જવાબદારી મામ્નરોની સમ જવામાં આવે છે માસ્તર પાને તો વિચારી પ કે ૬ કલાક રહે છે પણ તે પડીના ૧૮ કલાક છોકરો ક્યા રહે છે તેનો પતો નથી તો મામ્નરોને પડતો કે નથી માસ્તરોને પડતો છોકરો સ્વચ્છ બને છે? ક્યા જાય છે, ડોની નોમતમાં ફરે છે? હુ કે છે? તે જાણવાની મામાપોને દગ્ગરજ નથી મુલમાં પણ ૬ કલાકમાં ઓકરો કેટલા ગુરુ કે છે, તે પણ તમે જાણો છો કે? પ્રાચીન આશ્રમમાં એક જ ગુરુના હાથ નીચે તાલીમ લેનારી એકજ ગુરુનો આદર્શ વિદ્યાર્થીને મીકાગ્ગનો હતો અને એજ કારણથી એનું જીવન પવિત્ર

રહેતુ જનારે અત્યાગ્ની સ્વયેમા ૪૧-૪૫ મીનીટના એક
એક પીરીયડે માન્તર બદલાય એટલે ૬ કલાકમા ૬
માન્તરો બદલાય આમા વિદ્યાર્થી ગુરુ કેને માને ? ઇતિહાસ
શીખવનાર જુદો માસ્તર ભૂગોળ શીખવનાર ખીજો એમ
૭-૮ વિષય લણાવતા ૭-૮ માન્તરો આમા કયા ગુરુના
મસ્તારો એ છોકરા પર પડે ? આજનો યુવક પોતાનું જીવન
ઘડવા માટે આદર્શ કેનો સ્ત્રીકારે ? આપણા બાળકોની
સ્થિતિ કોઈકી છે ત્રિશકુની માફક છટકતા યુવાનો દેશનો
કંઈ રીતે ઉધાર કરે ?

પહેવાના વિદ્યાર્થીઓને શીખવવામા આવતું અને આદ્ય
મમાથી નિમ્નજાતા શીખામણો અપાતી કે ' ધર્મ ઘર । '
સત્ય વદ માતૃદેવો મત્ર, ' આશ્વાયદેવો મત્ર ' વિગેરે
જ્યારે આજ તો માળાપોએજ દુનિયાના મુખ્ય
મુખ્ય દુર્ગુણો નાની ઉમરથી શીખવેવા હોય છે અને પછી
સ્વયેમા જઈને જીવનને વ્યવહારી બનાવીને એ દુર્ગુણોને
ખૂન હઠ કરવામા આવે છે, બ કે વધારો કરવામા આવે છે

એતો સૌ કોઈ સમજી શકે છે કે જીવન ઘડવાનો ૨૫
વર્ષ સુધીનો વખત છે તે વખતે ધાતુ, હાડકા, ખુન વીર્ય
સંગઠિત થાય ॥ જે વખતે આ વસ્તુનો સમજ કરવાની
જરૂર છે, તે વખતે તેનો નાશ કરવામા આવે, તો આપણે
શુ મેળવી શકીએ ? આલવા માટે પત્ર જરૂરી છે, પણ તમે
તે પગો તોડી નાખો છો તો શી રીતે ચાની ચકવાના હતા ?
પાણી ભરી રાખવાના સમયેજ એને નીકળી જવાના કરવામા
ખોતી દેવામા આવે તો તળાવ કેમ ભરી શકાય ?

ધ્યાનમા રાખવા જેવું છે કે વીર્ય એ આ શરીર અને જીવ

નતુ મુખ્ય સાધન છે પણ રપવરસના મમય પહેલાજ વીર્યનો નાશ કરવામા આવે, તો બાકી શુ રહે? રસથી ભરેલ શેરડીનો સાઠો ઝોઇને પીક પર માર્યો હોય તો બે ગડથોલા ખાઇ જાય પણ તે સાઠાને મશીનમા પીની રસ કાઢી લેવામા આવે, તો કુચા સિવાય બીજુ શુ રહે? અને એ રસ વિનાના કુચાની શક્તિ કેટલી રહે? રસયુક્ત સાઠાની માફક આપણા શરીરમા ખુન, વીર્ય જેટલુ વધારે હોય છે, એટલુ તે વધારે મજબૂત અને ટકાઉ રહે છે, પણ શેરડીના સાઠામાથી રસ કાઢી નાખીએ તો જેમ કુચા સિવાય કંઈ નથી રહેતુ, તેમ આટલી નાની અવસ્થામા વીર્યનો નાશ કોઈ કરે, તો પછી કેવી સ્થિતિ થાય, એ સમજી શકાય તેમ છે

મહાનુભાવો, તમારા છોકરાઓને નીરોગી અને તેજસ્વી રાખવા માગતા હો તા તે કયા જાય છે? કોની સાથે બેસે ઉઠે છે? શુ કરે છે? તેની બરાબર બરાબર રાખો જે માળાપો પોતાના બાળકોની પૂરતી સલાખ લેતા નથી, તે માળાપો નહિ પણ દુશ્મન છે, એમ હું તો કહી શકું?

૨૦-૨૫ વરસનો જીવાન હોય, મેત્રીકનો અભ્યાસ કરતો હોય તેની શાદી થઇ ન હોય, આવી અવસ્થામા તે આવીને તમને કહે છે કે મને આજે કમરમા દર્દ થાય છે, માથામા ચક્કર આવે છે, શરીર યરયર કપે છે ત્યારે તમે તેને પૂછો છો કે શાથી આમ થાય છે? ના, તમે તો કાંઈ તપાસ કરતા નથી, પણ તેને ડાકટરના ઘરનો સ્ત્રોત બતાવો છો અને ડાકટર તેને કાતો કોડલીવર ઝોઇલ, અથવા કોઈ આયુર્વેદિક યૈવ હશે તો ચ દ્રોહ્ય કે વસ ત માલતી આપશે અને તમે બદામ, પીસ્ટા, ને કેશર નાખીને ઉઘાળેલુ દૂધ પાશે પણ કાંઈ તપાસ નહીં કરે કે ૨૦ વર્ષના જીવાનને કમરમા,

દઈ વાય છે કેમ ? માથામા ચઢકા આન છે કેમ ? તેઓ શા માટે ફરીયાદ કરે છે ? ખરખર તેમના જેના જીવાનોએ તો તેવી ફરીયાદ કરવા માટે શરમાવું જોઈએ ના જીવાનોના શરીરમા કાંઈ રોગ નહીં આવવો જોઈએ તેમજો જો વીર્યનું સંરક્ષણ કર્યું હોય અને પોતાના શરીરને માચવ્યું હોય તો તઓ એવી ફરીયાદ કદી ન કરે

ખરી રીતે તમે તપાસ કરશો તો જણાશે કે આવા રોગનું કારણ ખરાબ ઠોકરાઓની રોગન કે એવું જ બીજું જણાશે કે જેથી પોતાના હાથેજ, પોતાનો નાશ કરી રહ્યો હોય છે જાતજાતના વ્યમન જે આને તે જામ લેવું પરિણામે હાથે કરીને તેઓ પોતાના શરીરનો નાશ કરે છે આ વસ્તુ સુધાગ્વાની જરૂર છે તમે જો તમારા જામડોને પ્રનામ રીવાજ, મહાવીર કે બુદ્ધ જેવા બનાવવા માગતા હો તો તમે તેમની મહાજા નહો તમારી જવામહારીનો ખ્યાલ રાખો, અને તે પહેલાં મેં તમે તમારું જીવન પવિત્ર રાખો તમે આદર્શ જીવન ગાજો ।

યુવકોને

હું નવયુવકોને ચાહું છું મને એમ થાય છે કે હું તેમની મેવા કરૂં તેમને સાચા માર્ગ પર લાવું હું તેમને કહું છું કે જો તમે મનુષ્ય તરીકે જીવવા માગતા હો તો કદી વ્યમનના રોગ ન થાઓ ખરાબ સોજાત ન કરો એવી વસ્તુના પનારે ન પડો કે જે ક્ષણભરના આનંદની ખાતર તમારું જીવન નષ્ટ કરી નાજે શું તમે આટલી પ્રતિજ્ઞા ન કરી શકો ? તમે પ્રનામ અને શીવાજીના પાઠો પઢો છો, પણ એમના જેવા જીવવાની ભાવના કેમ કરતા નથી ? તમને

તમારૂં જીવન પ્રિય હોય તો તમારા પેટમાં એવી જીંજે ન નાખો કે જેથી તમારૂં જીવન નષ્ટ થાય

તમે અંગ્રેજોનું અનુકરણ કરીને આજે પાટલુન પહેરવા લાગ્યા છો, પણ તેની અદરના તમારા દોરડી જેના પગ ભેંકને મને પાગવાર દુઃખ થાય છે તમે કોટ, પાટલુન ટોપી, નેકટાઇ અને ડોલરમાં જ અંગ્રેજોનું અનુકરણ શા માટે કરો છો? તેમનામાં અનેક ગુણો છે તેનું તમે શા માટે અનુકરણ કરતા નથી? હિન્દુસ્તાનમાં રહેના છતાં ડોઇ પણ યુરોપીઅન આપણી મંદુરિ સ્વીકારે છે? આપણે જ એના છીએ કે આપણને આપણા દેશ વેશ કે મંદુરિ માટે અભિમાન નથી અંગ્રેજો પોતાની વસ્તુ વાતો, વશ આચાર, કઠી અને રહેણી કરણીના સિદ્ધાંતમાં મક્કમ છે જ્યારે આપણે જ એક ક્ષણભરના મહુવાસમાં આપણું સર્વસ્વ નારા કરવા તૈયાર થઈ જઈએ છીએ

યુવાનો, તમારા પર બહુ જવાબદારી છે આખા દેશનો આધાર તમારા પર છે, દેશને યુવામીમાંથી છોડાવનાર અને સ્વતંત્રતા અપાવનાર જે કોઈ હોય તો તે યુવકો જ છે તે યુવકો ને પોતાનું પ્રજ્ઞચર્ય, વીર્ય આરિત્ર અને જ્ઞાનદાની નહીં મળાણે તો આશાઓ કેમ સફળ થશે? તેઓ ને વીર્યની ગ્લા ન કરે, પ્રજ્ઞચર્યનું પાલન ન કરે અને શરીર માંડ ન ગણે, તો જીવન કેમ ઘડી શકાના હતા?

આશ્રમની મર્યાદાનો લોપ

ગૃહસ્થાશ્રમની શરૂઆત પ્રજ્ઞચર્યાશ્રમથી થાય છે હિન્દુસ્તાનમાં ચાર આશ્રમોની મર્યાદા બાધનામાં આવી હતી પહેલું આશ્રમ દંડ યતુ, ત્યાંપછી ગૃહસ્થાશ્રમમાં જવાતું

ઓગામા ઓડુ એક માણસ ૨૫ વર્ષ મુખી પ્રવચન પાળી
પડી ઇન્ડા હોય તો ગૃહસ્થાશ્રમમા જાય આ મનાઈ હ
પણ આજે તેના જગ થયો છે ચારે આશ્રમો છિન્નકિ
થયા છે ગૃહસ્થાશ્રમ નામ માનનો રહ્યો છે લગ્ન કરવું-પ
કરની તે વિધિ માન રહી છે સાચુ ગૃહસ્થાશ્રમ પાલન
છે કે નહીં તે ઠોઠ જોતુ નથી આનુ પંચાંગ એ આ-
ઠ મનુષ્યનુ ૭૧૧ ઇર્ષાણુ માયકતા મિનાય પૂરે થાય

મનુષ્યો વાડે છે કે અમે લાણુ આયુષ્ય છીએ
ને મકાનનો પાયો જાયો મોલ અથવા પાટડો નહેવો
મનન ડેમ ટપી શકે તેરીજ રીતે જડમાથી છતતની ખર
કરો તુરુ છતન થડો તો પછી તે લાભા સમય મુખી ડેમ
શરે? આજે જલવર્ષ જેની વસ્તુ કયા દેખાય છે? કમમા કમ
૫૫ મુખી પ્રવચન પાળવું જોઈએ અને વિદ્યાભ્યયન કરવું જોઈ

મત્યારે તો બાળક આઠ વર્ષનુ થાય એટલે મા
તને મુકુલે મોકલે છે અને માથે સાથે કન્યાની શોધ
છે આઠ વર્ષની અદર આ બાળકે ઘણુ શીખી લીધુ
છે માતપિતાના સસ્કાર જાણી લે છે જો કે હવે તે મુ
ભણવા જાય છે, પણ ધ્યાન રાખે છે કે મારા માટે કન્યાની
થાય છે એટલે તેનુ ચિત્ત વિદ્યાભ્યયનમા રહેતુ નથી
અશ્વ-જ્ઞાન ભણે કે ચોપડી ભણે પણ તેની ચિત્તવૃત્તિ
તરફ જાય છે એક જો ચોપડી ભણ્યો ન ભણ્યો ત્યા
ઉંમર ૧૧-૧૨ વરસની થતા તેના લગ્ન કરવામાં આવે
અને ૧૩-૧૪ વરસમા તે છોકરો એક બાલકનો બાપ
જાય છે આવી રીતે પ્રવચન્યાશ્રમનો નાશ થાય છે
૨૫ વરસ મુખી પ્રવચન પાળી સારી શક્તિ મેળવ
નવમુવાન અને કયા ૧૧-૧૨ વર્ષમા લગ્ન કરી એક બા

મારે જની બેઠેલ આજનો માણસ? પત્રી તમે આજે કે
માણસનું આયુષ્ય લાગુ થાય તે કેમ જની ગડે

આપણા પૂર્વજો લાગુ આયુષ્ય લોગવતા ૮૦ વર્ષ ગુપ્તી
તા એક દાત નહોતો પડતો, જ્યારે આજના જુનાનોના
મોઢા નામે જોશો તો જનાનટી દાત જોનામા આવશે તે
વળતે ચશ્માનું નામ નહોતું જ્યારે આજે તો નાનપણથી
ઠોકગ ઠોકરીઓને ચશ્મા પહેનતા આપો જોએ 'ત્રીએ
તમે તમાન બાપદાદાને ચાદ કરીને ઈન્ડો દો ૦ અમાન
સતાન તેમના જેમ મજમૂન અને તાઢાતવાળા થયા જોએ
પણ તે કેમ જને? તમે તેને બે ત્રણ ચોપડી માડ ભણાવો
છો, ને પોતાના પેટ ભગ્વા જેટલું કમાયા પણ મમર્થ નથી
ત્યા તો તમે તેને લક્ષ્મી વળગાડી ચો છો પાપ માતાપિતા
કરે છે અને દુષ્ણ છોકરો બોગમે છે, માતાસ્તાના પાપનું
માયશ્વિત્ત છોકગને લોગવવું પડે છે

છોકગને ઘોડે ચડાવવાનો-તેના લગ્ન કરાવવાનો અને
તેને એકાદ છોકરો થાય તો જોતા જવાનો માળાપને મોહ
હોય છે છોકરો તમને નથી કહેતો કે મને ૧૦-૧૧ વર્ષ
પરણાવો, તે પેમા પેદા કરતો નથી ત્યા તો ઘરમા બાળક
પેદા થાય છે ખૂબ ધામધુમથી પગલાવ્યા બાદ માળાપ
છોકગને કહે છે કે તું કમાનો નથી, તો તારી ગડ (વહુ) ને
લઈને ઘરમાંથી બહાર નીકળ તારી મેળે કમાઈ બાજે
માળાપો પોતાની લાલસાને કરણે પોતાના છોકરાના જીવનનું
ખુન કરી નાખે છે, તેના આખા જીવનને નષ્ટ કરે છે,
સુબદ્ધમા પ્લેગ કે કોલેરા ચાલતો હોય છતાં તેને બકારો
કહેનારા માળાપો તે છોકરાના કેટલા હિતચી છે, તે સૌ
કોઈ મમજી શકે છે

ગૃહ-થેની પહેલી ભૂલ

આજના યુવકોને ગોધાઈને મગ્ગુ પડે છે તમે માત્ર વિના તરીકેની તમારી જવામદારી સમજો છો? તમને મોહ હતો કે ઓકરાની સીતુ-નહુતુ મોહુ જોવું, કાવે મરી જઈશું તો ઓકરાની વહુને જોયા વિના નહીં જઈશું તમારા પ્રવેશનને કારણે તમે ઓકરાનું જીવન નષ્ટ કરી નાખો છો, પછી તે પોતાનું જીવન શું બનાવે? અભ્યાસ કરીને કરે શું? તેને ઘરની ચિતા માતૃપિતાની ચિતા તે પોતાનું જીવન શી રીતે સુધારે? આમા માતૃપિતાની ભૂલ છે તેમણે એના હિતનો વિચાર કયોજ નથી તે તેજસ્વી ઢેમ બને, પ્રતાપ ઢેમ બને? શીવાજી ઢેમ બને?

વહુ નાની છોકરી રહી કેઈ કામમા કયાશ કે મોગાશ બતાવે, એટલે સાસુ વહુના ઝગડા થાય આમ હાથે કરીને તમે ધર્મવેશ વહોરી દયો છો આજે તમારો સસાર સુખી નથી, ને કદા ઘરામા બાળો તો બાળ્યેજ એવું કોઈ કુટુંબનું હશે કે જે ઝગડાથી મુક્ત હશે અને સુખ શાંતિ લોગવનું હશે પિતા પુત્ર, માસુ વહુ નણદ, ભાણીના ઝગડા ચાનવા જ હોય છે સસાર મ્નાર્થમય છે તમે હાથે કરીને તમારા ગૃહસ્થાશ્રમને પતિત અને દુષ્કર્મમય બનાવી મુકો છો તમે માનધાન થાઓ તો તમારા છોકરાનું જીવન ઘડાય અને તમે કૌટુંબિક સુખ પણ લોગવી શકો.

બ્રાહ્મચારને છોડી દો

હવે જીવનને ઘડવાનો બીજો ઉપાય છે વ્યમનોતો ત્યાગ તમને વ્યમનોતે કેવા ગુલામ બનાવી દીધા છે? તમને પાન

ખીડી, ચાચ, મોપાની વિના ન ચાલે, નાટક મીનેમા વિના ન ચાલે તમને અગમ્ય અને અર્પય-નકિ પીવા લાયક પદાર્થો વિના ન ચાલી શકે એક તરફથી તમે જીવતર ઘડવા કોશીશ કરો છો તો ખીજી તરફથી તમે વ્યમનોના મુદ્દામળનો છો તમારે તદુગ્મન જીવન રાખવું હોય તો વ્યમન ન ગમો દાગ રોટી મિઠાચ ખીજી વ્યમન પાલવેજ નહીં સમારમા પ્રવેશનની વસ્તુ વધી ગઈ છે, નાજુસો દેખાદેખીથી તેના તન્ક ધમડાય છે

તમે હોડલોમા જડને તમારા જીવનને બ્રષ્ટ કરો છો ફેમીત્રી સાથે હોટલમા બસો છો, એનો અર્થજ એ કે સ્ત્રીઓના જીવનને પણ નષ્ટ કરો છો ફેમીત્રી સાથે જવામા તમે તમારી પોઝીશન સમજો છો એક માથે બેમીને તમે કેક બીસ્કુટ ખાઓ છો એ ખરેખર શરમ અને અફસોમની વાત છે આથી ન કેવળ વ્યમનીજ બનાય છે, બલ્કે ધર્મબ્રષ્ટ પણ થવાય છે કેટલાકો એમ માને છે કે ઇરાની હોટલમા જડને અમે અગ્રુદ વસ્તુ નથી ખાતા, પણ શુદ્ધ વસ્તુ ખાઈએ છીએ હું તમારી વાત માનવાન તૈયાર છું કે તમે એટલા બધા શ્રદ્ધાળુ અને પુન્ય પાપને માનવાના છો, તેથી બહુ મિત્ર ચીજો ઇરાની હોટલમા જઈને ખાતા હશે, પણ ખીજી રીતે કેટલું તુકમાન થાય છે, અના વિચાર તમે કરો છો કે તમને ઇરાની હોટલમા જતા જોઈને તમારા દીકરા તવીજ ખીજી ઈરાની હોટલમા જાય ને ત્યાં તે શું ખાતા હશે, તેની જવાબદારી ડોણ લે છે? પનાંએ પોતાના બાળકોના જીવનનો ખ્યાલ પહેલા રાખવો જોઈએ આચરણનું અનુકરણ મિત્રો, પુત્રો ને ભાઈઓ કર્યા વિના ન રહે મહાતુલાવા, તમારે તમારી જવાબદારી

મમજીવી જોઈએ એક માણસ જે પોતાની સતતિને સુધારના માગનો હોય તો તેણે ધર્મને કંઠક ન લાગે એવું આચરણ કરવું જોઈએ.

તમે હોટલોમા જાઓ છો તો ત્યાં સ્વચ્છતા હશે સુદૃઢ ટેબલ ખુરશી હશે પણ તમારા જીવનમા સ્પર્શસ્પર્શનો દોષ આવે કે નહીં? એનો તમે વિચાર કરો જે કપમા એક ગંદો શનાળી વ્યસની દુષ્ટ માણસ થાય પીએ છે તેજ ડપ વગર ધોયે પાણીમા બોળીને તમને આ ત્યામા આવે છે અને તમે થાય પીઓ છો તો સ્પર્શસ્પર્શનો દોષ આવી શકે કે નહીં? માયન્ટી-ફિક્ષ રીતે તમે નિવારણ તો પણ એકનું પીધેલું વામણ જ્યાંમુખી કે ૧ ને મિલકુન માફ કરવામા ન આવે ત્યાંમુખી ખીજાએ નજ વાપરવું જોઈએ વગી એક માણસ તમારી પાને બેઠીને અભક્ષ્ય પાન્ય-માઠતી વિગેરે ખાતો હોય અને તમે તેની પાસે બેઠીને બલે શુદ્ધ થાય પીઓ, પરંતુ એ અપવિત્રનાતું વાતાવરણ અમર ક્યાં વિના રહે ખરું કે? હું તમારા ઉપર ફાર્મ કરવા નથી માગતો પણ તમારી ભાવી સતતિના સુધારા માટે પણ, દેશના સાચા નાગરિકો થવા માટે પણ રાષ્ટ્રના હિરાબાના રક્ષણ માટે પણ તમને વિનવું છું કે તમે એવા આચરણથી દુર જ રહો કે જેની ખરાબ અસર પડતી હોય.

મહાશયે, વ્યવહાર પણ એક વસ્તુ છે વ્યવહાર વિરૂદ્ધ કરવામા ધણી વખતે અનર્થ થાય છે, એ વાતને ન ભૂલવી જોઈએ દાખલા તરીકે કાઈ માણસ બલે પવિત્ર છે, પણ જો તે વસ્ત્રાવાટે ફરતા હોય તો તની સ્ત્રી શું ધારે? તે તેના નામના છાજ્યા ન લે કે હાય હાય! મારો પતિ વેશ્યાવાટે રખડે છે? તેજ મુજબ કાઈ ઇરાની હોટલમા જાય અને

ધાગે કે તે ત્યા જઈને કંઈ શુદ્ધસ્તુ ખાતો હોય, પણ બીજા પર તેની ખરાબ નમર પડ્યા વિના નથી રહેલી તમે બીજાને સુધારવા માગતા હો તો તમારે આદર્શ રહેવું જોઈએ અમારા ગુરૂ મહારાજ કહેતા કે નો માણનો ધર્મી ન પામે, તેની કસકત નથી, પણ એક પણ માણસ અધર્મી ! પામવા જોઈએ તમે ભલે સોન ન સુધારા, પણ એક માણસ દુરાચારી ન બને, તે જરૂર જોશે ન્યાય તોળવાવાળા ન્યાયીપીઠો જુએ છે કે નો ગુંડેગારો ભલે છુટી જાય, પણ એક નિર્દોષ માણસ માર્યો જ ના ન જોઈએ

માતાઓ બાળકોના જીવન બગાડે છે,

હું હોટવોની વાનો કરૂ છું. પણ એક વાત તો ભૂલીજ નાં જો છું ગૃહસ્થોના ઘરોમા ધણેસ્થિતેજોનાય છે કે માતા બાળકને ધરતીવતી જાણે ચાચ પીના પીતા બાળકને પણ પાતી જાય છે આવી રીતે માતાઓ બાળકોને નાનપણથીજ ચાચના વ્યસની બનાવે છે એક તો અમારની દેવીઓ ઉંઢરડા ને બીના ડીના બચ્ચા જેવા દેવો (1) ને જણે છે અને ઉપરથી ચાચ દીચામા આર છે અને પછી આપણે ચાહીએ છીએ કે આ સત્તાનો શીવાજી, પ્રતાપ, મહારાજ કે કૃષ્ણ જેવા બને માતાઓ, ભાઈઓ તમે તમારા જીવન તો બગાડો છો પણ માથે માથે બાળકોના જીવન ચામારે બગાડો છો? જગ એમના જીવનનું તો બાન ગણો તમને ખબર નથી કે આજે હિંદુસ્તાનમા એલીઓ કેટલા વધી ગયા છે? ૩૦-૩૨ કરોડમાથી પુરુષાર્થ કરનારા, વેપાર કરનારાઓની સખ્યા ઘટલી છે? એની તમને ખબર છે? અર્થશાસ્ત્રીઓ કહ છે કે-

તમ કે માણસની સ્તિતી લયુ છે આ, ,
અર્થે અનનાઓ જેમા જેસીને ખાતરી છે
તણ કોડ જાણ જેના મુખમાની લાગ પડે
તણ કોડ અધને અપમતો લાગારી
તણ કોડ વદ ને અસક્ત કામ સ્વગના,
તણ કોડ સારથી બાવરા સિમારી છે
એદી, કેદી, નદ, જદ જાડા ને ગમાર જાનાં
બાકી બે કરોડ મદાસુખ વધારારી છે

બે કરોડ માણસ પૈમા પેદા કરે, ને ૩૦-૩૫ કરોડ
તેના ઉપર યુજદાન, ચુવાવે, એ દેશમા લાગે માણસોને
ખાવાતુ ન મળે, તો તેમા આશ્ચર્ય જેવુ શુ છે?

આમ પ્રજાને વધાવતા જવુ અને દેશમા દરિદ્રતા વધાવી
એનો તે કઈ અર્થ છે? આજે દેશમા કેવા એદીઓ વધી રહ્યા
છે તમને ખાતર છે? લખતોના નનામ વાજઅનીચાકે
પાગનખાનાની જેમ એક એરીખાતુ બનાવતુ હતુ ત્યા
પ્રમાદી સુન્ન જુઝીવ નાલાયક માણસોને બીજાનાં બીજાની
રાખવામા આવતા આ એરીઓ એવા કના કે પડના રડના
પણ હાથ ન હનાની શકે એક વખત એક એરીએ ખીંલને
કશ્વ કે મારા મોઢા પગનો માળ ઉડાડ તો! ત્યારે તે કકે કે
તારા મ્હો પડતો માળ ઉડાડવાની મારી શક્તિ હવ ત્ત હમણા
મારા મોઢા પર કુગડ પેશામ કરી ગતુ એનેજ ન બાકી
કાઢત? મને લાગે છે આજની સતતિની લગભગ આ દશા
છે, આની અવશ્યામા હિંદનો ઉધાર ચાથી થાય?

આજની આપણી પ્રજામાં હિંમત કેટલી છે પોતાનો
ખચાવ કરવા જેટલી પણ શક્તિ છે? બને આપણા પામ

પચાગ વણિક હોય. પરંતુ જે જે બહુવાળા ગુડા આવે
તો ખગર પડી જાય કે આપણે કેટલા કિસ્મને મર્દ છીએ ?
જે માણસ પાતાનો બચાવ કરવાની તાકાત નથી રાખતો
તેને જીવવાનો હકક નથી તમે તાકાત ઉતારી 'ડરો' વ્યયનાના
ગુલામ ન બને. ગુલામનો દાગ કરો, ખીચ્છુ મટો છુઝદીવ
ન થાઓ. આમ કંઈ તો જ તમારામાં શૌર્ય કિસ્મત, ખડા
દુરી અને શક્તિ આવશે.

આજના આપણા યુવકોને ખૂબ વ્યાયામની જરૂર છે
તેમને અપાડામાં મોકલવા જોઈએ એમના શરીર ખૂબ કસાય-
મજબૂત બને, અને કિસ્મતેમર્દ બને એનો પ્રયત્ન કરો.

છોકરા હો છંદ્રા વ્યાયામશાળામાં જવાની થાય, પરંતુ
માબાપ જદા કડોરે કે 'જઈશ નહિ, દયાય કાચ-પગ તૂટી
જાય તા?' એમ, પડેવેથી જ કાચ-પગ તૂટવાની વાત થાય પડી
દયાની કિસ્મતમાં જ બની શકે ?

અને આ અવસ્થામાં કયાથી ઉદ્ધાર કરી શકે? એક પઠાણનો
ત્રણ વર્ષના છોકરા અધારી રાતે એડવો જતા ડરતો નથી
જ્યારે વાણિયાના ૨૦ કે ૨૧ વર્ષના છોડરાને રાતે થોડું પથ
એકવા જનું હોય તો સારે થઈ પડે કોઈ જવાનું કહે તો
રાતી ભુરત બનાવી દે

પહેલાના ઇમમના જીન રાખ્યો હતા જીન હોવા છતાં મેરાને
જગમાં ઉતરતા હતા અને જીનો મેનાધિપતિ બનતા હતા
આજ લોકો કહે છે કે જીન ધર્મની દયાએ અમને બાવલા
બનાવી દીધા, પણ આમ કહેવું તે ઠીક નથી દયા બનાવવી
તે બાવલાપણું કે છુઝદીની નથી, પરંતુ સ્વીચ્છતા છે ખરી રીતે
લોકો આજે દયાનો યથાર્થ અર્થ અમણ ગણ્યા નથી તેથી

તેઓ આમેય કહે છે પબ્બગના જીનને તમારી સામે ઉભેવો. જુઓ તો તમારૂં હૃદય થરથરે માટે દયાના માવો હેતુ સમજો

શિક્ષણનો હેતુ રો ?

ત્રીજી વાત શિક્ષણના હેતુની છે આજે શિક્ષણ તો ઘણું લેવાય છે, પણ તેનો હેતુ જો આપણે ન મમજીએ, નો અપણે ખરૂં શિક્ષણ મેળવી શક્યા નથી એમ કહે છે શિવપુત્રીની અમારી જેન સંસ્કૃત કોલેજમાં બહુતા વિદ્યાર્થીઓને એક નિદાન વિગીટરે પૂછ્યું હતું કે 'તમે બહોં છો શા માટે ?' ત્યારે એક વિદ્યાર્થીએ જવાબ આપ્યો હતો કે "અમારૂં કર્તવ્ય સમજવા સમાજ પ્રત્યે માનપિતા પ્રત્યે 'ધર્મ પ્રત્યે દેશ પ્રત્યે મારૂં શું કર્તવ્ય છે' આ કર્તવ્ય સમજવું એજ અમારો બચવાનો હેતુ છે" કર્તવ્યનું જ્ઞાન રાખ્યા સિવાયનું અક્ષરજ્ઞાન કે શાષ્ટ્રજ્ઞાન મેળવ્યું કે ન મેળવ્યું, તે સરખું જ છે આપણે પાઠો પઢી જઈએ પણ જીવનમાં કાંઈ ન ઉતારીએ તો તે બહેવ શા કામનું ? તેના કરતાં તો એવા અબણ શા ખેડા કે જેઓ પોતાના કર્તવ્યનું સારામા સારી રીતે પાલન કરવા હોય છે

વિનયને સમજો

વિદ્યાર્થીઓએ શિક્ષણના હેતુ સાથે વિનયને પણ મમજવો જોઈએ તેમણે મોટાઓ પ્રત્યે વિનય અને નાનાઓ પ્રત્યે પ્રેમ બતાવવો જોઈએ જ્યાં વિનય નથી બકિત નથી પ્રેમ નથી ત્યાં ભણવું બેકાર છે આજના શિક્ષણમાં મોટામાં મોટો દોષ એ છે કે નવજીવાનો વડીલો પ્રયેનો વિવેક ભૂલી

જાય છે

યથોચિત્તયથ નામના એક મહાન્ જૈન ધર્મગુરુએ ૧૨ વર્ષ મુધ્રી એક બ્રાહ્મણ ગુરુ પાને કાશીમાં ગઈને અભ્યાસ કર્યો હતો. તે વખતે બ્રાહ્મણો મિત્રાય કોઈને ભણાવવામાં આવતા નહિ તે પત્રી તો કેટલાય વરમાં જાદ યથોચિત્તયથ મહારાજ ખ માનના ઉગ્રાચરમાં વ્યાખ્યાન વાચતા હતા ત્યાં તેમના વિદ્યાર્થી એકાએક થકી આવ્યા તેમને ગુરુ તરીકે જાણીને મહારાજશ્રી પાટ પરથી નીચે ઉતર્યા અને ગુરુને માનપૂર્વક લાગ્યા પત્રી તેમણે ગુરુશ્રીનો પરિચય કરાવતા જણાવ્યું કે 'યથોચિત્તય આજે પાટ પર બેઠીને જો તમને કાંઈ ઉપદેશ સંભળાવતા હોય, તો તે આ ગુરુના પ્રતાપે'! જૈન સંઘે ૩૮૦ હજાર આપીને આ વિદ્યા ગુરુનું સન્માન કર્યું હતું આજે તો ૭૦-૭૫ મિનિટે, માત્ર ૭૫ મિનિટે, એટલે વિદ્યાર્થી માને પણ કેને?

વિદ્યાની સાથે વિનયનો ઘાટો મળે છે વિદ્યા વિનયને આંતરીને છે વિદ્યાગુરુ અને વિદ્યાર્થી-આ બેની વચ્ચે વિનય એ જાનને સંબંધને સંભાળી રાખનાર સાક્ષી છે

પ્રાચીન સમયમાં જ્યારે ગુરુ સામા મળતા ત્યારે દડવત પ્રણામ કરવામાં આવતા હતા, પણ આજે દડવત પ્રણામ એક હાથની વસ્તુ બની ગઈ છે તમને જાણ છે કે આપણા આ વિનયનો ગુરુ કેવી રીતે ધીરે ધીરે નષ્ટ થયો?

દડવત પ્રણામ જ ધ યતા હતા રહીને કમરમાંથી વાકા વળી મસ્તક નમાવી, હાથ જોડી નમસ્કાર કરવા લાગ્યા તે પછી પાટનું પહેરવાનો રિવાજ યતા કમરમાંથી વાકા વળવાનું જ કરી, માત્ર જો હાથ જોડવા ને મસ્તક ઝુકાવી

નમસ્કાર કરવાનું થયું પછી માયા ઉઠી રહે' રહેતા માથું હલાવતા રહેને હેન્ટોપો ગમડી પડે, એવે મનક ગીતુ રાખી મેં હાથ ભેંડવાનું રહ્યું પછી હાથમા છત્રી નોગી કે બેગ-ભોગી હાથ એટલે એક હાથ 'ઉંચા' ક' માહેમજ માત્ર રથુ અને હરે તો કેટલાક જેન્ટલમેનોને માત્ર એક આગળી ડાંગી કરી 'સાહેમજ' કહેનાજ ભોગો આમ જમાનો ફરતો ગયો એમ આપણે દડવત્તને વિનય એક આગળીને બાનીને અટક્યો છે આ આપણા શિક્ષણની અમલ છે અત્યાર ॥ હવાની અસર છે આ લણવાની માર્ચકના (૧) છે

મહાનુભાવો તમે તમારા જિનને માટે, રાષ્ટ્રની ઉન્નતિ માટે, દેશનો ઉદ્ધાર માટે શિક્ષણ મેળવતા હો તો હું તમને કહીશ કે શિક્ષણનો હેતુ જે વિનયનો શુભ છે, તે ભૂલશે નહીં જો તેને ભૂલી જશે તો તમારી વિદ્યા કલકિત બનશે તમે જેમ જેમ ઉચ્ચ સ્થિતિમા આરો, તેમ તેમ તમારામા નમ્રતા આવવી જોઈએ સાધુ બ્યારે આચાર્ય બને છે, ત્યારે તેની જવાબદારી પણ વધે છે અને તેમજે વધુ વિવેક કરવો જોઈએ છે

તમારા પર મેળામા મોગી જવાબદારીનો જોને આવે તો તમારે વિવેકપૂર્વક રહેવું જોઈએ જેથી દુનિયાનું કન્યાજ કરી શક્યો જેમ જેમ તમે નજીક આવો છો તેમ તેમ પ્રેમ વધે છે અજો તો જીનને નવા વચ્ચે લેલ પડ્યા છે તમારામા નવીનતા લવે આવે, ને જીના લવે સ્થિતિચુસ્ત રહે, પણ બન્ને જુદા પડવા ન જોઈએ જો તમે હાથથી હાથ અને છાતીથી છાતી મેળવીને ચાલ્યો, તો દુનિયા તમને મનકે ચડાવશે કાતર તાકાના તાકા ફાડી નાખે છે બ્યારે નાની સોય ટુકડાને ભેગા કરી સુંદર ચન્દરવો બનાવે છે પરિણામે કાતરને દરજી

માતાની નીચે દબાવીને બેને છે અને દુકડા લેગા કરનાર
 માયને પાઘડી પર મુકે છે તમારે દુનિયાના મમ્નક પગ
 મડવુ છ ક નીચે કુચવાનવુ છે? માથાપર ચડવુ હોય તો
 માયનું કામ કરા જુદા થયેવાને લેગા કરો શિક્ષાનો હેતુ
 બાણનાનો, બુદ્ધિનો વિકાસ કરવાનો અને જીવન તથા આત્માનું
 કલ્યાણ કરવાનો છે, એને સમજો

વ્યાખ્યાન ૧૧મું

(તા ૨૩-૬-૩૭)

ગૃહસ્થ ધર્મ સ્ત્રીઓનું સ્થાન

ગર્ભ કાલે ગૃહસ્થધર્મ ઉપર સમુચ્ચયરૂપે વિવેચન કરવામા આવ્યું છે જેમા આર આશ્રમો પૈની બ્રહ્મચર્યાશ્રમ અને અત્યારની શિક્ષા પદ્ધતિ ઉપર કંઈક જહેરાયુ છે આજે હું તમને ગૃહસ્થાશ્રમમા સ્ત્રીઓનું સ્થાન' એ ઉપર કંઈક કહેવા ઇચ્છુ છું

તમે જાણોજ છો કે ગૃહસ્થાશ્રમ એ જે અગોના એકત્વથી બને ■ સ્ત્રી અને પુરૂષ સ્ત્રીઓના મળ ધમા અત્યારે ગમે તેમ મનાતું હોય પરન્તુ હું તમને જાતાવીશ કે સ્ત્રીઓનું સ્થાન ઘણું જીવ્યું છે ગૃહસ્થાશ્રમમા સ્ત્રીઓ અગત્યનો ભાગ ભજવે છે અને એટલાજ માટે તેમને ઘર તરીકે ઓળખાવેલ છે ગૃહિણી ' અર્થાત ગૃહસ્થનું ઘર એ સ્ત્રી ' છે

અગાઉના જમાનામા સ્ત્રીઓનું બહુ ઉચ્ચ સ્થાન હતું. અત્યાગત એ માટે એ પક્ષ પડી ગયા જણાય છે એક એમને બહુ નીચી ડક્કાની માને છે, બીજાં તેમને બહુ ઉચ્ચ ડક્કાની માને છે આ બંને પક્ષની સાથે સાથે વહેવારમા સ્ત્રીઓનું કેટલું મ્યાન છે, તે પણ જોવું જોઈએ.

શ્રુતિ, સુક્તિ અને અનુભૂતિ (અનુભવ) થી કેઈપણ વસ્તુને નિર્ણય થઈ ગયે છે સ્ત્રીઓનું મ્યાન શોધવા માટે પણ આ ત્રણ વસ્તુ જોઈએ. શાસ્ત્રોમા જેમ કાગી બાળુ જતાવવામા આવી છે તેમ ઉજળી બાળુ પણ છે. પણ બધે આધાર મમજનારની શક્તિ પર રહેલો છે. ઠાગા બાળુ ઈ અપેક્ષાએ લખવામા આવી છે, અને મદદ બાળુ કઈ અપેક્ષાએ? એ બાણી લેવું જોઈએ તોજ સાથે ન્યાય આપી શકાય. જેમણે શાસ્ત્રોમા અચુપાત ઈર્થો નથી, તેઓ કહે છે કે બોલોને શાસ્ત્રોમા અધમ કહેવામા આવી છે આ માન્યતા ભૂલભરેલી છે. શાસ્ત્રકારોને ઉદ્દેશ કદી એ ન હોઈ શકે જે શાસ્ત્રકારોની બુદ્ધિ તીવ્ર હતી, જેમણે આપણને દત્તાણુને માર્ગ જતાવ્યો છે, તેઓ એક પક્ષીય અન્યાય નજ આપી શકે.

જે ખીઓ પોતાના ધર્મને નથી મમજી શકતી, જેઓ ખગળ આચરણમા પડે છે તેમનીજ શાસ્ત્રમા નિંદા કરવામા આવી છે અને હવડું મ્યાન લેવાવામા આવ્યું છે. જે સ્ત્રીઓ મારી છે-પોતાનું કર્તવ્ય સમજે છે, ધર્મનું આચરણ કરે છે, તેની ટોચએ નિંદા નથી કરી. શાસ્ત્રોમા માધુની નિંદા નથી, પણ કુમાધુની-માધુના ધર્મથી પતિત થના હોય તેની નિંદા છે. તેવીજ રીતે ગૃહસ્થોને નિંદવામા આવ્યા છે પણ ગૃહસ્થાશ્રમમાથી સતો, મહાત્માઓ, વીરો, મહાપુરુષો

અને દુનિયાનો ઉદ્ધાર કરનારા તીર્થંકરો પણ તેમથી ઉત્પન્ન થયા છે અને થઈ શકે છે ત્યારે શુ સામ્રાજ્યને બાટવો ખ્યાલ પણ નહીં હોય ? જે ગૃહસ્થોને નિદ્રામાં આયા છે ત પણ જ્યાં ગૃહસ્થાશ્રમથી પતિન થયા છે તમને તમારે નમન કરવું પડશે કે કામી જાનુ ગુણવાળી સ્ત્રીઓ માટે નથી પણ જેઓ પોતાના ધર્મને ચુકે છે, તેમના માટે છે તમે તપાસ કરો તો તમને જણાશે કે સ્ત્રીઓની મફદ જાનુ કેટલી બધી ઉઘી બતાવવામાં આવી છે ? સામ્રાજ્યોએ કહ્યું છે કે યજ્ઞ નાયસ્તુ વૃજ્યત, રમન્તે તજ દેવતા અર્થાત્ જ્યાં સ્ત્રીઓનું મન્માન થાય છે ત્યાં હમેશા દેવતા નમ્યું કરે છે પણ તેમણે એમ નથી કહ્યું કે જ્યાં પુરુષોનું મન્માન થતું હોય-પુરુષોનું મન્માન થતું હોય ત્યાં દેવતા નમ્યું કરે સ્ત્રીઓનું આ એકાદ માન—મહત્વ કહી શકાય ?

આગળની સ્ત્રીઓ

સ્ત્રીઓ કેટલું બધું મહત્વ ધરાવે છે ઘરની શોભા, કુટુંબની ઈજ્જત અને ખાનદાનીને શોભાનના સ્ત્રી છે અગાઉના જમાનામાં આ સ્ત્રીઓ મહાન્ કાર્ય કરતી સંવૃત્તની ધુરધર વિદુષી થતી પ્રાચીન લકારોમાં સ્ત્રીઓના મનાવેલા પુસ્તકો લોઈને ધુરધર પડિતો પણ વિચારમાં પડી જાય છે તેઓ આવી વિદુષી હતી એટલુંજ નહીં પણ વીરાગના પણ હતી તેઓ ઘોડા પર ચા હાથી પર ચારી કરી હાથમાં તલનાર અને હાલ લઈને લડાઈના મેદાનમાં ઉતરતી અને દેશની તથા માનવ જાતની સેવા કરતી

સ્ત્રીઓ પતિ પ્રેમમાં પરાયણ રહેતી તેઓ પતિને દેવ સમાન માનતી તેઓ પતિ માથે સતી થવામાં મહત્વ મનાવતી

પણ એવો કોઈ પતિ થયો છે કે જે પોતાની સ્ત્રી પાછા મેંતો થયો હોય, અથવા થના તૈયાર હોય પોતાના પ્યા । પતિ નિના જીવન નથી ન જુ, નેના ક્રૂતા બળી મરણ વવારે મારૂ એમ મમજીને સ્ત્રીઓ બળી મરતી હતી આજે સ્ત્રીઓમા તે ગર્વિત નહી, અગર તો કાયદાઓની નકલ લેવાને ઠારો સ્ત્રીઓ સતી થઈ ગઈ હતી નથી પણ આમે સતિ પ્રત્યેનો પ્રેમ ઓઝો થયો હોય તો તે જનના જોગ કે પરંતુ અગ્નિમા બળીને જાખ થના જેટલો પ્રેમ તે નાખી શકતી હતી આટલા સખ કાયદાઓ હોવા છતાં, અત્યારે પણ સતી થયાના કોઈ કોઈ પ્રમગો જહાજ આવે છે

પતિના મરવાની વાત તો ક્રૂ ગઈ, પણ પતિ પગે જાય તો પણ સ્ત્રી ઘરે નહી રોજ એટલે લોજન કરે, જમીન ઉપર મૂને, નાદ જીવન ગાળે એક-આનમનો ત્યાગ કરે શૂગારોને છોડી દે અને પતિદેવની ભજના કરે

જે સ્ત્રીઓને અધમ ગણવામા આવે કે, અફીફ હદયાલુ દહેવામા આવે કે, એ સ્ત્રીઓનું ઢેલકુ કોથુ મ્યાન કે અ તમે વિચારી લો

અને પુરૂષો ? પુરૂષો પોતાની સ્ત્રીઓ પ્રત્યે દેવો ને ઢેલવા પ્રેમ ગળે છે, એ તો તમે પોતેજ મારી રીત બાળી શકના હશે

હવે પુરૂષો વરમા હોય એટલી વાર તો ઠીક પણ ઘરની ખૂદાર ગયા માદ, તમે શુ કામ કરો છો, તેની જગા થે બળર પોતાની અર્ધા ગનાને કોઈ પડના દે કે ? વિશ્વાસુ સ્ત્રી છે કે પુરૂષ ? આનો ઉત્તર તમે શો આપો એ વાડ ? તમે માને,

કે નાને મહાને બહાર નીકળી જાયો અને નાને એવા યા પ્રે
વાજે થે આનો તમારી શ્રી તમને પૂઠે કે તમે અત્યાગ મુધી
ક્યા ગયા હતા? તમે તમે ત્યા ગયા હો, છતાં તની પામે
તમે ગુરુ બોલ્યો કે માગ મિત્રો સાથે ન છોડો યા ચોપાટ
બેનના હનો યા નાટક મીનેમા જોવા ગયો હનો અને
તમારી શ્રી તે સાચુ માની લેગે એટલી બધી વિશ્વાસુ
પણ એજ શ્રી અર્ધા કવાકને માટે પોતાની બહેનપણીને
ત્યા ગઈ હશે તો પતિ કહેશે કે રાડ! ક્યા ગઈ હતી? મને
માયુ કહે? તે કહેશે કે મારી બહેનપણીને ત્યા ગઈ હતી,
પણ તમે નહિ માનો શ્રીનો પુરૂષ પ્રત્યેની ભક્તિ અને
પુરૂષનો શ્રી પ્રત્યેનો અવિશ્વાસ તેમા ઢેલકુ બધુ અતગ છે?
તમે તેને અધાગના કહેશો તે તમને દેવ તરીકે ગણો છો
આની શ્રદ્ધા તો તેજ રાખી ગકે તમારે ભૂલવું ન જોઈએ કે-

આ દેવીઓ એ તો ભારતવર્ષની માતા છે તેમનું પહેલું
મ્ધાન રાખનામા આશ્રય છે આપણે ત્યા વાત અને વહેવારમા
માતાનું નામ પહેલા લેવામા આવે છે 'માતા પિતા' એ
ગૃહ રૂઢ થયેલો છે માતાનું જ નામ પહેલા લેવાય નવ માસ
મુધી પેટમા જોતો ઉઠાવનાર-કષ્ટ ઉઠાવનાર માતા છે તેથી
આપણે તેને નમસ્કાર કરીએ છીએ

માતાની પ્રસન્ના ક્યારે થાય?

પણ માતા તે ખરેખર એક માતાજી હોવી જોઈએ માતા
દેવી હ મેથા દેવનો જન્મ આપે રામ, કૃષ્ણ, મહાવીર બુદ્ધ,
જેના મહાત્માઓ માતાએજ ઉત્પન્ન કર્યા છે તીર્થ કરને
ઉત્પન્ન કરનાર પણ માતાજી છે એ બ્રહ્મનો તો તેમની પાને
જ છે તેમની કુશિમાથીજ વીરો સતો મહતો, મહિઓ,
મુનિઓ જન્મ્યા છે

ક્રમ પુત્રોત્તર ઉત્પન્ન કર્યા એમા તેમનું મહત્વ નથી
ચોખ્ખા કહવાયું છે કે -

જનની જણ તો ભકત જણ
ના દાતા મ ગુણ,
નહિ તો રહેજે વાગણી
મન શુભાવીન નર

અર્થાત્ હે માતા, તુ ઠોકના ઉત્પન્ન કર તો કા તો ભકત
(મહાપુરુષ), ન તો વીર પુરુષ કે કા તો દાની ઉત્પન્ન કર-
નહિ તર તુ વાગણી રહેજે પણ તારા રહેનાર-નેરને
શુભાવીશ નહી એક મહાપુરુષ જગતનું જ્યાણુ રહે છે ત્યારે
તમામના મોહામાથી એના શબ્દોનીકળે છે કે ધન્ય છે તની
માતાને! આખી દુનિયામા આની માતાની ખ્યાતી થાય છે
આવીજ રીતે ન તો વીર ઠોકરો હોય તો માતાના
વખાણુ થાય ગાગાર વીંખસૂતિ માતાએ ખરો વીર પેદા
કર્યો. તેમજ દાનુનશુભાગા પુત્રને ઉત્પન્ન કરે છે તોજ
માતાનું નામ અમર રહે માથો દા પી, દુખિઓના દુખા રેખે
ત્યારે તેનું હૃદય ને આજો રડી પડે, તે બીજાનું દુખ સન્ન
કરી શકતો નથી પોતાનું મર્સન અર્પણુ કરવા તૈયાર થાય છે

તમને ખબર હશે કે ટોલ્સટોય પાંચે ઘણી લક્ષ્મી હતી
દુખિયાઓને મદદ કરવામા તે તેનો વ્યય કરતો તેણે પુત્રતેના
ભડાગ વેળીને પણ દુખિયાઓને મદદ કરી હતી તે એક
દિવસ એક મહાન પર નિકળે છે, એક બુદ્ધી માતા તડકામા
બેઠી છે તે આધગી છે તેનાથી આલી ગકાતુ નથી આજો
ખધ કરીને તે લિલ્લા માગી રહી છે ટોલ્સટોય તેને બેઠીને

નડ છે કે ન તેણીનું દુખ કેમ દર કડ તે બાવો થય
 ગયો ન પમા બધા આપી દીધા છે લીજાગણને ભેંદને
 તનું દુઃખ રડે છે તે કહે છે કે માગી પાડે પૈમા તો નથી,
 પણ તા'લિને નડકામાથી ઉપાડીને છાયામા તા મુકુ તે પેની
 બીજા હને હે છે કે માતાજી હુ તમને ઉપાડુ છુ !
 આટની પણ નેવા કરવાની ભાવના તેનામા નહી તે તેની
 માતાના મચ્કાર હતા ધન્ય છે આની માતાને !

ભૂલથી નહિ કે દાન કરનાર ઓકડા કન્યા ખરી પ્રદાશા
 તો તેની માતાની યાત્રા છે, માટે આ માતાઓ તમે પુત્રોને
 ઉત્પન્ન કરો તો દાનવીર ઉત્પન્ન કરો, દયાળુ ઉત્પન્ન કરો,
 બહાદુર અને શુરવીર પુત્રોને ઉત્પન્ન કરો

આજની માતા શુ પસંદ કરે છે

આજે તો ઓકડા કણ્ણસ બને તા માતા ખુશી મનાવે
 છે ને ઓકડાના વખાણુ કરે છે અને લોહો આગળ ઘડાઈ
 મારે કે માગે ઓકડા કુટી પાઈ પણ વાપરતો નથી એક
 માતાએ પાતાના દીકરાના હાથમા એક રૂપિયો આપ્યો અને
 કહ્યું કે તુ ધી વધ આવ છોકરે કકડાવીને મુડી વાગા કે
 જથી રૂપાંચો પડી ન બચ ન્હામા જતા જતા મુડીમા
 પરસવા વળ્યો અને રૂપિયો બીનો થઇ ગયો છોકરો સમજ્યો
 કે રૂપિયો બીનારા રડે છે તને મારી આગળથી જવું ગમતું નથી
 આટન તે રૂપિયો ખર્ચ્યા વગર અને ધી લીધા વગર પાછો
 આ યો અને માતાને કહ્યું કે બા, આપણે ધી ખાધા વગર
 ચવાની લેશુ, પણ રૂપિયાને આપણા ઘેરથી નહિ ઠાઢીએ !
 રૂપિયો ગિચારો આપણી પાસેથી જતા રહે છે માતા બહુ
 ખુશી થઇ વળી આજનો ઓકડા નમાલો હોય કરપો હોય

ઉદર દેખીને લાગી જનારો હોય, રાતે ઘરથી બહાર નિકળતા ડરનો હોય, અને ઉગમણી ખૂમ પડે ને આથમણે લાગનારો હોય તો માતા ખુશી થાય “ જોજો હોં બા, રાતરે કયાય જઈશ નહિ, એકલો કયાય જઈશ નહિ ઢોઈ ગાડ ઉપર ચઢીશ નહિ ઢોઈ ઝસરત શાળામા જઈશ નહિ માસ્તર કસગત કગવાનું કહે તો કહેજે કે મારી બાએ ના પાડી છે ” માતા રોજ છોકગને આવી શીખામણુ આપે -હાતા છોકરાને તો, ‘ જો રાઈશ તો બાવો લઈ જશે જો પેત્રો સપડ્યાંબો ! ’ આમ કહીને એનું જીવનજ ડગપોક બનાવી દે હિંમત જેવું નામજ ન આવના દે

આવીજ રીતે પોતાના છોકરા માટે માતા એ પણ ન ચાહે કે પોતાનો છોકરો સતમમાગમ કરે છોકરો દુરાચારી થઈ જાય, એની હુકત નહિ દાડડીયો કે જુગારી થઈ જાય એની હરકત નહિ, ચોરી કરતા ગીએ એની હરકત નહિ આવા છોકરાઓને ઉત્પન્ન કરવામા ન માતાની શોભા છે કે ન છોકરાની છોકરા દાનવીર હોય, દુનિયાના દુખો ટાળનાર હોય, કોઈનું સહુ કરનાર હોય એવો પુત્ર હોય તો ખરેખર માતાને શોભાડપ છે લોડો અંમ કહ કે હાય, હાય, ફલાણાનો છોકરો તો દોડીયુ તોડતો નથી એવા છોકરા માળાપને લજવે છે આજે લાખો માણસો બેઝાર છે લાખો દુખી મહેનો અને વિધવાઓને ગેર અનાજના પણ માસા છે આ સખ્યામા વધારો કરે એવા છોકરા ઉત્પન્ન કગવાથી લાભ શો છે ? માટે, માતાઓ, તમે છોકરા ઉત્પન્ન કરો તો એવા છોકરા ઉત્પન્ન કરો કે જે શુરવીર હોય, દાનવીર હોય કે ધર્મવીર હોય

જાપાની માતાનો દેશપ્રેમ

તમન ખગર હશે કે એક વળત જાપાનમાં લડાઈ ચાલતી હતી ત્યારે એક ડોશીમાનો એક જુવાન બેટો નાજીમાં માયો જવાથી તે રડવા લાગી ઢોઇએ ત ડોશીને આશ્વાસન આપતા કહ્યું કે ' માશુ હવે તમે રાઇને શુ કરશો ? તમે થોડુંજ મરનારનું મોડું ભાગનાં હતા ત્યારે ડોશીમા ત માણસને કહે છે કે ભાઈ દેશની રક્ષા કરતા માટે દીકરો લડાઈમાં માયો ગયો તેથી હું નથી રડતી હું તો એટલા માટે જુ હું કે હું કેવી કમનમીમાં છું કે માટે બીજો છોકરા નથી કે જેને હું દેશની રક્ષા માટે મેદાને જગમા મોકલી શકું ?

જેનો તમે આવી માતાઓ થાઓ શિવાજીની માતા જેના થાઓ કે જે ધર્મ અને દેશની રક્ષા માટે અમર નામ કરી ગયા છે પ્રતાપની માતા જેના થાઓ જુદા, મહાવીર, રામ કૃષ્ણ અને જરથોસ્ત્ર, ઇસુખ્રીસ્ત અને મહેમદ પેગમ્બરની માતા જેના થાઓ આના પુત્રો ઉત્પન્ન કરે તેજ આવી માતા છે માટેજ કવી કહે છે કે હું માતા તું ' જાગજ જન્માયે તો ભક્ત દાતા કે શુરવીર જન્માવજે, અને નહિ તો વાજળી રહેજે પણ તાન ચહેરાતુ નૂર નાં શુભાવીશ

જે માતા માયકામવા, જુઝદિલ, હુનિયાને લૂટનાજ જરીમાં પ્રત્યે હમદર્દી ન બતાવનાર, તમના ખુન ચૂસનાર છોકરાનો જન્મ આપે છે, તે માતા માટે શરમ અને અફસોસની વાત છે આવી માતાને દેવી કહેવરાવવાનો અધિકાર નથી દેવીનો અર્થ તો એજ કે જે દેવ ઉત્પન્ન કરે એક માતા મારામાં સાગ અસ્કાજ રાખે તા તે દેવી બની શકે

બહેનો, પોતાના કર્તવ્યનું જ્ઞાન રાખે તો ઘણું નારું કામ કરી શકે. દેવી તરીકે જોખખાતી મ્હોરો રત્નકુશી કહેવાય છે તેઓ ઋષિ, મુનિ અને દેવોને ઉત્પન્ન કરે છે તથા તેમને રત્નકુશી કહેવામાં આવે છે.

બહેનો, માતાઓનું મ્થાન કટકુ બધું જાય છે, એ જાણવા માટે શાસ્ત્રકારોનું આ વચન પર્યાપ્ત થયે.

ઉપાધ્યાયાન્ દશાચાર્ય
આચાર્યાણા શત પિતા ।
મહસ્તુ તુ પિતૃન્માતા
ગૌરવેનાતિરિચ્યન્તે ॥

દશ ઉપાધ્યાયની બગબગ એક આચાર્યનું ગૌરવ છે. મોં આચાર્ય બગબગ એક પિતા છે અને હજાર પિતાની બગબગ એક માતાનું ગૌરવ પ્રાપ્ત થાય છે.

આટલું બધું ગૌરવ બહેનોને આપવામાં આવ્યું છે તેમનામાં જે અપૂર્વ શક્તિ છે તે પુરપોષા નથી.

જે બહેનો લણી ગણીને હોશીયાર થયેલ છે અને વહેવારમાં આગળ વધેલ છે તેમણે પણ પોતાની જવાબદારી સમજવી જોઈએ કેમકે તેમનું મ્થાન ઉંચું છે અને તેમનામાં દેવોને ઉત્પન્ન કરવાની શક્તિ છે. દેવી, કહેવા માનથી દેવી નહિ, પરંતુ દેવી બનવામાં ઘણાં શુભો જોઈએ માતાઓમાં આ શુભો અનશ્ય હોવા જોઈએ.

પ્રસન્ન વદન

દેવીઓએ ધારણ કરવા જોગ પહેલામાં પહેલો શુભ

પ્રમન વદન છે તેમણે હ મેશા આનદી અને ખુશ મીનતજ
ચહેરો રાખવો જોઈએ જે માતા એરડીયુ પીધા જેવું મોઢું
રાખે તે દેવી નથી જેનો રહેરા જોતા પ્રમનતા ઉપજે
ખુશમીનતજ ઉપજે, આનદ થાય, તે ખરેખરી દેવી છે
દેવીના ખુશમીનતજ રહેરામા આકર્ષણ શાંત રહેલી
હોય છે જેના ધરમા ખુશમીનતજ રહેરા નથી, તેના ધરમા
સુખનો અભાવ જણાય છે જેના રહેરા ઉદામીનતાવાળા
છે, તેના ધરમા કેમ જાણે કોઈ મરી ગયું હોય, અથવા
ભારે તુકથાન આવી પડ્યું હોય, એનો ભામ થાય છે
માતાના રહેરા ઉપર તો તેજ હોય જોઈએ દેખતાની સાથે
જ હૃદયમા ભાવ ઉત્પન્ન થાય કે આ સાચી માતા છે એક
નિમરી માણસ આવી પવિત્ર સી સામે જુએ તો પણ તેના
આખના કિરણો તે માણસની ઉપર પડતા તેનો વિકાર શાત
થાય આ તેની આખની અમકની તાકાત છે હુમવો કરવા
આવનાર માણસ પર પવિત્ર સીની આખનું તેજ પડતા તેનો
વિકાર શાત થઈ જાય છે અને તે માણસ જોની ઉઠે છે કે
આ સી તો મારી માતા, ખેન કે પુત્રી છે

અહેગની સ્વાભાવિક સુદરતાને-આકર્ષણને નહિ રાખનારી
સીએ રહેરા પર જોટી પ્રમનતા લાવવા, સુદર દેખાવા
કાળી આમડીને જોરી જનાવવા પાઉડરનો ઉપયોગ કરે એ
ખરેખર અનિચ્છનીય છે કુદરતી ખુશમીનતજ જ ઔદયની
અમર હરી શકે છે રહેાને પ્રસન્ન નાખનારી દેવીના જેમા
રેખામા રોમરોમમા જે પ્રમનતા રહેલી હોય છે, તે પાઉડર
અથવા ખાટા આડબરડી આવડી નથી પતિને રાજ રાખવા
ખેનો સવા છટાક પાઉડર લગાડે એ તો જહુરૂપીના વેશ
જેવું લાગે ખેનોએ આવો વેશ ન કરવો જોઈએ પવિત્ર

તાની મૂર્તિસમી માતાઓ, આવી અકુદન્તી દેશનના ભેગ નજી બને દેવીમા તો કુદરતી ખુશમીભજી હોય તેજ પોતાના પતિ અને બાળકોને પ્રસન્ન રાખી શકે છે બાળક માતાના ખોળામા ગેલ કમ્તુ હોય આનંદ કરતુ હોય અને માતાનો મ્હેરો કુલેલો હોય, એ દેખાવજ દુખદાયક છે મોટુ ચડેકુ હોય તો તે કોઈને ગમતુ નથી આનંદી પિતા અને બહાલસોથી માતાને જોતાજ બાળકનું હૃદય કુલી ઉઠે છે

ખેનો, તમે જન વિચાર કરજો તમારા ચિત્તમા કદિ ઉદાત્તીનતા, મુન્તી ન લાવજો બાળકો તેમજ ઘરના માણસોને તમારા ઉદાસ તથા મુન્ત મ્હેરાથી આનંદ નથી આવતા પતિ બિચારો મજુરી કરીને વાકયો પાકયો દુકાનેથી કે નોકરીપરથી ઘેર આવે છે પણ જ્યારે તે તમારૂં વિકાળરૂપ જુએ, ત્યારે તેના હાજા ઢીલા થઈ જાય છે માટે તમે પ્રસન્નવદની બનો ખુશ મીભજથી દરેક કાર્ય મ ગળિઠ થાય છે ખેનોમા ખુશમીભજી ન આવે તો તે દેવી ન બની શકે માટે આનંદી મ્હેરો જરૂરી છે

તમે ખુશ મીભજ રહેશો, તો ક્રોધના વળતે થતી સાસુ નહુની લડાઈ વળતે તમારે મોઢામા માદળીયુ ઘાલવુ નહિ પડે તમારો ખુશ મીન્દજ લોઈને સામાનો ક્રોધ ચાલ્યો શેજ અને તમારી માથે ઝગડના માગતી તમારી સાસુ પણ શાત થઈ જશે અને ઝગડાનો આપોઆપ અત આનંદે અગ્નિમા લાકડા નાળવાથી જેમ અગ્નિ લાકડો લઈ ઉઠે છે, તેમ તમે કોઈ મનુષ્યને વધુ કોઈ બનાવો છો જો તમારૂં મ્હો ચઢાવેકુ રાખેતા હોતો પણ તમે જો પ્રસન્ન વદન રાખશો તો ક્રોધનું જલદી શમન થશે

સત્ય અને પ્રિય વચન

સત્યના બીજો ગુણ સત્ય અને પ્રિય વચન માત્ર ન છે તમારે હમેશા મધુર વચન બોલવું જોઈએ અને અપ્રિય વચન કદિ ન બોલવું જોઈએ શક્ય હોય તો કહી, મરી જા, આવા ખરાબ શબ્દો તમે તમારા મોઢામાંથી કાઢશો નહિ તમે જેમને તમારા પેટમાંથી ઉત્પન્ન કર્યા છે તમને જો તમે દેવતા કે મહાપુરુષ બનાવવા માગતા હો, તો તેમને માટે ખરાબ શબ્દો બોલશો મા કે તેમનો તિરસ્કાર કરશો આ તેઓ નાના છે પણ તમનામાં દેવી શક્તિ છે તમે તેને ધુત્કારો છો, તેમનો તિરસ્કાર કરો એ તેથી તનો આત્મા મુઝાઈ જાય છે—તેનો વિકાસ અટકી જાય છે તમે તમારા બાળકોનો વિકાસ ન કરી શકો તો ડુનિયાનો વિકાસ કેવી રીતે કરી શકવાના હતા ?

તમે સત્ય અને પ્રિય વચન બોલો, તમે જુદું બોલશો તો તમને જોઈને તમારા ઊંકરા પણ જુદું બોલતા શીખશે બાપા કેવી બોલવી, જે સખધી નીતિકાળેએ કહ્યું છે —

સત્ય ધ્રુવાત્ પ્રિય ધ્રુવાત્
ન ધ્રુવાત્ સત્યમપ્રિયમ્ ।
પ્રિય ચ નાનૃત ધ્રુવાત્
પથ ધમ સનાતન ॥

સત્ય બોલો અને પ્રિય બોલો સત્ય હોવા બતા અપ્રિય ન હોવું જોઈએ એક માણસ આધેજો છે એ બાત સત્ય છે, પણ આધેજા અહીં આવ એમ કહેવું એ અપ્રિય વચન

છે કાઢાને કાણે લુગાને લુગા હુખીમાને હુખી કહેવાથી તેમને આઘાત પહોંચે છે મત્ય હોય તથી શુ થઈ ગયું ? અપ્રિય વચન કદિ ન બોલશે

ખીજી વાત એ છે કે પ્રિય હોવા છતાં પણ જુદું ન બોલવું કોઈને રાજી કરના માટે તમારે ગોળા = મગડાવવા જોઈએ મોટા મોટા રાજાઓ પામે પ્રશામનિયા રહે છે તેમને સત્ય શી ઝીજ છે તેનું કાંઈ લાન નથી હોતું જાણુને રાજી ગળના એટલેજ તેમનો આશય હોય છે તેઓ આત્માને ઠગે છે તેમનું નૈતિક પતન થાય છે તેની તેમને પરવા નથી

બાપુની કથા

તમને ખબર છે ?

એક ઠાકોર સાહેબ બપોરે બોજન કર્યા બાદ ડાયરો બરતા તે પાંતે ગાદી તકીયે બેસે, હોકો મગડાવે, કમુખા નીકળે અને મૌ પીવે અને અલક મલકની વાતો કરે એ દિવસે બાપુએ કહ્યું કે રામસિંગ, રીંગણાનું શાક બહુ હેજ તઠાર બને છે, ખબર છે તને ? તરતજ હજીરીયા બોલી ઉઠ્યો કે બાપુ રીંગણાનાં તે શા વળાણ કરવા ? પ્રશ્નાજી પણ રીંગણાથી એટલા બધા ખુશી થયા કે તેના પર સાહેબનો ટોપો પહેરાવવામા આવ્યો છે આમ સૌ એ રીંગણાના મુક્ત કંઠે વળાણ કર્યા આની બાપુ પર બહુ અસર થઈ અને બાપુએ રનાવાને કહી દીધું કે આપણા રમોડે વતાક (રીંગણા) સિવાય બીજું કોઈપણ શાક ન કરજે

૨-૪ દિવસ ઉપરા ઉપર બાપુના ખાવામા વતાક આવના તેમને તે ગન્મ પડયા તેમને મોઢેથી ઉલટી અને પુઠેથી જાડા થયા બાપુ તો હેરાન હેરાન થઇ ગયા દવા દાડ કરતા આઠ દિવસે માડ સાબ થયા તે પછી ડાયરામા આનતા બાપુએ કહ્યું -કે રામમિંગ સાલા રીંગણા તો બહુ ખરાબ રામમિંગ બોની ઉઠયો કે હા બાપુ રીંગણા બહુ ખરાબ છે તેનું એક બીજ પણુ જો આપણા પેટમા જાય તો આપણે રોશવ નરકમા જવુ પડે પ્રજ્ઞાશ્રુએ એના માટેના નારાજ થઈ એને હલકી ચીજ ગળીને તેના ઉપર કાટા લગાડયા આ પ્રમાણે મૌએ રીંગણાના અવશુણ ગાવા માડયા બાપુએ કહ્યું કે અઠવાડીયા પહેલા તો તમે મૌએ તેના ખુગ વખાણુ કર્યા હતા જ્યારે આજે તેની નિદા કેમ કરશે ડા ? ત્યારે સૌએ કીધુ કે બાપુ, અમે તો આપના નોકર છીએ કાઈ રીંગણાના ઘોડાજ નોકર છીએ ?

માટે બહેનો તમે બાપાપર-વાણી પર કાળુ રાખતો છોકું ન બોલશે, સત્ય બોલો-અથ બોલો અપ્રિય-બીજાને ન ગમે તેવુ કદી ન બોલો મધુર બોલો તમારી બાપામ મધુરતા ટપકવી જોઇએ તમારા મુખમથિ મોતી ખરી રદ્યા હોય-કુલ ખરી રદ્યા હોય એની તમારી ત્રાણી હોવી જોઇએ છોકરાની માતા તરીકે દેશની દેવી તરીકે હું મેશા વિચારીનેજ શબ્દો ઠોઠો અને કદિ પણુ અસત્ય ન બોલવાની પ્રતિજ્ઞા કરો મનને કાળુમા તાજો આથી તમે પૂજનીય બનશે

કર્તવ્ય પગાયણતા

તમારૂં 'ત્રીણુ લક્ષણુ કર્તવ્યપરાયણતાનું છે માળાપ

પતિ, છોકરા ધર્મ સમાજ વગેરે પ્રત્યે તમારું શું કર્તવ્ય છે ? તે તમે સમજો તમે દેવી, માતા, રત્નકુક્ષી હોઈ કર્તવ્ય ન મનજો, તો પૂજનીયા ન બની શકો સાચો દેવ કે દેવી પોતાનું કર્તવ્ય બરાબર મનજો

તમે તમારા બાળકોની બબર ત્યો ડો કે તે કયા જાય છે ? ડોની સાથે કરે છે ? અને શું કરે છે ? હ મેશા વાળુ કર્યા બાદ તમે તેમની માથે બેસો આજો દિવસ તેઓ કયા ગયા હતા ? શું કર્યું હતું ? તે તેમને પૂછો તેમને મારી સારી કયાઓ અને વાર્તાઓ મળવાવો તમે તેમને જન્મ આપ્યો અને નિશાળમા બેસારી દીધા, પછી તેના તરફ જોવાની તમારી ફરજ નથી, એમ ના સમજો તમારા છોકરા છાકરીને મારામા મારા અને સમ્કારી બનાવા હોય તો તેમના તરફ લક્ષ આપવાની ખાસ જરૂર છે તમારા છોકરા છાકરી સારા અને સમ્કારી નહિ હોય, તો એનું કલક તમારું ગિર છે લોકો કહેશે કે કુવાણાનો છોકરો તો રેડીયાર છે—નકામે બેઠો બેઠો ચોટલા તોડે છે

પતિ પ્રત્યે, પુત્ર પ્રત્યે, ધર્મ પ્રત્યે તમારું શું કર્તવ્ય છે, તેનો તમને વિચાર નથી આવતો ? તમે જ્યાં સુધી તમારું કર્તવ્ય ન સમજો, ત્યાંસુધી દેવી ન બની શકો તમે તમારા બાળકોને સુધારવા કોશીશ કરો અને જે વસ્તુમા તમે માનતા હો તે વસ્તુનો પ્રચાર કરો નવરાશનો વખત કુચલી, નિદા અને ચાકી ચુગલીમા વ્યતીત ન કરો પણ તમે મારા સારા પુત્રકો વાચો અને બીજાઓને તે વચાવો

તમારામાની લણેલી બાઈઓ ધારે તો ઘણું કામ કરી શકે તેમ છે કરાચી જેવા મોટા શહેરોમા જ્યારે પુરૂષ વર્ગ

ધધા કે નોકરી પર નાય છે, ત્યારે તમે જહેનો નકામ
 જેસીને વખત વ્યય કરો છો કેાઈની સાથે ક્યેશ કકાસ કરો
 છો કેાઈની નિદા જોદણી કરો છો તને જદવે એકાદ મકાન
 કે મહોન્વામા જઈને જહેનોને સુદર કથા વાર્તા સભળાવો
 ધાર્મિક વાતો સભળાવો અગાઉના વખતમા દ્રૌપદી મીતા
 અને માવીત્રી ચર્ધ ગઈ તેવી સતિઓ અત્યારે કેમ નથી
 દેખાતી ? તમે પોતે તેવી સતિઓ કેમ નથી ? તેના વિચાર
 કરા તો બી એ કે એમ એ યજિ તમે જે નહિ કરી
 શકો તેથી વધારે સાડ કામ વિના પત્ની મેગવે પણ કરી
 શકશે. તમે તમારૂ કતવ્ય જાળવશો અને
 ધર્મમા સ્થિર રહેશો, તો દુનિયા તમારી સામે શિર
 ઝુકાવતી આવશે

આચાર શુદ્ધતા

તમારો ચોથો શુભ આચાર પાવનનો ૩ ભાષાગ્રહિત
 ન પુનન્તિ વેદા । આચારથી હીન થયેલાઓને તો વેદ
 પણ પવિત્ર કરી શકનો નથી તમે તમારો આચાર ન છોડો
 મર્યાદાનો ભંગ ન કરો તમે સુદરમા સુદર શણગાર સને
 કે આભૂષણ સને તેમા ચોલા નથી તે તો એક મોટો ખનર
 છે, જદકે એમ કહો કે તમારી શ્રીમતાઈની જાહેર ખનર
 છે તેમા આચાર શીયલ અને શુવનું જોખમ છે
 શુ હાઓ અને દુષ્ટ માણસો અત્યાચાર કરે છે

લક્ષ્મી એ માદક પદાર્થ છે, મટિ તમે આભૂષણો પહેરીને
 જહોરન નિકળો જદમાસ માણસો હાથ નાખે છે જદમાસ
 કરે છે નાનો જાળકોના ખુનો યાય છે આવા બનાવો શાન

આપણે પેપરમાં વાળીએ છીએ એક ગૃહસ્થનો દાખલો આપુ એક ગૃહસ્થની સ્ત્રીને સુદર વસ્ત્રો ને સુદર શણગાર સજવાનો બહુ શોખ હતો પગિણામે સ્ત્રી પણ નોકરે કુદરિ ઢરી એક દિવસ લાગ મળતા નોકરે બાઈનો પણ પકડ્યો બાઈ મમળુ હતી તેણે પેલા નોકરને ધુત્કારી કાઢ્યો પતિ જ્યારે ઘરમાં આવ્યો, ત્યારે તેણીએ શેઠને ફરીયાદ કરી કે નોકરને રજા આપો શેઠ પૂછે છે કે તેને રજા આપવાનું કંઈ કારણ? જ્યારે તેણીએ શેઠને બધી વાત કરી, ત્યારે શેઠ તને કહે છે કે ઘરના નોકરે આ સાહુકાર શા માટે કર્યું? તેની તને ખબર છે? તારા કપડા આભૂષણ અને શૃંગારથી તે મોહિત થઈ ગયો માટે તારે જો તારો જાન જોખમમાં ન નાખવો હોય, તો તે વસ્ત્ર અને આભૂષણનો ત્યાગ કર આ ઉપદેશની તે બાઈ પર એટલી અસર થઈ કે બાઈએ સુદર કપડાનો ત્યાગ કરી, હવે જાડા કપડા પહેરવા માડ્યા અને આભૂષણનો ત્યાગ કર્યો નોકરે શેઠ શેઠાણીની માફી માગી અને પોતાની ખાતર શેઠાણીને દુખ ઉઠાવવું પડ્યું, તે માટે તે પોકે પોકે રડ્યો

માટે બહેનો, તમારા શણગારથી, આભૂષણથી તો તમે જોખમમાં સપડાઓ છો અને તમારા શીયલનો ભગ થવાનો ભય ઉત્પન્ન થાય છે માટે તમે કદિ આભૂષણો ન પહેરશો તમે ગમે ત્યાં ફરતા ફરો, નાટક મીનેમાં જાઓ, અને તમારી ખાનદાનીની કુલ્લાની કરો, તે તમને ન શોભે અત્યાર સુધીમાં જતાવ્યા તે ચાર ધર્મોનું પાલન કરનાર કોઈપણ સ્ત્રી ખરેખર દેવી છે

ગર્ભ પર માતાના જીવનની અસર

બહુ બારીકાઈથી તપાસીએ તો આખા ગૃહસ્થાશ્રમનો

જાધા જે કોમના પર હોય તો તે શ્રી પર છે સીના-
માનાના ગર્ભમાં જીવ આવે છે ત્યારથીજ બાળકનું જીવન
ધરાય છે શિવાજી ગર્ભમાં હતા તે વળતે તેમની માતા
ગુન્ધારતાની કથા સાલજતી, પરિણામે તે ગર્ભ પર માતાની
ભાવનાની અસર પડી હતી ભગવાન મહાવીર માતાની કુક્ષીમાં
હતા, તે વળતે તેમની માતાએ જેવી ભાવના ભાવી તેની
અસર તેમના પર પડી હતી, જે માતા ગર્ભ મમયે ખનગ
ભાવના ભાવે છે, તો તે મુજબ તેનું બાળક ખુબીવ કપોલક
જીવ્યાનું આધાર કાણુ વગેરે બને છે ગર્ભવતી માતા
અમુક રીતે જાય છે, તો બાળક પર અમુક જાતની અસર
પડે જે તેનું વર્તન શાંતિમાં કે સતતી કેવી કરવી, તેનો
આધાર માતા પર રહે છે આ પ્રસંગે હું તમારું ધ્યાન
એક ખાસ બાબત તરફ ખેંચુ છું

ગર્ભમાંથીજ જેમ માતાના ખાનપાન અને વિચારોની
અસર થાય છે તેવીજ રીતે જન્મ લીધા પછી આસપાસના
વાતાવરણની અસર પણ જીવન પર થાય છે આપણે ત્યાં
જન્મથીજ બાળકોને એવા સ્થાનમાં જન્મવામાં
આવે કે જેની ઘણીજ ખરાબ અસર થાય છે મુલાવડખાનું
એટલે કે જોડવાડો ગદવાડો સુનાવડ દરમિયાન મુલાવડી
બાઈને અધારી લાયકર ડોટડીમાં ગોઠી રાખવામાં આવે છે
ત્યાં સ્વચ્છતા કે સૂર્યનું નામ નહિ તેને વાપરવા માટે જુની
પુરાણી ગોદડીઓજ અપાય છે ગામડાની પરિસ્થિતિનો તો
ઉલ્લેખ ન કરાય એજ ઘટ્ટ છે જાતિના-બુદ્ધિવાદના
જમાનામાં ત્યાં જે મુલાવડ થાય છે, તે તદ્દન કદગી રીતે
આની ગર્ભ પર શી અસર થાય? તે સમજી શકાય એવું
છે શરીરની અને મનની સ્વચ્છતાની અસર ગર્ભ પર થાય

હે બહેનો, અમાનતાને કારણે કદાચ આ બાબત તરફ ધ્યાન ન આપે, પણ પુરુષોની કચ્છ જે કે તે તેમને માટી વસ્તુ બતાવે અને સમજાવે બે કે હવે ઠેકાણે ઠેકાણે સુવાવડખાના ચવાથી બુના પુગણા આ રિવાજે કેટલેક અંગે દૂર થઈ ગયા છે, છતાં હજી પણ ગામડાઓમાં અને કેટલાક અજાન લોકોમાં આવી દુર્દગા મર્મયા નાગુદ તો નથી થઈ

ગર્ભાવસ્થામાં બહેનોએ મહિયારણા અને મફલાવના મેવની જોઈએ ઉત્તમ કાઠીનો જીવ ગર્ભમાં આવે છે, ત્યાં ઉત્તમ કાઠીની લાવના થાય છે જે બહેનો માટી ખાય છે, તંઓ માટી ને પચાડે જેવા છોકરા ન આવે તો કંધા આવે ! માટે ગર્ભાવસ્થામાં મહિયાર, મફલાવના અને સ્વચ્છતાને પોષવાની જરૂર છે

સાદુ જીવન

બહેનોમાં સાદગી-સાદાઈનો મોટામાં મોટો ગુણ હોવો જોઈએ કદાચ બહેને સાદાઈ ગાંખવી જરૂરી છે પાટોશીને ત્યાં ઉંચી માડી લાવે, તો માટે પણ તે જોઈએ, એવી લાવના રાખવાથી પાતાના પતિને કવેશ તથા કકામરૂપ થવાય છે તમે તેમને માડી માટે સલાવશો નહિ ધણીને રૂપ રૂપરડીનો પગાર મળતો હોય તો ખચ્ચ કરવું કેમ પાલવે ? મિત્રવ્યયિતા થોડા ખર્ચમાં નિભાવ કરવો, તે બિયોનું કર્તવ્ય છે ગ્રિયો સમજે કે જરૂર સિવાય એક પેનો પણ ન ખર્ચાય, તો ધણો બચાવ થઈ શકે

અરચાટે કહેવાય ॥ કે ખર્ચ વધી ગયા છે અને આવક ઘટી છે પણ એમાં આપણે પોતાનો હોય તો જોતાજ નથી શરીર કપડા માગે છે પેટ ખાશેર અનાજ માગે છે તે

સિવાય ફેશન પોલીશન અને જેન્ટલમેનમા ખપવા તમે કટલા ખોગ ખર્ચ કરો છો ? એનો વિચાર કરો છો ? એવા ખાટા ખર્ચથી પૈસા ન બચે અને તમે દેશને માથે ભારભૂત ચાઓ તો એમા આશ્ચર્ય જેવું શું છે ? જો તમે ગૃહસ્થાશ્રમ મુખરૂપ બ્યતીત કરવા માગતા હો, તો નકામા ખર્ચો ઓછા કરા નિર્ધારક ખર્ચ કેમ કરી શકાય ?

હું ગુજરાતમા ગયો ત્યારે એક બહેને મને કહ્યું કે જેટલું ખર્ચ અમને દાળભાત અને રોટલીમા નથી આવતું તેથી વિશેષ ખર્ચ ચાચમા આવે છે એક બહેને મને કહ્યું કે હું દર મહિને ચાચ પાછળ રૂા ૧૦નું ખર્ચ કરું છું હું તમને પૂછું છું કે આ ખર્ચ નકામું નથી ? બહેનોમા અત્યારે એવી કેટલીયે ફેશન આવી ગઈ છે કે જે પાછળ તમે ખર્ચ કરો છો તેનો તમે વિચાર નહિ કરો પણ ધાર્મિક બાબત આવશે ત્યારે તેમા ખર્ચ ઓછું કરવા કહેશે દેશપર નિર્ધારક ખર્ચનો કેટલો બધો બોલો પડે છે, તેનો તમે ડાઈ દિવસ વિચાર કરો છો કે ?

માટે મારો તો સિયો કે પુરૂષો સૌને એજ ઉદ્દેશ છે કે જો તમારે ગૃહસ્થાશ્રમ સુધારવો હોય તો નકામો ખર્ચ ઓછો કરા ગૃહસ્થાનો નિયમ હોય કે વ્યયમાયોચિત કુર્વાત આવકના પ્રમાણમા ખર્ચ રાખવો પતિ છોકરો કે પિતા મહીને દહાડે રૂા ૩૦ પેદા કરતા હોય અને રૂા ૬૦નું ખર્ચ રાખતા હોય તો દેવાળું કાઢવાનોજ વખત ન આવે તો ખીન્નું શું થાય ? માટે તમે મિત્તવચી ચાઓ અને વધારે પડતા ખર્ચો ઓછા કરો આથી તમે સુખી થશો.

ગૃહસ્થો અને બહેનો, તમે બજારમા જાઓ ત્યારે આટલો વિચાર જરૂર કરજો કે હું એક પૈસો લાગીને જે રીઝ લઉં છું તે ન લઉં તો કામ ચાલી શકે તેમ છે કે નહિ ? જે ન ચાલી શકે તેમ જણાય તો જરૂર ખરચ કરજો, પણ તમે જાણી શકો કે તે નકામી છે, છતાં “લઈ લ્યોને, એમા શું વાધો છે ?” આ મનોવૃત્તિ કોઈ વખત ઘરને બરબાદ કરાવવાનો વખત લાવશે માટે તમે સૌ સોડ જોઈને માથે તાણજો

વળી તમે લગ્નાદિ પ્રસંગે તો ગાડા જેવા થઈ જાઓ છો અને નિરર્થક ખર્ચ કરો છો, “ફલાણાએ કેવું સાફ કર્યું ? કેટલું બધું ખર્ચ કર્યું છે”, એમ કહેરાવવા અને તમારી વાહ વાહ કહેરાવવા તમે હજારો રૂપિયાના આધણ મુકો છો, આમ તમે ખર્ચનો જોને વધારો છો અને બીજી રીતે નીચે ગણકતા જાઓ છો. પાછળથી જ્યારે તમારી પાસેથી બધું ખલાસ થઈ ગયું હોય, ત્યારે તમે ઠેકાણે આવો છો.

ખોટા બહેનો

ત્રીજી બાબત બહેનોમા ઘર કરી રહેલા ખોટા બહેનોની છે. શિક્ષિત બહેનો પણ તેના અપવાદમા નથી. ખોટા બહેનોની જવાબદારી કદાચ સાધુ સાધ્વીઓ પર હશે. દાખલા તરીકે કોઈની સુવાવડ કરવી તેમા પાપ લાગે છે એમ બહેનો માને છે તેઓ સાધુ મહારાજ પાસે જાય છે અને કહે છે કે મેં સાત સુવાવડો કરીને મહાન્ પાતક વહોર્યું છે, માટે મને તે પાપનું પ્રાયશ્ચિત્ત આપો.

અત્યારના નાધુ માધ્વીઓ આવી બહેનોને સુનાવડ કરવાનાં
પાપના પ્રાયશ્ચિત્ત કેપે એક એક સુનાવડ પાછળ 'ત્રણ ત્રણ
ઉપવાસ' કે એવી તપશ્ચર્યા કરનારું કહે છે

મને બહુ આશ્ચર્ય થાય છે કે સુનાવડ કંવામાં પાપ
નહીં જાતનું થતું હશે? કુળી જીવને આરામ આપવામાં—
તેની નેવા કરવામાં શું પાપ લાગતું હશે? ભગવાન મહાવીરનું
શામન કહી આમ કહી શકે અરુ? શું જીન ધર્મ, જેમાં પાપ
ન હતું હોય, તને પાપ સમજવાનું કહે જરા? અને જે
પાપ નહિ તો પ્રાયશ્ચિત્ત શાનું? એક જાઈ સુનાવડના કામમ
કુલ્ય છે, હોશીયાર છે પોતાની પાડોશમાં એક જાડને
સુનાવડ આપે છે, તે ત્યાં દોડી જાય છે, તેની સેવા કરે
જાળકને જાણવે છે જાળકની માતાને આરામ પડેત્યાંડે
તેમાં પાપ કંઈ જાણતનું? તે કોઈ સમજાવશે કે?

બહેનો, આ તો ડેવળ તમારી કે તમને એવો ઉપદેશ
આપનાર નાધુ-સાધ્વિયોની અજ્ઞાનતાનું પરિણામ છે ગમે
તે કાણે તમને જોટું શીખવવામાં આવ્યું હોય છે કોઈ
નાધુ કે માધ્વી તમને કોઈની સુનાવડ નહીં કરવાની પ્રતિજ્ઞા
આપે તો તમે તેવી પ્રતિજ્ઞા કંવાની ના પાડજો અને તમે
તેમને પૂછજો કે આમાં પાપ કંઈ જાતનું? પાપના અધાનકો
૧૮ કે એમાંનું કયું ન્યાનક આમ સુનાવડમાં લાગે છે?
એ સમજાવેલ જે ગૃહસ્થો ગૃહસ્થાશ્રમમાં રહીને આવા
પ્રસંગે પણ એક જીજ્ઞાસા કામમાં નહિ આવે તો પછી તે
કયા કામમાં આવશે? જેનામાં જે કળા હોય, કુશળતા હોય
એનો ઉપયોગ જીજ્ઞાસા માટે કરવામાં પાપ છે કે સેવા?
બહેનો, તમે જોટો બેઠમ ન રાખો તમે એક યા જે જીવને

મુખ આપી શકતા હો તો તેમા પાપ નથી આવા કાર્યને
તો સેવાનો મોટામા મોટો ધર્મ સમજવો જોઈએ. આવી
તો અનેક જાણતો છે તમે એવા જોટા ઠંડેમ ન રાખશો
તમારા શરીર, જ્ઞાન અને આવડતનો લાભ ખીજતને મળતો
હોય, તો તેમા અધર્મ નથી, પણ ધર્મ છે

વ્યાખ્યાન ૧૨મું

તા - ૨૫-૧-૩૭

ગૃહસ્થ ધર્મ . બ્રહ્મચર્ય

-(૩)

ભાઈઓ! અને બહેનો,

ગૃહસ્થધર્મ મળી જો બ્યાખ્યાનો હ આપી ચૂક્યો છું
આજે મનુષ્ય ગૃહસ્થાશ્રમમાં આ યા પટ્ટી પોતાનું ગૃહસ્થા
શ્રમ ગી રીતે નભાવે અને તેનું પાલન કરે તે સખમી
કંઈક કહીશ

એ વાત તો તમે જાણી ચૂક્યા છો કે પુરૂષ માટે ૨૫
વર્ષ અને સ્ત્રી માટે ૧ વર્ષ બ્રહ્મચર્યની અસ્તવા ભોગવવાની
છે તે પછી યુવક કે કન્યા ગૃહસ્થાશ્રમમાં જઈ શકે છે અને
સખ કરી શકે છે એ વાત મહેલ્લા કહેવામાં આવી છે

કોની માથે લગ્ન કરવા ?

હવે લગ્ન કોની માથે કરી ગકાય ? એ પણ એક પ્રશ્ન ઉઠે છે. જન યોગશાસ્ત્રમા શ્રી હેમચંદ્રાચાર્યે લગ્નવિધિ બતાવી છે, તેમા તેઓશ્રીએ બતાવ્યું છે કે

કુલશીલસમે સાર્ધ
જૃતોદ્ધાદોઽયગોત્રજે ॥

અર્થાત્, જેનું કુલ સમાન હોય ગીત-આચાર્ય મરખા હોય, ગૌત્ર ભિન્ન હોય, એવા વર-કન્યાનો મળધ થઈ શકે આ તો વિશેષજ્ઞો જ્ઞાન કરીને નિચારવા લાયક છે

વ કન્યા જન્મે મમાન કુલના હોય અને જન્મેનો આચાર નિચાન પણ મરખા હોય તોજ તે પોતાનો ગૃહસ્થાશ્રમ મુખરૂપે ભોગવી શકે એકનું બિચુ ને બીજાનું હલકું કુળ હોય, અથવા એક શુદ્ધ આચારી અને બીજું પરાણ આચાર્યનું હોય તો પરસ્પર મેળ દિદિ ખાય નહિ, અને રાજ કવેશ કે ઠામમા જીનન બનીન થાય આવીજ રીતે ગોત્ર ભિન્ન હોય જોઈએ. બી-પુરૂષનું ગોત્ર ભિન્ન હોય એનો અર્થ એ છે કે જન્મેની ઉત્પત્તિ જુદા જુદા બીજેથી થએલી હોવી જોઈએ એક ગોત્રીય હોય તો તેની પૂર્વપરંપરા એક બીજેત્પત્તિની હોય અને તેથી વર-કન્યાનું ગોત્ર ભિન્ન હોય ખાસ જરૂરનું છે

કન્યા પિતાના ધરમા ક્યાં સુધી રહી શકે?

કેટલાક લોકોની એવી માન્યતા છે કે કન્યા રજસ્વલા

ધર્મમા આવે તે પહેલા તેનું લગ્ન કરી નાખવું જોઈએ
પણ આ માન્યતા ખોટી છે

મનુસ્મૃતિમા કહ્યું છે કે -

ત્રીણિ વર્ષાણ્યુદીક્ષેત

કુમાયુત્તમતી સતી ।

ઉર્ધ્વં તુ વાલાદેતસ્મા

દ્વિદેત સદૃશં પતિમ્ ॥

અર્થાત્—કન્યા નતુકાળમા આન્યા પત્રી ત્રણ વર્ષ સુધી
પોતાના પિતાને ત્યાં રહીને પોતાથી અધિક ગુણવાળા
પતિની શોધ કરે

દાખલા તરીકે કન્યા કમમા કમ ૧૨ વર્ષની હોય તો ૨૪
સ્વલ્લા ધર્મમા આવે તો ત્રણ વર્ષ સુધી પોતાના પિતાના
ઘરમા રહી પ્રથમ તો પોતાથી વધારે ગુણવાળા પતિની
શોધ કરે તે ન મળે તો પત્રી સદૃશ ગુણવાળા પતિની
તપાસ કરે અને તેની સાથે લગ્ન કરે, એટલે કે ૧૫ વર્ષની
વયે તે લગ્ન કરી શકે એટલે જે લોકો એવી માન્યતા રાખતા
હોય કે કન્યા રજસ્વલા ધર્મમા આવે, તે પહેલા તેનું લગ્ન
થઈ જ નવું જોઈએ તો તે માન્યતા ખોટી છે.

ગૃહસ્થોનુ પ્રહાયર્થ

હવે એક વસ્તુ ખાસ કરીને વિચારવાની છે કેટલાક
લોકોનું એવું માનવું છે કે, ગૃહસ્થો માટે પ્રહાયર્થ જેવી
વસ્તુજ નથી-પ્રહાયર્થ પાળવું એ તો સાધુઓનો ધર્મ છે,
પરંતુ આ માન્યતા ભૂલભરેલી છે જેણે શુદ્ધ ગૃહસ્થાશ્રમ

નિભાવવો હોય, ઉત્તમ મતતિ ઉત્પન્ન કરવી હોય, તેના માટે પ્રશ્નચર્ય જામ આવશ્યક છે જે ગૃહસ્થ સામાજિક મર્યાદાનો ભંગ કરીને લોગ લોગવે છે, તે માણસ, પણ વ્યભિચારી જ ગણાય છે

જેને શરીર કે આત્માનું કશું જાન નથી, જે એમ માને છે કે વિષય સેવન કરવા માટેજ મેં શારી દેહી છે તે એક જાતનો વ્યભિચારી છે સ્વદાગતોષની મર્યાદાનો ભંગ કરે છે, તેનું નામ વ્યભિચારજ છે મારી, તેજમ્બી મતતિ-મહાપુરુષો ઉત્પન્ન થાય, એવી જેની ભાવના હોય એવા ગૃહસ્થે ગર્ભ રહે તે દિવસથીજ સ્ત્રી સમાગમનો ત્યાગ કરી પ્રશ્નચર્ય ધાગણ કરવું જોઈએ અને જાણક જ્યામુધી ધાવતું હોય ત્યાં મુધી પોતાની સ્ત્રી પાસે જવું ન જોઈએ અર્થાત્ ૨૭ મહીના મુધી અખંડ પ્રશ્નચર્ય પાળવું જોઈએ તે પહેલાં સ્ત્રી પાસે જવાથી મતતિને અને મર્યાદાને હાની પહોંચે છે જે મનુષ્યો ચાહે છે કે અમને માગમા મારી મતતિ ઉત્પન્ન થાય, તેમણે પ્રશ્નચર્યનું અખંડ પાલન કરવું જોઈએ

વીર્યનું રક્ષણ

મનજનો, વીર્ય એ આપણા શરીરનો ગળ છે જીવનનો જાણી આધાર વીર્ય પર રહેલો છે મને ઘણા માણસો પૂછે છે કે શરીરના કયા ભાગમા વીર્ય રહે છે તલમા તેવ કયા રહે છે, તે કોઈ જાતાની શકે? શેગ્રીમા રસ કયા રહે છે તે કોઈ કહી શકે? દહીંમા અને દુધમા ઘી કયા રહે છે તે કોઈ કહી શકે?

જમ તેલના દાણામાં શેરડીના માદામાં અને દહીં દુધમાં તેલ રમ અને ઘી એ તપ્રોત વર્ધને જોવા છે તેની રીતે આખા શરીરમાં વીર્ય રહેતું છે આ વીર્યની જોટલી જાની, તેટલી જીનને જાનિ તમારે જો તજમ્બી વીયવાન પ્રજા ઉત્પન્ન કરવી હોય તો વીર્યની રક્ષા કરો આ વીર્ય શુ છે, તે તમે બરાબર સમજો

।

૨૦—૩૦ વર્ષની જુવાન અવસ્થામાં તમને વૃદ્ધ વસ્થા આવી જાય છે તમારા ડાયા બેમી જાય છે શરીર ઠમજેર થઈ જાય છે આંખોનું તેજ અપ થઈ જાય છે તમે હાથે કરીને વીર્યનો નાશ કર્યો હોવાથી આ જાનનુતુષ્ણાન મહુન કરવું પડે છે જે માણસે વીર્યનું રક્ષણ કર્યું છે, તનામાં વૃદ્ધાવસ્થા ઠઠિ આવી શક્તો નથી માટે તમે વીર્યનું રક્ષણ કરો

તમે ગમે તેટલું સારામાં માફ ખાનપાન નાખો શહેરોની ખુદાર બગલામાં રહો ને હવા ખાઓ, બલમ ચારારીને પીન્તા ખાઓ, વસતમાવતી કે અદ્રોહ્ય ખાઓ છતાં તમે આપણા મજુર કરતા પણ દુઝાના દુઝાજ દેખાઓ છો એનું શુ કારણ છે? આપના આટલા પોષિક પદાર્થો ખાવા છતાં, સારામાં સારી હવાઓમાં રહેતા છતાં, જુની જુની જાતના તેલના મર્દનો ઝરાવવા છતાં ડાકટરોના ઘરના તુબડા તમારા ઓઝ થતા નથી તમારા ચહેરાઓ ઉપર નૂર દેખાતું નથી, માઇલ જેટલું પણ તમારાથી આડી શકાતું નથી, અરે તમે આખી છદ્મી રોગી તરીકેજ વ્યતીત કરો, એ શુ ચરમાવા જેવું નથી? આમ સાચી થઈ રહ્યું છે, એનો વિચાર કરો છો? મહાનુભાવો આનું કારણ એજ છે

કે એક યાત્રીના કાળે ગરીબના ગલનો—વીર્યનો નાશ થએલો હોય છે અથવા થતો હોય છે એક મનુષ્ય આજો દિવસ મનુરી કરી માલે ચાલ આના કમાઈ થાક્યો પાડ્યો છે પાછો ફરે છે તે બે આનાનો લોટ લાવી રાંટલો ને નીમકની કાકરી કે ચટણી માથે ખાઈ તાગડધીજા કરતો મુજબ છે તુખો રાંટલો છતાં તને પછી નય છે ને ઘોર નિદ્રા આવે છે તે એક મુખ નારે છે તો ચાલ ગળોટીયા ખાઈ જવાય શું કાલુ છે? એનું કે તે શરીરનો પન્થિમ ડરે છે અને વીર્યની રક્ષા કરે છે આવાજ મોલુસ તાકાતવાન જની ગઈ છે

બાકી તો હજારો પ્રકારના જાનપાન કર્યા છતાં, એશ આરામ કર્યા છતાં જમીન પર પગ પણ નહીં મૂક્યા છતાં જેઓ નગણા દુગળા અને પાતળા રહે છે તેમના બચ્ચા પણ ઉદર અને બીલાકા જેના હોય તો તેમા આશ્ચર્ય જેવું જુ છે? માટે મહાનુભાવો, ગૃહસ્થાશ્રમમા રહેવા છતાં, ગૃહસ્થવર્ગના નિયમોને પાળી, તમે તમારા વીર્યની રક્ષા કરો આથી તમારું 'મન્તિષ્ઠ' બુદ્ધિ, તાકાત કેવો સુદર બને છે, તે તમે જાતે જોઈ શકો છો

ધ્યાનમા ગમ્મને કે થોડી પણ વીર્યની અણતના મહાન તુકચાન કરે છે તો મર્ચવના ભગવી કેટની બધી હાનિ વળી હશે, તનો તમેજ વિચાર કરો નેપોલીયન બોનાપાર્ટ આજા સુરોપના રાજ્યને ધૂજળી ગડ્યો હતો પણ જે દિવસે તેની હાલ થઈ તેની આગલી રાત્રે તેણે વીર્યનો નાશ કર્યો હતો જ્યાં સુધી તેણે વીર્યની રક્ષા કરી ત્યાં સુધી તે બહાદુરીથી લડી શક્યો પણ જે દિવસે તેણે વીર્યનો નાશ કર્યો, તે દિવસે તે કમજોર બની ગયો, તેની બુદ્ધિ કામ ન કરી શકી, 'અને પરિણામે તે હાર્યો

કોઈ એમ કહે કે વીર્યની રક્ષા થઈજ કેમ શકે ? પરંતુ ધ્યાનમાં રાખવું કે માણસ શું નથી કરી શકતા ? એવા પણ સર્પિ મહાત્મા થઈ ગયા છે—(હજી પણ છે) કે જેઓ વીર્યના એક ત્રિહુનું પણ સુગ્રાહન થવા ન હેતા આવે. યોગીઓ સ્વપ્નદોષથી પણ બચી શકે છે એ સાધુઓ મહાત્માઓ યોગીઓ ઉર્ધ્વરેતા જનતા તેઓ યોગની ક્રિયાને વ્યાયામથી વીર્યનું પતન થવા નથી દેતા પણ વીર્યને ઊંચે ચઢાવી મસ્તિષ્કમાં ભરે છે ઉર્ધ્વરેતા એટલે વીર્યને ઉંચે ઘડાનનાર તેમને સ્વપ્ન પણ ન આવે સારી શક્તિ ખજાનામાં ભરી રાખે તેવી તેમની તાકાત આથી ભુલિ કેટલી બધી વધે ?

આતો બહુ ઊંચી વાત થઈ ગઈ. ગૃહસ્થાશ્રમમાં રહીને ખોટી ખોટી ઇચ્છાઓથી ઘણાઓ પોતાના વીર્યને નાશ કરી નાખે છે.

પુત્રની ઇચ્છાથી વીર્યની થતી હાનિ

હિંદુ ધર્મમાં એક એવી માન્યતા પ્રચલિત થઈ ગઈ છે કે જે ગૃહસ્થના ઘરમાં પુત્ર નથી તેની મહત્તિ થતી નથી. આનો અર્થ એમ કરવામાં આવે છે કે એક ગૃહસ્થને મરતા સુધી પણ પુત્રની ઉત્પત્તિ થવી જોઈએ. આ માન્યતા ખરેખર ભૂલ ભરેલી છે. જોકે, ગૃહસ્થને પુત્રની ઇચ્છા થાય પરંતુ પુત્રની પ્રાપ્તિ માટે જીવનને નષ્ટ કરી નાખવું, એ તો ખરેખરી મૂર્ખતાજ કહેવાય ને ? મનુષ્ય ગમે એટલી ઓછો કરે પણ ભાગ્યમાં હોય તોજ પુત્રની પ્રાપ્તિ થાય. એથી ઉલટું, જે વીર્યનું રક્ષણ કરવામાં આવે અને શરીરશક્તિના નિયમ પ્રમાણે વર્તવામાં આવે તો જરૂર લાભ માય પણ અત્યારે

તો લોકોનું એજ ધ્યેય છે કે સર્વસ્વનો લલે નાશ થાય, પણ કોઈ પણ રીતે પુત્રની પ્રાપ્તિ થવો જોઈએ. આમ પુત્ર પ્રાપ્તિની ઈચ્છાના કારણે પણ મર્યાદાનો ભગ ઢરી, પોતાના સર્વસ્વનો નાશ કરી નાખે છે.

હિંદુધર્મના કેટલાક ગ્રંથોમાં પરસ્પર વિરોધી એવા પણ કથનો જોવામાં આવે છે કે જેનો આશ્રય લઈને પણ કેટલાક લોકો સાચા મનુષ્યત્વને જોઈ નાખે છે. દાખલા તરીકે એમ કહેવામાં આવ્યું છે કે—

અપુત્રસ્ય ગતિનાસ્તિ
સ્વર્ગો નૈવ ચ નૈવ ચ ।
તસ્માત્ પુત્રમુલ્લ ઘૃષ્ટ્વા
સ્વર્ગં ગચ્છન્તિ માનવા ॥

અર્થાત—પુત્રરહિત મનુષ્યની સારી ગતિ થતી નથી અને સ્વર્ગ મળતું નથી એટલા માટે પુત્રનું મુખ જોઈને મનુષ્યો સ્વર્ગમાં જાય છે.

પરંતુ આ વચન કેવું અનર્થક છે, એ જુદાંજુદાં મતો વિચારી શકે છે. સ્વર્ગની કે મર્ગગતિની માથે પુત્રનો શો મળાધ ?

આશ્ચર્યનો વિષય તો એ છે કે, જે શાસ્ત્રો પુત્રપ્રાપ્તિથીજ સ્વર્ગ જતાવે છે, તેજ શાસ્ત્રો એમ પણ કહે છે કે

અનેકાનિ સદસ્રાણિ
કુમારગ્રહચારિણામ્ ।
દિવ ગતાનિ વિપ્રાણા-
મૃત્વા કુલસતતિમ્ ॥

અર્થાત-અનેક હબાર એના પ્રજાચારી પ્રાજણુ કુમારોએ કુલમતિ નહિ કરીને સ્વર્ગ પ્રાપ્ત કર્યું

પારી વાત તો એ કે પુત્રની પ્રાપ્તિ કે પુત્રની અપ્રાપ્તિ એ કંઈ સ્વર્ગ નરક નથી નથી પુત્રની પ્રાપ્તિ માટે મનુષ્ય પોતાનું સર્વસ્વ ખોઈ નાખે, એ જરાયે ઇચ્છવા જોગ નથી જો ગૃહસ્થ પોતાના ગૃહસ્થાશ્રમનું શુદ્ધ રાતે પાનન કરે, ગૃહસ્થના નરમ પ્રમાણે કામ પુરુષાર્થની માધના કરે તો જરૂર સતતિ થાય, મારામા મારી મતતિ થાય, અને કદાચિત્ત ન થાય તોપણ પોતાનું મનુષ્યત્વ તો નજ હણાય

પુત્રની ઇચ્છાથી એક પત્ની વ્રતનો ભગ

ગૃહસ્થધર્મના નિયમનું પાલન કરવું તો જરૂર નથી બાંકે કેવળ પુત્રની ઇચ્છાથી બાંકે એમ કહેવું જોઈએ કે નિયમ વાગનાઓને તૃપ્ત કરવા માટે એક પત્ની વ્રતના નિયમનો ભગ કરી મનુષ્ય અનેક પત્નીઓ કરવા સુગ્રીની પણ નિષ્કુરતા કરે છે

સૌ બીજે પત્ની ન કરી શકે, જ્યારે પુત્ર પુત્રની ઇચ્છાથી એક પછી એક એમ અનેક પત્ની કરી શકે, એ શું અન્યાય નથી ? કેટલાકો એક સૌના મુવા પછી તો બીજી કરે છે તે કરે છે, પણ કેટલાક તો જીવતી જાગતી સૌ ઘરમા બેઠી હોય ત્યાં બીજી કરે છે અને બીજીને પુત્ર પ્રાપ્તિ ન થાય તો ત્રીજી પણ કરે છે આમ એક સ્ત્રી ઉપર બીજી કર્યાજ કર છે

હવે વધુ આશ્ચર્યની વાત તો એ છે કે જેને એક પત્ની છે તે માણસ, જે કે ત્રણ પત્નીવાગાને જોઈને હૃદયમા ઇર્ષ્યા

કરે છે બળે છે તે બિચારો વિચારે છે કે જૂઓ, આ
ગૃહસ્થ કેવો સુખી છે, કે જેને બમે તણ તણ જીઓ છે
પરંતુ તેને ખગ નથી કે એ બે કે તણ જિયોનાજો સુખી
છે કે હુ ખી કે? બે કે તણ જીઓ પરંપરની ઇર્ષ્યાથી એનું
કાળતુ જેવું ફાની ખાય છે, એની પેના એક પરનીનાજાને
કયા ખગ છે

એક કવિએ ચોગ્યજ કહ્યું છે કે

ચક્રત વણિજ, ચક્રુ ઘેટીયા
દો નારી મરણાર
ડસકો વયા દે મારના
માર રદા ફિરતાર

અર્થાત્ જેને બહુ વેપાર ચાલેનો હોય, જેને ઘેર ઘણી
દીકરીઓ હોય અને જેને બે સ્ત્રીઓ હોય, તેવા માણસને
માર્ગો શુ? તેને તો ખુબ ઇશ્વરજ ભારી રહ્યો છે

જેને ઝાઝો વેપાર હોય છે તેને ધર્મ કર્મ મૂળતુ નથી,
તેને છોકરાનું કે ખાવા પીવાનું પણ બાન નથી હોતુ, તેમ
જેને ઝાઝી પુત્રીઓ હોય તે હાથપીટ કરે છે આવીજ રીતે
જેને એકથી વધારે સ્ત્રીઓ હોય છે, તે પણ જિયાગે ગતદિવસ
લોહી બાજીને જ જીવન પૂરે કરે છે

બે સ્ત્રીઓના ધણીને સ્વપ્ને પણ સુખ નથી.

લોકો એમ માનતા હશે કે બે સ્ત્રીઓનો પતિ ખૂબ
સુખી હશે. પણ તેના જેવું કોઈ હુ ખી નથી આ સગલ ધમા

એક દણાત આપુ બે સ્ત્રીઓવાળા એક પતિના ઘરમા રાત
જાતર પાડવા એક ચાર પેઠો ત વિચારવા વાગ્યો કે મોકો
મળે તા જાતર પાડુ આ શેઠને બે સ્ત્રીઓ હતી નવી
ઉપલા માળ પર ગેહેલી અને જુની નીચે રહેલી હતી શેઠ
નવી પાને ઉપર જવા લાગ્યા એટલે જુનીએ કહ્યું કે હું
તમને આજે નહિ જવા દઉં શેઠે કહ્યું કે હું ત્યાં નહીં જાઉં
તા તેને ખોટું લાગ્યો એમ કહીને દાદરો ચડવા લાગ્યા
ત્યાં જુનીએ તેમના પગ પકડ્યા આ ગડમડાટ સાબળીને
શું થાય છે તે જોવા નવી દાદરા પાન માવી તે સમજી
ગઈ કે મારો પતિ મારી પાને આવવા માગે છે, પણ જુની
તેમને આવવા નથી દેતી, તથી તેણીએ શેઠની ચોટલી પકડી
ને તેમને ઉપર ખીંચના માડી જુની શેઠને નીચે ખેંચવા
લાગી નવી ચોટલીથી ઉપર ખીંચવા લાગી આ ખેંચતાણ
ઠેઠ સવાર ઝુધી ચાલી ચોર તો આ તમારો જોવામા એટલો
બધો મસ્તુલ બની ગયો કે તેને ચોરી કરવાનું પણ બાન
ન રહ્યું રાત બધી શેઠ લટકતા રહ્યા ચોર ધરમાથી લાગી
જવાનું પણ ભૂલી ગયો દિવસ ઉગી ગયો એટલે ત્રણે
જણાએ ચોરને પકડીને પોલીસને આધીન કર્યો

બીજે દિવસે ચોરને માફીના પાંજરામા મેજમંદ્રેટ સમક્ષ
હાજર કરવામા આ યો મેજમંદ્રેટ તેને પૂછ્યું
કે તે ચોરી કરી કે? ચોરે કહ્યું કે હું ચોરી કરવા
માટે શેઠના ઘરમા પેઠો બેઠું હતો પણ ચોરી કરવાની મને
કુરનદજ ન મળી છતાં કોર્મને જે સજા કરવી હોય તે ભને
ડરે પણ મારી એક અરજી સાલજશો? મને આપ ડેઈની
મજા કરો, ફાંખીના લાકડે લટકાવો હાથીના પગ તળે કચરાવો
કે બન્દુખી ગોળીથી શું કરો, પણ હું બે સ્ત્રીઓના પતિ

ચાઉં એવી સજ્જ મહેગાની કરીને ના કરશે બે શ્રી વાળો
આ શેડીયો મિચારો રોજ કામીના લાકડે ચડે છે આજ
રાત્રેજ એ ચડયો હતો એમ જહીને નેણે બેયેવ મનાવ
ઠાર્દમા વર્ણવી બતાવ્યો

વિષયની ગુલામી

વિષયના લાલચ મુન્દ્રીયના ગુલામો પુત્રાન્પતિથી મુખ
મળશે એવું મમલને બે બીજો કરે છે, પણ તઓ આખી
જીદગી દુખમા વ્યતીત કરે છે નથી તો તેમને પુત્રની પ્રાપ્તિ
થતી કે નથી તો તેમનું શરીર સુધરતું મસારમા જહી મુખને
લોગવી શકતો નથી હાથપીટ કરીને મરે છે વિષયના ગુલામો
પોતાના જીવનું ભાર નુકશાન કરે છે મહાનુભાવો તમે
વીર્યની નેટલી રક્ષા કરજો તેટલી આત્માની ઉન્નતિ અને
મુખની નમૃદ્ધિ થશે લોઠો મુખ ચાહે છે, પૈશ ચાહે છે
મજ્જત ચાહે છે બધું ચાહે છે અને એને મેળવવા મત્રોના
બાપ કરે છે પરંતુ જીદગીભર મત્રો રદવા છતાં ત મન
નિહિ થતો નથી કાળુ કે જ્યાં મુખી મન વિષયમા ભમત
હોય ત્યાં મુખી મત્રની મિદ્ધિ થાયજ નહિ ગમે તે પ્રકારની
મિદ્ધિ મેળવવી હોય તો પહેલા પ્રદ્યયર્થ ઠારા આત્મશુદ્ધિ કરે
યશોવિજયજી નામના એક મહાન પુરૂષે ગાયું છે —

મત્ર ક્લેષ જગા જશ વધે
દેવ હરે રે સાનિવ્ય
પ્રદ્યયર્થ, ધરે જે નરા,
તે ત્યાં મે નવનિધિ
પાપસ્થાનકં ચોથુ વરજીએ

જાઓ પ્રલયર્થ પાળે છે તેમના મનની મિદિ થાય છે, આત્માની ઉન્નતિ થાય છે ઇચ્છા આગત પેનો ટકો અને મુખ મ રત્તિના લોકના થઈ ગયે છે વીર્યની ગમા એ દાઈ નાની મુની વાત નથી પણ જગન્દ્રુ છે બીજી તમ્હરી જ ઘરમા વીર્યનો નાશ થાય છે, તેના ઘરમાથી લક્ષ્મીનો પણ નાશ થાય છે, મુખનો નાશ થાય ॥ અને કુટુંબની પાયમાલી થાય છે માટે તમે મુખી થવા માગતા હો અ નદી ગહેવા માગતા હો, તો પ્રલયર્થનું પાલન કરો તમે પન્દેશ જાઓ, જ્યાર જાઓ તો તમારામા એવું તથોગજ ને વાંચ વાંચ હોવું જોઈએ કે જેથી તમે તમારી ઇચ્છા પૂરી કરી શકો

લક્ષ્મણનું પ્રલયર્થ

ગૃહસ્થો ગૃહસ્થાશ્રમ અભિચાર માટે કે વિરાય સેવન માટે નથી તે બહુ ઉચો રીજ છે મતો મહતો મહાત્માઓ, પ્રતાપ, શીવાજી વગેરે કાઈ પતિત ગૃહસ્થાશ્રમનાથી ઉત્પન્ન નથી થયા સૌએ ગૃહસ્થાશ્રમની મર્યાદામાં ગહેવું જોઈએ મોટી ઉમરની સ્ત્રીને માના સમાન સમાન વયની સ્ત્રીને જો સમાન અને નાની વયની સ્ત્રીને મેરી સમાન જાણીને તમારા ગૃહસ્થાશ્રમનું પાલન કરો

ગૃહસ્થાશ્રમમાં રહેનારા માણને પરમોનો ત્યાગ તો કરવો જ જોઈએ અને સ્વસ્ત્રીમાં પણ મર્યાદા પૂર્વક રહવું જોઈએ તમારે જો ખરેખર મુખી થવું હોય અને ગૃહસ્થાશ્રમને શુદ્ધ રીતે પાળવો હોય તો લક્ષ્મણનું ઉત્તરજાનુ ધ્યાનમાં લ્યો

મેઘનાદન મારવાનો જમારે પ્રશ્ન ઉઠયો છે ત્યારે મેઘનાદને કાણ મારી શકે? જેણે ચૌદ વર્ષ મુખી અપાડ

પ્રત્યય પાડ્યું હોય ત્યાં આ કાર્ય લક્ષમણને, નોપાયું હતું લક્ષમણનું પ્રત્યય કેવું ? મીતાણ માથે રહેવા છતાં સીતાણના હાથના રંગાઈ પાવા છતાં લક્ષમણને યજ્ઞર નથી ૬ મારી ભાખીતું મુખ કેવું છે ? અથવા તેઓ કેના આભૂષણો તરે છે ?

મીતાણનું જ ગલમાંથી હરણ થયા પછી ગમ લક્ષમણ મીતાણની શોધમાં નિકળે છે થાકેલા એક આડની છાયામાં બેઠા છે ત્યજ્યત મુખીવ કેટલાક આભૂષણો લાવીને રામચંદ્રજી નહામે મૂકે છે રામચંદ્રજી લક્ષમણને આપે ૮ લક્ષમણ ગદ્યા આભૂષણો જોયા પછી કહે છે

નાહ જાનામિ કેયુરે
નાહ જાનામિ કુડલે
સુપુરાણ્યે જાનામિ
નિત્ય પાદામિચદનાત્

અર્થાત-હું નથી કહી શકતો કે આ જાણુગદ્ય મીતાણના છે કે નહિ ? તેમ કુડલોને પણ નથી જોણખી શકતો, પણ આ જાજન ઉપગ્રી હું જહી શકું છું કે મીતાણના છે, તેમજ હું હમેશા તેમના ચગણમાં નમસ્કાર કરતો હતો

લક્ષમણ ૪૪ કલાક સુધી મીતાણ માથે રહેવા છતાં પોતાની ભાખીતું મોઢું કેવું છે, તની પણ તમને જાણ નહોતી આવું નામ પ્રત્યય !

મહાનુભાવો, ઘણા લોકોની એવી આદત પડી જાય છે કે કોઈ પણ જાહેન માર્ગમાંથી પસાર થાય કે તેના તરફ કુદૃષ્ટિ કરવા લાગી જાય છે અને તેના સંબંધી ધુરી ભાવના કરના લાગે છે આ ખરેખર દુષ્કર્મનો વિષય છે કોઈ જુનાન

શ્રી પ્રત્યે નિકારી નજરથી જોવાનો કોઈનો શો પક્ક છે ? એવીજ રીત આપણી મા બહેન કે બેટી જતી હોય અને કાંઈ તના મામે ખાળ દૃષ્ટિથી જુઓ, તો શુ ડાઘ મહન કરે બરા ? હ તો ધારૂ છું કે તેવા માણસ સાથે લડાઈ કરવાને જ માણસ તૈયાર વાય અને જો તેનું ચાનતું હોય તો મહુકથી શુટ પણ કર, તો પછી બીજા કોઈની બહેન બેટી કે વી સામે બૂઝી નીગાજવી કેમ જોઈ શકાય ?

શ્રીઓના શીલનું રક્ષણ

પુરૂષોની માફક ગૃહસ્થાશ્રમમા આવેલી સ્ત્રીઓએ પણ પોતાના શીલની રક્ષા કરવાની જરૂર છે. જોગ્યું હું તો એ માનું છું કે બહેનોના શીલનો આધાર પુરૂષો પર રહેલો છે. સ્ત્રીઓના જીવનનું પતન કરવામા પુરૂષો મૂખ્ય કારણભૂત છે. પુરૂષો જેટલી નિર્લજ્જતા કરશે તેટલી સ્ત્રીઓ એકાએક નષ્ટ કરે. સ્ત્રીઓમા લજ્જાનો શુભ સ્વાભાવિક રહેલો છે.

બહેનો તો ચાહે છે કે અમે સીતા, દ્રૌપદી મુલમા, દમયંતી જેવા યૌવને પામીને તેના બનવા માટે તેમની ભાવનાને પુષ્ટ કરવા માટે પુરૂષોએ તેમના પગ દયા રાખવાની જરૂર છે. તેમના જીવને નષ્ટ કરનારા પુરૂષો છે. પુરૂષો નિર્લજ્જ બની સ્ત્રીઓ પર હુમલો કરવા નિશ્ચય નહીં કરે જ્યારે સ્ત્રી કદી પુરૂષ પર હુમલો નહીં કરે.

પુરૂષોએ દેશની દેવિયોના રક્ષણ માટે, તેમના જીવનના રક્ષણ માટે પોતાની આદતો પર કાબુ કરવાની જરૂર છે. પુરૂષોનું જીવન સુધરતા બહેનોનું જીવન આપોઆપ સુધરી જશે તથા પાવિત્ર બનશે અને ઉત્તમ સત્તાનો પણ આપશે.

હવે બહેનોએ પોતે પણ પોતાના શીવના રક્ષણ માટે ખૂબ સાધના રહેવાની જરૂર છે

શ્રીઓએ હિતમત્તા હિતમ મતતિ ઉત્પન્ન કરવી હોય, શીવગુણ પાનન કરવું હોય તો તેમણે ઘનુ કામ પોતે કરવું જોઈએ શ્રીઓ આપો દિવસ લાખા પગ કરીને ભેમી રહે અને નોકર સિવાય કામ ન થાય આવી પગધીનતા લોભવનારી બહેનોમાં અનેક દુર્ગુણો ન આવે તો બીજું શું થાય ?

આગળના વળતમા શ્રીઓ પ્રાનકાળમા ત્રણ વાગે ઉડીને ઘટ્ટીઓ ફેરવતી ગીતે જાતી જાય અને દશુ દરતી જાય વરમા બીજા જે મુના હોય તે મધુર પિંદ્રા લે આત્મા મળત થાય અને ભાન ભૂલી જાય બહેનો એક તરફથી દળતી જાય, બાંડતી જાય, પીગતી જાય અને બીજી તરફથી સુદન જાય, પ્રાર્થના, ગીતો લલકારતી જાય આ બધું કામ આપણે માતાએ કરતી આવી તેમના શરીર તદુરસ્ત રહેના અને પોતાના શીવગુણો જ્ઞાન માટે પોતેજ સમર્થ રહેતી.

જે બહેનો એમ ઇચ્છતી હોય કે હુષ્ટ માણસો અમારા પર આપ પણ ન ફેરવી શકે, તેમણે પોતાના રક્ષણ માટે ગંઢિત પ્રાન કરવી જોઈએ પૂજામાં પુરુષોની માફક શ્રીઓ પણ બહાદુર હોય છે મોટે ભાગે શ્રીઓ એવી હોય છે કે પોતાના જાનમા જોખમે પણ શીવગુણ ખૂબ તો નહિ જ થવા હો

શીવના રક્ષણ માટે બહાદુરી.

મને, યાદ છે-બહુ વર્ષોની પાત છે મને જ્યારે કાશીમાં હતા કશી પ્રિયમાયના મંદિરમાં હજારો માણસો દર્શન

કરવા જાય છે સ્ત્રી પુરુષની ખૂમ લીડ જામે છે એક વખત એક પળખી કે યુ પી ની બહેન દર્શન કરવા ગયે ની ત્યાં એક દુષ્ટ માણસે તેની છાતી પર હાથ નાખ્યો એટલે તુરત જ તેણીએ એનો હાથ પકડી લીધે અને તેને પૂછ્યું કે મારા ઘરીર પર તો મારા પતિનો ને મારા છોકરાનો હાથ હોય તોજાનો હાથ ન હોય તું કોણ છે બોલ ? આ સાબળીને પેલો દુષ્ટ માણસ ઘરચરી ગયો સ્ત્રીએ દરિયામાં તે માણસનું માથું દીવાલ માથે અફળારીને ફેંડી નાખ્યું

અત્યારે ભયકર જમાનો આવી ગયો છે આવા વખતે બહેનો જો આવી તાકાત નહિ રાખે તો પોતાના શીયલની રક્ષા કેવી રીતે કરી શકશે ? હમણા થોડા વખત ઉપર મેં કેઈ પત્રમાં વાંચ્યું એક ઘરમાં એક બહેન એકલી હતી તેનો પાત બહાર ગયો હતો તે તકનો લાભ લઈ એક પુરુષ તેના ઘરમાં ધુમ્મો અને બાઈ પાને બરામ માગણી કરી બાઈએ સમય સૂચકતા વાપરી તેણી તે વખતે રનોડામાં બેઠી બેઠી બચ્યા (પકોડા) બનાવતી હતી તેણીએ તે પુરુષને કહ્યું કે તમે જરા પેલા દરવાજા બંધ કરી આવો હું તમારી ઇચ્છા પૂરી કરવા ખુશી છું , તે માણસ જેવો દરવાજા બંધ કરવા ગયો કે બાઈએ ગરમ તેલની તબી ઉપાડી અને તે માણસ તેની પાને આબ્યો કે તેણીએ તેના પર તે તબી ફેંકી, આથી તે માણસ બગી ગયો શીયલની રક્ષા ખાતર બહેનો શું નથી કરતી ?

બહેનો, શીયલ છે તો તમારા માટે બધું જ શીખ સ્ત્રીઓ પોતાની પાસે ડીરપાણું રાખે છે કેઈ દુષ્ટની મળલ નથી કે તેમની સામે જોઈ શકે જો બહેન આટલી શક્તિ ન રાખે તો શું બને ? તમે બુઝદીવ ન બનો માણસ છે

એક બન ચાલ્યો જાય તો જવા દો એક બન વધુ થશે પણ
તમાન ગીયગને જવા ન દેશે એ છે તો બધું છે, એ ગયું
તો મર્વ્ય ગયું છે માટે નાની કે મોટી બહેનોએ પોતાના
શીયલને સલામત રાખી જરૂર છે

તમને ખાવા માટે બધે મુઝા પાડેલાં મળે પહેરવાને બેડી
કપડાં મળે, શરીર દુઝગું પડે પણ તમે ગમે તે લોગે
શીયળની નક્કા કરજો ગીયગનું નક્કા કરનાર બહેન દુષ્ટ
માણસને તેની આખ ઉપરથી પારખી લેશે એક મતી સ્ત્રી
જ્યારે પોતાનું દેવીરૂપ ધારણ કરે છે, ત્યારે ગમે તેવો
વિમાન માણસ પણ તેનો ચહેરો જોઈ શકે થઈ જાય છે
અને બોલી ઉઠે છે કે બહેન, હું ભૂલી ગયો તમે મને માફ
કરો

સીતાનું શીયલ

બહેનોએ પણ પોતાના શીયળની નક્કા માટે, પોતાના પતિ
નિવાસ કોઈ પણ પરપુરુષ માથે એકાતમા બેસવું નહીં
ખાનગી વાત ચિત્ત નહીં કરવી જોઈએ હાવભાવ
નહીં કરવા જોઈએ બહેનો મર્યાદા જાળવી શકે તોજ સતી
રહી શકે પતિવ્રતા ધર્મ, એ બહેનોનો મુખ્ય ધર્મ છે
પોતાના પતિવ્રતા ધર્મને પાળનાર સ્ત્રી ગમે, તેના, કષ્ટોમાથી
ઉગરી શકે છે મોઠા વખતને માટે બધે, તેના ઉપર કલક
આવી જાય, પરંતુ આખરે એના મતીત્વનો વિજય જ
થાય છે

ગમચ દ્રશ્ય સીતાજીને રાવણના પાનમાંથી છોડાવીને
ઘેર લાવે છે લોકો શકા કરે છે કે દુશ્મનના ઘરમાં રહીને

સીતાજી શીયળની રક્ષા કેવી રીતે કરી શકયા હશે? સીતાજી રામને ખાતરી આપે છે કે આપને જોડવા છતાં મેં આપમાથી પતિભાવ નથી જોડ્યો છતાં આપના દિલમાં થકા રાખીને જીવવા કરતા હું બગી મરવાનું વધુ પસંદ કરું છું.

સીતાજી લોકલોકની ચિંતા ખૂટકાને છે. અગ્નિ સુજાગવવામાં આવે છે જવાવા ભૂભૂકો નહીં છે. સીતાજી જન બાદ રાખી, રાદેદ માડી પહેરી સાક્ષાત્ દેવીનું રૂપ ધારણ કરી અગ્નિ સામે ઉભો રહે છે. જે અગ્નિદેવની પ્રાર્થના કરે છે,

મૃતસિ ઘૃતસિ કાપે

જાગદે કવજમફળે

યદિ મમ પતિભાવો

રાઘવાદન્યપુ સિ

તદિદ દદ શરીર

પાતક પાપકેદ

સુશ્રુતાવિકૃતમાર્ગે

યેન લેનૈકસાધ્ય

હે અગ્નિદેવ સ્વપ્રમાદેન્વિત્વળા અવશ્યામાં મનન્વચન કાયાથી રામચંદ્રજીને જોડી બીજામાં નો મારો પતિભાવ થયો. હોય, તો આ પાપી શરીરને બાળીને તું ભસ્મ કરી દે કાશ્યુ. હું સાત નરમાં કાયોબા એક માત્ર તું સાક્ષીભૂત છે. આન્યાથે મોરી સત્યનામો સાક્ષી પુરનાર તારાં ત્રિવંધ બીજું કાઈ નથી.

સન્નનોડા વચ્ચે ત્રી બળો છે કે સંતિજીએ અપિનમાં પ્રવેશ કર્યો, પણ તેમના શીયાળા પ્રભાને અગ્નિ, શીતાળતામાં

ફેવાઈ ગયો અને લોકોએ જયજયકાર કરીને સીતાજીને વધાવી લીધા માટે સ્ત્રીઓ માટે પવિત્રતાનું ઉદાહરણ સીતા છે અને પુરૂષો માટે પવિત્રતાનું દૃષ્ટાંત લક્ષ્મણ છે તેને તમારી મામે રાખીને પ્રદાયર્થ તથા પવિત્રતાનું પાલન કરો, આથી તમારા જીવનનું કલ્યાણ થશે

બહેનો, હું તમને વધુ શું કહું ? આજે આપણા દેશમાં ધર્મનું રક્ષણ તમે કરી રહ્યા છો તપસ્યા તમે કરો છો, દેવ દર્શન-પૂજા-ભાષ ભક્તિ તમે કરો છો આવીજ રીતે તમારા શીલનું રક્ષણ કરવામાં પણ ખૂબ સાવધાન રહો પુરૂષોને ઓળખતા સ્ત્રીઓ જરા પણ તમાગ દિલમાં શકા થાય, તો એવા પુરૂષની સાથે વાત કરવી, અરે એની મ્હામે જોવું પણ છોડી દો તમે મનમાં દૃઢ નિશ્ચય કરો તો કોઈ માણસની તાગત નથી કે તે તમારી સામે જોઈ શકે તમે આવી તાકાત ઉત્પન્ન કરો કે જેથી તમને નુકશાન ઉઠાવવાનો પ્રસંગ ન આવે આમ બનશે ત્યારેજ ભારતભૂમિ દેવોનું મ્થાન બની જશે

પુરૂષોએ શું કરવું જોઈએ ?

સ્ત્રીઓના સહાયારીપણા માટે પુરૂષોની જે મોટી જવાબદારી છે, તે તેમણે મમજવી જોઈએ જેમ પુત્ર પોતાની બી પતિ મતા ધર્મપાળનારી રહે એવું આહે છે, તેમ સ્ત્રી પણ એજ આશા રાખે કે માગે પતિ સહાયારી રહે અને પરસ્પરને માતા બહેન કે પુત્રો સમાન વેળે સ્ત્રીઓના શીયળની રક્ષા પુરૂષોના હાથમાં છે પતિ, પોતાની પત્નીને ખાત્રી કરી આપે કે હું કદિ પણ પરસ્પર સાથે સબધ નથી રાખતો જે એવી ખાત્રી આપી ન શકે તે હું તે

કહીશ કે મ્ત્રી મદાચારીણી રહે એમ કહેવાનો તે પતિને
 હક્ક નથી પરંતુગામી પુત્ર પોતાની સ્ત્રીને સદાચારમાં
 રાખવા દગાણ કરી શકે નથી એક પુત્ર વ્યભિચારી હોય
 દુનિયાચારી હોય, તે કહે કે મારી સ્ત્રી મને દેવ સમાન ગણે, મારી
 પૂજા કરે મારા પગ ધોઈ પીએ, શીયાળા પાણે તો એમ
 કહેવાનો તેને હક્ક છે ખરો? મારી સ્ત્રી સિવાય સસારની
 તમામ ઓછો મારી માતા બહેન કે પુત્રોએ છે આનો નિર્ણય
 બધારે પુરો કરશે, ત્યાર સુધી પુત્ર બન્નેમાં દેવ દેવીની ભાવના
 ઉત્પન્ન થશે અને તે પછીજ સ્ત્રી જરામ વિચાર કે ભાવના નહી
 કરે પણ જો સ્ત્રીને એમ થાય કે મારો પતિ તો કુતળા, બુડ
 કે હુકમરની માફક વેગ્યાઓમાં કે પરઓમાં લાકડો ફેરે છે તો
 પછી એનું જીવન પવિત્ર કેવી રીતે રહી શકે?

જો તમે ફેદ નિશ્ચય કરો કે સસારની સ્ત્રીઓ માતા બહેન
 કે પુત્રો સમાન છે, તો તમારા ઘરમાં કવેશનુ નામ નિશાન
 પણ નહિ રહે લક્ષ્મી દોડી આવશે અને સુખ સમૃદ્ધિનો
 પાર નહીં રહે શું તમે આટલું ન કરી શકો? તમારી સ્ત્રીને
 સદાચારી રાખવા, તેને દેવી બનાવવા, તમે તમારી સ્ત્રી
 સિવાય અન્ય સ્ત્રીઓને માતા કે બહેન સમાન ગણી ન
 શકો? તમે જો આટલો નિર્ણય કરશો તો પણ તમારામાં
 ઘણી શક્તિ ઉત્પન્ન થશે

પરંતુગામીને સ્વપ્ને ય સુખ નથી

ભાઈઓ, વ્યભિચારી પાતું એ મોટામાં મોટું પાપ છે
 માણુને કરેલા સુકૃત્યોનો, તપસ્યાનો અને દાન પુણ્યના
 ફલનો પણ નાશ થાય છે એક માત્ર વ્યભિચારથી શ્રી
 યશોવિજયજી મહારાજે ગાયું છે -

માપ બધાયે જે અતિ ધણ
સુકૃત સકલ સુય, બાય
અપ્રલયારીનું ચિતબ્યુ
કદિયે સફળ નહિ થાય,
પાપ સ્થાનક થોયુ વરણ્યે

આ બધાથી જો જયણ હોય ને સીને સદાચારિણી
ગણવી હોય, જેને ટકે અને દરેક રીતે સુખી થવું હોય તો
પરખીનો ત્યાગ કરો.

તમે વનસ્પતિનો ત્યાગ કરો છો. કદ મૂળની પ્રતિજ્ઞા
કરો છો, પણ તમારૂં જીવન સુધાગ્નારી અને મનુષ્યમાથી
દેવ બનાવનારી જે મહત્ત્વની વસ્તુ છે, તે પરત્વી ત્યાગની
છે તમે પરત્વી ત્યાગની પ્રતિજ્ઞા કરો. શું તમે આટલું પણ
ન કરી શકો?

પણ એક વાત ધ્યાનમાં રાખજો નિયમ લેવો જોઈશે.
સહેલો છે, તેટલું તેનું પાલન કરવું સહેલું નથી. પાપ મહાવ્રત
લેનાનું માધુર્યો પણ કેટલાક ધિરવારા મહાવ્રત લઈને
મલાળતા નથી, અને તેમનું પતન થાય છે. જ્યારે
ગૃહસ્થોને તો સ્ત્રીઓના સહવાસમાં વધારે રહેવાનું હોય.
પરત્વીઓ માથે હોય છે જેમ છે, વાતો કરે છે, મજાક મસ્કરી
કરે છે. જોઈશે આવા નિયમનું પાલન કરવા માટે તમારે
મનને, મજાનું કરવું પડશે જો તેમાંથી મ્યુત થવાય
તો ખરેખર ભય કરવું પતન થાય. શરીર પડે તો પડવા દેજો
દેહં પ્રાત્યામિ ।યા કાર્ય સાધયામિ । પણ લીધેલી પ્રતિજ્ઞાનું
પાલન કરના ત્યાગ કરીને મનથી નિશ્ચય કરજો કે મરણ
આવે તો બહેતર છે, પણ હું પરત્વી સાથે વહિ પણ સંબધ

નહિ કડ બે જો આથી તમાગે ઝીનું ચિત કેટલું પ્રમન-
રહે છે તે તમને કેટલી ઉચ્ચ દૃષ્ટિથી નિહાળે છે ને તમારી
કેરી નેવા કરે છે

બ્રહ્મચર્ય પાળવાના ઉપાયો.

હવે આજનું જ્યાખ્યાન પૂરું કરું તે પહેલાં બ્રહ્મચર્ય
પાળવાના થોડા ઉપાયો તમને જતાવું

સામાન્ય રીતે બ્રહ્મચર્યના પાલન માટેના નિયમોમાં
ખોરાક પહેલી રજુ છે ખોરાક જીવનમાં બહુ અગત્યનો
ભાગ બજવું છે જીવનને સુધારનાર અને પાપમાં પાડનાર
ખોરાક છે પૌષ્ટિક ખોરાક, ગરમ ખોરાક ઇંદ્રિયોને મતેજ
કરે છે તમે બ્રહ્મચર્યનું પાલન કરવા માગતા હો મર્યાદામાં
રહેવા માગતા હો તો માલો ખોરાક ખાઓ સાદો અને
સાત્ત્વિક ખોરાક જીવનને પવિત્ર રાખી શીલનું પાલન કરાવી
શકે છે

ખીજો ઉપાય વ્યસનોના ત્યાગનો છે તમે તમારા જીવનમાં
વ્યસનોના શુભામ જાનીને હાથે કરીને દુઃખ તથા ઉપાધિ
બહારી હો છો શાય ખીડી પાન સોપારી આપણા જીવનને
નષ્ટ કરનારી વસ્તુઓ છે તમે આ વ્યસનો તજીને આત્માને
સ્વતંત્ર બનાવો તમારી સ્વતંત્રતા આજે કેટલી બધી
ખોવાઈ ગઈ છે ? જોયો વ્યસનોના શુભામ જાન્યા છે, એવા
માણસો આત્માનું સ્વરાજ કેમ પ્રાપ્ત કરી શકે ? જોમને
સ્વરાજ-આત્માનું રાજ્ય પ્રાપ્ત કરવું હોય તંમણે વ્યસનોથી
રહિત બનવું જોઈએ વ્યસનથી મુક્ત થતા તમે મનનું ધાર્યું
કરી શકશો

ત્રીજી વાત કુચ ગથી દુઃ ગહેવાની છે ઘણા નવજુવાનોના જીવન નહીં થતા હોય તો તે ખરાગ મોગનથી માગમા મારો ખાનગીન કુટુંબનો છોકરો બલિયાગી બને છે વેગ્યાને ત્યાં જાય છે તેનું કાળુ ખનખ મોખત છે તમને તમારું જીવન —કેરેકટ—ચાન્નિ વહાલુ હોય, તો તમે ખરાગ માલુમની મગન ન કરો તમારા જીવનને ડાઘ લાગે એવા માલુમોની મગત ઠાડી દેને અને સારા ત્યાગી મદાયાગી, પુરૂષોની સાખતમા આવવાનું વધારે પસંદ કરો.

ચોથી વાત સાદાઈ છે તમે તમાગ જીવનમા સાદાઈ પારણ કરો ખાદી પહેવાથી કે મલમલ પહેવાથી જી અમુક થાય છે તે તમે જોજો છદ્વિયો સતેજ થાય તેવા વસ્ત્રો પહેવાથી તમારા જીવન પર જરૂર અસર થાય છે માટે તમે સાદાઈનો સ્વીકાર કરો આથી તમારું મન પવિત્ર અને ઉચ્ચ લાવનાવાળું થશે.

વ્યાખ્યાન ૧૩મું

(તા ૨૧-૧-૩૭)

ગૃહસ્થ ધર્મ દ્રવ્યોપાર્જન

(૪)

ભાઈઓ અને બહેનો,

ગૃહસ્થધર્મ ઉપર ત્રણ દિવસ હું તમારી આગળ વિવેચન કરી ચૂક્યો છું તમા કાલે ગૃહસ્થોએ પાળવાના 'પ્રજ્ઞાચર્ય' મળાધી કહ્યું છે ગૃહસ્થાશ્રમની અદર મુખ્ય એ બાબતો છે સ્ત્રી અને પૈસો લગ્ન ક્યારે કરવું ? સોનો શો અધિકાર છે ? તેમ લગ્ન કર્યા પછી પ્રજ્ઞાચર્યનો શો નિયમ છે ? એ બાબતો મેં તમને કહી છે હવે આજે દ્રવ્યોપાર્જન સળધી કહીશ.

મહાત્મભાવો, તમને ખબરજ હશે કે સસારમા ચાર પ્રકારના પુરુષાર્થ કહેવા છે ધર્મ, અર્થ, કામ અને મોક્ષ એમા 'મોક્ષ' પુરુષાર્થ, એ તો મુમુક્ષુઓને માટે છે હા,

છે-૬૨ છે આણુ કમ્ય ઉપાર્જન કરણુ તે ગૃહસ્થને માટે જરૂરનું છે

કહે છે કે જેની પાને કોડી નથી તે કોડીનો છે જેની પાસે આજે પૈસો નથી તની ઇજ્જત નથી. તેનું માન નથી. માટે પૈસો ગૃહસ્થો માટે જરૂરી છે જેની પાસે પૈસો નથી તેની તરફ પૈમાદારો અને ધનાઢયો ઘુણાની નજરથી જુઓ છે તેને મનુષ્ય તરીકે પણ સમજવામાં આવતો નથી આવી દશા સસારમાં જોવામાં આવે છે સસાર વ્યવહાર ચલાવવા માટે દ્રવ્યની જરૂર છે

નસારી મનુષ્યોને લક્ષ્મીની જરૂર છે લક્ષ્મી વિનાનો માણસ માણસ નથી મિતા પિતા નથી, પુત્ર પુત્ર થી પતિ પતિ નથી અને પત્ની પત્ની નથી લક્ષ્મી વગર એ જાણુ સધાય છે જેની પાને લક્ષ્મી નથી તેને જાણુ દુઃખ હોય છે એક કવિએ કહ્યું છે કે સર્વે ગુણા કાશ્વતમાથયન્તિ લક્ષ્મી હશે તો જાણુ વગ રહેશે માણુ પગ વગ થાય છે અમુક માણુમ પૈસાદાર છે એમ સાધુને પૂછાર પડશે તો તે કંઈ હોવા છતાં અને હાથ ન જોડવા છતાં સાધુ તને ધર્મલાભ આશિષ આપશે જ્યારે જરીમ બિચારો હાથ જોડવા છતાં સાધુ તેની તરફ નજર સગળી પણ નહીં કરે માણુ મહારાજ પણ નગદ નારાયણને ધર્મલાભ દે છે ગમે તેવાને પણ ચલાય માન કરનારી એક લક્ષ્મી છે (સાચા માણુ આવા નથી હોતા)

અમર જો છોકરો પૈસા પેદા નહીં કરતો હોય, તો માતા તેની નિદા કરશે પિતા એની પ્રશ્નસા નહીં કરે ઉવટો તે એમ કહેશે કે ખેંગ આવતો હોય તો પણ તુ મુળર્ધ જા પૈસા ન હોય તો પ્રેમ છતાં પિતા પુત્રને ખેંગના અપાટામાં

મોકલવા તૈયાર થાય છે જે મગા બાઈ હોય પણ એકની પાસે પૈસા નહીં હોય તો ખીજે તેને બોલવશે પણ નહીં મમારની સ્થિતિ તમે આની નથી જોના? તમે આનો પ્રત્યક્ષ અનુભવ કરી જ્ઞા છો શેક પામે પૈસો ન હોય તો નોકર મામો ધુન્કીયા કંગો અને શેકને એ બધું સહન કરવું પડશે બાપ પામે પૈસો નહીં હોય તો સગો છોકરો પણ તેની પાસે નહીં જાય અને એ એવીજ ભાવના ભાવશે કે બુઢો હવે મરે તો મારે ખૂન તડલીફ વેડીને બાપ બેટાને ભણાવ્યો, જણાવ્યો, ૩૦ વખતો જુવાન બનાવ્યો અને પંજાવ્યો, ત્યારે તે બાપથી જુદો થાય છે તેને મામાનું પાલન પોષણ કરનારું પણ ભારે પડી જાય છે

બાપ જો ડાહ્યો હોય અને તેણે થોડું ઘણું દ્રવ્ય મુઘની રાખ્યું હોય અને એ વાતનો ખગર વહુ કે દીકરાને પડે તો ફીંગની વહુ શીરો કરીને જવરાવે પછી બાપના મુવાબાફ પેટીમાંથી ભવેને પંથન નિકળે, તેની કાંઈ હુકત નહીં પણ બાપ જો મૂર્ખો હોય અને ઘના માણનો મમજી જાય કે ડોમા પાસે એક રાત્રી ખાઈ પણ નથી તો તને જોડા ખાવા રહે એક સ્ત્રી જો સદાચારી હોય છે, તો ત પોતાના પતિને દેન સમાજ જણે છે અને તની સાથે ભૂખે મળવા તૈયાર થાય છે, પણ જો સ્ત્રી લોભી, લાલચુ એગઆરામી અને રાજગાન કરનારી છે તો તે નિર્ધન પતિની સામે પણ નહીં જુએ આ બધું કાણ કરાવે છે નમને જણ કે? પૂરો

મિત્ર પણ પૈસો હોય તોજ મિત્રતા તાખે બની ગીતે માયો મિત્ર તો એ છે કે-

૧ પાપાગ્નિગરયતિ યોજયતે હિતાય ।
 ગુણ મિશ્રહતિ ગુણાન્ પ્રવટીકરોતિ ।
 આપદગતે ચ ન જહાતિ, દદાતિ કારે,
 સમિત્રલભ્ણમિદ પ્રવદન્તિ સન્ત ॥

અર્થાત્ પાપથી દૂર કરે સારા કાર્યોમાં લગાવે, ગુણ
 વાત ઢાંકે ગુણોને પ્રદ કરે દુષ્ણ વખતે દૂર ન થાય, મમય
 ઉપર મહાયના કરે આ સન્મિત્રના લક્ષણો મહાત્મા પુરુષાએ
 કહ્યા છે

પરન્તુ અત્યારે તો આથી ઉવદુજ થઈ રહ્યું છે જેમ
 હોય તો મિત્ર, નહિ તો હનર ગાઉ દૂર ભાગે એમ ધારીને
 જે રખેને કંઈ ભાગશે

મારા આ બધા કથનનો હેતુ એ / કે કે ગૃહસ્થાશ્રમમાં
 રહેનારા માણસોને માટે 'દ્રવ્ય' જરૂરની વસ્તુ છે વ્યવહારમાં
 દુદુષ્ણના પોષણમાં, ધર્મકાર્યોમાં, પરાપકારમાં જેવામાં
 બધામાં 'દ્રવ્ય' એક આવશ્યકીય વસ્તુ છે

જ્યાર એ નકદી કે-કે દ્રવ્ય એકત્રિત કરવું જોઈએ મેળવવું
 જોઈએ તો હવે તે શી રીતે મેળવવું એ- એક પ્રશ્ન રહે છે

દ્રવ્ય ઉપાર્જન, આહે નાકરંથી કરો, કે આહે વ્યાપારથી
 કરો પરન્તુ એ ઉપાર્જન ક્રિયામાં મુખ્ય મુદ્દો નીતિનો છે,
 એ વાત જુલના જેવી નથી

ન્યાયોપાર્જિત દ્રવ્ય

તમે જગત્ પ્રતિ દષ્ટિ કરશો તો તમારે કબૂલ કરવું

પડશે કે ધેનો તો ન્યાયોપાર્જિત હોયો નોંધએ શ્રી હેમચંદ્રાચાર્યે યોગશાસ્ત્રમા ગૃહ-પ્રાના ઉપશુલ્ક યતાવ્યા છે- તેમા પહેલો શુલ્ક કહ્યો છે-ન્યાયસમ્પન્નવિમય અર્થાત્ ન્યાયથી દ્રવ્ય ઉપાર્જન કરેલું હોયુ નોંધએ હવે અહિ 'ન્યાય' ની વ્યાખ્યા આ મુજબ કરવામા આવી છે

સ્વામિદ્રોહમિત્રદ્રોહવિજ્ઞસિન યજ્ઞનર્ચોયાદિગર્હાથોપાજન પરિહારેણાથોપાર્જનોપાયમૂત સ્વસ્વરણાનુરૂપ સદાચારોન્યાય'

સ્વામીનો દ્રોહ ન હોય, મિત્રનો દ્રોહ ન હોય, વિદ્યામબ ગ ન હોય, ચોરી ન હોય, દુષ્ટતા ન હોય-એવા ઉત્તમ પ્રકારના ઉપાયમૂત પોત પોતાના વર્ણાનુસાર જે સહચાર એતુ નામ છે ન્યાય અને એવા ન્યાયથી ઉપાર્જન કરેલું દ્રવ્ય તે ન્યાયપાર્જિત દ્રવ્ય કહેવાય હવે તમે જે ધેનો ઉપજા કરો છો તેમા ન્યાય ઢેલ્યો છે, તેનો વિચાર તમે જાતેજ કરી શકો છો સ્વજનનો દ્રોહ કરીને, ધર્મથી ગિલાફ દ્રવ્યોપાર્જન કરવામાં આવે, તો તે દ્રવ્ય અન્યાયી દ્રવ્ય કહે છે જે દ્રવ્ય કમાવામાં સ્વામીનો દ્રોહ હોય, મિત્રનો દ્રોહ હોય, ચોરી વગેરે કર્મ હોય, તો તે અન્યાયી દ્રવ્ય છે

હું તમને આગળ જતા યતાવીશ કે નીતિનુ દ્રવ્ય અને અનીતિનુ દ્રવ્ય ગું કામ કરી શકે છે? 'આ જમાનામા ન્યાયથી દ્રવ્ય ઉપાર્જન કેમ થઈ શકે?' 'વર્ણોથી જીવન એવું ઘડાયુ છે,' 'અન્યાય વિના રાત્ર, જોડીસરો નોકરોં કોઈ દ્રવ્ય' પ્રાપ્ત કરી શકતાજ નથી, તો ન્યાયી દ્રવ્ય સહવેજ કેમ?' ખરેખર લોકોના આની ભ્રમણાઓ થઈ ગય છે જગતનો વ્યવહાર

ત્યારે ગમે તેવો થઈ ગયો હોય, લોકો ગમે તેમ કરતા
 ય મનુષ્ય ધારે કે મારે ન્યાયથી કે ય ઉપાર્જન કરવું છે
 તે ખુશીથી કરી શકે છે 'ન્યાય' જેવી વસ્તુ દુનિયામાં
 હીજ નથી એવું માનવું નિતાન્ત ભૂલ ભરેલું છે

એ જોવા મોટા ઓપીસરો અને માશ્ટ્રેટો જોયા છે કે
 જો અન્યાયનું નામ પણ જાણતા નથી એમ મારા મિત્ર
 જોયો પારમી છે અને એક મેટ્રમા મેશ્ટ્રેટ છે તેઓ
 મેટલા બધા પ્રામાણિક છે કે કોઈની મળાલ નહિ કે તેમના
 ર કોઈ જાણવું પાડે પછી લઈ જઈ શકે ડિપ્ટ્રીકટમા તે
 રવા જાય તો કોઈના ધરનું પાણી પણ ન પીએ તેઓની
 સામે કોઈ સિફારિશ પણ ન લઈ જઈ શકે ન્યાય દૃષ્ટિએ પોતાને
 ન્યાય લાગે, તેજ ફેસવો આપે આટલા બધા તેઓ
 યાથી છે કહેવાની મતલબ કે આ દુનિયામાં અન્યાય કર્યા
 સવાય ચાલેજ નહિ, તેના વિના રહી શકાયજ નહિ, એવું
 માનવું એ ખરેખર જ્ઞાન્તિ છે

જો કે, એ વાત ખરી છે કે આવા ન્યાયી પુરૂષોને,
 અન્યાયી દોળામાં સુમીળત પડે પણ ન્યાયની વાત તો તેજ
 છે તેનો આત્મા તો આગળજ વધે છે ન્યાયી તે ન્યાયીજ છે
 ગમે તેવો માણસ પણ ન્યાયીની પ્રથ સા કર્યા વિના નહિ
 રહે. આવો માણસ આનંદ પૂર્વક જીવી શકે છે ન્યાયથી
 રજેલું ખાનારનો આત્મા પ્રસન્ન રહે છે, ને પોતે મનુષ્ય
 જીવન જીવે છે, એમ સમજે છે આવા માણસોની દુનિયા પણ
 પ્રથ સા કરે છે જે માણસ અન્યાયી જીવન જીવે છે તેનો
 આત્મા રડયા કરે છે વાંછીની પેઠે તેને ડાંજે છે છતાં તે
 વેદના સહન કરે છે જેના કાર્યોની પ્રથ સા આત્મા ન કરે
 તે કાર્ય કાર્યજ નથી

ઘણા લોકો દેખાદેખીથી પણ અન્યાય કરે છે જો નીતિપૂર્વક ચાનીશું, તો લોકો નિંદા કરશે કેવો આશ્ચર્યનો વિષય છે ? નીતિપૂર્વક ચાલનારની નિંદા ! અને કદાચ નિંદા કરે તોયે શું ? એવી જૂઠી નિંદાઓની દરકાર મનુષ્યે રાખીને મત્કાર્યથી દૂર રહેવું જોઈએ ! ખરી વાત છે કે આ જગતને કોઈ છતી શક્યું નથી આ જગતને કોઈ રાજી કરી શક્યું છે ? ગમે તેવું સારામા સારૂ કાર્ય હોય પરંતુ તેની પણ નિંદા ને પ્રશંસા બંને કન્નારા માણુનો જોવાશે

દુનિયા દોરગી છે.

ભતૃહૃદિએ સર્વવનો ત્યાગ કર્યો તેના જેવા ત્યાગીની પ્રશંસા કર્યા વિના કોણ ગૃહી શકે ? એક દિવસ કુવાને કાઠે ભતૃહૃદિ સુતા હતા પચ્ચરના દુલ્હાનું ઓશીકું કર્યું હતું કુવા પર પાણી ભરવા આવેલી બે સ્ત્રીઓ પેડી એકે તેમને ઓળખ્યા તોણીએ કહ્યું કે ભતૃહૃદિ કેવા ત્યાગી થઈ ગયા છે મોટા મહેલોમા નહેવાવાળા આજે ઝાડ નીચે કુવાને કાઠે જમીન પર પડ્યા છે અને અહીંવેક જગાવે છે, ત્યારે બીજી સ્ત્રી કહે છે કે તું એમના એટલા બધા તે જાને વખાણુ કરે છે ? તેમણે મહેલાત છોડી, પલંગ છોડ્યા, ગાલ મશરીયા છોડ્યા, પણ આ ઓશીકું તાર્થ ઘેડ્યું છે ? જોને પત્થરનું-પણ ઓશીકું તો કર્યું જ ને !

એ સ્ત્રીઓ તો પાણી ભરીને ચાલી ગઈ ભતૃહૃદિએ વિચારું કે ચાલાદપિ સુમાવિત ગ્રાહ્યમ્ ! એક બાળક પણ જો સુદર વચન કહે તો અફણ કરવું જોઈએ જ્યારે મે બધું છોડ્યું છે, તો શું હું ઓશીકા વિના મુઝ ન શકું ? એમ વિચારીને તેમણે ઓશીકું કાઢી નાખ્યું .

આવડી મોગી મળા જેડી છે તેમથી કોઈને કોઈની પાનેથી પાચ ગીનીઓ તો મળી આવશે એમ ધારીને હુકમ કર્યો કે જેના ઘરમા નીતિનુ 'ય હોય તે લઈ આવે

આપણામા એક કહેવત છે કે " પાપ જાણે આપ અને ના જાણે જાપ " અર્વાત્ છોડરાનો સાચો જાપ કોણ છે તે તેની મા જાણે છે અને 'મે પાપ' ગા કર્યો છે, તે હુજ જાણે છુ મૌ નીચી મુડી કરીને જેમી રહ્યા આ જોઈને રાજા બોલ્યો 'શુ મારી આખી પ્રજા અન્યાયી છે ? જેવો હુ તેવી મારી પ્રજા ?' કોઈએ રાજાને કહ્યું કે અમુક ગૃહસ્થ પાને નીતિનુ 'ય છે, પણ તે આન્યા નથી રાજાએ ગાડી મોકલીને તેને જોવાની મગા યો તે ગૃહસ્થ ગાડીમા ન બેઠો પણ પગે ચાલતો રાજા પાને હાજર થયો હાથ જોડીને, તેણે રાજાને પ્રાર્થના કરીકે-ચો હુકમ છે ? રાજાએ કહ્યું કે પાચ, મોના મહોજ જોઈએ છે તે ગૃહસ્થે-કહ્યું કે, 'મારી પાસે નીતિનુ 'ય છે, પણ મહેવના પાયામા નાખવા તે ન આપી શકુ કાણુ કે મહેલ વિષયોનું ધ્યાન જનશે, મોટી મોટી વેશ્યાઓના નાચ મુજરા થશે મામે દાડની, મહેરીયો ઉડશે' અને બીન શુ હેગારોને પણ પીડીવાનુ ડેન્દ્ર થશે, માટે આ મહિલના પાયામા માફ 'ય ન વપર્ગાય, મને માફ 'કરશે' પોતાની સામે પોતાનો પ્રજાજન આવી રીતે જોવવાનો હિમ્મત કરે, તેથી રાજા એજ આશ્ચર્ય પામ્યો અને આજ લાલ કરીને જોવી ઉક્યો કે 'તુ સોના મહેલ આપે છે કે નહીં ?' જોશી મહારાજ જોડી ઉક્યા કે, રાજાજી, હવે તો આ પૈસો પણ અન્યાયનો ચર્ધ, ગયો' કારણ કે તે વખતે અનીતિથી લેવા માગો છો હવે મુહર્ત તો વીતી ગયું છે, માટે ત વાતને જવાદા

રાજતને મનમા એમ થયું કે જોગી મહારાજ નીતિ
અનીતિના દ્રવ્યની અસંગતી જે વાત કરે છે, તે માગી છે કે
ખોટી, તેની મારે સીધા તો કગવી જોગે એમ વિચાર
કરીને તમણે પોતાની ૧ મહોત્ત અને પેલા ગૃહસ્થની એક
મહોત્ત એમ જાને મહોત્ત દીવાનના હાથમા મૂકી દીધાને
વિચાર કર્યો કે શેઠની ગીની કે જે નીતિથી મેળવેલ છે તે
હું પાપી માણસના હાથમા મુકું તો તેની અમરની મને
ખજાર પડે એવો ખ્યાલ કરીને પગેડીયાના પાચ વાગે એક
મગ્રીમાર માછલાને ટોપવો લઈને આવતો હતો, ત્યારે
તેના હાથમા દીવાને પેલી શેઠની ગીની મુકી દીધી આખા
દિવસ માછલા વેચવા છતાં કુદા ૪-૬ આના કમાનાર
મગ્રીમારને આમ અનાયાસે ગીની મળતા તે રાજી રાજી થઈ
ગયો તેના મનમા થયું કે આજે મને વેપાર કગવાની જરૂર
નથી ગીધો જઈને તે માછલાને ધીરે ધીરે પાણીમા નાખી
આ પો વળતા તેણે એક રૂપિયાનું અનાજ, ગોળ ધી, વગેરે
લીધું અને ૧૪ રૂ. રોકડા લીધા તેને વિચાર આવ્યો કે હું
મા માટે પાંપ કરું ? હું ગમે તે ધધો કરીશ, પણ હવે
મારે પાપી ધધો તો નજરે આવે આવી રીતે તે પાપી ધધો
ઝાડી દે છે એ રૂપિયાથી લાવેલું અનાજ ખાતાની સાથે
એના કુટુંબને પણ એજ વિચાર થાય છે કે આટલા રૂપિયામા
તો આપણા ૨-૩ મહીના નીકળી જશે ત્યાં મુધી કેઈને
કેઈ મળુગી શોધી લઈશું આ માટે આ ધધો કરવો ? આ
પ્રતાપ હતો નીતિના દ્રવ્યનો નીતિનું દ્રવ્ય તેના પેશમાં જતા
તેની બુદ્ધિ શુદ્ધ થઈ ગઈ અને તેના હૃદયમા પલટો આવ્યો

ત્યાંથી 'દીવાન ગગા નદીના' કીનારા તરફ ગયો ત્યાં
જઈને જુએ છે તો એક યોગીરાજ આસન લગાવીને સંભા-

ધમા મસ્ત બન્યા છે તેમનું કપાળ તેજસ્વી છે આ યોગીની
 મામે આસ્તેથી પેવો દીવાન રાજની ગીનો તાળી દે છે થોડી
 ૧૦ પછી યોગી મમાધિમાથી જાગત થાય છે સૂર્યનો પ્રકાશ
 િનો પર પડે છે આથી ગીનો ખુબ ચમચક્રીત બને ૭ આ
 િનીનો પ્રકાશ યોગીનો નજરે પડતા તેના વિચારમા પરિ
 ત્તન થવા માડ્યું તેણે જોવવા માડ્યું કે, ગામનાં લોકો
 નાજો પીવા માટે બે પેમો પણ નથી આપતા, ત્યારે આજે
 આ નાના મ્હોર કયાથી? ખરેખર આજે ઈશ્વર મારા ઉપલોગ
 માટે આ ગીની મોકની છે આત્મા શુ છે ત તો હું જાણી
 ળક્યો છું, પણ આ સસાર શુ છે? રડી કેવી હોય? તેની
 મને ખબર નથી. મારી આખી જીવગીમા મે તેને જોઈ
 નથી તેને લોગવવા માટેજ ઈશ્વરે આ ગીની મૂકી છે એવો
 વિચાર કરતાની સાથે તે વેશ્યાને ત્યા જાય છે અને ૪૦
 વખત જોગ પર પાણી ફેરવે છે આ અનીતિની ગીનીનું
 પરિણામ

આ પ્રમાણે નીતિ અને અનીતિનું દ્રવ્ય બુદ્ધિમા પરિવર્તન
 કરે છે જેઓ અનીતિનું દ્રવ્ય હ મેશા પોતાના પેટમા નાખે
 તેમને ખબર નથી પડતી કે તેમની બુદ્ધિ જાગ્રત થાય છે કે શુ
 થાય છે? જેઓ અનીતિથી ઉપાર્જન કરેલ દ્રવ્યનો ઉપલોગ
 કરે છે, તેમના મ સારનું પતન થાય છે આ દ્રવ્ય ન છુટે
 ત્યા સુધી બુદ્ધિ શુદ્ધ ન થાય આજે સાધુઓ, ગૃહસ્થો, કવેશ
 મચજીવન વ્યતીત કરી રહ્યા છે પોતાનું કતવ્ય કોઈને સૂઝતું
 નથી જીવનનું પતન કરી રહ્યા છે, એનું કારણ મને તો
 લાગે છે કે અનીતિનું દ્રવ્ય પેટમા જાય છે એ છે જો તમે
 શુદ્ધ રીતે ગૃહસ્થાશ્રમનું પાલન કરવા માગતા હો તો
 નીતિનું દ્રવ્ય ઉપાર્જન કરો

લોભ એજ પાપનુ મૂળ છે

મનુષ્યો જાણે છે કે અનીતિનુ દ્રવ્ય ઉપાર્જન કરવુ ન જોઈએ તેવો આપણો પેનો આપણને ંહાલો છે, તેવો જ બીજાનો બીજાને ંહાલો છે છતાં સ્વાર્થાન્ધ બનીને મનુષ્ય અનીતિ કરવા લાગે છે એનુ ખાસ કારણ ડેઈ હોય તો લોભવૃત્તિ જ છે

મનુષ્ય જ્યારે સ્વાર્થમા-નોભમા અધ બને છે, અરે, આશાનો શુભામ બને છે, ત્યારે તે અનીતિ અને પાપ કરવા તત્પર થાય છે નીતિકારો કથે છે

આશાયા યે દાસા

તે દાસા સર્વલોકસ્ય ।

આશા દામી યેપા

તેર્પા દાસાયતે લોક ॥

જે માણસ આશાનો દામ બને છે, તે જગતનો શુભામ છે અને જે માણસે આશાને દામી બનાવી છે, તેનુ જગત્ આણુ દાસ બને ॥ તમે જો નાની નાની આશાની શુભામી નહીં છોડો, તો તમાની આશા વધતીજ જવાની માટે તમે આજથી નકકી કરો કે તમારે ડેટલો પેનો લેગો કરવો છે? તેથી જે કાઈ વધુ પેનો થાય, તે તમારે ચમાજ, ધર્મ કે દેશ માટે ખરથી નાખવો અત્યારે હુ તમને પૂછુ છુ કે તમે ડેટલા પેમા કમાયા પછી તૃષ્ણા છોડ્યો? તો તમે તેના જવાબ માટે ૨૪ કલાકની સુદત માગશો સલે ૨૪ કલાક, અરે ૨૪ દિવસ ચિચારો જૂઓ તો ખરા, તમારૂ મન કયા જઈને અટકે છે? પાચ પચાસ હજારે, લાખ દમ લાખે,

કરોડ બે કરોડે? જૂઓ તો ખરા જગ આજો મીઝીને
નિચાર કરી લેજો તમે જવાબ નહીં દઈ શકો તમારૂં મન
કરોડોએ પણ નહિ અટકે

જેનો પાને વાઈ ન હોય તેને રૂ ૫ મળે તો તે ઇચ્છે કે
મને ૫૦ મળે તો મારૂં ૫૦ મળે તો તે કહે કે ૧૦૦ મળે
તો સારૂં ૧૦૦ મળે એટલે તે હજારનો ઇચ્છા કરે હજાર
મળે એટલે કહેશે કે ૧૦ હજાર મળે તો હું આરામ કરૂં
અને ૧૦ હજાર મળતા તે ૨૫ હજારનો અને ૨૫ હજાર
મળતા લાખની અને કરોડની ઇચ્છા કરે છે અને કરોડો
ધિપતી થતા તે ઇચ્છે છે કે હું રાજા થાઉં તો સારૂં અને
નાનું રાજ્ય મળે તો તેથી પણ સતાષ નહીં તેના મનમાં
એમ થાય કે હું શા માટે કોઈનો ગુલામ બનું? કોઈ તેને
જર્મની છૂટતી કે ફ્રાન્સનું રાજ્ય આપે તો કહેશે કે હુનિ
યાનું રાજ્ય મળે તો મારૂં કેમકે પછી કોઈના બાપનો પરના
નહીં માનો કે તેના પુત્ર્ય જગરૂનું હોય અને તેને હુનિયાનું
રાજ્ય મળે ત્યારે પણ તે કહેશે કે મને સ્વર્ગ અને
પાતાળનું રાજ્ય મળે તો મારૂં આજ વસ્તુ કવિ, મુકરહારે
આ શબ્દોમાં કથી છે

જો દસ વીસ પચાસ મળે
શત દોઢ હજાર તુ ગણ મંગેલી,
કોટી અરબ્ય સરબ્ધ અમંદ્ય
ધરાપતિ હોનકી ચાહ જંગેલી
સ્વર્ગ પાતાલ વા રાજ્ય કર
તુજા અધિકી અતિ આસ જંગેલી
સુદર પક સતોષ ઝિના, નાઠ
તેરી તુ મૂંઝ કમો ન મિટેંગો ॥

તમારી મૂળ કદિ મટવાની નથી. આપણે પાત્ર વરસના થયા ત્યારથી રોટલી, દાળ, ભાત શાક ખાના લાગ્યા, તે વખતથી તે અત્યાર સુધીમા કેટલી ગુણી ઘઉં, ચાવલ, દાળ, શાક ખાઈ ગયા હશે. તેનો ગુણાકાર કરો તો ખજાર પડે કે હજારો મળુ ઘઉં, દાળ, ચાવલ આપણે ખાઈ ગયા છીએ છતાં પેટ તો જેવું ને તેવું છે એ ખાડો પૂર્યોજ નહિ. એવીજ રીતે આશાનો ખાડો પૂરાતો નથી.

આ ખાડો પૂરવા માટેજ મનુષ્ય રાત દિવસ મહેનત કરે છે, અને અનેક પ્રકારના પાપો કરે છે એટલે લોભ એજ પાપનું મૂળ છે અમાનજેવા સાધુઓની પાંચે ઘણાય એવા આવે છે કે જે પોતપોતાના કાંઈને કાંઈ દુ ખના રોટલા રોતાજ હોય છે. પણ તેઓ અવ્ય વિચારે અને લોભ ન કરતા સતોષ વૃત્તિ રાખે, તો એમને રાત દિવસ રોટલા રોવાની જરૂરજ ન પડે.

પાપનો ખાપ

ગરીબોએ રોટલા કેવે છે અને તવગર રોટલા રૂંટે છે તમને સુખ મળે એ આગયથી તમે મહેનત કરો છો મજૂરી કરો છો, પણ તમને સુખ નથીજ મળતું કે તમને સતોષ નથી થતો કારણ કે હું પહેલા કહી ગયો છું તેમ, મનુષ્ય આશાનો ગુલામ જાન્યો છે અને તેજ લોભ અનેક પ્રકારના પાપ કરાવે છે અનીતિ કોણ કરાવે છે? લોભ લોભમા દસાયલો મનુષ્ય શું શું નથી કરતો.

હોમાવિષ્ટો નરો 'હન્તિ
માતરં પિતરં તથા ।

લોભમા આધળો જનેલો માણુમ માતા પિતાનુ પણ ખુન કરે છે તો ખડી બીજા કાર્યોનુ તા કહેવુ જ શુ ? લોભવૃત્તિ પોતાના ધર્મથી પણ ચૂનવે છે આજે કેટલા ગૃહસ્થી છે કે જેઓ પોતપોતાના ધર્મનુ આચરણ કરતા હશે ? સૌએ લગભગ ધર્મ ના ઉતરડે ચઢા યો છે ધર્મ-મરમને કાણુ મમજે છે અમારે તો પૈસા જોઈએ લોભવૃત્તિમા આવીને માણુસ પોતાના ધર્મને ઠવો મૂકે છે? એનુ એક દૃષ્ટાંત આપુ

કાશીમા ૧૪ વર્ષ લણી ગણીને એક પડિત ઘરે આવ્યો. રાત્રે પત્નીએ પડિતને પૂછ્યુ કે તમે જૂન લણી આવ્યા છો તો મને કહો કે પાપના જાપનુ નામ શુ ? ” પડિત મુઝવણમા પડ્યો, કેમકે તેના લણતરમા એ કયાય નહોતુ આવ્યુ તેણે ઘણુ ઘણુ નિવાયુ ઘણા શાસ્ત્રો અનૈકી ગયો. રામ-મીતા-રાવણ-અર્જુન સોના જાપના નામ આવ્યા પણ પાપના જાપનુ નામ ન આવ્યુ ત શ મીરિદ થયો. મોટી મોટી સભાઓ જીતી, પણ બાયડીને જીતવી ભાર ધઈ પડી આખી રાત ચિંતામા કાળી સ્વપ્નાર થતાજ સ્ત્રીએ ના પાડના છતાં કરીથી અભ્યાસ કરવા કાશી જ ના નિમ્મગી પડ્યો. રસ્તામા એક વેશ્યાને ત્યા ઉતારા કર્યો. કારણ કે એને જાગર પડી હતી કે વેશ્યા બહુજ લણે-ની-જાની છે વેશ્યાએ વાતચિતમા લણી લીધુ કે પડિત જણ્યો છે પણ જણ્યો નથી અને તેની સ્ત્રીએ પાપના જાપનુ નામ પૂછ્યુ, તે ન આવડવાથી પાડો કાશી બચ છે વેશ્યાએ મીધુ મ ગાની આવ્યુ બ્રાહ્મણે ચોકા કરીન, નાહી પોઈને દાગ, લાત, લાડુ શાક ભજ્યા બધુ તૈયાર કર્યુ બોજન સમય થયો, જોડલે વેશ્યાએ દૂરથી કહ્યુ કે-“મહારાજ મારી પ્રાથના છે કે મારા હાથે લાડવાને એક કોળીઓ ખાઈને, માફ શરીર પવિત્ર કરો. બ્રાહ્મણે ન

પાડી, તમ કગવાથી પોતે ધર્મથી પનિત થાય, એમ જણાવ્યું
વેશ્યાએ તેની સામે ગીનીની ડોરી ગળીને કહ્યું કે-“મહાગજ
મારા હાથથી તમે આ જરા લાડુ ખાઓ, તો આ દક્ષિણા
આપુ” બ્રાહ્મણનું મન ચલિત થયું તેણે કહ્યું કે “જોડે
તમાના હાથે મારાથી ખવાય નહિ, પરંતુ તમારો આટલો
આનંદ છે તો ભલે તમારા હાથે જરા ખાઈ લઉં પણ એ
વગ્તે એક તો એ કે મારા મોઢાને તમે અડશો નહિ જરા
તમારો હાથ જો ગળીને લાડવાનો કકડો માગ મોઢામા ઉચેધા
મૂકશો અને બીજી ચન્ત એ કે-તમે કોઈને કહેશો
નહિ ભલે ચોકામા આવી જાઓ” વેશ્યાએ ચોકામા
પ્રવેશ કર્યો, અને લાડવાનો કકડો લઈ, તેના મોઢામા મૂકતા
બ્રાહ્મણનો હાથ પકડી ખોડી- મહાગજ, કાશી શુ ભણવા
જના હતા” બ્રાહ્મણે કહ્યું ‘પાપના ભાપનું નામ’, “જમ તે
આજ-લોભ”

બ્રાહ્મણ ગરમીદા થયો ને વીલા મોઢાએ પાછો ઘેર ગયો
જેમ લોભ વૃત્તિથી પડિતજીનું પતન થયું, તેમ આખા
જગતને લગભગ વધ રહ્યું છે માટે આશા અને લોભ વૃત્તિને
તજો અને નીતિનું દ્રવ્ય ઉપાર્જન કરો

વ્યાખ્યાન ૧૪મું

(તા ૨૭-૬-૩૭)

ગૃહસ્થ ધર્મ દ્રવ્યોપાર્જન

(૫)

ભાઈઓ અને બહેનો,

ગઈકાલે દ્રવ્યોપાર્જનના ૩૩ બધમા ક્વચ નીતિથી ઉપાર્જન કરવું અને નીતિથી ઉપાર્જન કરેલું દ્રવ્ય બુદ્ધિને શુદ્ધ માટે છે વળી લોભવૃત્તિમા પડેલો પોતાના ધર્મથી કેવો પતિત થાય છે, એ બધું જતા યુ છે આજે હું તમારી આગળ એજ દ્રવ્યોપાર્જન સંબંધી કહીશ અને તેમા દ્રવ્યોપાર્જન શા માટે કરવું, એ વિગેરે જતાવીશ

મહાનુભાવો, તમે દુકાન પર વેપાર કરો છો અને ગરીબ માણસો આવે છે તો તમારા બે પસાના લાભ ખાતર તમે સામા માણસનું રૂા ૧૦૦ જેટલું નુકશાન કરવા તૈયાર થઈ

જાઓ. હો આમા માખનને જ્યારે આ વાતની ખગર પડે
 છે-તે જ્યારે સમજે છે કે દુકાનદારે મારો પૈસો અનીતિ
 કરીને પડાવી લીધો, ત્યારે શાય આપે કે કે તે દુકાનદારનું
 મત્યાનાશ જાણે તેનો છોકરો મરણે તની ખાયકી મરણે
 ગરીબોના હૃદયમાંથી આના પ્રકારની આહ નીકળે છે અને
 તેની અમર દુકાનદારને શાય કે તમે જામરમા શાક લેવા
 જાઓ છો, તો ચાર પૈસાની કીમતનું શાક બે પૈસામા લઈ
 આવો છો પણ આ અધર્મ છે અને આ અધર્મ તમારી
 લોભવૃત્તિ કરાવે છે આવી નાની મોગી અનીતિઓ કેટલીએ
 તમારા હાથે થતી હશે જ્યાં જીવનનું આવું કેળનાઈ ગયું
 હોય ત્યાં માગ જવાનો ઉપદેશ શું અસર કરી શકે ?

ધર્મ વિના ધન નકામું

જ્યાં સુધી તમે સંતોષવૃત્તિ ધારણ કરો નહીં, ત્યાં સુધી
 આ લોભવૃત્તિ હઠે નથી અને જ્યાં સુધી લોભવૃત્તિ હઠે નહીં,
 ત્યાં સુધી તમે સમારમા કદિ આગળ વધી ન શકો માટે
 તમારે બે સમાગ્ન માથુ સુખ લોગનવું હોય તો નીતિનું
 દ્રવ્ય ઉપાર્જન કરો નીતિનું દ્રવ્ય ઉપાર્જન કર્યા પછી તમારે
 તેનો નીતિથી વ્યય કરવો જોઈએ. તીનેરી ભરી રાખવામા
 દ્રવ્યની સફળતા નથી ધર્મ વિનાનું ધન નકામું છે તમે
 ગમે તેટલું ધન ભેગું કરો, પણ તમારા જીવનમા ધર્મનું
 આચરણ નથી, તો તે ધન પરચરનાં દુર્કાંડ સમાન છે

કેટલીએ નાણાં કરી ભલે બેસો,

પણ ધર્મ વિના ધન શોભે નહીં,

સોળે શણગાર સજે ભલે સુદરી

પણ નાક વિના નારી શોભે નહીં

એક સોને ગમે તેવી કીમતી સાડી અને આભૂષણો પહેરાવ્યા હોય, પણ તેને નાકજ ન હોય તો તે કેવી લાગે ? તે ગોભતી નથી, તેમ ધન હોય પણ ધર્મ ન હોય, તો તે ધન શા કામનું છે ? ધન, એ તો ધર્મનું સાધન છે. વ્યવહાર ચલાવવાનું સાધન છે દુનિયાની મેના માટે, જગતના ભલા માટે એ તમે તમારા દ્રવ્યનો ઉપયોગ નથી કરતા, તો તે દ્રવ્ય નકામું છે. આવી અવસ્થામાં તો એ ધર્મ કેવળ એક સત્રી તરીકે-રક્ષક તરીકે તેની રક્ષા કરે છે ત્યારે શું મનુષ્ય ધન એકત્રિત કરવા માટે જે જહેમત ઉઠાવે છે તે તેને બેશું કરીને એક સત્રી બનાવવા માટે ? ના એનો ઉપયોગ કરવા માટે એ જીવે યોગ્ય જ કહ્યું છે કે —

માખીઓએ મધ દીધું

ખાધું ન, ન દાન દીધું,

હુટનારે હુટી લીધું રે

ખામર ખાણી !

ચેતે તો ચેતાવું તુને રે

ખામર ખાણી !

માખીઓ મધપુટા બનાવે છે તેમાં તે મધ મઝાદી રાખે છે તે ખાતે તે ખાતી નથી તેમ બીજાને ખાવા પણ દેતી નથી પરિણામે વાઘરી આવીને મધ લઈ જાય છે અને માખીઓ પાળેા ઘમતી રહી જાય છે. પછી તે કહે છે કે હાય હાય, આપણે મધ ખાધું એ નહીં અને બીજાઓને ખાવાએ ન દીધું તેજ દશ કળસોની છે કળસો, ગિચાગ મજૂરી કરી કરીને કમાયું છે 'લેશું કરે છે પણ હાય હાય, ખૂટી જશે, એમ ધારી, નથી સ્વયં લોગવના કે નથી દાન

કરતા એવા માણુમને મરતી વખત દિલમા ખુબ દુખ થાય છે અને હાથ ધમતા નહીં જાય કે માટે લક્ષ્મી પરથી મોહ ઉતારી, દેશ, સમાજ અને ધર્મના કામ માટે તેનો વ્યય કરે. જો તમે દ્રવ્ય તીજેરીમા ભરી રાખશો, તો તમારા એ પૈમાની તો હુર્દશા થશે તે થશે, પણ લેગી મ ગ્રહી રાખનારની પણ થશે કારણ કે મન્વી વખતે જોને પોતાના દ્રવ્યનો વિચાર આપશે આર્ત ધ્યાન કન્શે અને મરીને ઘાતો માપ વશે કે કાતો એવી હુર્જતિમા જશે.

લક્ષ્મીના ચાર પુત્રો

શાઓમા કહ્યું છે કે—

લક્ષ્મીદાયોદાશ્ચત્વાર

ધમાગ્નિરાજતસ્કરા ।

ઘૃદ્ધપુત્રાપમાનેન

કુપ્યન્તે ચાન્ધવાસ્ત્રય ॥

લક્ષ્મીના ચાર પુત્રો છે—ધર્મ, અગ્નિ, રાજા અને ચોર આ ચારે જણા ભાગીદાર છે જો તેના વડીલ પુત્ર-ધર્મને જો લક્ષ્મીથી બરાબર ન સંતોષ્યો, તો, અર્થાત્ ધર્મ-કાર્યમા લક્ષ્મીનો વ્યય ન કર્યો તો બાકીના ત્રણેય છોકરા કોપાયમાન થાય છે અર્થાત્ અગ્નિ તેનો નાશ કન્શે રાજા લૂંટી જશે અને ચોર ચોરી જશે માટે જો તમે લક્ષ્મીનું સાર્થક કરવા માગતા હો તો તેનો મત્કાર્યમા વ્યય કરો. આથી તમારું નામ અમર રહેશે સુવર્ણ માથે સુગન્ધ ભળવા પામશે મહાનુભાવો, તમે જરા વિચાર તો કરો કે તમને લક્ષ્મી શા માટે મંગી છે ? બીજાને જ્યારે ખાવા એટલું

પણ મળતું નથી ત્યારે તમે લક્ષ્મીથી બરપુર છો તેનું શું કારણ છે ? તમે 'જન્માતરમા એવું' કાંઈક કામ કર્યું હતું કે કે જેના કૃણરૂપે તમે આજે લક્ષ્મી પામ્યા હો. પણ તમને ખબર છે કે એ પુણ્યની તીજેરી બ્યારે ખાતી થશે. અર્થાત્ તજીયા ઝાટક તીજેરી થશે, ત્યારે શું થશે ? તેનો કાંઈ તમે વિચાર કર્યો છે ? સવિધ્યના મુળ માટે તમે હમણાંથી જ કાંઈક કરો તો સારૂ છે જેમ પૂર્વજન્મે કંઈક કર્યું હતું તો અહિં મળ્યું છે તેમ આ જન્મમા કર્યો તો સવિધ્યમા મેળવશે.

ગૃહસ્થાશ્રમને સફળ કરવાનું સાધન.

મહાનુભાવો, ભલે લક્ષ્મીની કોઈ કોઈ ચ્યજે નિહા કરવામા આવી હોય પરંતુ હું તો કહીશ કે ગૃહસ્થાશ્રમને સફળ કરવાનું એક ઉત્તમમા ઉત્તમ સાધન લક્ષ્મી છે

જે તમે ગૃહસ્થાશ્રમને સફળ કરવા માગતા હો તો દુનિયામા કયાંયના કામો કરી પુણ્ય ઉપાર્જન કરો તમે તમારા પૈસાથી જગતનું ભણું કરી શકો છો-લોકોને તેનો લાભ આપી શકો છો કુવાને જેમ સારું રાખ્યો તેમ કુવાનું પાણી નિર્મળ રહેશે. કુવામાયો પાણી નહિ કાઢતા રહો, તો કુવો ગંધાઇ ઉઠશે, જેમ પાણી વપરાય તેમ સારું રહે છે. લક્ષ્મીની ખાબતમા પણ તમ છ માટે તેનો 'સદ્-યુધ' કરી આત્માનું કલ્યાણ કરો લોકોને વશ બની જે તેનો ઉપયોગ નહિ કરો તો આપણા વધેલા નળ જેવી દેશાં થશે અર્થાત્ જેમ જેમ નળ વધતો જાય, તેમ તેમ તેને કાતરતાં જવું જોઈએ જે નળ અતિ વધી જાય તો જરા ઠોકર વીગતા, તે મૂળ નખને પણ

ઉખાડતો જશે પરિણામે આગળા પાકશે ને હું ખ ઉઠાવું
પડશે લક્ષ્મીની પણ આ દશા છે એને તો ઠાઠના રહે, એટલે
ખીજી આવતી રહે અને ન કાઢો તો એક વખત એવી ઠાકર
વાગે કે સાફ મેદાન થઈ જાય

મહાશયો, પૈનો પ્રાપ્ત કરવો તે એક વસ્તુ છે અને તેને
વાપરવો તે ખીજી વસ્તુ છે મનુષ્યો સુખની ઈચ્છા કરે છે,
તે માટે નાના પ્રયાગના પ્રયત્નો કરે છે ક્ષાણ મારે છે, પણ
મનુષ્ય સુખને નવી મેળવી શકતો કેમકે વસ્તુનો સફળપ-
યોગ કરતા તેને આવડતો નથી તલવાર તોજ કામની, કે
જે તેને વાપરતા આવડે, નહીં તો તે તલવાર રાણનારનોજ
ઘાત કરનાર થઈ પડે છે તેવી રીતે સ્ત્રી કે લક્ષ્મીનો ઉપ-
યોગ જે કરી જાણે છે, તેને તો તે સુખદાયક છે, પણ તેનો
હુકમયોગ કરે તો તે વસ્તુ તેના પ્રાણઘાતક થઈ પડે છે

તમે પૈસાની ઈચ્છા રાખો છો અને તે મેળવવા દેશીશ
પણ કરા છો તેમ ભાંગ્ય પ્રમાણે લક્ષ્મી મેળવો પણ છો,
પરંતુ તમને સતોષ નથી થતો કેમકે તમે લક્ષ્મીનો સફળપયોગ
કરી નથી જાણતા તેનો હેતુ જાણો તો તમે, હું ખ ન ઉઠાવી
શકો લક્ષ્મી સાધન છે-સાધ્ય નથી છતાં તમે તેને સાધ્ય
માની બેઠેલા છો સમાજ, દેશ, ધર્મના કાર્ય માટે ગૃહસ્થોએ
લક્ષ્મી રાખવી જોઈએ જો લક્ષ્મીનો આવા કાર્યમા ઉપયોગ
કરવામા આવે તો થોડી લક્ષ્મીથી પણ ઘણો આનંદ મેળવી
શકાય આજે તો લાખો અને કરોડોની લક્ષ્મી છતાં તમને
શાંતિ નથી, પણ બેચેની રહે છે, તે કેટલો હું ખનો વિષય છે!
લક્ષ્મીને તમે સાધન દરીકે સમજ્યો તો સુખનો અનુભવ
કરી શક્યો

દાન કયારે થાય ?

જગતના દુ ખનું કાણુ જોજ છે કે લોકો લક્ષ્મીને માધન તરીકે માનના નથી પૂર્વ જન્મના પૂર્યથી તમે ઉત્તર । ઉત્તર લક્ષ્મી મેળવના જાઓ છો છતાં પણ તમે મુખી નથી કેમકે તમને તેના પર મોહ મમલ ઘણો છે નારા કામો માટે લક્ષ્મી ખરચની હોય, તો બાકે થઈ પડે છે ચમડી તૂટે પણ દમડી ન છુટે ચીરના દમ પ્રાણ કદા છે તે જાય તો હરકત નથી પણ ૧૧ મો પ્રાણ જે લક્ષ્મી છે તે જાય તો બાકે થઈ પડે છે જ્યાં લક્ષ્મી માટે આવી મનોવૃત્તિ હોય, ત્યાં કેવી રીતે મુખ મળી શકે ? જેને દુ ખનું જાન હોય જેના દિલમા દઈ ઉપજાય, તેને લક્ષ્મી ઉપરનો મોહ જરૂર જોડા થાય છે પણ જેને દુ ખનું જાન નથી તેના દિલમા દઈ કેવી રીતે ઉપજાય ને તેનો લક્ષ્મી પરનો મોહ પણ કમ છટે ?

જેને ભૂખ ન લાગી હોય, તેને સુખાની વેદનાની ખમર ન હોય જેને ઘેર બાગકો ન હોય તેને ઠાકરા મરવાથી માખાપોને શુ દુ ખ થાય છે તેનો ખ્યાલ આવી શકતો નથી જેને માથું ન દુખતું હોય તેને માથાના દુખાવાની વેદનાની શી ખમર પડે ? તવીજ રીતે ખાવાપીવા અને જોશ આરામના સાધનો ધનાઢ્યોને મળેલા છે તેથી તેઓ બીજાના દુ ખ સમજી શકતા નથી 'કદાચ લક્ષ્મીથી થોડું ઘણું કરી નાખે, પણ દિલમા દઈ થાય અને કાઈકે આપે એની વાતજ બીજી છે'

તમે વિવસમાં પાંચ પાંચ વખત ખાઓ છો, ખાધેશુ પાંચન નથી થતું તો ઉપરથી ચૂરણની ગોળી ખાઓ છો,

આટલી બધી વાજ પાનારને કુધાર્તની-બૂખ્યા માણસની
વેદનાની બાજ પડી શકતી નથી પણ જેમને ખાવા માટે
ગટલાનો દુડો મળતો નથી, તેમનેજ બૂખના દુખની બાજ
છે. તમે ગરીબોની ઝુપડીમાં જાઓ તો બૂખની વેદનાનો
અનુભવ કરી શકો છો. ધામની ઝુપડીમાં એક નિધના કોલેરાથી
પીડાતી ફાટી તુટી ગોદડી પર પડી હોય તેને કોઈ પાણી
પાનાર પણ ન હોય કોઈ દવા લાવી આપનાર ન હોય,
ત્યારે એ બુઢીને લાગે કે જગતમાં માત્ર કોઈ નથી એવી એક
બુઢીને જોઈ કોઈ ધનાઢ્ય તેની ઝુપડીમાં દાખલ થાય અને
તેના મનમાં એમ થાય કે આ નિધવાના મ્યાને હું હોઉં તો
મારી શી દશા થાય? ત્યારેજ તેને તેના માટે હમદર્દ ઉપજે
અને એમ થાય કે હું મારી લક્ષ્મીનો સહઉપયોગ કરૂં આવીજ
રીને જેણે મરીબાઈ લોગવી હોય છે, તેમનેજ ગરીબોના
દુખોનો ખ્યાલ આવે કે મુબમના શેઠ વીરચંદ દીપચંદ
જે પી નુ નામ ધણાએ સાંભળ્યું હશે તેઓ હિન્દ અવસ્થા
માંથી ધનાઢ્ય થયા હતા તેમની પાનેથી કોઈ દુખી માણસ
કદી ખાતી હાથે પાછો હકયો નથી, એમ મેં સાંભળ્યું છે
જે કે લક્ષ્મીનંદનો તો ઘણાય પડ્યા છે, પણ શેઠ વીરચંદ
દુખી લોખંડુ દુખી જોઈ નહોતા શકતા આવા દુખીઓના
મેની ધણાય હશે-કે, ઠરાંચીનાં પણ છે એમ મેં જાણ્યું છે,
ખરી કમાઈજ આ કે ખરૂં ધનજ આ છે લક્ષ્મીને સાધન
સમગ્ર તેને જગતના ઉપકાર માટે વાપરવામાં આવે, તોજ
મનુષ્ય જન્મ અને લક્ષ્મી પણ સદૃશ છે

લોકો કહે છે કે અત્યારે 'કમીયુગ' છે - હું કહું છું કે
'કમીયુગ' નહિ, 'પણ' કર-મુંગે કે 'એટલે' કે 'એક' હાથથી દો
અને બીજા હાથથી ત્રણ જન્માતમાં 'તમે' જે કાંઈ કર્યું

હશે તે તમને આ જન્મમા મળ્યું છે લવિષ્યમા તમારે સુખી થવું હોય તો આ જન્મમા કાંઈક સુદૃઢ કે નાં જાઓ

પાપીઓ સુખી કેમ ?

દુનિયામા પાપીઓ પાસે પૈસા કેમ થાય છે અને ધર્માત્મા પાસે પૈસા કેમ નથી થતા ? આવો પ્રશ્ન ઘણા લોકો પૂછે છે. આનો જવાબ એવો છે કારણ વિના કાર્ય જનતું નથી. આ જીવગીમા પાપ કરવા છતાં પૈસા મળે છે, સુખી કેળાય છે એનું કારણ છે પૂર્વજન્મમા ઉપાર્જન કરતું પુણ્ય પણ. યાદ રાખો કે જ્યારે તે પુન્ય ખનાઈ જશે, પુત્ર થશે ત્યારે તેમની પાસેથી લક્ષ્મી ચાલી જશે અને તે પત્રી તે એનો તો માથું કુટતો રહી જશે કે હાથ હાથ પૈસા મેળવ્યો તો ઘણું પણ તેનો સહઉપયોગ કર્યો નહીં તમે આના અનેક ઉદાહરણો જોયા હશે કે પૈસાની રક્ષમણે ઉડતી હોય છે ત્યારે જમીન પર મગ મૂકતા ગરમાય છે અને ચોડાજ વખતમા એ લક્ષ્મી ચાલી જાય છે, ત્યારે તોના છોકરા દર દરના બીખારી બને છે એટલાજ માટે એક કવિએ કહ્યું છે કે -

अथ लग्न पूरयत् पूण्यकी

पू जी नहीं करार ।

तव तक सब कुछ माफ है

अवशुण करो हजार ॥

અહ જ્યારે સારા હોય છે ત્યારે અવળું પણ સવળું થાય છે એક ઉદાહરણ આપું એક માણસે એક જ્યોતિષીને પૂછ્યું કે હમણાં મારા અહ કેવા છે ? ત્યારે જ્યોતિષીએ તેને કહ્યું કે તમે અવળું કરશો તોપણ અવળું પડશે, આ

તાનની પરીક્ષા કરવ તે માણુન નજદગ્ગાનમા ગયો અને તેણે ગાંતેનો પગ પગડીન પ્રિય પડકયો આ વખતે ગાંત તેને પકડાડીને માગી નળાવવાણી તૈયારી કરવા લાગ્યો, એટલામાં તા બન્ધુ એવુ કંતજ વમને ઝાન્યો એક પાન્ય ગાજસિદ્ધામન ઉપર પડ્યો અને તે વાગવામાથી નાનત બચી ગયો આ વખતે જેવા માણુમે ગાંતને કહ્યું કે દીવાવનો પત્થ પડવાનો છે, એવુ મને જ્ઞાન થવાથી તમને મે નીચે ફેંક્યા હતા આ નામગાને ગાંતએ તેનો આનામ માન્યો એક માણુસની પુણ્ય પ્રકૃતિ જોરમા હોય છે, ત્યારે તે ખગાગ કરે છે તે પણ સાફ દેખાય છે

જ્યારે આથી ઉલ્લટ, પુણ્ય પગવારે છે ત્યારે ગમે તેટલુ સાક કરવા જાઓ તોયે ઉલટ પડે અમાનુનાખાન કેટલી માહેબી લોગવતા હતા ? તેઓ જ્યારે જિદમા આન્યા ત્યારે મરદારે તેમનુ કેવુ મનમાન કર્યું હતુ ? પણ તે પરી થેડા દિવસ બાદ તેજ અમાનુનાની રી દશા થઈ પુણ્ય પ્રકૃતિ મોજૂદ હોય-પુણ્યનો ખાજનો બરો હોય ત્યા સુધી તમે ગમે તેમ કરી દો પણ તે ખાજનો ખાનમ થતા જુગી દશા થાય છે જે માણુમ ધર્મ કરે છે તે સુખી થાય છે અને પાપ કરે છે તે દુખી થાય છે, તે કુદન્તનો કાચદો છે એક પાપી માણુમ સુખ લોગવતો હોય તો પોતાના પૂર્વના પુણ્યને લઈને માટે ધર્મ કરીને પુણ્યની પ્રાપ્તિ કરે

ધનપ્રાપ્તિના ઉપાયો

મહાનુભાવો, હું સારી પેઠે જાણ છું કે તમે ધર્મ કરતા ધન વધુ ચાહો છો, અને ધન મેળવવા રાતદિવસ પ્રયત્ન

જ્યે તે તમને આ જન્મમા મળ્યું છે ભવિષ્યમા તમારે સુખી થવું હોય તો આ જન્મમા કાર્યક સુકૃત કરતાં જાઓ

પાપીઓ સુખી કેમ ?

દુનિયામા પાપીઓ પાસે પૈસા કેમ થાય છે અને ધર્માત્મા પાસે પૈસા કેમ નથી થતા ? આવા પ્રશ્ન ઘણા લોકો પૂછે છે. આનો જવાબ મહેલો ઈ કારણ નિના કાર્ય જનતુ નથી આ જીવંતીમા પાપ કરના છતાં પૈસા મળે છે, સુખી દેખાય છે એનું કારણ છે પૂર્વજન્મમા ઉપાર્જન કરેલું પુણ્ય પણ થાક રાખ્યો કે જ્યારે તે પુણ્ય ખરાઈ જશે, પુત્ર થશે ત્યારે તેમની પાસેથી લક્ષ્મી ચાલી જશે અને તે પછી તે એવો તો માણુ કુટતો રહી જશે કે હાથ હાથ પૈસા મેળવ્યો તો ઘણો પણ તેના સફળપયોગ કર્યો નહીં તમે આવ્યા અનેક ઉનાહરણો જોયા હશે કે પૈમાની દેવમહેશ હિંતી હોય છે, ત્યાર જમીન પર પગ મૂકના શરમાય છે અને ચોડાજ વખતમા એ લક્ષ્મી આવી જાય છે, ત્યારે તેના છોકરા દર દરના બીખારી જાને છે એટલાજ માટે એક કવિએ કહ્યું છે કે—

जव लग पूरजल पूण्यकी

पू जी नहीं करार ।

तब तक सब कुछ माफ है

अवगुण करो हजार ॥

અહ જ્યાર સારા હોય છે ત્યારે અવગુ પણ સવળ થાય છે એક ઉદાહરણ ત્યાપુ એક માણને એક જ્યોતિષીને પૂછ્યું, કે હમણા મારા અહ કેવા છે ? ત્યારે જ્યોતિષીએ તેને કહ્યું કે તમે અવળ કરશો તો પણ સવળ પડશે આ

રાત્રી પરીક્ષા કરવ તે માણસ ગજદગ્ધાન્મા ગયો અને તેણે રાત્રીનો પગ પકડીને નીચ પડકયો આ વખતે ગત તેને પકડાવીને મારી નખાવવાણી તૈયારી કરવા લાગ્યો, એટલામા તા જન્મુ એતુ કે તેજ વમન છાનો એક પત્થર રાત્રિમિહામન ઉપર પડ્યો અને તે વાગવામાથી રાત્ર જઈ ગયો આ વખતે પેના માણસે ગજને કહ્યું કે દીવાલનો પત્થર પડવાનો છે, એતુ મને જ્ઞાન થવાથી તમને મે નીચે કે જ્યા હતા આ સામગ્રીને રાત્રએ તેનો આનામ માન્યો 'એક માણસની પુણ્ય પ્રકૃતિ નેરમા હોય છે, ત્યારે તં ખગગ કરે છે તે પણ સાચું દેખાય છે

જ્યારે આથી ઉલટું, પુણ્ય પરવારે છે ત્યારે ગમે તેટલું સાચું કરવા જાયો તોયે ઉલટું પડે અમાનુદ્વાખ્યાન ઠટકી સાહેબી લોગવતા હતા? તેઓ જ્યારે હિંદમા આવ્યા ત્યારે મરકારે તેમનું કેવું મન્માન ઈર્ષ્ય હતું? પણ તે પત્રી યેડા દ્વિવમ જાદતેજ અમાનુદ્વાની રીફગાય. પુણ્ય પ્રકૃતિ મોજૂદ હોય-પુણ્યનો ખજાનો ભર્યો હોય, ત્યાં મુખી તમે ગમે તેમ કરી દો પણ તે ખજાનો ખતમ થતા મુરી દશા થાય છે જે માણસ ધર્મ દે છે, તે મુખી થાય છે અને પાપ કરે છે તે મુખી થાય છે, તે કુદગતનો કાચદો છે એટલા પાપી માણસ મુખ લોગવતો હોય તો પોતાના પૂર્વના પુણ્યને લઈને માટે ધર્મ કરીને પુણ્યની પ્રાપ્તિ કરે

ધનપ્રાપ્તિના ઉપાયો

મહાનુભાવો, હું સારી પેઠે જાણ છું કે તમે ધર્મ કરતા ધન વધુ ચાહો છો, અને ધન મેળવવા રોતદિવસ પ્રયત્ન

કરા છા એટલા માટે હું ચાહું છું કે લક્ષ્મી મેળવવાનું થોડાક ઉપાયો તમને બતાવું

મૌથી પહેલાં તે એ કે તમે લક્ષ્મીને લાત મારીને ક્રૂ કરતા ગીજો. અર્થાત્ તેને ખૂબ ખરચતા નાઓ. કાઢતા નાઓ. વાપરતા નાઓ. જેમ તમે કાઢ્યો તમ તે તમારી પાસે આવતી નથી. જો તમારામાં આત્મવિશ્વાસ હોય તો લક્ષ્મી જરૂર તમારી પાછળ આવે. તમે ખરચતા નાઓ. પણ તે ખુટી નહીં. કુવામાંથી પાણી કાઢના નાઓ, ધીનું પાણી જરૂર આવશે. આ બાબતનો તમને વિશ્વાસ છે, તમ લક્ષ્મી સબધી પણ તમને આવે. વિશ્વાસ થયો જરૂરી છે

મહાત્મા આનંદધનજીએ કહ્યું છે કે -

જે જેને અભિવરેર
તે તે તેલથી નાને

મહાનુભાવો, એ કુદરતનો નિયમ છે કે-જે માણસ જેનું ઉપર જેટલી આસક્તિ વધુ રાખે છે, તે વસ્તુ તેટલીજ દૂર બાળે છે

તમે લક્ષ્મી માટે જેટલી અભિલાષા રાખો છો, તેટલીજ તે તમારાથી દૂર, બાળે છે. જો તમે લક્ષ્મીને લાત મારતા નથી-તેના પ્રત્યે બેદરકાર રહેજો. તમે ખૂબ ખરચતા રહેજો. ઘરમાંથી કાઢતા રહેજો, તેટલીજ તે તમારી સામે શિશુકાવતી આવશે.

જીજો ઉપાય એ છે કે-તમે એક બોલ અને, એક તો રાખો. એક વાર કપડાના ચાર આના લાવ હોય, એક માણસ પાસેથી તમે ચાર આના લ્યો અને બીજા પાસેથી ૧૦ આના લ્યો.

એમ ન થવું જોઈએ કે લોક વેપારીઓ લેવાના તોલા જુદા રાખે કે અને દેવાના જુદા ગણે કે તમારે તોલ એક જ ગણવો જોઈએ અને કોઈને ઓછું ન દવું જોઈએ અને ચાર આનાના કપડાના કે ૧૦ આના લઈને ઘરાકને લુટ વાની વૃત્તિ પણ ન રાખવી જોઈએ ઇન્દ્રમટેશથી જાગ્રતા માટે દેલોક વેપારી જખમે અને ત્રણ ત્રણ જાતના ચોપડા રાખે છે આમ થવાનું પરિણામ એ આવે છે કે લક્ષ્મી એનાથી રીસાતી રહે કે અને મોકો મળે કે કે તુર્ત લાત મારીને વિદાય થઈ જાય કે મીઠા મૂકે ચોરે જ તો અદલા બાદે ચોરે કે

લક્ષ્મીનો વાસો કયાં ?

મહાનુભાવો, તમે વિચાર તો કરાડે લક્ષ્મી એ તો દેવી છે તે જાના પાસે કેમ આવી ગઈ ? તે તો જ્યાં પવિત્રતા, નિર્મળતા હોય ત્યાં જાય છે એક વળત ઇન્દ્રે લક્ષ્મીને પૂછ્યું કે લક્ષ્મી દેવી ! તમે કયાં રહો છો ? તમારો વાસો કયા ? ત્યારે તેણે જવાબ આપ્યો કે -

गुरयो यत्र । पूज्यन्ते

ધાન્ય સુસજ્જત મરેત્ ।

સદતકલ્પો યત્ર

તત્ર, શક્તિ ધર્મામ્યહમ્,

અર્થાત્-હું ઇન્દ્ર, જેના ઘરમાં હું મેળા વડીવોનું માન થાય છે, જેના ઘરમાં ધાન્ય-અનાજ માટસુક કરીને ખાવામાં આવે છે, અને જેના ઘરમાં કશું બગાડ કે કુમપ, કલેરાદિ નથી થતા ત્યાં મારો વાસો છે

મોથી પહેની વાત છે વડીલોના સન્માનની લક્ષ્મીને તમારા ઘરમા રાખવી હોય-જોવાની 'હોય, નો ગુરૂઓ અને વડીલો પ્રત્યે બહુ માન ગણો અને ઘરમા સ્વચ્છતા પૂર્વક કાગડથી રંધાયેલું ધાન્ય ખાઓ જેના ઘરમા ઘણો કવેગ થાય તે કાગડ થાય છે ત્યાં પણ લક્ષ્મી વાસો કરતી નથી જ્યાં સૌ પ્રેમરૂપી સુત્રથી—એકતાની ગાંઠથી બંધાયેલા છે- મૌએ મ પસ પીને આનંદ પૂર્વક રહે છે ત્યાંજ લક્ષ્મી રહે છે જ્યાં અગડા અને રગડા આવના હોય, પારડા ઘરની પત્યાત, કુચની નિંદા ચાલતી હોય, ત્યાં લક્ષ્મી કેમ રહી શકે !

એક શેઠના ઘરમાથી લક્ષ્મી વિદાય થવાને તૈયાર થઈ તેના મનમા એમ યચું કે હું આ શેઠનું ઘર છોડીને જાઉં છું, તો તેને મળી તો જાઉં ? એમ ધારી રાતે બાર વાગે તે રૂમજીમ કરતી શેઠની સામે જઈને ઉભી તે એક રૂપવતી દેવી હતી શેઠે તેને કહ્યું કે આપ કેાણ છો અને મને શું કહેવા માગો છો ? લક્ષ્મીએ કહ્યું કે, હું તમારા ઘરની લક્ષ્મી છું હું તમારું ઘર છોડી હવે જાઉં છું આ માલગીને શેઠ બહુજ ઉઠામીન થયો અને મનમા બોલવા લાગ્યો કે, હાય હાય ગજબ થયો લક્ષ્મી ચાલી જાય, તો હું તો બાવો જ બની જાઉં ને ! 'લક્ષ્મી દેવીએ ઉમેર્યું કે તમારી ને મારી મહોબત છે એથી મને એમ યચું કે તમને મળીને જાઉં તો ઠીક પણ તમારે મારી પાસેથી કાઢ માગવું હોય તો માગો હું તમને તે ખુશીથી આપીશ

મહાનુભાવો આવી રીતે લક્ષ્મી તમને પૂછે તો તમે શું કહો વાડ ? શેઠે લક્ષ્મી પાસે રજ કલાકનો ટાઇમ માગ્યો લક્ષ્મી દેવી તે ટાઇમ આપીને અતર્ધાન થઈ ગઈ પછી શેઠે

પોતાના કૃદ્ધમના બધા માણસોને લેખા કર્યા પોતાના છોકરા તથા વહુઓને પણ બોલાવ્યા અને કહ્યું કે લક્ષ્મી દેવી આપણી ઘેરથી જાય છે પણ જતા જતા આપણે તેની પાને જે માગીએ તે આપવાને તૈયાર છે, તો તમે સૌ વિચાર કરીને જો કે આપણે તેની પાસેથી શું માગવું ?

શેઠને મૌએ જુદી જુદી વાત કહી કોઈએ કહ્યું કે લક્ષ્મી જાય છે તો આપણે ઇંદ્રનું મુખ માગી દેવો, કોઈએ હીરા, માણેદ મોતીની માગણી કરવાનું કહ્યું, પણ પોતાના નાના પુત્રના વહુએ કહ્યું કે 'સમરાજી, તમે તો કાઢ્યાં જો મૌએ પોત પોતાને ફાળ્યું તેમ કહ્યું છે, પણ તમેજ વિચાર કરો ને ? તમે લક્ષ્મીને એમજ કહી દોને કે 'તું અમારા ઘરમાથી કાઢે જતી હોય તો આજેજ જ તારી અમને જરૂર નથી, પણ અમાન ઘરમા કદાપિ કલેશ ન થાય, અને સૌ સપથી અને પ્રેમથી રહે, એવું વચન આપતી જા શેઠને નાની વહુની આ સૂચના યોગ્ય લાગી ૨૪ કલાકની મુદત બાદ લક્ષ્મી દેવી આવીને હાજર થયા ત્યારે શેઠે એજ માગી લીધું કે દેવી, આપને અમારા ઘરમાથી મીઠાવણ હોય તો આપ ભલે મીઠાવો, પણ હું આપની પાનેથી એક વચન માગી લઉં 'તું કે અમારા ઘરમા દતકલેશ-કલ્તરો વૈમનસ્ય કદિ ન થાય એવું કરતા જાઓ 'આ ઉપરથી લક્ષ્મીએ કહ્યું કે હવે તમે મને ધડકો માગીને કાઢો તો પણ હું નહિ જાઉં, કેમકે જ્યાં સપ છે, પ્રેમ છે, ત્યાંજ મારો વાસો છે'

તાત્પર્ય કે જ્યાં સપ છે, ત્યાંજ લક્ષ્મી રહે છે, માટે જ તમે મુખ સપત્તિ ચાહો તો ઘરમા કલેશ કલ્લવવા દેવો નહિ જો મુખ થાય એવું ચાહો તો તમામ ઠેકાણેથી વેર એગ્ની લાવવાને કાઢી નાખો તમે લક્ષ્મીની ઉપાસના કરવા

માગતા હો-લક્ષ્મીની પૂજા કરવા માગતા હો, તો ઘરમાં
 કલેશ કુચ પ ન કરે તમે પાપમાં રચ્યા પચ્યા રહેતા હો
 દુખી વતા હો તો તે જઘાનું કારણ કલેશ છે આપણે ત્યા
 કલેશ છે, તેથી તો લક્ષ્મી જઈ રહી છે સમાજમાં મધમાં
 થોડું ઘણું વેર હોય, કુચ પ હોય તો તે કાઢી નાખો અને
 સૌ પ્રેમથી જઘાઓ, એટલે તમારે ત્યા લક્ષ્મી રૂમઝૂમ કરતી
 આવશે.

સાચી મિત્રતા

સગા મળ ધીજ નહીં પણ કોઈ પણ માણસ માથે તમારે
 દેખ ન કરવો મહાવીર ભગવાને કહ્યું છે કે મૈત્રી ભાવના
 ધારણ કરો સમગ્ર જીવોને મિત્ર સમજો મિત્રતા-સાચી
 મૈત્રી આનું નામ મે -

મા કાર્પિત્વ કોઽપિ પાપાનિ
 મા ચ મૃત્ત્વ કોઽપિ દુન્નિત ।
 મુચ્યતા અગદવ્યેષા
 મતિમૈત્રી નિગદ્યતે ॥

અર્થાત કોઈ જીવ પાપ ન કરે, કોઈ જીવ દુખી ન થાઓ,
 અને આ જગતના જીવોની મુક્તિ થાઓ, આવી બુદ્ધિ એનું
 નામ મૈત્રી છે

ત્યારે આવી મૈત્રી હૃદયમાં ઉત્પન્ન થશે, ત્યારે એકના
 મુખે સુખી અને એકના દુખે દુખી થઈ શકાશે ભગવાન
 મહાવીરે આવી મૈત્રીભાવના કેળવવા કહ્યું છે

મિત્રતા તો દૂધ અને પાણીના જેવી હોય દૂધ અને
 પાણી જુદા જુદા છે રૂચ, રંગ અને સ્વાદમાં પણ જુદા છે

પણ તે જન્ને વચ્ચે મિત્રતા થાય છે અર્થાત્ જન્ને લેગા થાય છે, ત્યારે શુ થાય છે ? દૂધ પોતાનો રગ પાણીને આપી દે છે જન્ને એક-જ રંગના થઈ જાય છે આ મેત્રીના બદલામાં દૂધ ઉડે છે ત્યારે પાણી જળવા માટે છે પાણી જનમ વાય છે ત્યારે દૂધ વિચાર કરે છે કે મે પાણીને મારા રગ આપ્યો તો પાણીએ મારા માટે પ્રાણ આપ્યો માટે માટે પણ તેની પાછળ જળી મગ્નુ બેઠાએ એટલે પડી ઉભરે આવે છે, અને દૂધ તેની પછવાડે અગ્નિમા જ પલાવે છે, તે વખતે તેમા પાણી નાખીએ એટલે દુધનો ઉભરો શાત થાય છે

આવી દુધ અને પાણી જેવી મિત્રતા સ્વેતામ્બર, નિગમ્બર, ન્યાનકવાસી, દેરાવાસી, હિંદુ-મુસ્લીમ આર્યસમાજ અને મનાતનીઓ રાખે તો હિંદુ ફરીથી દેવલોક જની જાય ને ન્વગન્ય અથવા આઝાદી તત્કાળ આવીને મજે લોકોમા સ્વાર્થ વૃત્તિએ ઘર ઘાટ્યુ છે તેમને ધર્મની નિદાની પરના નથી પોતાનો જાતભાઈ ભૂખ્યો મજે તેની પરવા નથી જો લોકોમાથી સ્વાર્થવૃત્તિ ન હોય તો તેઓ ત્યાગ ન કરી શકે તે પડી તેઓ વચ્ચે દૂધ અને પાણીના જેવી મેત્રી કયાથી મળવે ? તમે નૌ પ્રેમના દોગથી જ ધાઈ જાઓ સ્વાર્થમા અધ જનશે તો બીજાનુ નુકસાન નહિ થાય, પણ તમારૂં પોતાનુજ નુકસાન થશે

કુંહાડાના હાથા ન જનશે

છેવટે આજનુ-મટકે ગૃહસ્થધર્મ મળધીનું વિવેચન આજે પાચમાં દિવને સમાપ્ત કરતા એક વાતની સૂચના કરી લેવી આવશ્યક સમજી છુ અને તે એ કે તમે વધારે નહિ, તો કમમા કમ 'કુંહાડાનો હાથો' જાનવા જેવુ તો નજર કરજો,

કુહાડો લાડાનો નાર ત્યારે જ કહ કે છે ત્યારે લાડાનો હા
તેમા મળે છે તમને ખબર હશે કે કુહાડાઓથી ભરેયુ એ
ગાડુ જગવમાથી પમાડ થયુ, ત્યાર તે જોઇને જગલ
ઝાંટો થયેય કાપના લાગ્યા કે હવે થોડા દિવસમા આપ
નત્યાનાશ વગી જશે આ વખતે એક ઘરડા વૃક્ષે કહ્યુ, 'ત
જરાયે ગભરાયો નહિ, જ્યાં મુખી આપાથી જાતિ એમા મ
નથી ત્યાં મુખી કંઈ થનાનુ નથી'

કુટારમાઝિકા જગ્યા
કુમા સર્વે પ્રકમ્પિતા
બુદ્ધેન કથિત તદ્
અન્ન જાતિન વિપત્તે ॥

આપણા ઝાડમાથી કેાડ કુહાડાનો હાથો નહિ બ
ત્યામુખી કુહાડો આપણને કાપનાર નથી આપણે જ્યા
ખીજના હાથના હાથીનાર જનીએ છીએ, ત્યારેજ આપ
નાશ થાય છે, માટે મહેંગાની કરીને તમે કુહાડાના હા
ન ખનશે

જસ, લક્ષ્મી મેગવવાના આ ઉપાયો છે, તેને ત
અમલમા મૂકો એટલે અનાયાને લક્ષ્મી આવી મળશે

૬૪ શાંતિ

૧૨૧

સમયને ઓળખો

ભાગ ૧-૨

મુઝાસ પ્રજામાં પણ ચેતન્યનો સચાર કરવાની તાકાત
મુનિશ્રી વિદ્યાવિજયજીની વાણી અને ક્લમથી આજે કાલ્યુ અજ
છે ? સમાજના એક એક અંગમાં ક્યા ક્યા સડો પ્રવેશ કરી ગય
છે, એની ખારીકાધથી તપાસ કરી, સમાજનું શરીર નિરાંગી કેમ થઈ
શકે ? એનો સાચો ઉપાય બતાવનારા મુનિશ્રીના ૬૦ લેખોના બે ભાગો
વાંચો, અને સમાજ કે ધર્મ માટે તમને થોડું પણ અભિમાન હોય,
તો તે લેખો તમારા મિત્રોને પણ વચાવો તમારી મૂગી જીસ
તત્કાળ ખોલી લેશો કે હાથ, હાથ, આપણે આપણા જંબા પાછા છીએ ?
અરે, આપણુ આટલું બધું પતન થયું છે ? આ લેખો જૈન જગત્માં
એવા બધા રાચક થયા છે કે ઝપાટાબધ એની આગતિઓ કાઢવી
પડે છે પાકું અને મનોહર ખાઈ-ડીંગ

પહેના ભાગની કિં ૦-૧૨-૦ } બન્ને ભાગ સાથે લેનારને
બીજા ૦-૧૦-૦ } ૧-૪-૦

વકતા બનો

(દિ હી, મુજરાતી)

‘બોલે તેના બોર વેચાય’ એ કહેવતને તમે જાણો છો ? આજે
સામાજિક કે રાષ્ટ્રીય ઉદ્યમમાં એક માત્ર ‘વકતૃત્વ કળા’ ના
આધારે થઈ રહી છે, એની તમને ખબર છે ? મૂગા મૂગા બેસી
રહીને, મુઝદાન જીવન જીવવા માગો છો, કે તમે પણ કંઈ છો, તમે
કંઈ કરી શકો છો, એવું જગતને બતાવી આપી આનંદમય અને
કીર્તિવાનું જીવન જીવવા ચાહો છો ? જો તમને એમ થતું હોય, -
પછી ભલે તમે યુવક હો કે યુવતી, સાધુ હો કે ગૃહસ્થ-કે તમારું
અમર નામ થાય, એવું જીવન જીવી જાણુ છો, તો તમે તમારામાં
વકતૃત્વ કળાને ઢૂંઢવો મુનિ શ્રી વિદ્યાવિજયજીના વ્યાખ્યાનો પાછળ
જૈન કે જૈનેતર તમામ પ્રજા મુશ્વ બને છે, પાઠન પાછળ ફરે છે,

તે સાચી તમે જાણો છો? જોમની વજૂત્વ રૂઝગાળી ગ્રીમ
 વાન્ય રજૂવના અનુભવ પછી મુનિ વિદ્યાવિજયજીએ આ પુ-
 ન્યુ છે પુનતકમા મળાવેલી વિધિ પ્રમાણે પ્રવન કલાર ગમે તે
 શામાન બી મૂં ॥ પત્ર જરતો જામનો પ્રખર વજૂતા થાં છે ॥
 ધુળવનાર થાં થકે છે ચર્ચ ॥ ઉપાચારો માટે મિત્ર માત્ર ૦-૬
 રાખવામા આવી છે

શ્રી વિદ્યાવિજયજીના 'વ્યાખ્યાનો

ભાગ ૧-૨-૩

હમણા કરાવીમા મુનિ શ્રી વિદ્યાવિજયજીના વ્યાખ્યાનોની
 ધોધમાર ૪૧ વજૂતી રહી હતી પ્રસ્તીની સમગ્ર કામતી પ્ર-૧ એમ
 વ્યાખ્યાનો સાંભળવા માગે ની હતી હજારોની શ્રાવ્ય સમય પા-
 દાજર થાં જતી હતી પેપરોશાની પખ, વ્યાખ્યાનો ઉતારી લે-
 અને મોનાના પેપરની કામતીની કામતી મોકીને, વ્યાખ્યાનમા
 આવી તકે હારી જાનતાની છેવડાને તુમ મ્યા તૈનાર રહેતા હતા
 વ્યાખ્યાનોની રાખ્યા તો બધી મોગી છે પાત્ર જોમાના સાત
 વ્યાખ્યાનોનો એક એક ભાગ, જેમ ૨૧ વ્યાખ્યાનોના પત્ર
 બેગા તૈનાર કરવામા આવ્યાં છે

રિપચાનું તો કહેનું જુ શુ ?

પહેલા ભાગમાં આધ્યાત્મિક ધર્મ જીનામા આચાર ધર્મ
 રીજા ભાગમાં ધર્મસ્વાં ઉપર શ્રી મુનિ અને અનુમુનિ પ-
 મચોદ્દ હતો, મનોહર ઔપદેશિક શ્લોકો, અો વિધાને પુરું કર-
 તેમજ, અમન આપનાર કર્મોમાં રિગેરેયી આ વ્યાખ્યાનો એ
 ખંડા રીસકે અો સરળ બન્યા છે કે ગમે તેવા ઓગી સમજાણવા-
 પત્ર જમ્યાઆનદ અને જાન-માપે તેવા છે તેમ ગમે તેવા નારિ-
 પત્ર ધર્મગદિ વસ્તુઓ ઉપર શ્રદ્ધાળુ બનાવી કાન પમ્મણે તેના

૩૫૦ પાના, પાંક કપાળુ સુદર બાન્ડીંગ ઉચા મગના
 મનોહર છપાઈ છતા કિંમત માત્ર ૦-૮-૬ રાખવામા આવે-
 જરૂર ખરીદિ ને ઘેર ખેડે શ્રી વિદ્યાવિજયજી મહારાજના વ્યાખ્યાનો
 લાભ લેવા

આખૂ

આખૂ એટલે જગદ વિખ્યાત પદાડ આખૂની ન્હાનામા ન્હા અને મોળામા મોળી દર્શનીય વસ્તુઓ, રુતાઓ અને એક દર્શને ઉપયોગી થા પડે, એવી તમામ વસ્તુઓની માહિતી આપનાર તેમજ આમૂના મંદિરાની ઝીણામાં ઝીણી કાર્યશીલો અને સુદ સુ ર ભાવો-દેખાવોના લગભગ ૭૫ ફોટાઓથી અનકૂત આ પુસ્તક, જેમ 'આખૂ' ના યાત્રીઓને ઉપયોગી છે, તેમ ભારતવર્ષની પ્રાચીન વિંધ્યાના થો. ઐતિહાસિક ગોધખોળના અભ્યાસીઓ માટે પણ ધન્યુજ મદદરૂપ છે, એના લેખક ડે ઇતિહાસતત્ત્વવેતા, શાન્તમૂર્તિ મુનિગજ્ઞશ્રી જયન્તવિજયજી, મોળે દળાર અથ, ૭૫ ફોટા, ૫૫૬ પૃષ્ઠાંગ, અનેકિતમ જેટ હોવા છતા મૂલ્ય માત્ર ૨-૮-૦ દિદી આદરિતિ, મથુ તેજ પ્રમાણેની અને તેજ કિંમતની

આખૂલેખ સંદોહ.

'આખૂ' નો આ ખીન્ને ભાગ દેખવાના અને અચલગઠના મંદિરામાંના ન્હાનાં મોટા લગભગ ૭૫૦ સાતમો જેટલા ચિનાલેખો, તેના અનુવાદ અને ગીષ્ણ અને વિવેચન સાથે બહાર પાડવામા આન્યા છે ઐતિહાસિક સામગ્રીથી ભરપૂર, મોળે દળાર આ પણ અથ છે. એના લેખક અને સપાદક પણ મુનિગજ્ઞશ્રી જયન્તવિજયજી છે.

સુભાષિત પદ્યરત્નાકર

ભાગ ૧-૨-૩

ભુદા ભુદા સેંકડા વિષયોના હજારો લોકોને સમઠ, ગુજરાતી અનુવાદ સાથે, એ શ્લોકોના રચના સથે, આ સમ્રાટમા આપવામાં આવેલ છે અત્યાર સુધીના નિકળેલા અનેક સુભાષિત સમ્રાટમા વિદ્વાનોએ આનુ રચના સૌથી પહેલુ મુક્યુ છે ઉપદેશકોને માટે તો અત્યંતજ ઉપયોગી વર્ષો સુધી વ્યાખ્યાનો કરવા હોય તો બીજુ પુસ્તક હાથમા લેવાની જરૂર ન પડે અને જોનાગ જોઈ શકશે કે ક્રમા પરિચમપૂર્વક આનુ સપાઠ અને અનુવાદક મુનિરાજશ્રી વિશાળવિજયજીએ આ ભાગો તૈયાર કર્યા છે ઉંચા એક કાગળો ચારસો ચારસો પાનાનો એક એક ભાગ, પાકુ કપડાનુ બાઈન્ડીંગ કિંમત ૭૫૫ અને દરેક રીને સુદર હોવા છતા કિંમત દરેક ભાગની માત્ર સવા સવા રૂપિયા છે એથી ને પાચમે ભાગ પશુ અલગ જલદી બહાર પડશે.

મુનિરાજેને વ્યાખ્યાનમા વાચના લાભક

પત્રકાગના બે મથા

૧ પર્વ કથા સંગ્રહ

૨ આરવ્રત કથા સંગ્રહ

આ બન્ને મથા હાયા ૬૦ રૂની લેજર પેપર ઉપર ૭૫૫૫૫માં આ યા છે પત્રકારે છે સરકારનુ સાધારણ જ્ઞાન ધરાવનાર પશુ વ્યાખ્યાનમા વાંચીને શ્રોતાઓને આનંદ આપી શકે છે કારણ કે કથાઓ અત્યંત સત્ત્વ છે તેમ જાણા પશુ સરલ છે, સ્વમસ્ય વિદ્વાન મુનિ શ્રી હિમાશુવિજયજીએ આનુ સમ્પાદન કયુ ■ પ્રત્યેકની કિંમત ૭ આના છે

વ્યાખ્યાન ૧૫ મું

ઈશ્વરવાદ : ઈશ્વરનું અસ્તિત્વ.

(૧)

ભાઈઓ અને બહેનો,

હું આજે જે વિષય પર બોલવા માગુ છું, તેના સળધમાં
ઠોકરને કંઈ શંકાઓનો ખુલાસો કરવો હોય તો વ્યાખ્યાન માદ
અગર તો ત્યાર પછીના કોઈ પણ વખતે મારી પાને આવીને
કરી શકે છે વક્તા તો પોતાના જ વિચારો રજુ કરે છે
આમાથી કેટલું માનવું, કેટલું ન માનવું, કેટલું સુકીને જવું,
કેટલું લઈને જવું, તે શ્રોતાઓની મુન્મશીની પાત છે
સલવ છે કે આ વિચારોમા કોઈનો કંઈ અશે મત
લેદ હોય-હરે, પણ વિચારોની આપલે શાંતિથી કરી શકાય
છે હું તો માત્ર મારા જ્ઞાન પ્રમાણે મારા વિચારો જણાવુ છું

ઈશ્વરનું અન્તિત્વ

૧ નાદ નો નિત્ય એવો ગયો વિચિત્ર મહારનો
મન ગતન છે કે જેના ઉપર આજે તમામ ધર્મોના
પાત્રો ચાયા છે અને જેના માટે અનેક પ્રમારનો આપાહ
વર્ષ હો કે અને મહાણો મહાયા છે અને કહેવાની જો
કે મગતી હોય તો હું તો કહી શકું કે આજે જગતમા
જ ઝગડાઓ ચાલી રહ્યા છે તેનું કાણુ જ ઈશ્વરને માનવાનું
કે અને તેનાથી જ ઝગડા ચલાય છે-ચાય છે નૈયાયિકો માખ્ય
વેદાનિઓ વૈશેષિકો જૈનો જૌહો વગેરે તમામ શાસ્ત્રકારો
પાત્રોતાના મન પ્રમાણે ઈશ્વરના જુદા જુદા સ્વરૂપો જતાવે
કે આટલું કરીને જ તેઓ જોયી નથી-હ્યા તેમણે અન્ય
ધર્મો ઉપર પ્રહારો કર્યા છે તિરસ્કાર અને ધુણ્ણી દ્રષ્ટિથી
જોતા રહ્યા છે એ-જીજને 'નામ્નિક મિથ્યાદ્રષ્ટિ અને પાપકી'
તરીકે ઓળખાયા છે આ જાણુ ઈશ્વરના કારણે જ યર્ષ રહ્યું
છે જગતમાથી ઈશ્વરને માનવો જ જો જાય કયો હોત તો
ધર્મના નામે આટલા ઝગડાઓ ન ચાત એમ એક દ્રષ્ટિએ
વિચાર કે તો આપણને જણાય છે પણ જરા મનુર કરો

આપણે ઈશ્વરને ન માની શકીએ-તેની હસ્તી ટાળી
શકીએ કે કેમ? એ પણ એક વિવાદાસ્પદ બાગત છે, અને
તેટલા માટે ઈશ્વર જેવી કોઈ વસ્તુની આવશ્યકતા કે
કેમ? કોઈ શકે કે કેમ? આના વિચારની સાથે જ સાથે
જગત જેવી વસ્તુ કે કે નહિ? તે ઉપર આપણે વિચાર
કરવો પડશે હા આપણી સગી આજે જોઈએ છીએ કે આ
જગત જેવી એક વસ્તુ જરૂર છે પૃથ્વી, પાણી, વાયુ તેજ
આદિ પદાર્થો આપણી નજરે જરૂર પડે છે વગી કોઈ સુખી

ઠે, કોઈ હુ ખી છે, ડોઈ લુવો ઠે, કોઈ લગડો છે, કોઈ ગભ છે કોઈ ગરીબ છે એવી પણ વિચિત્રતા ભેવાય છે એટલે જેનો જગત્ શબ્દથી વ્યવહાર કરીએ છીએ, એવી વસ્તુ અવશ્ય છે

જો કે કેટલાકો એમ કહે છે કે આ, જે જે પદાર્થો દેખાય છે, અથવા જેના જેનો આપણે અનુભવ કરીએ ડીએ, એ કંઈ વસ્તુ જ નથી, એ તો ખાલી છાની ભ્રમણા છે, બ્રાન્તિ છે જેમ સ્વપ્નમાં કોઈ ખાય, પણ એની ભૂખ મટતી નથી, અર્થાત્ સ્વપ્નનું ભોજન બ્રાન્તિ માત્ર છે

વળી જેમ અધારમાં પડેલી દોરડીને ભેંધને કોઈ તેને માપ સમજે છે, તેવી જ રીતનું આ જગત્ છે પરંતુ વસ્તુતઃ ઠી- નથી જે વસ્તુ જ ન હોય તેનો આધાત-પ્રત્યાધાત વતો જ નથી સમજાને શિંગડું નથી, એનો અર્થ એ છે કે એનો અભાવ છે, વસ્તુ જ નથી એટલે સસલાતું શિંગડું ડોળને વાગ્યું હોય, એવું કોઈ કહેતું નથી પરંતુ દોરડીમાં સાપની બ્રાન્તિવાળો માણસ તેને માપ સમજીને એ દોરડીથી ફર ફર જરૂર રહે છે સ્વપ્નમાં કોઈ લયવાળી વસ્તુ દેખીને જરૂર માણસ ડર ઠે કોઈ મારી વસ્તુ ભેંધને ખુશ થાય છે કોઈ સ્ત્રીને ભેંધને વિકારી બને છે જો વસ્તુ જ મસારમાં કોઈ વસ્તુ જ ન હોય, તો તેનું કંઈ પરિણામ જ ન આવવું ભેંધને હર્ષ, શોક, લય, ઇત્યાદિ પ્રકારની લાગણીઓ થતી, એજ વસ્તુનું અસ્તિત્વ બતાવે છે ભોજન, એ જો કંઈ વસ્તુ જ ન હોય તો હુધાનાં નિવૃત્તિ ન જ થાય ત્યારે કાંઈ એમ કહે કે કે મત્ય પ્રહા મિથ્યા જગત્ એમ જે કહેવામાં આવ્યું છે, એનું શું ? બેશક બ્રહ્મ-આત્મા-ઈશ્વર એ મત્ય છે, શાશ્વત છે,

નિત્ય છે, જ્યારે જગત્ મિથ્યા છે નાશવાન છે, અનિત્ય છે આ બન્નેના સ્વરૂપો બતાવવા માટે જ એમ કહેવામાં આવ્યું છે જ જગત્ મિથ્યા છે, અનિત્ય છે—નાશવાન છે, તેના ઉપર મોહ મમત્વ ન રાખવું એ એનો આગ્રહ છે આત્માને એમાં આમકત નહિ થવા દેવા માટેનું એ કથન છે, પરંતુ એનો અર્થ એ નથી કે જગત્માં કંઈ ચીજ જ નથી.

હવે જ્યારે જગત્ જેવી વસ્તુનું અસ્તિત્વ સ્વીકારીએ તો પછી જગત્થી પર એવી વસ્તુ અવશ્ય હોવી જોઈએ કારણ, હમેશા શબ્દોનો વ્યવહાર સાપેક્ષ જ હોય છે.

આપણે જ્યારે એક માણસને કહીએ છીએ કે તે સાચો છે ત્યારે એ વાત મિથ્યા થાય છે કે દુનિયામાં જુદા માણસો હોય છે, માટે જ સત્ય શબ્દનો વ્યવહાર થયો છે ચોરી છે તો અચોરી વ્યવહારમાં આવે છે દરેક શબ્દ સાપેક્ષ છે મદદ રગ શાથી? ખીજા રગની આપેક્ષાએ સજ્જન એટલા માટે કહીએ છીએ કે દુર્જન છે મોઢામાંથી તમે ગમે તે એક શબ્દનું ઉચ્ચારણ કરા એક વસ્તુ છે તો ખીજી વસ્તુ નકકી છે આપણે જો જોઈ શકતા હોઈએ કે જગત્ છે તો જરૂર એ વસ્તુ પણ છે કે જે તેનાથી પર હોવી જોઈએ પછી તેને ધ્રુવ કહો કે પરમાત્મા કહો સિદ્ધ કહો ગોઠ કહો ખુદા કહો, ગમે તે કહો, બમને નામ સાથે કાઈ લાગતું વગગતું નથી અમારે તો તેની હસ્તી છે કે કેમ? એજ માત્ર વિચારવાનું છે જો તે નહોતો સમાર, દુનિયા, પચમૂત શબ્દોનો વ્યવહાર જ ન થાય.

ધ્રુવ શા માટે?

આ પર વસ્તુ તે કંઈ? જેને લોકો ધ્રુવ કહે છે—પરમાત્મા કહે ॥ ધ્રુવ શા માટે હોવો જોઈએ? ધ્રુવની હસ્તી

હોય તો શા માટે ? 'ઈશ્વર છે' આવી લાવના શા માટે ઉદ્ધાર
ભવવી જોઈએ ? એ જગ વિચારવા જેવું છે

ધ્યાનમાં રાખો કે સસારમાં જેટલી પ્રવૃત્તિઓ થાય છે,
એવું કંઈને કંઈ પ્રયોજન હોય છે પ્રયોજન વિના કંઈ
પણ પ્રવૃત્તિ સંભવતી નથી મનુષ્ય જીવનમાં પણ કંઈ ને
નાં ધ્યેય-પ્રયોજન રહેલું જ છે દરેક મનુષ્ય આહે છે કે
હું મારા ધ્યેયને પહોંચુ-વશને પ્રાપ્ત કરું મનુષ્યનું ધ્યેય શું
હોય જોઈએ ? મુખને પ્રાપ્ત કરવું જોઈએ, મનુષ્ય જીવનમાં
પણ મુખ તો જરૂર છે, કારણ કે મુખદ્વારે એ તો સાપેક્ષિત
વસ્તુઓ છે, પરંતુ મારમાં જે મુખ છે, તે ક્ષણિક માત્ર
છે, અથવા એમ જોઈએ જોઈએ કે હું ખૂબી ક્ષણિક નિવૃત્તિ
માત્ર છે એટલે જ જીવ આહે છે કે હું જે મુખ લોગણુ છું
તેના કરતાં શાશ્વત મુખ મેળવું દરેક મનુષ્ય એવું મુખ
લેવા માગે છે કે જે શાશ્વત મુખ આત્મિક મુખ-મોક્ષનું
મુખ કહેવાય છે આ મુખની અભિલાષા દરેક મનુષ્યને છે
તો આ મુખની પ્રાપ્તિ કેમ થાય ? જેમણે તે મુખ મેળવ્યું
છે અને જે તે મુખ અનુભવી રહ્યા છે તેનો મમાગમ
કરવાથી-ઉપામના કરવાથી તે મળી શકે છે

હવે એ પણ કુદરતી યાચો છે કે જે વસ્તુની આપણને
ચાહના હોય, તે વસ્તુ જેની પાસે હોય, તેની પાસે જવાથી
જ-તેની યાચના કરવાથી જ અથવા તેનો સંગ કરવાથી જ
તે વસ્તુ મેળવી શકાય છે

એક દરિદ્ર-કર્મણ આહે કે હું પૈસાદાર થાઉં હવે
પૈસાદાર થવા માટે તે કોની પાસે જશે ? જેની પાસે પૈસા-

જો તેની પાને ભીખારી કે દરિદ્રી પાને તે નહિ જશે
સમારથી દુખી થયેવો એક માણસ, સમારની ઉપાધિ
જેના માગતા હોય-આત્માની શાંતિ મેળવના ચાહતો હોય
તા જેણે ઉપાધિ છોડી છે-જેણે આત્માનું જ્ઞાન પ્રાપ્ત કર્યું
તેની પાને જ તંબે જવું જોઈએ તે બીજાઓની પાને
નહિ નહિ જાય કે જેથી તને ખાડામાં પડવાનો સમય આવે
એક માણસ કોઈ રાત્રની મહેરબાની મેળવવા ચાહે છે તો
તારે રાત્રની ખુશામત ઠરવીજ જોઈએ એક મનુષ્ય ચાહે
છે કે વેશ્યા કેવી કે તેની પાને જવાવી કેવું મુખ-આનંદ
મળે કે તે મેળવવા જે વેશ્યાગામીઓ છે તેની જ ગોધ
કરજો અને જે માણસ ઇચ્છે કે તે મારે જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવું
છે તે જરૂર જ્ઞાની અને સાક્ષ- પામે જઈને શીખશે તેનીજ
રીને ઇતિહાસ શીખવાની ઇચ્છાવાળા ઇતિહાસ પાસે ચિત્રકળા
શીખવા માટે ચિત્રગાર પાસે અને ચિત્ર પકળા શીખવા માગ
નારે ગિરપકાર પામે જઈને તે તે જ્ઞાન મેળવવું પડશે

આવી જ રીતે યદિ મનુષ્ય આત્માતિકં સુખ-અનંત ત
સુખ-શાશ્વત સુખ મેળવના ચાહે છે, તો તંબે એવાનો જ
સંગ કરવો જોઈએ, એવાની જ ઉપામના કરવી જોઈએ કે
જેણે એવા અનંતસુખની-શાશ્વત સુખની પ્રાપ્તિ કરી છે
અને એવું શાશ્વત સુખ લોગવના ઇચ્છુ જ છે-પરમાત્મા જ
કે મોક્ષને પ્રાપ્ત કરતા હોવો જ છે કારણ કે સમારમાં
પરિબ્રમણ કરી રહેલો કોઈ પણ જીવ આત્મનંતિક સુખ-આ
ભાવિક સુખને લોગની શકતો જ નથી કારણ કે

સસારાત્મા સદા દુઃખો
જન્મમરણશોકમાણ્ ।

ચતુર્ગતિત્ત્વાસુ

યોજિષુ બ્રામ્યતે સદા ॥

જન્મ મરણ કે ગોકમા દુઃખો મ મારી આત્મા હ મેળા
દુખી જ છે અને તે યોગમી લાખ અનાયોનિના ભ્રમણ
કરે છે

સ સારમા અનુભવાતુ સુખ શુ છે ?

સ સારમા રહેતા હવે, જે સુખનો અનુભવ કરે છે, તે
પ્રત્યુત સુખ છે કે કેમ ? એ ખામ વિચારવા જેવો વિષય
છે ધ્યાનમા ગમે કે સ નાનમા અનુભવાતા સુખો એ દુખની
સંલિપ્ત નિવૃત્તિરૂપ છે એક મનુષ્યને કામજન્ય થયો, તે
વિષયનું મેનન કરે છે, એટલે તે સમજે છે કે મને સુખ
થયું કામજન્યની દવા વિષયનેવન કળવાથી તે જ્યર ઉતરી
ગયો એમા સુખ કઈ રીતે થયું ? ભૂખ લાગી ને ખાધું,
એટલે સુખ થયું ટાઢ વાઈ, ને ગળમ ઢાળળ એાદી એટલે
સુખ થયું અગૂઠો પાડ્યો, એપરેશન કરાવ્યું ને પીપ
ગદી નાખ્યું, એટલે જાણ્યું કે સુખ થયું પણ જેને ભૂખ
લાગી નથી, એ ખાવાથી સુખ માનશે ? જેને ઠડી લાગી જ
નથી, એ કાળજી એાઢવાથી સુખ માનશે ? જેને અગૂઠો
પાડ્યો જ નથી, એ એપરેશન કરાવવાથી સુખ માનશે ?
નહિ જ ત્યારે એ નકકી થયું કે આ મ સારના સુખો એ
સંલિપ્ત દુખની નિવૃત્તિ જ માત્ર છે પાછા એના એ જ
દુખો આવીને ઉભા રહે છે

સ્વાભાવિક સુખમાં ગમણુ થાય તે ઇશ્વર.

ખરી રીતે ખરૂં સુખ-નાસ્તવિક સુખ એ છે, કે જે
સુખની પ્રાપ્તિ પછી તે સુખ નષ્ટ થાય જ નહિ દુખ આવે

જ નહિ અર્થાત્ મર્વયા હુ જની નિવૃત્તિ થાય-આભાવિક સુખમા રમણતા થાય આવુ સુખ લોગવનાર જે વ્યક્તિ હોય તે ડી પામે જવાથી સુખ મળી શકે આ વ્યક્તિ કોણ છે ? જેની પામે જવાથી પરમ સુખ આત્મતિક સુખ મળી શકે ? તે એક જ વ્યક્તિ છે અને તે ઇશ્વર છે-પરમાત્મા છે

અહિ કોઈ એમ પૂછે કે તમે શાથી કહ્યું કે તે ઇશ્વર જ એક છે કે જે પરમસુખ-આત્મન્ટિક સુખને લોગવી રહેલ છે ? બેશ-૧, આ કથન કેવળ શાસ્ત્રના જ આધારે નથી કરતો પણ સુકિત અને અનુભવથી પણ તે વાન સમજાવી શકીશ આપણે એ વાત પહેલા જ જોઈ ગયા છીએ કે એક વસ્તુને વ્યવહાર કદિ થઈ શકતો નથી શબ્દોનુ ઉચ્ચારણ માત્ર આપેલિત છે વસ્તુ માન સાપેક્ષિત છે એટલે સ સાર છે તો સ સારથી પર વસ્તુ કોઈ હો-ડી જ જોઈએ અને તે વસ્તુનું નામ મોક્ષ-મુક્તિ-સિદ્ધિ ગમે તે કહો આ વસ્તુમા અને સ સારમા એજ ફરક છે કે સ સારમા આધિ-યાધિ-ઉપાધિ રહેલ છે આ ત્રિવિધતાપથી સતત જીવ, એ સ સારી જીવ, અને આ ત્રિવિધતાપથી દૂર થએલો જીવ, એનુ નામ મિદ્ધ-બુદ્ધ-મુક્ત-ઇશ્વર ગમે તે કહો કોઈ પૂછશે કે તેઓ પરમસુખ લોગવી રહ્યા છે, એમ શાથી જાણ્યુ ? અવગત, તે માટે તાર નથી આવ્યો ગીડી નથી આવી કે એપીઓ નથી આવ્યો કે જે એમ જણાવતો હોય કે હુ પરમ સુખ લોગવી રહ્યો છુ, છતા કપના, અનુભવ સુકિત વગેરેથી આપણે જાણી શકીએ છીએ કે ૮૪ લાખ જીવો જ્યારે અનેક પ્રકારના કષ્ટો આધિ વ્યાધિ અને ઉપાધિ લોગવી રહ્યા છે, તો સ સારથી વિરક્ત થયેલો આત્મા પરમ સુખનો અનુભવ કરનારો જ હોવો જોઈએ સ સારમા અમુક પ્રકારના હુ ખો

હેલા ઈ, તો ચમાચી જે પર થયેલા છે, તેમને તે દુ ખો ન હોય, એ ન્યાયાવિદ્ય છે અને તેટલા જ માટે તેને પરમાત્મા કહેનામા આવે છે

આ પ્રશ્ન એ મારે તમને આત્માના ભેદો મમજાવવા જોઈએ આ ભેદો, અને તેનું સ્વરૂપ સમજતા તમને સ્વતઃ પ્ર્યાસ આવશે કે દુઃખ જેવી કોઈ વસ્તુ હોવી જ જોઈએ

જે કે એ વાત ગૂંચવા જેની નથી જ કે આત્માના મૂલ સ્વરૂપમા કોઈ પણ જાતનો ભેદાવ નથી આત્મા શી વસ્તુ છે? આત્મા જેની કોઈ વસ્તુ છે કે કેમ? સ્વરૂપે એક જ પ્રકારના બધા જ આત્માઓ હોવા છતાં, આ જગતની વિચિત્રતા નાથી દેખાય છે? એ બધી જાણતો મે માગતીન 'આત્મ સ્વરૂપ' મગધી વ્યાખ્યાનમા જતાવી છે અને તે ઉપર તમે મમજી શક્યા હશે કે આત્મા સ્વભાવ અચેદી, અલેગી, અરૂપી અને અક્રમાયી કે આત્મા પોતાના સ્વરૂપથી એકમનો છે, પણ જુની જુદી ઉપાધિ-આવ-હોને કારણે ભિન્ન દહી શકાય અને તેટલા માટે આત્માના બહિરાત્મા, અતરાત્મા, પરમાત્મા એમ ત્રણ ભેદો પાડવામા આ યા છે આ ત્રણે પ્રકારના આત્માઓ કોણ કોણ કહી શકાય, એ પણ એ વ્યાખ્યાનમા જતાવવામા આગ્યુ છે, એટલે પુનઃકિત ન જતા માત્ર એટલુ જ કહીશ કે જે આત્મા મોહરૂપી નિદ્રામા મસ્ત જન્યો છે અર્થાત્ શરીર, પુત્ર, ધન, માતા-પિતા, પતિ, પત્ની, વિગેરે પદાર્થો, એજ દુ હુ, એ જ મારો આત્મા છે, એવી માન્યતા જે ગાંધી ગદ્યા છે, તે બહિરાત્મા છે

જે એના બાહ્ય પદાર્થો ઉપજના મોહને છઠ્ઠાવી લઇ
માત્રમા જ આત્માનો નિશ્ચય કરી લે છે, તે એમ સમજે
જ - હુ-આત્મા જુદો છું, ને આ બાહ્ય પદાર્થો જુદા છે
જુ નિત્ય છું આ બાહ્ય પદાર્થો અનિત્ય છે આવી ભાવનામા
જ દૃઢ થયો છે, તા અત્તાત્મા છે

જ્યારે નિર્વેપ આવરણ-કર્મ રહિત અગરીગી શુદ્ધ
નાગ-દ્વેષના નિકારોની દૂર અવિનાશી અપુનરાવર્ત-એવો
આત્મા-એ જ પરમાત્મા છે

દ્વક્રમા કહીએ તો આવરણ યુક્ત આત્મા એ અત્તાત્મા
ને બાંધી રાખે છે, જ્યારે આવરણ રહિત-નિર્વેપ આત્મા
એ પરમાત્મા છે ઈન્વ છે

જો કે એ આવરણ શી વસ્તુ છે ? તે મળધમા પણ તે
વખનના વ્યાખ્યાનમા કહેવાયું છે એમ મહોપમા અર્થિ
પણ કંઈક કહીશ

આવરણ-કર્મ શી વસ્તુ છે ?

એ એક સ્વાભાવિક નિયમ છે કે, પ્રાણી માત્ર જે કંઈ
કિના કરે છે એનું કંઈ ને કંઈ પરિણામ અવશ્ય જાને છે
પછી તે કિયા સરીઘી કરાય વચનથી કરાય કે મનથી કરાય
ગમે તે રીતે પણ કગએડી કિયાનું પરિણામ હોય છે
બીજા શબ્દોમા કહીએ તો કિયા ત્યાં કર્મ જરૂર છે બચ,
આ કર્મ, એનું જ નામ છે આવરણ અને તેનું જ એ
પરિણામ છે કે દરેક જીવ સુખ-દુઃખનો અનુભવ કરે છે
સંસારમા કેટલાક જીવો એના છે કે જેને શરીર સિવાય

બીજી કોઈ ધન્દ્રિય જ નથી કોઈને શરીર અને મુખ હોય છે, કોઈને શરીર, મુખ અને નાક હોય છે, કોઈને શરીર મુખ નાક અને આંખો હોય છે, કોઈને શરીર મુખ નાક, આંખ, અને કાન હોય છે આમ એક બે ત્રણ, ચાર, પાંચ-એમ ધન્દ્રિયો હોય છે હવે પાંચ ધન્દ્રિયો હોવા છતાં પણ કોઈને ચાર પગ હોય છે કોઈને બે પગ હોય છે બે પગ વાળા મનુષ્યોમાં પણ કોઈ ગરીબ કોઈ તવગર કોઈ ગેઠ કોઈ રાજા, કોઈ ગૃહસ્થ, કોઈ માધુ, કોઈ લૂંટો કોઈ લગડો કોઈ બહિરો કોઈ બોગડો, કોઈ ઝાળો, કોઈ ગોરો આ બધી વિચિત્રતાનું કારણ હોય છે કે કોઈ કારણ હોય છે તે કારણ છે કર્મ-આવશ્યકતા આ કર્મો, આવશ્યકતા જ્યારે જ વાય, ત્યારે જ આ આત્મા પરમાત્મા બને-જન્મ બને

હવે કોઈ એ શકા કરે કે-આ જીવ ઉપર આ આવશ્યક કર્મ આવ્યા ક્યારે? એનો ઉત્તર મીઠો ને મગ્ન છે જો જીવને આદિ ભાનવામાં આવે, તો જ કર્મ-આવશ્યકતા પણ ઉત્પત્તિકાળ માની શકાય જીવ અનાદિ છે જીવન કોઈએ ક્યારે પશુ ઉત્પન્ન કર્યો નથી એ તો સર્વમાન્ય સિદ્ધ વસ્તુ છે જ્યારે જીવ અનાદિ છે, તો પત્રી આવશ્યકગૃહિત-કર્મ ગૃહિત જીવ કદાપિ રહી શકે નહિ, અને કર્મગૃહિત હોય તો આ સસારમાં જન્મણુ કરી શકે નહિ દેહધાવણુ કરી શકે નહિ સુખ-દુઃખનો અનુભવ કરી શકે નહિ એ પણ બે ને બે ચાર નેટતી જ સત્ય વાત છે આવી મિથિયા જેમ જીવ અનાદિ કાગથી છે, તેમ તેની સાથેના આવશ્યક-કર્મ અનાદિકાગથી જ રહેલા છે બેશક, એમાં પરિવર્તન થયા કરે ઉદાહરણ તરીકે-

જમીનમાંથી નોનું નિકળે છે આ વળને નોનું માટી મિશ્રિત હોય છે નાના માથે માટી જોનપ્રોત ધથેવ છે કાંઈ પૂરે ડ માટી ને નોનું લેગા ક્યારે થયા ? અને લેગા થવાનું કાણુ શું ? આવા હજારો પ્રશ્નો ઉપગ્રીયત યાય તે માટી અને નોનું અનાદિકાળથી મિશ્રિત છે મિશ્રિત થયું છે કે કયું છે ? એમ કહેવાનો કાંઈ આધાર જ નથી હવે જ્યારે વિજ્ઞાનથી માટીને અને નોનાને અલગ કરવામાં આવે છે ત્યારે નોનું માટી રહિત યાય છે, અને તેને શુદ્ધ નોનું કહેવામાં આવે છે જમ, આદી જ ગ્રીન જીવ અને કર્મ અનાદિ કાળથી આવે જ નહોતા છે જ્યારે, આત્મા-જીવ પ્રયત્નો દ્વારા તે કર્મોને અલગ કરશે, નાશ કરશે ત્યારે તે શુદ્ધ આત્મા-પરમાત્મા કહેવાશે

કર્મનું ક્ષણ કેવી રીતે મળે છે ?

કોઈ એમ પૂછે કે આ કર્મનું-આવરણોનું ક્ષણ કેવી રીતે મળે છે ? એનો ઉત્તર એ છે કે કર્મ એ જડ પદાર્થ છે અને આત્મા કૈનન્ય શક્તિ છે પરંતુ જેમ આત્માની શક્તિ અનન્ત છે તેમ જડપદાર્થની શક્તિ પણ અનન્ત છે કર્મનું ક્ષણ વ્યાભાનિક રીતે જ મળે છે એમાં કશી કોઈની પ્રેરણાની જરૂર નથી લોહચુબક લોહને પોતાની તરફ ખીંચે છે એમાં ખીજની પ્રેરણાની જરૂર નથી હોતી એક ખીંચુ ઉઠાહરણ બાપુ -

જે તુળડા છે જન્ને પોલા છે, હલકા છે જન્નેને પાણીમાં મૂકીએ, એટલે જન્ને તરશે કારણ હલકો પદાર્થ પાણીમાં તરે, એ એનો સ્વભાવ છે હવે તેમાંના એક તુળડા ઉપર

કપડપટ્ટી કરવામા આવે કપડુ માટી કપડુ માટી, એમ લગાવીને-સૂકવીને ભારે ઘનાવી દેવામા આવે હવે એ જ તુળકાને પાણીમા મૂકે જોઈ શકશે કે એ જ તરવાવાળુ તુળકુ હવે વરનદાગ થવાની પાળીમા ડૂળી ગયુ આને ડૂળવામા કોઈની જરૂર નહોતી આવી જ રીતે કર્મથી-આવ જીવથી ભારે ઘનેલો આત્મા નીચે જાય છે ત્યારે ગતિયોમા પારાશી લાખ જીવાયોનિયોમા પ્રમણ કરે કે કારણ કે કર્મનો-આવરણોનો અવલાવ જ એવો છે

હવે પેલુ ડૂબેલુ તુળકુ, ધીરે ધીરે ભીંજતા ભીંજતા એવુ આવરણ-એની માટી ફર થાય છે જે વખતે એના ઉપરનો ઘોળો ફર થશે કે તત્કાળ તે ઉપર આવશે એમા કોઈની પ્રેરણાની જરૂર નહિ રહે

આવી જ રીતે કર્મનો આવરણોથી ભારે ઘનેલો આત્મા, જ્ઞાન, ધ્યાન તપશ્ચા અને એવા અનેક માધનોથી એ આવ રણોને ફર કરશે, ત્યારે એ આત્મા સ્વત ઉપર આવશે મુક્ત થશે સમિચદાનદમય થશે.

ખમ, આ સ્થિતિએ જે આત્મા આવશે તે જ પરમાત્મા, તે જ ઇશ્વર છે

આ પ્રમાણે ઇશ્વર થવા અગાઉની સ્થિતિ બતાવી હવે હું તમારી આગળ ઇશ્વરના અવરૂપ અને તેના કાર્ય સળધી દેહીશ

વ્યાખ્યાન ૧૬ મુ

ઈશ્વરવાદ ઈશ્વરનું સ્વરૂપ.

(૨)

ભાઈઓ અને બહેનો,

અર્ધ કાલે ઈશ્વરના અસ્તિત્વ સળધી મેં તમને સમજાવે છે જગત જોવી વસ્તુ છે નો તેથી પરબીજી વસ્તુ જરૂર અને તે ઈશ્વર છે

ઈશ્વર એક છે કે અનેક ?

ઈશ્વરનું સ્વરૂપ હું તમારી આગળ કહું તે પહેલાં ઈશ્વર એક છે કે અનેક ? એ સળધી જરા ખુલાસો કરી નાખ

એ તો હું ડાલના વ્યાખ્યાનમા જ કહી ચૂ-યો છું કે સમારમા પારશ્રમણુ દરતા આત્માઓ, કે જે ગહિગત્માઓ છે, તે અતગત્માની ચિત્તિમા લય છે, અને અતગત્માની ચિત્તિમાથી તે જ આત્મા પરમાન્મા બને છે અર્વાન મમન્ત પ્રારના ઈર્મેનો-આવ હોનો લય કરનાર આ મા પગ્માત્મા છે-૧૨૫ છે મમાન્થક અનાદિકાળથી ચાલી રહ્યું છે એટલે આ સમારચકમાથી એવા અનેક આત્માઓ અમખ્ય આત્માઓ પરમાત્મસ્વરૂપ બન્યા હશે આ દૃષ્ટિએ વિચારીએ તો જેટલા આત્માઓ પગ્માત્મા ચિત્તિએ પહોંચ્યા છે, તે બધાય પગ્માત્મા છે-૧૨૬ છે એટલે ઇશ્વર અનેક છે પરન્તુ પગ્માત્મચિત્તિમા પહોંચેલા જમામ આત્માઓનું સ્વરૂપ એક છે જ્યોતિમા જ્યોતિ મળી લય છે સ્વરૂપથી એનું બુદ્ધિપણુ કંઈ નહોતું નથી આ દૃષ્ટિએ પગ્માત્મા-ઇશ્વર એક છે

આમ બન્ને દૃષ્ટિએ ત્રિચાગતા ઇશ્વર એક પણ કહી શકાય અને ઇશ્વર અનેક પણ કહી શકાય સાધારણ ગીતે ઇશ્વરના સ્વરૂપમા કંઈ ભેદ ન હોવાના કારણે આપણે એક ઇશ્વર માનીએ તે કંઈ ખોટું નથી અને તેથી જ આ જગતમા એક ઇશ્વર તરીકેનો જ વ્યવહાર થાય છે.

ઇશ્વરનું સ્વરૂપ

હવે મારે ઇશ્વરના સ્વરૂપ મળી કહેવાનું છે પરન્તુ અહિં તમે કહી શકશો કે ગઈડાલના વ્યાખ્યાનમા તો ઇશ્વરને 'અરૂપી' તરીકે જોળખાવેલ છે, તો પણી તેનું સ્વરૂપ કેવું ? વાન બિલકુલ સાચી છે ઇશ્વર આપણી, દૃષ્ટિએ જરૂર

અરૂપી છે પરન્તુ અરૂપી હોવા છતાં પણ 'ઈશ્વર' જેવું
 વતુ જરૂર છે અને જ્યારે વસ્તુ છે તો તે પોતાના સ્વરૂપ
 માં તો જરૂર 'સ્વરૂપી' છે એનું 'સ્વરૂપ' તે પોતે જ
 સમજી શકે છે છતાં ભૂત ભવિષ્ય અને વર્તમાનના ભાવેને
 અને અગમ્ય વસ્તુઓને પણ તપ્તવાળા અતિન્દ્રિય જ્ઞાનીઓએ
 ઈશ્વરનું સ્વરૂપ અથવા ઈશ્વરના સ્વભાવનું - ઈશ્વરના લક્ષણોનું
 જ વર્ણન કર્યું છે, તે ઉપરથી ઈશ્વર કેવા હોય એ આપણે
 મમજી શકીએ છીએ

તે કે સાધારણ રીતે જોઈએ તો ઈશ્વર અને જગત
 સ્વરૂપ જુદા જુદા દર્શનકારોએ જુદી જુદી રીતે બતાવ્યું છે
 તમે જગતનો કેઈ પણ ધર્માનુયાયી એક ઈશ્વર તરીકેની
 ઉપાસના જરૂર કરે છે પરી ભલે તેના નામ જુદા હોય
 હાખલા તરીકે એક કવિએ ઈશ્વરની પ્રાર્થના કરતા કહ્યું છે -

ય શૈવો સમુપાસતે શિવ ઇતિ
 બ્રહ્મંતિ વેદાન્તિનો,
 બુદ્ધા બુદ્ધ ઇતિ પ્રમાણપદ્ય
 કર્ષંતિ નૈયાયિકા ।
 ચર્કન્ રત્યથ જૈનશાસનરતા
 વસન્તિ મીમાસકા ,
 સોઽય વો વિદ્યાતુ વાઙ્મિત્ત્વપલ
 ત્રૈલોક્યનાથો હન્તિ ॥

ભાગ્યો અને બહેનો,

તમે મમજી શક્યા હશે કે શૈવો જેને 'શિવ' કહે છે
 વેદાન્તિઓ જેને બ્રહ્મ કહે છે, બૌદ્ધો જેને 'બુદ્ધ' કહે

હે, નૈયાયિકો જને જગનના કર્તા તરીકે ઓળખે છે, જેનો જને આત્મનું અવવા અગ્નિ ત કહે છે અને ત્રીમાસકો જેને 'કર્મ' તરીકે ઓળખે છે, એવા ત્રેવોક્ત્યના નાથ પ્રભુ તે તમારી ઇચ્છાઓને પૂર્ણ કરે.

આવી જ રીતે એક નૈનાચાર્યે પ્રાર્થના કરતા કહ્યું છે,-

यस्य निश्चिन्ताश्च दोषा

न सन्ति सत्र गुणाश्च विद्यन्ते ।

ब्रह्मा वा विष्णुर्वा

हरेरો जिनेो वा नमस्तस्मै ॥

જેના સમન્ત દોષો નષ્ટ થયા છે, ફળ થયા છે, અને તેનામા સમન્ત ગુણો વિપ્રમાન છે, એના બ્રહ્મા, વિષ્ણુ, મહા દેવ, જિતિયા કોઈ પણ નામના હોય, એમને મારા નમસ્કાર છે

એક ખીખા વિદ્વાને પણ કહ્યું છે -

यत्र तत्र समये, यथा तथा

योऽनि सोऽस्यमिथया यया तथा ।

धीतदोषकलुष स चेन्मयान्

एक एव भगवन् । नमोऽस्तु ते ॥

ગમે તે મમયમા, ગમે તેવી નિયતિમા અને ગમે તે નામથી હે ભગવન્ તમે હો પરન્તુ જે સમન્ત દોષથી રહિત હો, તો હે ભગવન્, મારા તમને નમસ્કાર છે

મહાતુમાયો, માટે કહેવાનો આશય એ છે કે ઇશ્વરને ગમે તે નામથી કે સ્વરૂપથી ભિન્ન ભિન્ન દર્શનકારો માનતા હોય, છતાં માને છે જરૂર અને તે પ્રભુને-ઇશ્વરને સ સાચી વિરક્ત, રાગ દ્વેષથી રહિત માને છે, એ વાન નકકી છે

૨ મપમ હ્રીએ તો દેવનુ-મહાદેવનુ-ઈશ્વરનુ સ્વરૂપ
અથના લક્ષણ આ પ્રમાણે બતાવ્યું છે

સર્વજ્ઞો જિતરાગાદિદોષસ્ત્રેલોચ્છપૂજિત ।

યથાસ્થિતાર્થવાદા ચ દેવાર્હન પરમેશ્વર ॥

અથાન જે મર્મન છે રાગ-દ્વેષ-મોહ-મત્મર ઇત્યાદિ
દુગુણોથી દૂર છે, ત્રિવેદીના જીવો જેન માને-પૂજે છે, અને
જ યથાસ્થિત-સત્ય મત્ય પદાર્થના પ્રકાશક છે તે જ દેવ
છે અર્હન છે અથવા પરમેશ્વર છે

તમે સમજી શક્યા હશે કે દેવના આ લક્ષણથી કોઈ
પણ દર્શનકાર, અથના કોઈ પણ ધર્મ-મતાનુયાયી જુદો
ન પડી શકે

આવી જ રીતે જૈન ધર્મમાં ઈશ્વરને મહાદેવ તરીકે પણ
ઓળખાવેલ છે અને તે એટલા માટે મહાદેવ તરીકે ઓળખા
ખાવેલ છે કે દેવો બે પ્રકારના બતાવ્યા છે લૌકિક અને
લોગોત્તર લૌકિક દેવમાં ચાર પ્રકારના દેવોનો મમાવેશ
ઠરનામાં આવ્યો છે ૧ જવનપતિ, ૨ વાણવ્યન્તર, ૩ જ્યેષ્ઠ
તિથ અને ૪ વૈમાનિક જ્યારે અર્હન-ઈશ્વર-પરમાત્મા એને
લોગોત્તર દેવ કહ્યા છે અને એટલા જ માટે લોગોત્તર દેવ
એટલે ‘મહાદેવ’ એમ કહેવામાં આવેલ છે એક આચાર્ય
આ મહાદેવની મુતિ કરતા તંત્રા સ્વભાવનુ આપુ એ નિરૂપણ
કરી નાખે છે તે જુઓ — ૧૫।

તો ૧ ॥

યસ્ય/મવલેશજનનો રાગો નાસ્ત્યેવ સર્વથા ।
ન /દ્વેષોડપિ સત્વેષુ /શમેન્ધનદવામલ ॥

ન ચ મોહોઽપિ સદ્ જ્ઞાનચ્છાદનોઽશુદ્ધવૃત્તકૃત્ ।
 ત્રિલોક્યરયાતમહિમા મહાદેવ સ ઉચ્યતે ॥
 યો વીતરાગ સર્વજ્ઞો ય શાશ્વતસુખેશ્વર ।
 નિર્લસ્ટકર્મકલાતીતઃ સર્વથા નિઃકલસ્તથા ॥
 ય પૂજ્ય સર્વદેવાગ યો ધ્યેય સર્વયોગિનામ્
 ય સ્મૃત્ સર્વનીતીના મહાદેવ સ ઉચ્યતે ॥

મતલબ એ છે કે જેનાથી કલેશ ઉત્તર થાય છે એ રાગ મર્યાદા નથી, જીવોની યાત્રિ રૂપી લાકડાને બાળવામા ઘાવાતગ સમાન દેવ નથી, શુદ્ધ જ્ઞાનને ઢાલનાર અને અશુદ્ધ પ્રવૃત્તિમા જોડનાર મોડ પણ નથી ત્રણ લોકમા જેના મહિમા ફેલાએલી છે એનું નામ મહાદેવ છે એટલું જ નહિ-

જે વીતરાગ છે જે સર્વજ્ઞ છે, જે શાશ્વત-આત્યન્તિક સુખના ભોજી છે, જેના કિલ્લડમો સર્વથા દૂર થઈ ગયા છે, વળી જે કળાઓથી ગઢિત છે, સમન્ન દેવતાઓના પાપુ જે પૂજ્ય છે સમન્ન યોગીઓના જે ધ્યેય છે, સમન્ન નૈનિક નિયમોના જે ઉપાદેશ છે એનું નામ મહાદેવ છે

આવા મહાદેવને નમસ્કાર કરતા કહે છે

પરમ્ભૂતાય શાન્તાય જૃતશૃત્યાય ધીમતે ।
 મહાદેવાય સતત સમ્યક્ભક્ત્યા નમો નમઃ ॥

અર્થાત્ એવા પ્રકારના શાન્ત જૃતશૃત્ય, મહાજ્ઞાની એવા મહાદેવને નિરતર ઉત્તમ ભક્તિપૂર્વક નમસ્કાર હો

મારા આટલા વક્તવ્ય પડી જો એમ માની ગયા હોય અથવા કહી રહ્યા હોય કે જેનો અનીધરવાની છે-જેનો

ઈશ્વરને માનતા નથી, તેઓ જરૂર લાજવાગ મનશે મૂક
યશે એમની ખાતરી થઈ હશે-ખાતરી થશે કે ખરેખર
જતા ઈશ્વરને માનનારા છે, એટલું જ નહિ પરંતુ મર્વાકૃષ્ણ
દીત માનનારા છે

બેગન, બીજાઓ કરતા, ઈશ્વરની માન્યતામાં જુદાઈ કયા
પડે છે, એ હું તમને આગળ જતા બતાવીશ અહિં તો
માત્ર એટલું જ કહીશ કે બીજાઓ ઈશ્વરને રાગ-દ્રેષ રહિત,
અશરીરી, અરૂપી વિગેરે વિશેષગુણિગિષ્ટ માનતા હતા પરંતુ
ઈશ્વરને એના ઠંદાડી નિયતિમાં મૂકી દીધા છે, કે જેના લીધે
ઈશ્વરનું રાગ-દ્રેષ રહિતપણું, ઈશ્વરનું અશરીરપણું ઈશ્વરનું
અરૂપીપણું રહી શકતું જ નથી જ્યારે જોનારો ઈશ્વરનું
જે અરૂપ માન્યું છે તે જ અરૂપમાં ઈશ્વરને ગણ્યા છે
અને તમ ગાંધીને જ તેની પૂજા-અર્ચના-ઉપાસના વિગેરે કરે
છે આ સબધી વિશેષ હકીકત આગળ ઉપર કહેવાશે.

દ્રુકામાં કહું તો તમામ લોકોએ ઈશ્વરનું અરૂપ જે
બતાયું છે, તે લગભગ એ સરખું જ છે અને તે એ કે-
મમતા કર્મોથી રહિત ગગદેવથી રહિત, મોહ મમતથી
નહિત એવા ઈશ્વર છે

ઈશ્વરનું આટલું અરૂપ કહ્યા પછી કહે હું ઈશ્વરને
લગતી બીજી બીજી ગામનો મળધી જણાવીશ

ઈશ્વર અવતાર ધારણ કરે?

બાઈઓ અને બહેનો આપ સૌ જાણો છો કે હું
ખડનાત્મકશૈલીને પ્રમદ કરનારો નથી તોઈ પણ ધર્મની

માન્યતાનું ખડન કરીને भारी માન્યતા બનાવવી, એ જિલ
કુન ઇચ્છ્યા જોગ નથી અને તેટલા માટે ઇશ્વરના સળધમા
જે જે પ્રત્યો ઉચ્ચિત થાય, એને હું તો તમારી પામેથી જ
હલ કગવવા મગુ છું

ઇશ્વરનું સર્વમાન્ય સ્વરૂપ હું તમને જતાની ચૂક્યો છું
એ સ્વરૂપ સમજ્યા પછી, હરે ઇશ્વર-મમન કર્મોથી મુક્ત
થએવ ઇશ્વર અવતાર ધારણ કરી શકે કે કેમ? એ મધી
સમજવું તમાગ માટે જરાયે કઠણ નથી

આપણે વિચારવાનું એટલું જ રહે છે કે આ સસારમા
જીવો પરિબ્રમણ કરી રહ્યા છે, એનું કારણ શું છે? એનું
કારણ આત્મા ઉપર લાગેલા ક્રમો છે એ વાત અત્યાર
અગાઉ હું તમને સ્પષ્ટ રીતે મમતવી ચૂક્યો છું હવે
જ્યારે એ કર્મોથી રહિત આત્મા બને છે, ત્યારે તે આત્મા
શુદ્ધ, નિરજન નિરાકાર, જ્યોતિસ્વરૂપ અથવા બીજા
શબ્દોમા કહીએ તો શુદ્ધ મચ્ચિદાનદમય બને છે અને
જ્યારે આવો શુદ્ધ આત્મા બન્યો તો પછી તેને પુનર્જન્મ
લેવાનું રહેતું નથી, એ વાત સ્વતઃ મિદ્ધ થાય છે કારણ
વિના કાર્યની ઉત્પત્તિ થતી નથી મસારમા પરિબ્રમણ કરવાનું
—એક ભવમાથી બીજા ભવમા જવાનું કારણ છે કર્મ અને
એ કર્મનો અભાવ જેને છે, એવો ઇશ્વર આ જગતમા પુન
અવતાર કેમ લઇ શકે? એ સમજાય એવી વસ્તુ છે જરા
વિચારો તો —

દમ્ધે વીજે યથાત્યન્ત
પ્રાદુર્ભવતિ નારુર ।

ધર્મવીજે તથા ન્ય
ન રાદતિ મનારુર ॥

બીજી અવ્યવસ્થાની ગયા પછી અકુરો ઉત્પન્ન થયો નથી
તમ કમરૂપો બીજી ગયા પછી સમારૂપો અકુરો
ઉત્પન્ન ન જ થાય

જ્યાં આમ છે તો પછી સમયે સમયે મહા પુરો
ઉત્પન્ન થયા છે, અને મસારના છોને મન્માર્ગદર્શક થયા
છે, એ ઠોણ ?

બીજી જ્ઞાન એ છે કે એ ઉત્પન્ન થતાના છો તે ખુદ
પરમાત્મા નહિ ઇશ્વરને તો મન્માગ્રા આવવાનું-જન્મ
ધાન્ય ક્યાનું કંઈ કાન્ય જ નથી રહ્યું એ માત્રાઓ છે
આપણા જ જેના મસા ॥ ચાર ગાંધિ કરનારા છો

પરમાત્માથી નીચી શ્રેણીના બીજા છો-પ્રભાવગાળી
છો. જ્યાં ઉત્પન્ન થઈ પોતાના શુભ કર્મોથી મહાન
પુરુષાર્થ ભર્યા કામો જગતના ક્યાણ મારે કર કે અને
જગતને સન્માગદર્શક બને છે એટલે આણે એમને અવ
તારી પુરુષ તર્કકે જોળખીએ છીએ એ ખુદ પરમાત્મા
અત્યાર ધારણ કરીને આવે તો પછી આ મસારના છોનામા
અને તેનામા ફર્ક શો? સસારના આવનાર છો જેમ મુળ
અનુભવે છે, તેમ કુળ પણ અનુભવે છે ત્યારે ઇશ્વર
સારમા સુત-ઉળ અનુભવવા આ, એ તો કપના ન
નિવિત છે

હું તમને જરા યાદ માપુ છું 'ત્યાણ' નામનું એક
ઉચ્ચ કોટીનું મામિ-પત્ર નિખે છે તેના 'ઇશ્વરક' મા

એક સુદરમા મુદ્દર ચિત્ર છે જ્ઞાત્ય તમે જોયુ હોય તો તેમા સમાગની ભૂમિકા જતાવી છે, અને ત્રીજી ભૂમિકા પદ ઇશ્વરની કલ્પના કરી છે અહીં ઇશ્વર શ્લે છે એમ જતાવી એ મમત્ત યુ છે કે અહિં પહોચેલા આત્મા સમારમા પુન નથી આવતો પણ એ ન્યાનની નીચે જ-મિત્રકુલ નજીક જ એક ભૂમિકા જતાવી છે અને એમ જતાન્યુ છે કે આટલે ઉચે પહોચેલા આત્માઓ, કે જેમને ઇશ્વર ન્યાનને પ્રાપ્ત કરવામા થોડુંક જ બાકી રહેલુ છે, તેઓ જનતાની નવા કરવા જગત્મા અવતાજ ધારણ કર છે અને પછી તેઓ સુકિતને પામે કે

આ ઉપરથી આપણને અપ્રેર થાય છે કે ઇશ્વર જેટલી પગલાટાની મિથિતિએ પહોચેવ જન પાછો સમારમા નથી આવતો ભાઈઓ આપણે સુખ દુખ અનુભવીએ છીએ, સ સાગની ક્રિયા કરીએ છીએ, પણ જે જન મમત્ત કર્મોનો ક્ષય કરી મોક્ષમા જાય છે તે અવતાર ધારણ કરતા નથી તે જીવ ઇશ્વર સ્વરૂપ બને છે તે પછી આપણા જેવા કાર્યો કરે, તો આપણામા ને તેમનામા ફેર જગો રહેતો નથી

આ ઉપરથી નક્કી થયુ કે ઇશ્વર અવતાજ ધારણ કરતા નથી પણ ઇશ્વરથી નીચેની શ્રેણીના બીજા જીવો કે જેઓ દયાળુ છે, તેઓ આ સમારમા આવે છે લોકોના સુખ દુખમા ભાગ લે છે કલ્યાણનો માર્ગ જતાવે છે અને પોતાના શુભ કર્મથી જગતને સન્માન દર્શક બને છે,

મહાનુભાવો,

આપણે કહીએ છીએ કે સમારના ઉદ્ધાર અર્થે સમય

નમય ૧ મહાત્માઓ ઉત્ત ૧ થાય ૨ તો તે કેવી રીતે ?
ધ્યાનમાં ખોલે તો આપણા જેવાજ આત્મા છે જળર-
ત્તુન પ્રવૃત્તિને કાગળે આવા મહાપુરુષો સસારમાંથી એ
ઉત્તમ વધ શકે છે અને દેવલોકમાંથી દેવતાના ઇષ્ટો આ
દુનિયામાં આવે છે દેવલોકમાં રહેતા આત્માઓને આ
દુનિયામાં-મૃત્યુલોકમાં આત્મા વિના મુક્તિ થતી નથી એમ
જાણી માને છે દેવો સમૃદ્ધ ને લોભમાં મનુષ્યો કરતા ઉચ્ચ
જ પપુ તેઓ રાગ દ્વેષથી બરેવા છે તેથી મનુષ્ય જન્મમાં
આત્મા વિના તેમની મુક્તિ થઈ શકે નહીં સમારથી પાઠ
ધનાનુ-મોક્ષમાં જવાનું કોઈ ધ્યાન હોય-તે તે મનુષ્ય
હોતો-મનુષ્ય લોકમાંથી મોક્ષમાં જઈ ગયા છે

એ દેવતાઓમાંથી કોઈ મહાપુરુષ ઉત્પન્ન થાય અને
સમારના જ્યાણના કામો કરે ત્યારે આપણે માનીએ છીએ
કે તે અવતારી પુત્ર છે કારણ કે તે આપણા પર મહાન્
ઉપકાર કરે છે આપણા દુષ્ટોને નિર્મૂળ કરે છે તે જળર-
ત્તુન કામ કરે છે આપણને સારો ભાગ જતાવે છે પોતે દુષ્ટો
ઉઠાવે છે અને પોતાનું કર્તવ્ય બતાવે છે મહાવીર રામ
કૃષ્ણ આપણા ઉદ્ધાર માટે જન્મ્યા હતા તેઓ દેવલોકમાંથી
જન્મ્યા હતા પોતાનું કર્તવ્ય બજાવી ચોર તપસ્થા કરીને
તેઓ મોક્ષમાં ગયા મોક્ષમાં ગયેલો આત્મા સસારમાં પાછો
આવી શકતો નથી

આટલા વિવેચન ઉપરથી તમારી ખાત્રી થઈ હશે કે
ઈશ્વર અવતારને ધારણ કરતા નથી આ જગતમાં આવતા
નથી ઈશ્વર રાગ દ્વેષથી દિન છે ઈશ્વર કોઈનું ભય ભૂડું

કગતા નથી, તો પછી ઇશ્વર અને જગતનો ગો સળધ છે ?
જગતના મનુષ્યોએ ઇશ્વરને શા માટે માનવો કે પૂજવો
લેઈએ ? અને જો ઇશ્વર કંઈ જ કગતો નથી, તો આ જગત-
દૃશ્યમાન જગત એ કયાથી ઉત્પન્ન થયું ? એ બધા પ્રશ્નો
જરૂર ઉત્પન્ન થાય છે આજે તો આ બ્યાજ્ઞાન અહિં જ
બધ કરી, ' હવે ઇશ્વર અને જગતનો સળધ ' તે સબધી
કાલે વિવેચન કરીશું

વ્યાખ્યાન ૧૭ મું

ઈશ્વરવાદ . ઈશ્વર અને જગત્નો સંબંધ

(૩)

સાધ્યો અને બહેનો,

પરમહિવને ઈશ્વરના અસ્તિત્વ સંબંધી અને ગઈ કાલે ઈશ્વરના સ્વરૂપ સંબંધી મેં વિવેચન કર્યું હતું. ગઈ કાલના વ્યાખ્યાનમાં મેં એ પણ બતાવ્યું છે કે ઈશ્વર અવતાર ધારણ કરી શકે કે કેમ? હવે ત્યાં એ શકા ઉઠી છે કે ઈશ્વર અવતાર ધારણ ન કરે, તો પછી ઈશ્વરનો અને જગત્નો સંબંધ શો હોવો જોઈએ? આ સંબંધી આજે મારે તમારી સમક્ષ દહેવાતું છે.

મજાનું, ઈશ્વર સંબંધી તો હું તમને કહી ચૂક્યો છું. હવે, ઈશ્વરનો અને જગત્નો સંબંધ બતાવના અગાઉ,

જગત્ શી વસ્તુ છે ? એ સળધી માટે તમને કંઈક કહેવું જોઈએ

જગત્ શી વસ્તુ છે ?

જગત્ શબ્દ એટલો બધો પ્રચલિત છે કે, એના માટે વધારે વિવેચન કરવાની જરૂર ન હોય જગત્મા જે કંઈ પદાર્થો રૂપાય છે અથવા છે, એ બધા બે વિભાગોમા વિભક્ત કરી શકાય એતન અને જડ આ બે પદાર્થોનો સમુચ્ચય વ્યવહાર એતુ નામ જગત્ પૃથ્વી પાણી, તેજ, વાયુ, વનસ્પતિ, દેવ, મનુષ્ય, તિર્યચ સૂર્ય, ચંદ્ર, તારા, ગ્રહ નક્ષત્ર એ વિગેરે બધા એ પદાર્થોનો સમાવેશ જગત્મા થઈ ગય છે

મહાનુભાવો, આપો હવે જોવાનું એ છે કે, જગત્ રૂપે જે જે પદાર્થો આપણે જોઈએ છીએ, તે પદાર્થો ઈશ્વરે બનાવ્યા કે કેમ ?

જગત્ અને ઈશ્વરનો મળધ કા તો જન્ય-જનકભાવ મળધ હોવો જોઈએ અથવા તો પૂજક-પૂજ્ય ભાવ મળધ હોવો જોઈએ આ બેમા જન્ય-જનકભાવ મળધ માનવામા આવે તો જન્ય જગત્ અને જનક ઈશ્વર એમ હોઈ શકે અથાત્ જો ઈશ્વરે આ જગતને ઉત્પન્ન કર્યું હોય તો જગતનો અને ઈશ્વરનો મળધ જન્ય-જનક ભાવ મળધ બરાબર મિલ્લ થઈ શકે એટલા માટે આપણે એ વિષય ઉપર જન વિચાર કરવો પડશે કે શુ બરેબર ઈશ્વરે આ જગતને બનાવ્યું છે ?

જગત્ની ઉત્પત્તિ શાથી થય ?

આ પ્રશ્નને જગત્ની ઉત્પત્તિના અજ્ઞાન માટે તમને કંઈક કહેવું જોઈએ જગત્ની ઉત્પત્તિના સર્જન ધર્મા સર્ગભેગે રૂપે મનો જુદા જુદા મન ધરાવનારા છે. જ ક અત્યારના સમયમાં તો ૨૧ હજાર મનો હશે કોઈ કેવી રીતે માને છે કોઈ કેવી રીતે માને છે એક બીજાથી મોટા આવે જ નહિ જેના જેના મનમાં જેવી જેવી કે પના આવે, એવું કોઈ માયું

કોઈ કહે છે કે પ્રભુ પ્રકારે મેર્તિ વિલકત થયે હરિ, શિવ અને બ્રહ્મા શબ્દ જગત્નું બીજ છે કૃષ્ણ જગત્ના નર્તા ॥ અને બ્રહ્મા ક્રિયા છે કેટલાકો કહે છે કે વિષ્ણુથી આ જગત્ ઉત્પન્ન થયું છે કેટલાકો કહે છે કે જગત્ કાલકૃત છે ધૃત્વરની પ્રેરણાથી થયેલ છે કેટલાક બ્રહ્માથી ઉત્પત્તિ માને છે કેટલાકો પ્રકૃતિના અનુક્રમથી માને છે કેટલાક દેવથી માને છે, તો કેટલાક સ્વભાવથી માને છે કોઈ અક્ષરથી માને છે તો કોઈ ઇશ્વરથી માને છે કોઈ પાચભૂતના નિકારથી ઉત્પન્ન જગત્ માને છે, તો કોઈ અનેક રૂપવાળું માને છે

ભાઈઓ અને બહેનો કંપનાનું તે કંઈ કેકાણું છે આ બધીએ ક પનાઓ ઉપર હું વિવેચન કરવા બેસું તો મને લાગે છે કે, આખા વર્ષ સુધી આ ઇશ્વરની ભાજગડમાંથી છૂટા જ ન થઈએ એટલે બીજા વિષયો ઉપર બોલવાનું જ ન રહે, છતાં આમાના એકાદ મત ઉપર તો જરાક મને કહેવા દેવાની જરૂર છૂટ આપશે

મનુસ્મૃતિના ૧ લા અધ્યાયના ૮ માં નોંધમાં કહ્યું છે -

સામિધ્યાય ગરીગમ્યાત

સિમ્બુ વિવિધા પ્રજા ।

અપ પપ સસજાદો

તાસુ ધીજમયામૃજત ॥

અર્થાત્ જુની જુની જાતની પ્રજાને ઉત્પન્ન કરવાની ઇચ્છા વાળા ઇન્દ્રે, પોતાના ગરીબથી ધ્યાન કરી, પ્રથમ પાણી ઉત્પન્ન કર્યું અને તેમાં બીજ નાખ્યું

મિત્રો, તમને શંકા નથી થતી કે ઇન્દ્રે મૌથી પહેલા પાણી ઉત્પન્ન કરીને એને મૂક્યું ક્યાં? આધાર વિના આધેય રહી શકે? વગી પોતાના ગરીબથી ધ્યાન કર્યું અને, ભાઈ, ઇન્દ્રને ગરીબ નથી હોતો તે વગી ગરીબથી ધ્યાન થઈ જ શી રીતે શકે?

હીક, ભાઈઓ અને બહેનો, આટલામાં આપણું પને તેમ નથી મનુષ્ય મહારાજ કહે છે કે-એ શક્તિરૂપ બીજ નાખ્યું હતું, તેનું ઇંદુ થઈ ગયું સૂર્યના જેવું ને સૂર્યના જેવી કાન્તિ વાળું અને પછી એ ઈંડામાં લોકોના દાદા બ્રહ્મા ઉત્પન્ન થયા પછી? પછી એ કે ભગવાન એ ઈંડામાં એક વર્ષ પર્યન્ત રહ્યા અને પછી સ્વયં પોતાનું ધ્યાન કરી, એ ઈંડાના ભડાક દઈને એ ટુકડા કર્યા એક ટુકડો સ્વર્ગ બન્યો અને બીજો ટુકડો ભૂમિ બની અને વચમાં રહી ગયું એ આકાશ.

જરા એક બે વાતો કહી લઉં ભગવાને પાણી પહેલા બનાવ્યું, તો પાણીને ઘોલવા માટે જમીન તો જરૂર જ બનાવી હોવી જોઈએ ને? પણ ના, એ તો પાણીમાં રહેલું

ઈંડુ ફૂટયુ ત્યારે એનો એક લાગ પૃથ્વી તરીકે થયો ઠીક, ખીજુ પ્રજ્ઞાજી એક વર્ષ ઇંડામા રહ્યા પણ તમને ખબર છે કે પ્રજ્ઞાજીનુ આ વર્ષ કેવડું ?

કહેવામા આવે છે કે આપણા એક દાડ ને વીસ લાખ વર્ષ થાય, ત્યારે પ્રજ્ઞાજીનો એક દિવસ થાય અને તેટલા જ વર્ષ એક રાત્રી થાય એટલે જો દાડ ને ચાવીશ લાખ આપણા વર્ષો ખરાબર પ્રજ્ઞાજીનો એક અહોરાત્ર થાય હવે તને ૩૬૦ થી ગુણો એટલે ૩૮ માલુમ પડી જશે કે પ્રજ્ઞાજીનું એક વર્ષ, એટલે આપણા કેટલા વર્ષ ? સમજી શક્યા હશે કે ૮ ૧૦૦૦૦૦૦૦ વર્ષ સુધી પ્રજ્ઞાજી ઇંડામા રહ્યા.

સજ્જનો તમે કોઈ એ કંપના કર્યો કે હું આ વાત કાંઈ ગપોડા પુરાણથી કહી રહ્યો છું નહિ, આ વાત ખાસ મનુષ્યમુનિની અહર કહેવી છે હું આ બધા લોગો અને તેનું લગાણુ વિવેચન કરીને તમારા અધિક સમય લેવા નથી ચાહતા હું માત્ર તમારી આગળ એટલું જ બતાવવા ચાહું છું કે આ જગતની ઉત્પત્તિ જેવી રીતે બતાવવામા આવી છે તેની રીતે માન્ય થઈ શકે ખરી ? શું એ પ્રમાણે જગતની ઉત્પત્તિ મલવિત છે ? ઇન્દ્ર પોતાના શરીરથી જગતને ઉત્પન્ન કરવાની ઇચ્છા કરી, તો પત્રી પહેલા પાણી ઉત્પન્ન કરીને એમા ઇંડુ બનાવીને એ ઇંડામા એક વર્ષ એટલે આઠ અગજ અને ચોસઠ કરોડ વર્ષ સુધી ઇંડામા રહેવાની જરૂર શી હતી ? ઇંડામા રહીને પછી પણ જ્યારે જગત બનાવ્યું, તો પત્રી જેમ પહેલા પાણી બનાવ્યું તેમ પૃથ્વી અને ખીજી બધીયે ચીજો બનાવી નાખી હતી તો શું જોડું હતું ?

સમજનો તે કે આ મગધમા ઘણું ઘણું કહી શકાય
તમ છે આપણી બુદ્ધિની કોનાટી ઉપર આ મિદ્ધાના જાગેજા
કમના જેવા છે પણ એટલે નમન કરા? છતાં એક વાત
બીજી પણ કહી લઉં જે મનુ-મનિતા પહેલા અધ્યાયમા
ઉપર પ્રમાણે જગતની ઉત્પત્તિ જનાવનામા આવેલ છે, તેજ
પહેલા અધ્યાયમા એ પણ કહ્યું છે —

દ્વિધા દૃશ્યામનો વેદ-
મર્થન પુરુષોઽમત્ ।
અર્થન નારી તસ્યા સ
ચિરાન્નમસૃજત્ પ્રભુ ॥

જેઈ લેલો ઠગ મા મોઠક

શું કહ્યું ? પોતાના શરીરના બે ટુકડા કરી, અર્ધા શરીર
વડે પુરુષ અને અર્ધા શરીર વડે સ્ત્રી કરી તે સ્ત્રીમા મૈથુન
સંસાર કરી, એટલે બ્રહ્માણ્યે મૈથુન સેવી વિ ૧૮ પુરુષ પેદા
કર્યો

બુદ્ધિવાદના જમાનામા આવી ઉત્પત્તિનો કોઈ ખીકાગ
કરી શકે ખરો? ખરી વાત એ છે કે કોઈ પણ વસ્તુ ત્યારે
જ માની શકાય કે, જ્યારે શ્રુતિ એટલે શાસ્ત્ર, સુકિત અને
અનુભૂતિ અર્થાત્ અનુભવ-એ ત્રણ દ્વારા મિદ્ધ થતી હોય
શાસ્ત્રોમા કહેલું હોવા છતાં જો તે તર્કથી યા અનુભવથી
સિદ્ધ ન થતું હોય, તો તે એકદમ ખીકાર્ય ન હોઈ શકે
અમ્મ

ઇશ્વર જગત્ને બનાવી શકે ?

જગત્ની ઉ પત્તિ ઇશ્વરે કરી, એનું જુદા જુદા મનો દ્વારા બને કહેવાનું હોય, પરન્તુ હું તમને જણાવીશ કે ઇશ્વર નર્મગતિમાન હોવા છતાં, તે આ જગત્ને કદિ ન બનાવી શકે, અને જો બનાવે તો તે ઇશ્વર જ ન કહેવાય. હ તમને એના અહિં ઔર પ્રમાણો આપુ છું જુઓ-૧મે નને કહેશો કે

સનારમા એની કોઈ વસ્તુ નથી કે જે બનાવ્યા વિના બની હોય એક નાનામા નાની ઝીજ ઘડીયાળ મું મુદુવ ક ઘડાનો પથ્રુ બનાવનાર તો હોય છેજ તો પત્રી આટવા મોટા વિશાળ જગત્-મે સાર-ના બનાવનાર અને નિયંત્રણ કરનાર કોઈ ન હોય એ તે કેમ થાયે ? કેમ સંભવી શકે ?

પરન્તુ મિત્રો, તમારે આ કથનની આવે એક વિચાર જરૂર કરના પડશે અને તે એ કે જેટની વસ્તુઓ બનેની આ રની મમજ્જ નજરે પડે છે તે બધીરે વસ્તુઓનો બનાવનાર શરીરી છે કે અશરીરી ? તમારે કમુવ કરવું પડશે કે જે જે વસ્તુઓ બની છે બને છે અને હવે પત્રી બનશે તનો બનાવનાર જરૂર શરીરધારી છે જ્યારે એમ છે તો પત્રી ઇશ્વર તો અશરીરી (શરીર રહિત), અત્રેની, અનાહારી, રાગદ્વેષ હિત અને અરૂપી છે, એમ આપણે ઇશ્વરના સ્વરૂપમા જોઈ ગયા છીએ, અને માનીએ છીએ, તો પછી શરીર વગરના અરૂપી ઇશ્વર આવડું મોટું જગત્ કેમ બનાવી શકે ?

ખીજી દુનિયાનો એ તો એક કુદરની નિયમ છે કે સાધન વિના સાધ્ય વસ્તુની સિદ્ધિ નથી થતી કુભારને એક માધારણ ઘડો બનાવવા માટે પણ માટી, પાણી, ચાક, દડ વગેરે સામગ્રી લેગી કરવી પડે છે ત્યારે બિન્ન બિન્ન પ્રકાર અને સ્વભાવવાળું આ જે જગત દેખાય છે, તે બનાવવા માટે શું ઈશ્વરને કોઈ સામગ્રીની જરૂર નહિ પડી હોય ? પણ ઈશ્વરને જ્યાં શરીરજ નથી, ત્યાં ખીજા સાધનોનો વિચાર કેવી રીતે કરી શકાય ? ઈશ્વરને શરીર નહીં હોવાને કારણે કોઈ વસ્તુ બની ન શકે, એ ચોક્કસ છે

ત્રીજી દુનિયાનો કોઈ પણ પદાર્થ ઈચ્છા વિના બની નથી શકેના. ઘડો બનાવવાની કુભારને ઈચ્છા થાય છે, ત્યારેજ તે બનાવી શકે છે પ્રથમ મનમાં વિચાર ઉઠે છે-લાવના જાગે છે અને પડી ક્રિયા બને છે ઈશ્વરે જગતને બનાવ્યું, ત્યારે તેમને તે બનાવવાની ઈચ્છા થઈ હશે કે કેમ ? જરા ધ્યાનમાં રાખજો ઈચ્છા થવી એ રાગદ્વેષનું પરિણામ છે જેઓ રાગદ્વેષવાળા છે, તેમનેજ ઈચ્છા થઈ શકે છે આ જગતને બનાવવાની ઈશ્વરને ઈચ્છા થાય, તો ઈશ્વર રાગદ્વેષી કહેનાય અને ઈશ્વરને રાગ-દ્વેષ તો નથીજ, એ વાત દુનિયાના તમામ ધર્મો સ્વીકારે છે આપણે સંસારના છત્રો જરૂર રાગદ્વેષી છીએ પણ જો ઈશ્વર પણ આપણી પેઠેજ રાગદ્વેષી હોય, તો પછી આપણે કળુલ કરવું પડશે કે આપણામાં અને ઈશ્વરમાં કશો ફેરક નથી પણ આપણે તો ભ્રમી છીએ કે ઈશ્વરમાં રાગદ્વેષ નથી પ્રેમ નથી શુભો, નથી તેઓ કોઈ જાતની ક્રિયા કરતા નથી અને તેટલાજ માટે તે આપણા ઈશ્વર છે, પ્રભુ છે પરમાત્મા છે જ્યારે એમ છે તો પડી તે પરમાત્મા જગતને કેમ બનાવી શકે ? ઈશ્વર તો ઈચ્છા

રહિત છે, માટે ઈશ્વરની જગત્ જન્યુ છે તે દલીલ માથે આપણે મહત્તમ યથા શકીએ નહિ.

વાયુ એક મવાવ એ પણ ઉઠે છે કે જો ઈશ્વરે જ આ જગત્ જનાંયુ હોય તો તે ક્યારે જનાંયુ ? અને જ્યાં તેમણે જગત્ ન્હોતું જનાંયુ, ત્યારે આ જગતને ઠેકાણે બીજું શું હતું ? જો તે વખત પાણી ન્હોતું, વાયુ ન્હોતો, તેજ ન્હોતું પૃથ્વી ન્હોતી, સૂર્ય ન્હોતો ચંદ્ર ન્હોતો, તારા ન્હોતા, પશુ-પક્ષી મનુષ્ય, કીટ, વનસ્પતિ મુગા દુધ વિગેરે કંઈ જ ન્હોતું તો પછી તે ઈશ્વર એકલા કેમ રહી શક્યા ?

ભાઈઓ અને બહેનો

એ વાત હું તમને અનેક વખત કહી ચૂક્યો છું કે શબ્દો હમેશા આપેક્ષ હોય છે વસ્તુ માત્ર હમેશા સાપેક્ષ હોય જ જગત્ જેવી કોઈ વસ્તુ જ ન હોય તો ઈશ્વર શબ્દનો વહેવાર પણ ન થાય અને ઈશ્વર શબ્દનો વહેવાર નથી તો જગત્ નથી જગત્ શબ્દનું ઉચ્ચાગ્રણ ઈશ્વરને આધીન છે જગત્ નહિ હતું, પરંતુ એકલા ઈશ્વર જ હતા તો તે કોના હતા.

ઈશ્વર એટલે માનીક માવ નહિ તો માલીક કેમ હોઈ શકે ? ઈશ્વર એટલે પૂજ્ય પૂજક નહિ, તો પૂજ્ય કોના ? ઈશ્વર એટલે પિતા પુત્ર નહિ તો પિતા કોના ? માટે જગત્ નહિ, તો ઈશ્વર નહિ.

પાત્રમુ શાસ્ત્રકારે કહે છે કે પ્રયોજનમનુદીદ્ય મન્દોઽપિ ન પ્રવર્તતે । અર્થાત્ પ્રયોજન વિના કોઈની પણ પ્રવૃત્તિ થઈ શકતી નથી વિના કારણે કોઈ પણ માણસ કંઈ પણ કામ કરતો નથી ઇશ્વરે ત્યારે જગતને ન્હોતું બનાવ્યું, ત્યારે ઇશ્વરને શું પ્રયોજન હતું કે આ જગત્ બનાવવું પડ્યું ? તમે સૌ અત્રે આવ્યા છો, તે વ્યાખ્યાન સાંભળનાના પ્રયોજનથી વ્યાપારી વ્યાપાર કરે છે એનો કમાવડાના પ્રયોજનથી દુનિયાની એવી કોઈ પણ પ્રવૃત્તિ નથી, કે જે પ્રયોજન વિના કાંઈ કરી શકે ? અરે, વગ્ગાદના દિવનોમા ન્હાના ન્હાના બાળકો ભીંજાએલી રેતીના ઢગલામા પગ ઘાલીને ઘર બનાવે છે હું તો કહું છું કે એમાયે બાળકોની પ્રવૃત્તિનું પ્રયોજન છે આનંદ-લવનોદ ત્યારે જગત્ બનાવવામા ઇશ્વરને શું પ્રયોજન હતું ? એ કાંઈ બતાવે છે ? અરે, જેઓ એમ માને છે કે ઇશ્વરે જગત્ બનાવ્યું, તેઓ-તે શાસ્ત્રકારે પણ અપહ્રાણે નથી કહી શકતા કે અમુક પ્રયોજનથી જગત્ બનાવ્યું તે પ્રયોજન આપણે કહી શકતા નથી જ્યારે પ્રયોજન વિના કાંઈ પણ વસ્તુ ન બની શકે, ત્યારે એ વાત નકકી થાય કે કે ઇશ્વર આ જગત્ને ન બનાવી શકે

છઠું નેચર-વિભાવ-કુદરત વિરૂદ્ધ આ જગત્મા કાંઈ કામ બનેલું જોયું છે ? પત્થરમા કાંઈ દિવસ ઘાસ ઉગ્યું ? જવ વાવીને કાંઈએ ઘઉં લીધા ? કારણ વિના કાર્યની ઉત્પત્તિ કયાય થઈ ? ના, જરા થોડા વખતને માટે એમ માની લઈએ કે ઇશ્વરે જગત્ને બનાવ્યું, તો પહેલા શું બનાવ્યું ? જે વસ્તુ પહેલા બનાવી અર્થાત્ પાણી, તે મળેલી તો હું પહેલા જ એનો પ્રતિવાદ કરી ચૂક્યો છું આપણે એક મૂરઘીનું જ ઉદાહરણ લ્યો. ઇશ્વરે મુરઘી ને ઈ પહેલા

શું જાના યુ ? મુરચી કે ઇંડુ ? કાંઈ કરી ગયો કે મુરચી વિના ઇંડુ કે ઇંડા વિના મુ ધી જની મંડ ? ને કુદરત નેચરની વિરૂદ્ધ છે ત્યારે ઇંડુ રે પહેલા મુ જનાયુ ?

આ બધી જાણતોનો વિચાર કરતા એ અપ્રેમ ધાય છે કે ઇશ્વર કદાપિ જગતને જનાવી શકે જ નહિ જેને ગગ દ્વેષ નથી જેને ઇન્દ્ર નથી, જેને શરીર નથી જેને પ્રયોજન નથી, જેને ક્રોડ નથી, જેને બાલચેટા નથી જેને વિનોદ નથી, જેને હાસ્ય નથી, જેને રૂપ નથી, રગ નથી એવા ઇશ્વર જગતને ઉપન્ન કરે એ વાત જરા માત્ર પણ જાણે ઉતરે તવી નથી

મજાજનો આજના મારા બધા વિવેચન ઉપરથી, હવે મારે એ સમજાવવાની કે કહેવાની જરૂર નથી નહીં કે ઇશ્વરનો અને જગતનો યો સબધ છે ? અર્થાત્ આજે મે પ્રારબ્ધા જે પ્રશ્ન ઉઠાવ્યો હતો કે ઇશ્વરનો અને જગતનો શો મબધ છે ? તેનો ઉત્તર તમારો આત્મા જ આપી શકશે કે ઇશ્વરનો અને જગત્ મબધ જનકાને-જન્ય-માવ મબધ તો થી જ અર્થાત્ જગત્ રૂપી જન્ય વસ્તુને ઇશ્વર રૂપી જનકે ઉત્પન્ન કર્યું હોય, એવું તો નવી જ ત્યાર ઇશ્વરનો અને જગતનો શો મબધ છે ? એ તો આપણે આગળ વિચારીશું

અત્યારે તો હવે જગત્ શી રીતે જન્યુ ? અને આ જગત્નો જે વ્યવહાર ચાલી રહ્યો છે એ બધો કોના નિયંત્રણની ચાલી રહ્યો છે ? એ સબધીનો વિચાર આપણે આવતી કાલે કરીશું

વ્યાખ્યાન ૧૮મું

ઈશ્વરવાદ . કર્મનું પ્રાધાન્ય.

(૪)

ભાઈઓ અને ખંડેનો,

ગઈકાનના વ્યાખ્યાનમાં આ જગતને ઈશ્વરે બનાવ્યું છે કે કેમ? બનાવી શકે કે કેમ? અને બનાવ્યું છે, એમજો માનીએ તો ઈશ્વરમાં ઈશ્વરત્વ રહી શકે કે કેમ? એ બતાવી, એ સિદ્ધ કરી બતાવ્યું છે કે જગત અને ઈશ્વરનો સબંધ જન્ય જનકભાવ સબંધ નથી.

જ્યારે એમજ છે તો પછી આ જગત બન્યું શાથી? અથવા નથી બન્યું, તો પછી આ શું છે? તેમજ આ જગતમાં જે બધી ક્રિયાઓ બની ગઈ છે, એ બધાની નિમત્રણ દોરી કોના હાથમાં છે? શાથી બધો કર્મ ચાલી રહ્યો છે? એ મારે તમને બતાવવાનું છે

પદાર્થનો સ્વભાવ

ભાઈજો આ જગત એ અનત પદાર્થોના સમૂહનું નામ છે. આ જગત એ અનાદિ સિદ્ધ વસ્તુ છે જેમ ઇશ્વર અનાદિકાગથી છે છે ને છે જ તેવીજ રીતે આ જગત પણ અનાદિકાગથી છે, છે : છેજ ઇશ્વર હોઈ વખતે નહિ હતો એમ જ્યારે નયો કહી શકતા, તો જગત પણ ક્યારે નહિ હતું એમ પણ નજ કહી શકાય એટલે ઇશ્વર અનાદિ છે અને જગત પણ અનાદિકાગથીજ છે. મેશક આ જગતના પ્રત્યેક પદાર્થનો સ્વભાવ ઉત્પાદ-વિનાશ ધર્મવાળો પણ છે. અર્થાત્ એક દીપકથી લઈ કરીને આકાશ પર્યંતના બધા પદાર્થોમાં નિત્યપણે અને અનિયમપણે ગેરબુ છે સમસ્ત રાખશે કે દ્રવ્યની અપેક્ષાએ આ જગત નિત્ય છે અપર્યાયની અપેક્ષાએ અનિત્ય પણ છે જગતજ શા માટે જગતનો પ્રત્યેક પદાર્થ નિત્ય ને અનિત્ય ધર્મવાળો છે તે સારનો કાર્મપણ પદાર્થ એવન્ટે નિત્ય નથી કે એકાન્ત અનિત્ય પણ નથી.

આ પ્રસંગે મારે તમને સમજાવવું જોઈએ કે 'નિત્ય' શું છે? અને 'અનિત્ય' શું છે? કોઈ કોઈ ગાંધકારો નિત્યનું લક્ષણ કર્યું છે કે — અપ્રચ્યુતાનુસ્પન્નસ્થિરૈકસ નિત્યત્વમ્. અર્થાત્ જે કદિ નાશ થાય નહિ ઉત્પન્ન થ નાશ અને સ્થિર-એક રૂપવાળું રહે, તેનું નામ છે નિત્ય. આથી ઉત્કૃષ્ટ 'અર્થાત્ જેનો નાશ થાય, તેનું નામ છે અનિત્ય'. નૈનશાસ્ત્રકારોએ નિત્યનું લક્ષણ બતાવ્યું છે તદ્ ભાવાવ્યવસ્થા નિયમ 'અર્થાત્ જે પોતાના ભાવથી નાશ પામે નહિ, એ નામ છે નિત્ય જે વસ્તુ જેવી હોય તેવીને તેવી કાયમ ર

એનું નામ જે નિત્ય ધ્યાન ગળેા કે સમાન્મા જે પદાર્થો છે તે બધા નિત્ય ને અનિત્ય બન્ને ધર્મોવાળા છે હું તમને જરા ઉદાહરણો આપીને મમજવું જેમ આ આત્મા છે આ આત્મા આ શરીરને છોડીને જાય, ત્યારે આ ગરીરરૂપી પર્યાયનો નાશ થયો અને દેવલોકના શરીરને કે જે ડહ શરીરને પ્રાપ્ત કર્યું, તે શરીરની ઉત્પત્તિ થઈ એટલે ઉત્પત્તિ અને વિનાશ પશ્ચાત્તી અપેક્ષાએ એ અનિત્ય થયો, પણ જે આત્મત્વરૂપ ધર્મ પેલા શરીરમા હતો તેજ આત્મત્વરૂપ ધર્મ ઉત્પન્ન થયેલા શરીરમા પણ છેજ એટલે એ અપેક્ષાએ આપણે આત્માને નિત્ય માનીએ છીએ સોનાની કઠીને ગળાવીને બગડીઓ બનાવી, એટલે કઠીનો નાશ ને બગડીની ઉત્પત્તિ, એ અપેક્ષાએ એ અનિત્ય છે, પણ સુવર્ણત્વ કઠીમા પણ હતું ને બગડીમા પણ છે, એ અપેક્ષાએ એ નિત્ય છે આમ દરેક પદાર્થમા નિત્યત્વ અનિત્યત્વ-બન્ને ધર્મો રહેલા છે અને તેટલાજ માટે પદાર્થનું લક્ષણ-વસ્તુનું લક્ષણ જોનાચાર્યેએ બાધ્યું છે કે ઉત્પાદ-વ્યય ધ્રોવ્યયુક્ત સત્” અર્થાત્-ઉત્પન્ન થવું નાશ થયો અને સ્થિર રહેવું આ ત્રણ વસ્તુઓ જેમા રહેલી હોય, એનું નામ છે પદાર્થ-ચીજ-વસ્તુ-દ્રવ્ય એવી દુનિયાની ડહ વસ્તુ છે જેની અદર આ ત્રણ સ્વભાવો ન રહ્યા હોય ? મનુષ્યનું શરીર બળીને ભસ્મ થઈ જાય, એટલે આપણે કહીએ છીએ કે તેનો નાશ થયો જોશક જે શરીરને આપણે જોના હતા, તેનો નાશ જરૂર થયો છે, પરન્તુ એ શરીરના પરમાણુ રાખ રૂપે પશ્ચિમ્યા છે અર્થાત્ મનુષ્યના શરીરનો નાશ ને રાખની ઉત્પત્તિ થઈ પણ જડતા ધર્મ તો બન્નેમ રહે છે શરીરમા યે હતો, ને રાખમા યે છે એટલે ધ્રોવ્ય છે

કયાજ દરેકે એમા જરાપણ ફેરફાર થતોજ નથી એ
અભાવ ઉપજા છે પાણીનો સ્વભાવ ગીતલતા છે, વ
સ્વભાવ ગતિશીલતા છે આ સ્વભાવોમા જરાયે ફેરફાર
નથી પચાસ વર્ષ મુઘી એક માણસ એક પગે ઉભો
નપડ્યા કરે, છતાં આજરી વાપીને ઘડે લણી મહેજ
અને એટલાજ માટે 'વલ્લુસહાયો ધમ્મા' 'વસ્તુનો
એજ ધર્મ' જતાવવામાં આવેલ છે

અર્થ તમે મને પૂછી શકો છો કે જલે પાચબૂતક
જગત ઇવરે ઉત્પન્ન ન કર્યું હોય અને તે અનાદિ
પાતપોનાના સ્વભાવ પ્રમાણે જાંધી વસ્તુઓની પ્રવૃત્તિ
રહી હોય પરંતુ આ જગતમા જીવો-મનુષ્યો જે મુ
પામી રહ્યા છે, ધર્મ-અધર્મ કરી રહ્યા છે સજ્જનતા
નના જનાવી રહ્યા છે રાજ-ક થઈ રહ્યા છે રાગી
સતાપી વધ રહ્યા છે એ જાંધી વિચિત્રતાઓ જે જોવા
છે એ તો બધું ઇશ્વર કરેજ છેને? એકને એક ડગલ
હોય, એકને મરી જાય ત્યાં મુઘી એકકેય ન થાય,
મહેનત કરીને મરી જાય છતાં પાસ ન થાય, બીજો
મહેનતે મોજ કરતો પાસ થાય એક માણસ શરીરને
સલાજે, છતાં બારે માસ ડાકટરના ઘરના ડોઝો
રહે અને બીજો ગમે તેવું ખાય ને ગમે તેમ ક્રે
ખૂંડ તદુરસ્ત રહે આ બધું શાથી બને છે? મુ
ઇશ્વરની દખલગિરી, ઇશ્વરની સચાવન ક્રિયા નથી?

લાઇઓ અને બહેનો હું કહીશ કે ના ઇશ્વર
આમ નજ નચાવે કઈ પ્રયોજન? અને જો બધું
કરતો હોય તો માનો એક માણસે કોઈનું ખુન કર્યું

ચાલ્યો મેલ્ટ્રેટ આગળ એને ઉલો કરવામા આવ્યો તે વખતે તે ખુની પોનાના બચાવમા એમ કહે કે મે કંઈ ક્યું નથી, મને તો ઇશ્વરે-આપણા બધાઓના બાપે પ્રેરણા કરી કે તુ આને મારી નાખ, એટલે મે મારી નાખ્યો, એટલે એમા મારો ચો દોષ ? દોષ ઇશ્વરનો કે જોહો મને એની બુદ્ધિ સૂઝાડી મેલ્ટ્રેટ, આમ કહેનાથી આ ખુનીને છોડી દશે ખરો ? હુગીઝ નહિ એક માણસ વેશ્યાને ત્યા જાય, અને પછી કહે કે ઇશ્વરે મને વેશ્યાને ત્યા જવાની બુદ્ધિ આપી પરંતુ તેમ કહેવાથી તે છટી શકતો નથી

ત્યારે કબૂલ કરવું પડશે કે આ બધી પ્રવૃત્તિઓમા મૂળ દારણુ છવે કરેલા શુભાશુભ કર્મોજ છે અને કર્મો એના સ્વભાવ પ્રમાણે છવને સુખદુ ખની પ્રાપ્તિ કરાવે છે

છવ મન વચન, કાયાથી જે જે પ્રવૃત્તિ કરે છે તેના પ્રમાણમા શુભ કે અશુભ કર્મો આત્માની સાથે બધાય છે ન્યા ક્રિયા છે ત્યા કર્મ છે અને એ કર્મોના મળઘ આત્મા સાથે બધાય છે, ન્યારે એ કર્મો પાકે છે, ત્યારે તેનું ફળ મળે છે આ કર્મ, એજ આત્મા ઉપરનું આવરણ છે

કદાચ કોઈ કહે કે ભલે કર્મ પ્રમાણે ફળ મળતુ હોય, પરંતુ આ કર્મ પ્રમાણે ફળ આપનાર-સજ્ઞ કરનાર ન્યાયાધીશ તો કોઈ જોઈએને ? એ ન્યાયાધીશ, એજ ઇશ્વર પરંતુ ઇશ્વર કે એવ. કોઈ પણ ન્યાયાધીશની કંઈ જરૂર નથી, કર્મમાજ એવી સત્તા છે, સ્વભાવ છે કે તે પોતે જે તરફ લઈ જવા ચાહે, તે તરફ છવને લઈ જઈ શકે છે સુખદુ ખ આપી શકે છે તૂળકાનો સ્વભાવ પાણીમા તરવાનો હોવા છતા, તેના ઉપરની માટીનો લેપ તૂળકાને

નીચેજ લઈ જશે. એ માટીનો સ્વભાવ છે લોહચુબડને કોઈ
 નથી કહેતું કે તું લોહને તારી તરફ ખીંચ પરંતુ લોહ-
 ચુબડનો એ સ્વભાવ છે કે તે લોહને પોતાના તરફ ખીંચે
 એ આવીજ ગીત કર્મનો પણ સ્વભાવ છે કે તેના લીધે
 મુખ દાખ ઉત્પન્ન થાયજ. એમા ઈશ્વરની કે કોઈની પણ
 પ્રેરણાની જરૂર નથીજ.

કર્મનું પ્રામાન્ય

સમજાવો,

‘કર્મની પ્રમાણતા ફેટલી બેધી છે? પ્રત્યક્ષ ધારે છે શું
 ને ધાય છે શું? એટલા જ માટે યાસગરોએ કહ્યું છે કે—

‘‘કર્મણો હિ પ્રધાનસ્વ

‘‘કિં કુર્વન્તિ શુભાગદા ।

‘‘વશિષ્ઠસલગ્નોપિ

‘‘રામ પ્રવ્રજિતો યતે ॥

વશિષ્ઠ મધિ જેવા સમર્થ ગુરૂએ ભગવાન રામચદ્રજીને
 બોલીએ એસારવાનું મુહૂર્ત આપ્યું હતું, છતાં ગાદી ગાદીને
 ઠેકાણે રહે છે અને તેમને પનપાસ જવું પડે છે એમા શું
 ઇશ્વરનો ફાપ હતો? શું ઇશ્વરે એમને ગાદી પર નહિ
 એસવા દીધા? રામચદ્રજી જેવા પુરુષોત્તમે પુરુષ ઉપર પણ
 ઇશ્વર આટલો પ્રકોપ કરે ખરો? નહિ એમા કર્મનું જ
 પ્રાધાન્ય છે.

જા વખતે શ્રીમદ રામચદ્રજી સ્વયં શું કહે છે,

૧ ॥ યચ્ચિન્તિત તદિદં દૂરતર પ્રયાતિ
 ૨ ॥ યચ્ચેતસા ન ગણિત તદિદ્વામ્યુપૈતિ ।
 ૩ ॥ પ્રાતર્ભયામિ વસુધાધિપત્વચક્રવર્તી
 ૪ ॥ સોઽહ વ્રજામિ વિપિને જટિલસ્તપસ્વી ॥

જે વસ્તુનો હું મારા મનમાં વિચાર કરી રહ્યો હતો તે આજે મારાથી હૃતરો કોષ દુગ્ધ ગર્ધ છે અને જેનો મેં સ્વપ્ને પણ વિચાર નહોતો કર્યો, તે આજે મારી સામે આવીને ઉભી છે અર્થાત્ પ્રાત કાળમાં હું દુનિયાનો ચક્રવર્તી રાજા થવાનો છું માગ મનમાં મોટે મોલ આના ખાતરી હતી, પણ તેને બદલે તો હું જટાધારી તપસ્વી થઈને જ ગલમાં બાઉ છું આ બધી કર્મની વિચિત્રતા છે તે ધારે છે તે કરી શકે છે હોહયુ બક જડ છતા હબરો ટનની મ્ત્રીમરોને ખેચી શકે છે, તેમ કર્મ જડ છતા ધારે ત્યાં માણસોને લઈ જઈ શકે છે ।

આ કર્મ એક જળરહસ્ય વસ્તુ છે સદ્બુદ્ધિને દુર્બુદ્ધિમાં ફેરવી નાખનાર કર્મ છે, 'બુદ્ધિ કર્માનુમારિણી' બુદ્ધિ કર્મને અનુમરનારી છે શુ રામચદ્રજ જેવા પુરુષોત્તમ પુરુષ નહિ સમજતા હતા કે મુવર્ણના તે કંઈ મૃગલા હોતા હશે ? શુ પાડવો નહિ સમજતા હતા કે જુગાર ખેલવો એ મહા પાપ છે, એટલા જ માટે કહેવામાં આવ્યું છે કે-

અવશ્યં માત્રિભાવાના
 પ્રતિકારો ભવેદ્ યદિ ।
 મતિકુયુર્ન કિં નૂન
 નલ-રામ-યુધિષ્ઠિરા ॥

અવશ્ય બાવીનો જે પ્રતિકાર હોત-ઉપાય હોત તો શુ નલ-નામ-ને સુધિષ્ઠિર ન કરત પણ ખૂબ અમરુમા રાખે। કે હમં પ્રમાણે જરાબર કળ માતું રહે ॥ બલે આ કર્મને વૈધ માયા કહે, અદૃષ્ટ કહે, પ્રકૃતિ કહે-ગમે તે કહે વાત એ-જ છે વસ્તુ એક જ છે કર્મનું પ્રાધાન્ય ગાનારા અનેક વાક્યો જેન જેનેતર તમામ શાસ્ત્રોમા મળે છે

‘તદ્દમે નમઃ કર્મણે’ ‘મામ્ય સર્વત્ર કારણમ્,’ કર્મોયસ્ય ફલ પુત્રામ્ ‘ન ચલતાય માયિનીકમ રજા,’ કર્મ ધ શુદ્ધ મતયો યતયો ગૃણગ્તિ,’ ‘ફલતિ કપાલ ન મૂપાલ’ ।

વિગેરે વિગેરે એટલે કર્માનુસાર જ બધુ જાની રહ્યું છે

પાત્ર કારણો

મહાનુભાવો જગ એક વાત ધ્યાનમા લઈ ટ્યો બેશક સુખ દુખ અને તમામ ક્રિયામા કર્મ તો કારણભૂત છે જ કર્માનુસાર તો બધી પ્રવૃત્તિ થાયજ છે, પરંતુ તેની સાથે માથે ખીજ પણ કારણો છે તે પાત્ર કારણો છે કાલ, સ્વભાવ નિયતિ પુરૂષાર્થ અને કર્મ ધણા લોકો એમ કહે છે કે જૈનો કર્મવાડી જાનીને પુરૂષાર્થહીન જાન્યા છે પરંતુ તે ખોટું છે જૈનો જેમ કર્મને માને છે તેમ પુરૂષાર્થને પણ માને છે અને પુરૂષાર્થને માને છે, તેમ તેની સાથે કાળ સ્વભાવ અને નિયતિને પણ માને છે આ પાત્ર કારણોનો સંયોગ મળે છે, ત્યારે કોઈપણ કાર્યની ઉત્પત્તિ થાય છે બેશક, એ વાત ખરી છે કે કર્મન ઉત્પત્ત પણ પુરૂષાર્થ કરે છે અને તેવીજ રીતે પુરૂષાર્થ થયો એ પણ કર્માનુસાર જાને છે જાને એક ખીજના જેમ કારણ છે, તેમ પોતે કાર્ય પણ છે

કર્મની ઉત્પત્તિ પુરૂષાર્થથી થાય છે હવે વિચાર કરો કે કોઈ પણ કાર્યને માટે જ્યાં સુધી સમય આવતા નથી, ત્યાં સુધી તે કાર્ય થતું નથી ચાહે ગમે તેટલો પુરૂષાર્થ કરવામાં આવે તમે સવાગમો વિચાર કરો કે મારે તો આજે ગુજરાત નગર જવું છે, પણ ત્યાં તમે તેજ ઢાળે જઈ રાકશો કે જે કાળ તમારા માટે નિર્માણ થયો છે કન્યામા-શ્રીમા મતાન પેઢા કરવાની શક્તિ છે, પણ સમય આવશે ત્યારેજ તે સત્તાન પેઢા કરી અસમયમાં નહિજ

આવીજ રીતે કાર્યની ઉત્પત્તિમાં સ્વભાવ પણ કાળ છે સ્વભાવ વિના ઉત્પત્તિ નથી થતી તમે મગ પકાવો, પાણી ફેરડું મગનો સ્વભાવ છે કે નહીં થડે તેનું કારણ તેનો સ્વભાવ છે નિયતિ એટલે હોનહાર-ભવિતવ્યતા તમે ઈચ્છો કે ઘરમાં પુત્રની પ્રાપ્તિ થાય પણ જો ભવિતવ્યતા નથી તો તે નહીજ થાય બચ્ચુ જન્મે પણ મરેલું જન્મે તે હોનહાર-ભવિતવ્યતાનું પરિણામ છે આવીજ રીતે પુરૂષાર્થ પણ જોઈએ, એતો હું હમણાજ કહી ચૂક્યો છું પુરૂષાર્થ વિના કાંઈ બનતું નથી ભાગ્યમાં હશે તો કયાય જવાનું નથી, એમ કહેનારાઓ જો આગમાં જેમી રહે અને પડ્યા પડ્યા પુસ્તકો વાચે તો તેમના ઘરમાં પૈસો આવી જવાનો નથી પૈસા માટે તો તેમણે પુરૂષાર્થ દરવોજ ગ્રહો ઉઘમ કરો-મહેનત કરો શ્રીમા પુત્રોત્પત્તિ કરવાની તાકાત છે, પણ ધના જો પુરૂષનો સંયોગ ન થાય તો તે કદાપિ ઉત્પન્ન ન થાય માટે પુરૂષાર્થની જરૂર છે માથે સાથે ભાગ્યની પણ જરૂર છે ભાગ્યમાં હશે તોજ થશે ઘણા ઉપાય કરીએ પણ ભાગ્યમાં ન હોય તો ? એક શિક્ષક પાસે બેને વિદ્યાર્થીઓ ભણે છે, તેમાં એક પાત્ર થાય છે અને બીજો નાપાત્ર થાય

હે બનેની મહેનત સયોગ સગ્ગા પણ એકના ભાગ્યમા માન થવાનું નથી તો તે નહિજ થાય

તમે સુઝઈ જાઓ, રૂના ભાવમાં તેજી હે તમે ૧૦૦૦-૨૦૦૦ ફગાર પેદા કરો છો પછી એકદમ મદી આવે છે તેજીના તમે કમાયા, તેથી વિશેષ સુમારી બેસો ઠા તમે તમારી આખી મામે રૂ. ૫૦૦૦નો ચોક્કસો નફો બેચો હતો, પણ ભાવ એકદમ ગળડી ગયા તેનો અર્થ એજ કે તમારા ભાગ્ય મતેજ નહોતા તે વખતે લાભાન્તરાયનો ઉદય હતો લાભ થવાનો હતો, પણ ન થયાં હવે જુઓ તમારા માટે સયોગો મારા હતા, પુરુષાર્થ કર્યો હતો, પણ ભાગ્યમા નહિ હતું તેથી તમને ફાપડો ન થયો.

જામ પાચે કારણો મળે છે, ત્યારે કાર્યપણ કાર્યની ઉત્પત્તિ થાય છે, પણ એમા કર્મનું પ્રાધાન્ય છે એ વાત હું તમને બરાબર રીતે મમલવી ચૂક્યો છું. ક્રિયાએ કર્મ, પરિણામે બધ ને ઉપયોગે ધર્મ ક્રિયા કરો તેમા કર્મ જરૂર છે, હાલો, ચાલો ઉઠો, બેસો ગમે, તે કરો, તે, બધામા ક્રિયા છે કોઈ એવી વસ્તુ નથી, કે જેમા ક્રિયા નથી પ્રાથમિક, સામાજિક, સમારિક, માનસિક, દરેક ક્રિયામા કર્મ લાગે છે પછી શુભ કે અશુભ બેટલા કર્મ, કરીએ છીએ તે પુરુષાર્થને આધીન, છે એક માણસ સુખી છે ચા દુખી છે, તે પોતાના કર્મો વટે આજનું માફ કર્મ તે વખતના કાર્યનું કાળજી છે આજે આપણે સુખ ચા દુખ લોગવી રહ્યાં હોઈએ, તો તે પૂર્વ કર્મનું કારણ છે.

ઈશ્વરને મડોવવાનું કારણ ?

હવે મારે એક જ વસ્તુ આ મનમાં સમજાવવાની રહી છે. અને તે એ કે, તો પછી ઈશ્વરને મડોવવાનું કારણ શું ? તમારામાના ઘણાઓને હમણા હમણા થતું હતું કે જો કર્મનુમાર મુખ દુખ ત્રિગેરે બધું થાય કે, તો પછી વાત વાતમાં ઈશ્વરને મડોવવાનું કારણ શું ? અર્થાત્ ઈશ્વરનો અને આપણો મનમાં લેન દેન મનમાં છે નહિ એને ત્યાં ચોપડા નથી, આપણે ખાતું નથી અને જો ઈશ્વર કોઈ પણ પ્રકારની પ્રવૃત્તિ કરતા જ નથી તો પછી પ્રત્યેક વ્યક્તિ-સાધુ કે ગૃહસ્થ માણક કે સ્ત્રી ઈશ્વરનું નામ શા માટે લે છે ? ઓકરો મરી જાય તો કહે કે ઈશ્વરને ગમ્યું તે ખરું મુખ દુખ થાય તો કહેશે કે ઈશ્વરની મગ્ન ૫૦૦૦ રૂા પેદા થાય, તો કહેશે કે હું શું કરાવ્યો, એ તો પગમાં માએ આપ્યા જો ઈશ્વરને અને આપણને મનમાં નથી, ને આપણાથી તે હજારો ગેમ દર છે, તો લોકો વાત વાતમાં ઈશ્વર પર આરોપ કેમ મૂકે છે ? શું આ જાળન વિચારવા જેવી નથી ? આવું તમને થતું હતું આનો ઉત્તર સ્ત્રીઓ ને સ્વદેશ કે દેવળ વિનયની ખાતર જ આ લોકો કે તમે ખૂબ ગલીસ્તાથી વિચાર કરશો કે ઈશ્વર આપણા પૂજ્ય છે, સર્વ શક્તિમાન છે આપણા પિતા છે, માટે દેવળ આપણી લગુના બતાવના માટે જ આપણે ઈશ્વરનું નામ લીએ લીએ એક ઉદાહરણ આપું એક સાધુ મહાત્મા કોઈને ઘરે આવે છે ત્યાં એક છોકરાને ગમતો જોડે તે ઘરવાળાને પૂછે કે આ છોકરો કોનો છે ? ત્યારે ગૃહસ્થ જલે છે કે મહાગર એ આપનો છે શું આ વાત સાચી છે ? ના એક બ્રહ્મચારી સાધુ એ છોકરાનો બાપ કેમ હોય શકે ? સાધુને છોકરો કેવો ? ત્યારે તે ગૃહસ્થ આમ કેમ બોલે ? કેવળ પોતાની

આ પ્રમજે હું તમારૂં દુઃખી એક વાત તરફ ધ્યાન
 ખેંચું હું એક વ્યાખ્યાનમાં એક વાત અપાટ રીતે
 મગતી થૂંચો છું કે ઈશ્વરનો અને જગતનો જન્યજનકભાવ
 નબળા નથી હવના અને જાતનો મિત્રતાનો નબળા નથી,
 ઈશ્વરનો અને જગતનો નબળા છે પૂજ્ય-પૂજ્ય-ભાન સખા
 હવર પૂજ્ય છે જગત પૂજ્ય છે ઈશ્વર પૂજ્ય ગા માટે છે?
 એ તમે મને પૂછી શકો છો હું એ વાત પ્રારભમાં બતાવી
 ચૂક્યો છું કે ઈશ્વર શી વસ્તુ છે? ઈશ્વરનું સ્વરૂપ કેવું છે?
 અર્થાત્ આપણા આત્મા કરતા જે વધારે શુદ્ધ આત્મા હોય,
 એ આપણા પૂજ્ય જોવાય સ્વહારમાં પણ જે વડીલ હોય
 તે પૂજ્ય ગણાય છે ઈશ્વર આપણા કરતા વધારે શુદ્ધ છે
 વધારેજ નહિ, પરંતુ ઈશ્વર સખા શુદ્ધ છે ઈશ્વર પૂજ્ય છે,
 આપણે અપૂર્ણ છીએ ઈશ્વર મનચક્ષિતમાન છે, આપણે
 અપ્રશક્તિમાન છીએ ઈશ્વર સત્ય છે આપણે અપ્રજ્ઞ
 છીએ અતએવ ઈશ્વર આપણા વડીલ છે, અને તેટલાજ માટે
 તે પૂજ્ય છે

વળી ઈશ્વર એટલા માટે પણ પૂજ્ય છે કે તેમનામાં
 આપણા કરતા જ્ઞાનો, લાજો કરોડો શુભા શુભો વધારે છે
 જે માણસ-ચક્ષિત વધારે શુભાનાં શક્તિમાન જે
 વધારે નિર્મળ હોય અને આપણો આદર્શ બની શકે તેમ
 હોય તે પૂજ્ય ગણી ગણાય છે માથુને ગૃહસ્થનો નબળા
 પૂજ્ય પૂજકનો છે માથુઓ તમને શું આપે છે કે તમે
 તેમને પૂજ્ય ગણો છો? ઈશ્વર જેમ કાંઈ આપના નથી,
 તેમ માથુ પણ કાંઈ આપતા નથી છતાં તેમને તમે પૂજ્ય તો
 જરૂર માનો છો? એટલા માટે કે તેઓ તમારા કરતા વધારે
 શુભ છે તમે પ્રયોજન, મસારાની વામના, આદિ વ્યાધ,

ઉપાધિમા ક્ષેત્ર રહો છો જ્યારે માધુએને એમાનુ ના હોતુ નથી તમો વેપાર ધવા કરો છો ધમા નાઓ છો, અને ત્રી માથે રહો છો જ્યારે માધુએ તા ત્યાગી છે તઓ ત્રી ઠ ધેમા કા, પણ રાણતા નથી તે તમાગથી હજાર ગુણા ઉંચા ચ્વાને છે માટે ન ત પૂજ્ય છે

પૂજ્યની પૂજા

માધુએ ઉપદેશ આપે કે ન આપે પણ તેઓ તમાગ કરના વધારે ગુણવાન છે અને એટલા માટે તે તમાગ પૂજ્ય છે તેની ન રીતે ઇશ્વર આપણે કરતા હોય કે નહી, છતાં ઇશ્વર આપણા કરતા ઉંચા છે સ્વ-સ્વરૂપમા રમણુ રહે છે, તેથી આપણી અને એમની વચ્ચે પૂજ્ય પૂજકનો ભાવ રહેવો જોઈએ એ નકકી છે કે જે પૂજ્ય હોય, તેની પૂજા પૂજક કરે, ત્યારે તો એ નકકી થયુ કે આપણે ઇશ્વરના પૂજક છીએ અને આપણે ઇશ્વરની પૂજા કરી જોઈએ

અર્થાત્ કોઈ એમ શકા કરે કે જ્યારે ત દઈ આપતા હોતા નથી, દયા કરતા નથી દેવ કરતા નથી લાભ કરતા નથી નુકસાન કરતા નથી, તો પછી એમની પૂજા શા માટે કરવી જોઈએ ?

જવાબ ત્રીધો અને ચતુર્થ છે . . .

પહેલા આપણે જગ એ જાણી લેવું જોઈએ કે આ જીવનનું દ્યેય શું છે ? આપણી દૌડ શાને માટે છે ? આપણે કયા જવા ઇચ્છીએ છીએ ? આપણે શું થવા ઇચ્છીએ છીએ ?

મા બધાનો જવાબ એક જ છે અને તે એકે આપણે આ યન્નિ- મુખ-પન્ન મુખ લેવા ઇચ્છીએ છીએ આપણે આ આ ભીના દેનામાયા છૂટવા ઇચ્છીએ છીએ આપણે જન્મ જ-મૃત્યુના કદમાથી મુક્ત થવા ઇચ્છીએ છીએ દુઃખ અમ-હીએ કે આપણે ઇશ્વર થવા ઇચ્છીએ આપણા મામાને ઇશ્વર સ્વરૂપના લઈ જવા માગીએ છીએ ખીજા ના મા હૃદયે તો જ્યોતિમા જ્યોતિ માલારવાની આપણી આવડ છે જો એમ છે તો આપણે ઇશ્વરની પૂજા ભક્તિ, ઉપાસના કરવી જ જોઈએ આપણા દિનમા ઇશ્વર પ્રત્યે ભક્તિ ઉત્પન્ન થવી જ જોઈએ કારણ કે એ કુદરતી કાયદો છે જે માણસને જેની જરૂર હોય, તે માણસ તેની જ પાસ જશે કે જેની પાસે તે વસ્તુ હોય નોકરીની ઇચ્છાવાળો માણસ ડોઈ શેઠ કે ઓફીસરની પાસે જ જાય ફરિદ માણસ શ્રીમન્તની પાસે જ જાય મદાચારી ધનવાની કાવનાવાળો માણસ કોઈ સાધુ-સત પાસે જ જાય વિદ્યાભિલાષી માણસ વિદ્યાન પાસે જ જાય વેશ્યા ગામી થવાની કાવનાવાળો માણસ કોઈ એવા વેશ્યાગામીને જ શોધે તેવી જ રીતે જો આપણે વીતરાગ થવું હોય જો આપણે શુદ્ધ થવું હોય જો આપણે ઇશ્વર થવું હોય તો આપણે ઇશ્વર પાસે જ જવું, ઇશ્વરની જ ઉપાસના કરવી, એ બિલકુલ સિદ્ધ થાય છે

ફલ પ્રાપ્તિનો આધાર

અહીં એક વસ્તુની શકા પાછી જરૂર પડે છે અને એ કે, ઇશ્વરને તો આપણે નિષ્ક્રિય માનેલ છે રાગ દ્વેષથી રહિત માનેલ છે કંઈ પણ લેવા-દેવાના ધધાથી દૂર રાખેલ

હે, તો પછી ઇશ્વન્ની ઉપાસના ડરવાથી ઇશ્વન્ની લકિત કરવાથી, ઇશ્વન્ની મૂર્તિઓ બનાવીને પૂજા કરવાથી ફાયદો ગો છે ? તે તો કંઈ આપવાના છે જ નહિ

આનો ઉત્તર નહેલો છે માત્ર એટલું સમજી લેવું જોઈએ કે ડોઢ પણ વસ્તુની પ્રાપ્તિ શાથી થાય છે ? દાખલા તરીકે -

એક માણસ વેશ્યાને ત્યાં જાય છે ત્યારે આપણે કહીએ છીએ કે તે દુખી થશે નરકમાં જશે મળત લોગવશે વેશ્યાને ત્યાં જનારને નરકમાં મોકલનાર કાણ ? વેશ્યા છે ? નરકની ટીકીટ શું વેશ્યાને ત્યાંથી મળે છે ? ના ખરી રીતે વેશ્યાને તો નરકનું જ્ઞાન પણ નથી, તેમ કોઈને નરકમાં મોકલવાની તેનામાં તાકાત પણ નથી છતાં આપણે કહીએ છીએ કે તે નરકમાં જશે નરકમાં તે શાથી જવાનો ? કારણ તેનું અત કળણ, આત્મા મલીન થાય છે, તેટલા માટે ? વેશ્યા કોઈને નરકમાં મોકલતી નથી કોઈની પાનેથી નરકની ટીકીટ મળી શકતી નથી પણ વેશ્યાને ત્યાં જનાર માણસને આત્મા નાપાક, મલીન થાય છે, તેથી તે નરકમાં જાય છે એક ખીજી ઉદાહરણ

એક માણસે એક ગરીબ માણસને દાન આપ્યું દાન ડરનાર માણસ સ્વર્ગમાં જાય છે, મુખી થાય છે ધનાઢ્ય થાય છે એમ આપણે શાથી કહીએ છીએ ? દાન લેનારમાં-જેણે દાન લીધું તેનામાં શું એ તાકાત છે કે તે પેલા આપનારને મુખી કરી શકે ? તેને સ્વર્ગમાં મોકલી શકે ? ના, દાન કરતી વખતે એ દાતાના હૃદયમાં જે દયા ઉત્પન્ન થાય છે હમદર્દી ઉત્પન્ન થાય છે, એનાથી, એને પુણ્ય

ઉપાસના થાય છે. ગુણ ઈશ્વરો તે ઉપાસના કરે છે, કારણ કે માની ક્રિયા કરીને ત જુગી થાય છે. પરિણામે તેનું હૃદય ક્યાનુ પવિત્ર બન છે તેથી તે ઉપાસના મુખને મેળવશે, એમ આપણે માનીએ છીએ.

ગુણ દુષ્ટને મેળવવાનું સાધન માત્ર હૃદયની પવિત્રતા અને અપવિત્રતા છે. હૃદયની જેટલી અપવિત્રતા અશુદ્ધિ મેળવે તેટલા અને જેટલી પવિત્રતા અને શુદ્ધિ તેટલું જ મેળવે. ગુણ અને દુષ્ટનું કારણ હૃદયની શુદ્ધિ અને અશુદ્ધિ છે. મન યથા મનુષ્યાણા વારણ યથા માતરંધરો ।" એનો અર્થ એ છે કે જન્મ અને મોક્ષ એનું જાણ્યું મનજ છે જેવા જેવા મનના પરિણામ તેવો તેવો જન્મ અને મોક્ષ થાય છે. ઈશ્વર તો આ બધી વસ્તુઓથી નીજા છે—પરંતુ છે તોય તેમ ગણિત કે નહિ હૃદયના શુદ્ધતા અશુદ્ધતા થાય છે, તે કારણે આપણે સર્વ નરક મેળવી શકીએ.

દેવતા કહું તો—આપણે જે જે પ્રવૃત્તિઓ કરીએ છીએ તે બધાના ફલનો આધાર આપણા મન ઉપર—માનસિક ભાવો—આપણા હૃદયની ભાવના—આપણા અંતઃકર્ણની શુદ્ધિ અશુદ્ધિ ઉપર રહેવો છે. કારણ કે મન-વચન-ક્રિયાની પ્રવૃત્તિની ગુણાશુભ કર્મ બધાય છે અને તેજ ગુણાશુભ કર્મ પોતાના સ્વભાવ પ્રમાણે ગુણ દુષ્ટ સર્વ નરક, લાલ અલાભ ઉપર કરે છે તમે જેટલું કરો તેટલા અશમા કાયદો થશે ત્યારે હવે એ નકની વસ્તુ છે કે હૃદયની શુદ્ધિ માટે ઈશ્વરની ઉપાસના જરૂરી છે. તે આપણને કઈ આપે કે ન આપે પણ ઈશ્વરની ઉપાસનાથી-ઈશ્વરની ભક્તિથી આપણને

હૃદયશુદ્ધિ થશે, આજે તેની ઉપામનાનું ભક્તિનું-પૂજનનું કૃપા-
અને એટલા માટે આપણે ઇશ્વરની પૂજા-ભક્તિ-પ્રાર્થના
કરવી જોઈએ

ઇશ્વર ભક્તિના પ્રકાર.

હવે ઇશ્વરની પૂજા કરવી આરાધના કરવી, ઉપામના
કરવી ત નક્કી થયું, તો પછી તે કઈ રીતે કરવી? એ વિચાર
વાનું રહે છે, કારણ કે ઇશ્વર તો અદ્વિતીય અને અદૃશ્ય છે
તે વર્ણ્ય કૃત્યો નથી, તો પછી આવા ઇશ્વરની ઉપાસના કરવી
કેવી રીતે? એ એક સવાલ છે કેાઈ સાધુ હોય તો આપણે
તેમની પાસે જઈએ, તેમના પગ દાખીએ, તેમને ખાના
દઈને, દાન આપીને તેમની ભક્તિ પણ કરીએ, પણ જે
આપણાથી હજારો અને કરોડો માઈલ દુર છે, જેમના મ્થા
નનો આપણને પત્તો નથી જે અદ્વિતીય તરીકે ઓળખાય છે,
એમની ઉપામના કે ભક્તિ કઈ રીતે કરવી?

કેાઈપણ વસ્તુ ચાહે તે પ્રત્યક્ષ હોય કે પરોક્ષ રૂપી
હોય કે અદ્વિતીય, દૃશ્યમાન હોય કે અદૃશ્યમાન, મ્થૂય હોય કે
સૂક્ષ્મ-એની ભક્તિ ત્રણ પ્રકારે થઈ શકે છે સ્મરણી, દર્શનથી,
અને સ્પર્શનથી આ ત્રણ પ્રકારો પૈકી, એક, જે કે ત્રણે
પ્રકારથી ભક્તિ થાય સેવા થાય પૂજા થાય આમાનો પહેલો
પ્રકાર છે સ્મરણ. પૂજનીય વસ્તુનું સ્મરણ કરવું એનું ધ્યાન
કરવું એ પ્રથમ પ્રકારની ભક્તિ કે સેવા છે ભૂતકાળમા
જેટલા મહાપુરુષો થઈ ગયા છે, સતીયો થઈ ગયેલ છે, એ
બધાઓનું આપણે સ્મરણ કરીએ છીએ પ્રાત કાળમા
હડીને નામ લઈએ છીએ, એ એમની ભક્તિ છે એમના

યત તત મમયે યથા તથા
 યોડસિ સોડસ્યમિધયા યથા તથા ।
 યોતદોપન્નુપ સચેત્ ભવાન્
 યન્ યન્ મગવન્નમોડસ્તુ તે ॥

ગમે તે સમયમા ગમે તે નિયતિમા ગમે તે નામથી તમે હો, પણ જો આપ દોપની કલુષિતતાથી દૂર છો, તો એક જ એવા હો બગવન્ તમને નમસ્કાર છે

સજ્જનો, મારે કહેવાની મતલબ એ છે કે ગમે તે નામથી કે ગમે તે રીતે તમે પ્રભુનું અરણ્ય કરો, પરન્તુ જો શુદ્ધ લાવધો કરશો તો તેનાથી તમારી હૃદયશુદ્ધિ જરૂર થશે

નામ અરણ્યથી થતો ફાયદો

માનો કે કોઈ એક બહાદુર માણસ આપણી માથે નથી, અને જેને આપણે દેખ્યો પણ નથી, છતાં તેનું નામ લેનાજ આપણામાં શક્તિનો સચાર થાય છે આપણે પ્રતાપ કે શીનાજીને દેખ્યા નથી, છતાં પણ તેમના નામ લેતાથી આપણા હૃદયમાં વીરતાના અકુરો ઉત્પન્ન થાય છે શક્તિ-પાવન ઉત્પન્ન થાય છે અને એવી લાવના ઉત્પન્ન થાય કે જે પછી પ્રતાપ કે શીનાજી જનું તેવી જ રીતે હજારો કોમ દુર નહેવાવાળા ત્યાગીઓને આપણે યાદ કરીએ છીએ હજારો વર્ષ પહેલાં થઈ ગયેલા કપિ મહાત્માઓનું આપણે નામ સ્મરણ કરીએ છીએ, તેનું શું કારણ ?

એજ કારણ છે કે એનાથી આપણને પ્રેરણા મળે છે, બળ મળે છે હૃદયમાંથી પાપવૃત્તિઓ ઓછી થાય છે તેટલા સમયને માટે આર્ત ધ્યાન-ખરાબ વિચારો દૂર થાય છે

નામ એ જડ છે એવા જડ નામમા પણ આની તાજાત જોડી છે તે આપણા હૃદયમા જાતની આણે જે આપો મનામા ઉઠતા મજાન મળીઓ-મીતા, દ્રોષદી, મુક્તસા આદિના નામો લઈએ છીએ, તેમને ઉત્પન્ન થયાને હજાર વર્ષો થઈ ગયા છે છતાં તેમના નામની ચમત્કારિક અમર આજ પણ થાય છે તે આપણા આત્માને જાતલ કહે છે તેમનું નામ લેતાને વાગ તેમના શુભો આપણી નજર મામે તન્વર છે ભગવાન રામચંદ્રને યાદ કરતા તેમણે જે મહાભારત કામ કર્યું, તે આપણી નજર મામે ખડુ થાય છે, તેમના શુભોનું નમરણ કરતા તંવી ભાવના આપણા હૃદયમા ઉત્પન્ન થાય છે એટલા માટે ઈશ્વરનું ભજન કરવું જરૂરી છે ઈશ્વરનું નામ આગળ કરવું જરૂર છે, કાગળ કે તેનાથી હૃદયની ગુદિ થાય છે માનસિક શક્તિ-વીર પાનમા એટલી બધી તાકાત છે કે તેનો અભ્યાસ કરીને જગતને વગ ઢગી શકાય છે આત્માની શક્તિનો વિકાસ કરીને એક મનુષ્ય ધારે તે કરી શકે છે માનસિક વિચારોનો પ્રભાવ બીજા પર એટલો બધો પડે છે કે ન પુછો વાત

આત્મિક શક્તિનો પ્રભાવ

ભાઈઓ અને બહેનો, આત્મિક શક્તિ ઠેટલું બધું જળગદન્ત કામ કહે છે, એના ઉદાહરણો તમે ઘણીવાર માલજ્યા હશે તમે જાણ્યું હશે કે આપણા ઋષિઓ મહા ધર્મો જગલમા ધ્યાનમ્થ જેમતા હતા આત્મજ્ઞતામા તદ્દતીન થતા હતા, ઈશ્વરની માથેની એકતાનો તાર માધતા હતા, ત્યારે શું થતું હતું ?

સારંગી મિદ્દશાચ સ્પૃશતિ, ,
સતધિયા નન્દની વ્યાવૃત્ત,

માર્ગારી હસગર્ભ પ્રણયપરિવશાત્

કેલિકાતા મુજગમ્ ।

ધરાણ્યા જન્મજાતાયપિ ગલિતમદો

જતવોડયે ન્યજેયુ-

રૂં છવા, સૌમ્યૈસ્ફુટ

પ્રશમિતજલુપ ચોગિત ક્ષીણમાહમ્ ॥

ગાનિતમા આરૂઢ થએલા ઠેવધો દૂર થએલા અને
મોડને દૂર ઠરાએલા-એવા યોગીને જોઇને હોળી સિંહના
પાનાન ખ્યાર ઠરે છે, ગાન વાધના બચ્ચા પર બ્જાલ કરે
" મોર મર્પને પકડે છે પણ ઇજા નથી કરતો બીવાડી
જગના બચ્ચા સાથે જોલે છે આમ જન્મથી વૈર રાખનારા
પ્રાણીઓ પણ પોતપોતાના વેરનો ત્યાગ કરે છે આવા
મહાત્માઓનો - ત્યાગીઓનો - તપસ્વીઓનો પ્રભાવ છે
આત્માની શક્તિનો આ પ્રભાવ છે આ શક્તિ જળગદ્ગત ॥
તેના પર ધ્યાન કરવાથી આપણને ખૂણ ખૂણ ફાયદો થાય
છે તેથી આપણા માટે જરૂરી છે કે આપણે ઇશ્વરનું નામ
સ્મરણ અવશ્ય રૂંવું જોઈએ

મિત્રો! જગા એક વાત ધ્યાનમા રાખજો ધ્યાન કરતી
વખતે ઇશ્વરનું મગલુ કગતી વખતે એકવા નામ સ્મરણ
થીજ આપણુ કામ નથી ચાલવાનુ તમને ખબર જ છે કે
રામ, કૃષ્ણ મહાવીરના નામો ધરાવનાર તો હુન્નરો માણુનો
દુનિયામા છે છતા આપણુ લક્ષ, આપણુ પરિણામ આપણી
લાવના કયા રામ કયા કૃષ્ણ કયા મહાવીર કયા બુદ્ધ
પરતને છે તે આપણુ ખૂમ વિચારવાનુ છે તે નામધારી
વ્યક્તિનું આપણે સ્મરણ કરીએ છીએ કે જે મોક્ષમા ગયા
છે ઇશ્વર થયા છે અને ઇશ્વર સ્વરૂપે એકત્વને પામ્યા છે
અને તે કારણે જ આપણે તેનું સ્મરણ કરીએ છીએ

વ્યાખ્યાન ૨૦ મું

ઇશ્વરનાદ . મૂર્તિની આવશ્યકતા

(૬)

ભાઈઓ અને બહેનો,

ગાંધીજીના વ્યાખ્યાનમાં હું તમને ઇશ્વર અડધી, અશરીરી, અનામી હોવા છતાં તેની ઉપાસના જરૂરી છે, એમ હું બતાવી ગયો છું તેની સાથે ઇશ્વરની ભક્તિ ત્રણ પ્રકારે કરી શકાય છે અમરણવી, દર્શનથી અને સ્પર્શનથી, એ પણ બતાવ્યું છે.

ઇશ્વરનું નામ અમરણ કવુ એ જરૂર છે, કાગળ કે એનાથી ઇશ્વર પ્રત્યે આપણી ભક્તિ વધે તે આપણું હૃદય નુક વાય છે, ખરાબ વાસનાઓ ફેલાય છે એ પણ તે પ્રેરણા મળે છે, બળ મળે છે, આત્મિક શક્તિ વધે છે વિગેરે.

સ્મરણ કરતા દર્શન, સ્પર્શનનું મહત્વ

હવે ઈશ્વરની બીજી ભક્તિ દર્શનભક્તિ છે આ ઉપરાંત તમને કહેવાનું છે તમને અહિં જરૂર હશે કે દર્શન અને સ્પર્શન એ તો એનાજ હોઈ શકે કે જે પ્રત્યક્ષ દોષ ગરીબધારી હોય તે વિના દર્શન અને સ્પર્શન કેમ કરી શકે? બિલકુલ ઠીક છે જે વસ્તુ દરશ્યમાન નથી હોતી પ્રત્યક્ષ નથી હોતી, એના દર્શન કે સ્પર્શન નજ થઈ શકે જ્યારે એ પણ વાત સાચી છે કે કોઈ વસ્તુનું-માણસનું કે વાગુ પણ આપણે નામ લઈએ એના કરતાં જો એને જોઈએ, અને તેથી આગળ વધી તેનો સ્પર્શ કરીએ તો વધારે આનંદ થાય છે વધારે મુક્તિ થાય છે અરે રૂવાડે રૂવાડા ઉભા થાય છે આ સબધી હું તમને એક ઉદાહરણ આપું

ધારો કે એક મહાત્માનો છોકરો વિલાયત ગયો છે ૧૫-૨૦ વરસ થયા તેનો કોઈ ઝાગળ પત્ર નથી એક ખીજાના ડોઈને કાંઈ મમાયાર નથી કોઈ ડોઈની સલાહ લેતું નથી પણ અચાનક એક દિવસ પિતાના હાથમા એક પોસ્ટકાર્ડ આવીને પડે છે અક્ષરો જોતા તેને ખાતરી થાય છે કે મારા દીકરાનાજ આ અક્ષરો છે ત્યારે ૨૦ વર્ષ થયા બુવાયવા પુત્ર પ્રત્યેનો એક તેને યાદ આવે છે જાણે પુત્ર જેવો ને તેવો તેની આખો સ્વામે ઉભો થાય છે ૨૦ વર્ષ પહેલાં છોકરાને નવરાવતો, ખરરાવતો મૂલ્યે મોકલતો એ બધું એને યાદ આવે છે અર્થાત્ છોકરો યાદ આવતા છોકરા પ્રત્યેનો ગ્રેમ જાગ્રત થયો

હવે પોન્ડ્રકાર્ડ વાચતાજ પિતાને માલુમ પડ્યું કે, જોકે તેણે કે કે હું ૧લી એપ્રિલે ડરાચીના બારામા ઉતરીશ ૧ની તારીખન હજી આઠ દિવસ બાકી છે, છતાં આજથી પિતા જાગ્રત નહોતે તે દિવસોની ગણતરી કર્યા કરે છે કે કરાણી તારીખે મારો દીકરો આવી પહોંચશે તે મનમા વિચાર કર્યા કરે છે કે ૧લી તારીખ જ્યારે આવે અને ક્યારે હું છોકરાને મળું ?

૧લી તારીખ આવી પહોંચે છે બાપ મોટાં લઈને સ્ટીમર પર સ્વામે જાય છે તે દરિયામા છેટે સુધી નજર ખેંચીને જોયા કરે છે કે સ્ટીમર ડેટલી દૂર છે ? ક્યારે આવશે ? હું મારા દીકરાનું મોહું જ્યારે જોઈશ ? આવા વિચારો એને થયાજ કરે છે એનું હૃદય છોકરાને મળના માટે-જોના માટે તલમી રહ્યું છે એટલામા સ્ટીમર આવી પહોંચે છે પિતાની ને છોકરાની આખો મળે છે બેની ચાર થાય છે જાનને એક ખીજાને આજખે છે આ વખતે જાનનેના હૃદયમા આનંદનો ઉભરો ફેટયો ઉભરી રહ્યો હશે વાર ? પેડુ કાર્ડ જોતા છોકરાનું અમરણ થતા છોકરા પ્રત્યે જેટલો પ્રેમ થયો હતો, તના કરતા અત્યારનો આનંદ જેટલાયે ગણો વધારે છે હવે પિતા સ્ટીમર ઉપર ગયા છોકરો પિતાના ચરણોમા પડ્યો પિતા છોકરાના બાવડા પકડી ઉભો કંઈ છે છાતીથી છાતી મેળવે કે માથે હાથ ફેરવે છે, માથે ચુંબન કરે છે આ વખતે પિતાના અને છોકરાના આનંદનું વર્ણન કરી શકાય તેમ છે ? જાનનેની આખોમાથી હર્ષનો શ્રાવણ ભાદરવો વહી રહ્યો છે ત્યાજે કહો, સ્મરણ કરતા દર્શનમા અને દર્શન કરતા જે અપર્શનમા વધારે આનંદ છે, એમા કોઈ ના પાડી શકે તેમ છે ?

ત્યાગે એ નક્કી થયું કે ઈશ્વરનું નામ અગણ કઠીને ઈશ્વરની લકિતનો જે લાલ આપણે ઉઠાવી શકીએ, એના કાં તો ઈશ્વરનું દયાન અને ઈશ્વરનું સ્પર્શન જો થાય, તો તેનાથી અનંત ગુણો લાભ ઉઠાવી શકીએ.

દર્શન અને સ્પર્શનનું સાધન મૂર્તિ

પણ લાઈએ અને ગહેનો, તમે મમજતા હો છો કે ઈશ્વર તો અડધી અશરીરી-અગોચર એના દર્શન અને સ્પર્શન જવાનું આપણને સૌભાગ્ય કયાથી સાપડે? નહિ તમે ત્યાગે નિગમ થશે નહિ કુદરતે આપણા માટે એના એવા નિયમો બનાવી રાખ્યા છે કે એવી ડોઈ ચીજ નથી કે જેના લીધે આપણે નિરાશ થવું પડે અદૃશ્ય અગોચર અર્પી એની વસ્તુના દર્શન અને સ્પર્શન કરવાનું પણ સાધન આપણને મળે છે અને તે છે મૂર્તિ. ગમે તેવી વસ્તુ કમ ન હોય તમે મૂર્તિદ્વારા કાર્યમિદ્ધિ કરી શકો છો. જરૂરની વસ્તુ છે માત્ર તમારા હૃદયની ભાવના. ગમે તેની આકૃતિમા, ગમે તેવી મૂર્તિમા તમારા હૃદયનો જેવો લાવ સ્વાયત્ત કરશો. જેવી દૃષ્ટિથી તમે જોશો તેવા જ પ્રકારનું ફળ તમે મેળવી શકશો. આ અનાદિમિદ્ધ નિયમ પ્રમાણે ઈશ્વરના દર્શન અને સ્પર્શનનો લાભ ઉઠાવવા માટે તમે ઈશ્વરની મૂર્તિ બનાવીને તેમા ઈશ્વરનો આરોપ કરીને તમે તે રીતનો લાભ ઉઠાવી શકો છો.

આ પ્રમગે હું તમારી આગમ મૂર્તિ શી વસ્તુ છે, અને તે શું કામ કરે છે? તે મળેલી જગ વિભાગથી કહીશ.

મૂર્તિમય જગત.

કોઈપણ વસ્તુનું નિર્માણ એ નામની માથે મળે છે તે બ્યારે દર્શન અને સ્પર્શન એ કોઈ પણ ગ્રીક્ષની વિષ્ણુ માનવાનો સંબંધ ગણે છે-અને તેથી જ આપણે ઇશ્વરની મૂર્તિ બનાવવાની આવશ્યકતા છે અને આખા જગતમા મૂર્તિ નિવાય બીજું શું દેખાય છે વારે ? જગતનું કામ મૂર્તિ વિના ચાલુ નથી, ને ચાલવાનું નથી

બાઈઓ અને બહેનો,

ઇશ્વરવાદ સંબંધી વ્યાખ્યાન શરૂ કરતા હું પહેલા વ્યાખ્યાનના પ્રારંભમા જ કહી ચૂક્યો છું કે હું જે કંઈ કહી રહ્યો છું, તે કેવળ મારા પોતાના જ વિચારો વ્યક્ત કરી રહ્યો છું મતલબ કે મારા વિચારોથી તમે બિન્ન વિચાર ગણતા હો, અથવા મારા વિચારો તમને પસંદ પણ નહોત, પરંતુ આ પીઠ ઉપરથી બોલતા મારે કર્તવ્ય તો એજ છે કે જે હું માનું છું, તેજ મારે બતાવવું એમાથી જેને જેટલું રૂચે, તેટલું સ્વીકારે હું કોઈના પણ ઉપર આચેપ કરના નથી ચાહતો, એટલે કદાચ તમારા વિચારો મારાથી બિન્ન હોય તો તેથી તમે જરાપણ ગ્લાનિ કે મ ક્રોધ નહિ રાખશો મારા વિચારો તમારે સ્વીકારવા જ જોઈએ, એવો મારો આગ્રહ નથી

દુનિયામા આપણે એકબીજાને દેખીએ છીએ તે બધી મૂર્તિઓ જ છે જેને મારવાડી અને મેવાડી, સાધુ, ગ્રહસ્થ, મીપાઈ, રાજા, રક કહી ગયા છીએ એ બધા મૂર્તિ જ છે મૂર્તિ સિવાય બીજું શું છે ? તમે મને એક સાધુ નરોડ

જૂઓ તે ગાથી માધુ તરીકે જૂઓ ઠો ? મા । વેપ ઉપગ્રી
અદરથી માધુ છુ કે નહિ—માગમા માધુપણ છે કે
નહિ તેની તમને ખબર નથી, પણ માધુના વેગ ઉપરથી—
મૂર્તિ ઉપરથી તમે મને માધુ કહો છે અત્યારે માન
જાના મુહપતી છે, તેને જો હુ મોઢા આડી જાધુ તો
તમે શુ કહો ? તમે એમ જ કહેશો કે વિગ્રાવિગ્રયજી મ્હા
કલાની ઘર્ષ ગયા માત્ર કપડાના ફરકાર પરથી તમે તેમ
કરી ચકો છો

આવી રીતે જગતનો વહેવાર માત્ર મૂર્તિથી આની રહ્યો
■ મૂર્તિ એટલે મુગો ઉપદેશક એક ચિત્ર તમાગી સામે
ખડુ કરવામા આ મુ છે, તેજો જખનર ધારણ કરેલુ છે
જમન પર પટો બાધ્યો છે હાથમા લાલુ છે આ ચિત્ર કોનુ
છે ? પ્રતાપનુ કે શીવાજીનુ ? તમે તેનુ ચરિત્ર નથી જાણતા
પણ તમે જરૂર એમ તો કહેશો કે આ કોઈ બહાદુર
આદમીનો ફોટો છે કે જે મેઢાને જગમા ઉતર્યો હશે એજ
રીતે હાકકા અને પાસગીઓ દેખાતી હોય એવા ત્યાગી
માધુનુ ચિત્ર રજુ કરુ છુ તો તમે એમ નહિ કહો
કે એ ચિત્ર શીવાજી કે પ્રતાપનુ હશે કોઈ બહાદુર લડવૈ-
યાનુ હશે, પણ એમજ કહેશો કે આ એક ત્યાગી મહાત્માનુ
ચિત્ર હોયુ જોઇએ

અદશ્ય વસ્તુની મૂર્તિ

જરા આગળ વધો આ તો મે વસ્તુઓના ચિત્રની વાત
કરી, પરન્તુ જે વસ્તુ કંઈ નથી હોતી તે પર ચિત્ર વિના
નથી મમજી શકાતી જૂઓ, તમારો છોકરો મુઢવમા ભાલો

હ માન્ય પુછે છે કે છોકરા, હિન્દુસ્તાન કેમ છે ? ગાંડો
કહે કે માન્ય માટે, હિન્દુસ્તાન કેમ જોઈ શકે ? અને
કેમ બતાવી શકે ? પણ તેની માટે નકરો ઉભો કન્યામા
આવે અને તેને કહેવામા આવે કે આ હિન્દુસ્તાન છે, આ
હરિયો છે આ પદ્માડ છે, ત્યારે છોકરાને જ્ઞાન વાય છે કે
આ હિન્દુસ્તાન છે જે દરમ્યાન વસ્તુ છે, તે ચિત્રથી બતાવી
શકાય છે, પણ જે અદૃશ્યમાન છે તે પણ મૂર્તિ વિના
ન જ બતાવી શકાય એક છોકરાને એક વખત માન્યરે પૂછ્યું
કે પરજ માથી પરજ બાદ ફરીએ તો બાકી શું રહે ? તણ
જવાબ આપ્યો કે કાંઈ નહિ પણ માન્યરે કાંઈ નહિ ના
અર્થ ન સમજતા હોય, એમ પૂછ્યું કે કાંઈ નહિ એટલે
શું ? એટલે કાંઈ નહિ એક ચિત્ર એક મૂર્તિ-મીંડુ
કાઢી બતાવ્યું, ત્યારે તે સમજ્યા કે આતુ નામ કાર્ડ નહિ
અર્થાત્ પાચ મો સત્તાવીસમાથી પાચ સો સત્તાવીસ બાદ
કરીએ તો કાંઈ નથી રહેતું, એ 'કાંઈ નહિ' ને સમજાવવા
પણ 'મૂર્તિ રૂપે મીંડુ' બતાવવું પડે છે

બીજી વાત ધારો કે મને ભૂખ લાગી છે હું મુઠો ને
ખંડેરો છું બોલી શકતો નથી, તેમ સાલળી શકતો થી
હવે મારે મારો મનોગત લાવ બીજાને જણાવવો છે શી
રીતે જણાવીશ ? મારે કહેવું છે કે મને ભૂખ અને તૃષ્ણા
લાગી છે મારે બીજાને તેમ બતાવવા માટે ભૂખની મૂર્તિ
બતાવવી જ પડશે અર્થાત્ એક હાથ મ્હેં આગળ ગાંબીને
અને બીજો હાથ પેટ ઉપર મૂકીને મારે એવી આકૃતિ
બતાવવી પડશે કે જેથી મ્હામો માણસ સમજે કે મને ભૂખ
લાગી છે તમે એક એવા દેશમા બાજો કે જે દેશની ભાષાની
તમને જરાયે ખબર નથી ત્યા તમે 'મૂર્તિ'

મનારશે ત્યારે તમારો માર્ગ મરણ થશે તમે હાથના
ડામ્બા । કળ કે માણુ આમથી તમ હવાવો તે મૂર્તિ મિનાય
ખીનુ ઇ મુ ?

મન્મનો, આખુ જગત મૂર્તિમય છે ભગવાન મહાવીર
૨૫૦૦ વર્ષ પહેલા થઈ ગયા તે વખતે તેમણે જે ઉપદેશ
માખ્યો હતો, તે આકાશમા ફેલાઈ ગયો હતો, હવે તે
ભગવાનનો ઉપદેશ અત્યારે ક્યા છે ? પરંતુ તમે જાણો જ
છો કે આજે અમે માણુઓ ભગવતી સૂત્ર કે ઉત્તરાધ્યાન
મૂત્ર વાળીએ છીએ, તે શુ છે ? તે ભગવાનની વાણી જ છે
૨૫૦૦ વર્ષ પહેલા ભગવાનની જે વાણી આકાશમા ઉડી
ગઈ હતી તેના સૂત્રો પ્રતિધ્વનિઓ મૂર્તિઓ આજે મૌનુદ
ક અને છે આજના સૂત્રોને ભગવાનની વાણી જ કહેવાય
કે આપણે ભગવાનની વાણી તરીકે માનીએ છીએ માટે જ
આપણે તેને બહુ માનધો જોઈએ છીએ અને તેનુ આદર
મન્માન કરી છીએ

મારી મામે લાકડાની ઘોડી પર એક પોટલી કે તેને
અમે સ્થાપનાશુ કહીએ છીએ તેની અદર સમુદ્રની અદરથી
નિઃશ્વતા મળવા છે આ વસ્તુ પૂજનીય નથી બહુ માન
કરવા જેવી નથી તોપણ અમે તેને ઉચી જગ્યાએ રાખીએ
છીએ અને બહુમાન કરીએ છીએ તેને અમે ગુરૂ તરીકે
સમજીએ છીએ તેમા અમે ગુરૂની આપના કરી કે તેથી
પગ નથી લગાડતા કે બીજા કોઈપણ પ્રકારની આશાતના
પહોન્ચાડતા નથી ત્યારે શુ થયુ ? આ આપનાનાર્થ એટલી
જાણે સાક્ષાત આપણા ગુરૂ આને ગુરૂ મમણને બધી ક્રિયા
કરીએ છીએ

અવહાનમાં જુઓ તો એવું કોઈ કામ નથી કે જે મૂર્તિ વિના હામલ થાય એક છોકરો જે વર્ષની ઉમરનો છે ત્યાં તેનો પિતા ગુજરી જાય છે ઘરમાં જાપનો કોટો જે કોટરો મોટા થાય છે, ત્યારે પોતાની માને પૂછે કે જા, માગ જાપા દેવા હતા? માતા તેને તેના જાપની છબી જતાવીને કહે કે છે કે બેટા, તારા પિતા આ જહા છોકરોનો તો જગત પણ નથી કે માગ પિતાની આકૃતિ કવી હતી તેના મનમાં તો તે કોટો એ કાગળ અને ગાલીજ છે પણ માતાના કહેવાથી તને તે છબી પર વિશ્વાસ બેને છે ને માને છે કે આ તારા પિતા છે

દુનિયાની આપણે જેટલી વસ્તુઓ જોઈએ છીએ, જાનાવીએ છીએ, તે જાંધી મૂર્તિને આધીન છે લોકો પૂછે છે કે અમને મૂર્તિ વાંધ આપશે? જ્યારે ખુ જગવાન પણ આપણને વાંધ આપી શકતા નથી, તો મૂર્તિ તો આપણને શુ જ આપે? તમે જેને દાન કરો છો, જેના માટે પરાપકાર કરો છો, જેમને તમે સુખી કરો છો, તે જ્યારે તમને કાંઈ નથી આપતા-હાલતા ચાલતા માણનો હોઈ કરીને તે નથી આપતા તો તે પત્થરની મૂર્તિ તમને શુ આપનાની હતી?

મૂર્તિ એ શી વસ્તુ છે?

અહિં એક વસ્તુ જામ કરીને સમજવાની છે ગમે તેની, અને ગમે તે સાધનથી જનાનો, પરંતુ મૂર્તિ તે મૂર્તિ જ છે પિતાનો કે કોડનો ફેાદુ એ કાગળને ગાલી અથવા કાગળને ગંગાન સિવાય બીજુ શુ છે? ચદનના કે સાગના લોકડાની અથવા પત્થરની મૂર્તિ જનાવો, પરંતુ એ બધુ જે

તેન ચ જિનાનો જડપદાર્થ છે એમા તો ડોઠથી ના પાડી
 નકાય તમ ૧વી માત્ર મનુષ્યની બાવનામાજ ફર્ક છે મનુષ્ય
 જ મુદ્ધથી ને લાવનાથી જૂથ છે, તે જુદી ૪ લાવના
 પ્રમાણનુ મન તેન મજે છે અર્થાત્ મૂર્તિ માટીની જની હોય
 કે પથ્થરની હી । માણેકની મની હોય કે ન્દાટિકની, માગની
 જની હોય કે ચક્રનની, પન્તુ જેની મૂર્તિ તે છે તેનો આરોપ
 નમા ૪ વામા આવ છે અર્થાત્ કાગળ અને શાહીથી જનેલુ
 જિનાનુ ચિત્ર એ ચિત્ર નવી પણ પિતા તરીકેની મુદ્ધિથી
 જોરાની ત પિતાજ છે સાધુનુ ચિત્ર ગમે તેનુ મનુ હોય
 પરન્તુ એને ગુરૂ તરીકે જોનાને માટે તે ગુરૂ જ છે તેનીજ
 રીતે કોઈપણ મૂર્તિને મનુષ્યો ઇશ્વરની દૃષ્ટિથી જૂથ છે
 ને માને છે એટલે એના માટે એ મૂર્તિ મનિ નથી પણ
 ઇશ્વર છે જેમાથી એ નૂત જનેવી છે તે પથ્થરને મકાણુની
 ખાણુમાથી લાવવામા આવ્યો હતો મનુરો તેને ગાઠામા
 ના મીને જથપુરના જજારમા લા યા છે ઢીયાઓએ તેના
 ઉપર હથોડા માગીને તેને સીધો કરેલ છે પછી તેમાથી
 મનાવમા આની છે, તે જ્યાર મૂર્તિ જનીને આવે છે, અને
 તેની પ્રતિષ્ઠા કરવામા આવે છે અને જ્યારે તેનુ નામકરણ
 કરામા આવે છે ત્યારે આપણે તેને મહાતીર રાગ, કૃષ્ણ
 કે અવાજ નામે ઓગળીએ છીએ હવે તે મૂર્તિ, મૂર્તિ કે
 પથ્થર તરીકે નહીં પણ ભગવાન તરીકે ઓળખાય છે પથ્થર
 માટી ધાતુ કે કાગળની મૂર્તિઓને આપણે ભગવાન-ઇશ્વર
 તરીકે માનીએ છીએ આપણે તેને પથ્થર નથી માનતા
 દૃષ્ટિ એવી સૃષ્ટિ અને લાવના તેવુ ફલ મદિમા જર્ઘ
 આપણે તેને પથ્થર તરીકે સમોધના નવી પણ છે ભગવન્
 કે આમિન્ હે પ્રભો, વિગેર કહીએ છીએ હમેશા ફલને ।

આધાર ભાવના ઉપર રહેલો છે એ ભૂલવા જેવું નથી હવેરો ઉપિયાનુ દાન કરવા છતાં પણ ભાવના મારી નથી, તો તે ધનનું આત્મિક ફળ કંઈ જ નથી જળરદ્ધનીથી બાધી રાખેલ માણસ વિષય સેવન ન કરે, પરંતુ જો ઇચ્છા પૂર્વક-ભાવના પૂર્વક એણે બ્રહ્મચર્ય નથી માન્યું તો એને બ્રહ્મચર્યનું જે આત્મિક ફળ મળવું જોઈએ, તે નહિ જ મળે.

દ્રોણાચાર્યની મૂર્તિ

અર્જુન દ્રોણાચાર્ય પાસે જાણ વિદ્યા શીખતા હતા અર્જુને દ્રોણાચાર્યને કહ્યું કે મારાથી કોઈ વધી જાય તે ન પાલવે એક લીલનો છોકરો જાણની વિદ્યા શીખવા આવતો હતો દ્રોણાચાર્યને ખાત્રી થઈ કે આ છોકરો અર્જુનથી વધી જશે, એટલે તેમણે તે છોકરાને કહ્યું કે હું તને ધનુર્વિદ્યા નહીં શીખવું આથી બીલનો છોકરો નિરાશ થઈ ની ઉપર ગયો ત્યાંથી તે લીલી માટી લઈ આવ્યો ધાનની એક ગુપ્તીમાં તેણે દ્રોણાચાર્યની મૂર્તિ બનાવી તેણે તેમના હાથ જેવા હાથ, પગ, મોઢું બનાવ્યું તે કહેવા લાગ્યો-આ મારા દ્રોણાચાર્ય છે-શુર છે તેણે તેમની પાસે જાણ વિદ્યા શીખવા માગી, જાણ્યા આમ લગાવે અને તેમ લગાવે તેને પાકી ખાત્રી હતી કે આ માટીનું પૂતણું નથી, પણ મારા શુર છે દ્રોણાચાર્ય છે આ રીતે તે જાણ વિદ્યા શીખે છે

પરીક્ષા વખતે અર્જુન કરતા આ છોકરો જાણ વિદ્યામાં આગળ વધેલો જણાયો શુર એ પુછ્યું કે છોકરા તું ધનુર્વિદ્યા કેવી પાસે શીખ્યો? ત્યારે તે કહે છે કે મારા શુર દ્રોણ

૧૧ ય વિનાનો ૪૬૫૦૪ છે એમા તો કોઈથી ના પાડી
 નહાય તમ નહી માન મનુષ્યની બાવનામાજ ફર્ક છે મનુષ્ય
 ૪ કુદરતી ન બાવનાથી જૂઠું છે, તે બુદ્ધિ કે ભાવના
 ૫ માનવ કે તેન મળે છે અર્થાત્ મૂર્તિ માટીની બની હોય
 ૬ ૧૫ ૧૧ હીરા વાલોકની મની હોય કે ન્દાટિકની, સાગની
 મની હોય કે ચંદનની, પરંતુ જેની મૂર્તિ તે છે તેનો આરોપ
 ૭ ના કામા આવ છે અર્થાત્ કાગળ અને ગાદીથી બનેલુ
 ૮ વિનાનુ ચિત્ર એ ચિત્ર નથી પણ પિના તરીકેની બુદ્ધિથી
 ૯ જોનાથી તે પિનાજ છે સાધુનુ ચિત્ર ગમે તેનુ મનુ હોય
 ૧૦ પરંતુ એને શુદ્ધ તરીકે જોનાગને માટે તે શુદ્ધ ૪ છે તેરીજ
 ૧૧ રીતે કોઈપણ મૂર્તિને મનુષ્યો ઇશ્વરની દૃષ્ટિથી જૂઠું છે
 ૧૨ ને માને છે એજે એના માટે એ મૂર્તિ મૂર્તિ નથી પણ
 ૧૩ ઇશ્વર છે જેમાથી એ ત્રાંત બનેરી છે તે પથ્થ ને મંડરાણની
 ૧૪ ખાણમાવી લાનનામા આ યે હતો મનુરો તેને ગાડામા
 ૧૫ નાખીને જયપુરના બજારમા લા યા છે કડીયાએએ તેના
 ૧૬ ઉપર હથોડા મારીને તેને સીધો ટ્રેલ છે પછી તેમાથી
 ૧૭ બનાવવામા આવી છે તે જ્યારે મૂર્તિ બનીને આવે છે અને
 ૧૮ તેની પ્રતિષ્ઠા કરવામા આવે છે અને જ્યારે તેનુ નામકરણ
 ૧૯ કરવામા આવે છે ત્યારે આપણે તેને મહારીજ રાગ કૃષ્ણ
 ૨૦ કે અવાજ નામે ઓગળીએ છીએ હવે તે મૂર્તિ, મૂર્તિ કે
 ૨૧ પથ્થર તરીકે નહીં પણ ભગવાન તરીકે ઓગળાય છે પથ્થર
 ૨૨ માટી ધાતુ કે કાગળની મૂર્તિઓને આપણે ભગવાન-ઇશ્વર
 ૨૩ તરીકે માનીએ છીએ આપણે તેને પથ્થર નથી માનતા
 ૨૪ દૃષ્ટ એવી સૃષ્ટિ અને ભાવના તેનુ ફક્ત મદિન્મા જઈ
 ૨૫ આપણે તેને પથ્થર તરીકે ન ઓધતા નથી પણ હે ભગવન્
 ૨૬ હે આમિન્ હે પ્રભો, વિશે કહીએ છીએ હમેશા ફલનો

વ્યાખ્યાન ૨૧મું

ઈશ્વરવાદ : મૂર્તિપૂજા

(૭)

ભાઈઓ અને બહેનો,

ગઈકાલના વ્યાખ્યાનમાં હું એ જતાવી ચૂક્યો છું કે આ જગતની એવી એક પક્ષ વસ્તુ નથી કે જેને આપણે મૂર્તિ વિના જતાવી સમજાવી શકીએ અદૃશ્ય અથવા 'કંઈ નથી' એ વસ્તુ સમજાવવા માટે પક્ષ કંઈને કંઈ આકાર, ચિત્ર બનાવવું જ પડે કે અને તો જ તે સમજી શકાય છે.

હવે છેવટે કાંઈ એ વાત ઉપર આવીને મેં માફ વ્યાખ્યાન બધું કયું હતું કે બીજી બધી વસ્તુઓની મૂર્તિ લઈ જતાવી શકાતી હોય, પરંતુ ઈશ્વર, કે જે અણપી છે, એની મૂર્તિ જતાવી શકાય કે કેમ ?

ચાર્ય પાસે ગુરુએ કહ્યું કે તું મારું જીવું નામ લે છે
છે. તારાં જીવું કે ચાલો તમને મારા ગુરુ બનાવું તે આજી
સનાને પાતાના જીવડામા લઈ ગયો અને મારીના પૂતળા
તરફ હાથ ઢરીને કહ્યું કે પેલા મેડા મારા ગુરુ મહા આ
લેઈને અપ્તયજ્ઞ થઈ અને પ્રદાયી શુ શુ ફક્તીભુત નથી
થતું, તેનો વિચાર કરવા લાગી

કહેવાની મતભળ કે મૂર્તિ ચાહે પત્થરની હોય કે માટીની
ત્રાગની હોય કે રગની, ગમે તની હોય તે મૂર્તિમા મનુષ્ય
જ વસ્તુનો આરોપ કરીને માને છે, તેની શ્રદ્ધા તેવાજ
પ્રનારની થાય છે કારણ કે ફક્તની પ્રાપ્તિનો આધાર હૃદયની
નાજી ભાવના ઉપર રહેલો છે નહિ કે તે કાગળ કે પત્થર
ઉપર આમી દયાનંદ મરમ્બલીના ચિત્રને જોનારો માણસ
એ ચિત્રમા સ્વામી દયાનંદને જ જુએ છે મૂર્તિપૂજન
નહિ માનનાગઓ પણ પોતપોતાના સ્વર્ગીય કે વિદ્યમા
ગુરુઓના ચિત્રો-ફોટાઓ પોતાના ઘરમા ભકિત પૂર્વક કય
નથી રાખતા? અને કયા તેનું સન્માન નથી કરતા? સ
કરે છે

હા વાપો ઇશ્વરની મૂર્તિનો છે એ વાત સાચી છે અને
તેટલા માટે હું એ બતાવવા કોશીશ કે છુ કે ઇશ્વરની
મૂર્તિ પણ બનાવી શકાય કે કેમ? અને તેનાથી લાભ
ઉઠાવી શકાય કે કેમ?

ઉચ્ચ કોટીના યોગીઓ હોઈ ચડે છે, કે જ્યોને વચમાં કોઈ આનંદનનો જરૂર ન હોય પરંતુ આવી રીતે એટલી જાગી મિથિતિએ ન પહોંચાય ત્યાંમુધી કોઈને કોઈ આનંદનની જરૂર છે.

એટલાજ માટે ઇશ્વરનું ધ્યાન કરવાના કોઈને કોઈ કાંપનિક મૂર્તિનું આનંદન ક જમા આપો, જ્ઞાન તરીકેનો આરોપ કર્યો હોય, જ્ઞાન કીને જરૂરનું છે.

ઇશ્વરની મૂર્તિ

એ વાત જ્યારે નકકી કે નિરાકાર ઇશ્વરની મૂર્તિ દાંગ ઉપાસના કની જોઈએ, અને તે વિના ધ્યાન થઈ ચડ તેમ નથી, તો પછી એ વાત નિદ્રા છે કે નિરાકાર ઇશ્વરની પણ આકૃતિ તો બનાવવી જોઈએ, પરંતુ એવી નિરાકાર વસ્તુની આકૃતિ ટેવી બતાવવી, એજ એક વિચારણીય પ્રશ્ન છે.

ભાગ્યો અને બહેનો,

આ વસ્તુ સમજાવવા માટે ફરીથી મારે એક વાત તરફ તમારું ધ્યાન ખેંચવું પડશે અને તે એ કે આપણે ઇશ્વર કોને માની જયા છીએ જેઓ ઇશ્વર થયા છે તેઓ એક વખતે આપણા જેવાજ મનુષ્ય હતા એમણે પોતાના આત્મા ઉપરના સમસ્ત કર્મોનો ક્ષય કર્યો, એટલે એઓ ઇશ્વર થયા જેટલા આત્માઓ મોક્ષમા ગયા છે, તે બધાએ ઇશ્વર કહેનાય બેશક, સસારથી મુક્ત થયા પછી, ત્યાં કઈ જુદાઈ ગૂંદલી નથી જ્યોતિમા જ્યોતિ પ્રકાશમા પ્રકાશ મળી જાય છે જ્યોતિસ્વરૂપે તે એકજ ઇશ્વર છે પરંતુ બ્યક્તિગત જુદા

મા નવત્ર અમજન । માટે તમને એક ખાસ જાગૃત ત
લઈ જ । ૧૦

કુલ્યુ, ૧૦૧૩ વની દરેક માણસને જરૂર છે એ વ
તા જા ૧૧ ૫૮૧ તેણે શુક્યા પ્રીએ અર્થાત્ ગમે તે ધર્મને
અનુમાન કેમ । ૧૨ પરંતુ પ્રત્યેક માણને પ્રતિષ્ઠિ
પ્રાપ્તિ આન તો જ કરવું તેણે હુંને જ્યારે ધ્યા
ક નાનું જ, ત્યારે ૧૩ જાનાના પ્રાપ્તિ વસ્તુની અકાંક્ષા થવી
તેણે નાન ૧૪ ૧૫ નિદ્રા થઈ શકે છે એ ત્રણ વસ્તુઓ
તે જાણે જાન પને એવ વ્યાન કરવાનાજો માણસ
માણસ છે ૧૬ માનના કારણે કરવામાં આવે છે એનું ના
સા ૧૭ છે અને જ્યુ જાન કરવામાં આવે છે, તે જ્યુ છે
૧૮ જ્યુ જ્યુ છે

૧૯ જાને પ્રાપ્તિ શકે છે એક માણસ ધ્યા
નના જોડે નિરાકર નિરાકર

ધ્યાતા ધ્યાન જાન કરનારો માણસ જના મુખી પોતાના
આત્માને મુખી પછી નિયંત્રિત છે । પહેલાં પહેલાં અધ્યાત્મ કાંઈક
પણ આપણે ૧૦ વીળ નિના, અથ ધ્યાના, આત્માને પોતાના
એવનુ જાન કરી શકે વિચાર્યો જીનો એવતાર બનાવી શકે
એવી રિયનિત છે । પહેલાં, ત્યુ મુખીને માટે દરેક મનુષ્ય
સાલબન ધ્યાન કરવાની જરૂર રહે જ છે જાણે કોઈ કહે
હોય કે વ્યાન કરવામાં બીજી કોઈ વસ્તુના આલબનની જરૂર
નથી પરંતુ તે વાત મિત્રકુલ માનવા જેવી નથી સામાન્ય
રિયનિતના હોવા, જ્યારે જ્યારે ધ્યાન કરવા એસર
ત્યારે ત્યારે તેમને પોતાના ચિત્તને એક ધ્યાન ઉપર મુકર
કે વા માટે કંઈકે કંઈકે જાણના કન્વીજ પડશે હા કોઈ

ઉચ્ચ કોગીના ચોગીઓ હોઈ ગઈ છે, કે જેઓને વચમાં કોઈ આલ્લખનનો જરૂર ન હોય. પશ્ચિમ આવી ગીતે એટલી ઊંચી મિથિએ ન પહોંચાય ત્યાંમુખી કોઈને કોઈ આલ્લખનની જરૂર છે.

એટલાજ માટે ઇશ્વરનું ધ્યાન કરવામાં કોઈને કોઈ કાશ્ચનિક મૂર્તિનું અનલ્લખન કે જેમાં આપણે ઇશ્વર તરીકેનો આદેશ કર્યો હોય, ખામ કરીને જરૂરનું છે.

ઇશ્વરની મૂર્તિ.

એ વાત જ્યારે નકરી કે નિગકાર ઇશ્વરની મૂર્તિ દ્વારા ઉપાસના કરી જોઈએ, અને તે વિના ધ્યાન થઈ શકે તેમ નથી, તો પછી એ વાત સિદ્ધ છે, કે તે નિરાકાર ઇશ્વરની પણ આદૃતિ તો ધરાવતી જોઈએ. પશ્ચિમ એવી નિરાકાર વસ્તુની આદૃતિ કેવી બતાવવી, એજ એક વિચિત્ર પ્રશ્ન છે.

સાધ્યો અને અસાધ્યો,

આ વસ્તુ સમજાવવા માટે ફરીથી મારે એક વાત તરફ તમારું ધ્યાન એવું પડશે અને તે એ કે આપણે ઇશ્વર કોને માન્યા ગયા હોય તેઓ ઇશ્વર થયા છે તેઓ એક વખતે આપણા જેવાજ મનુષ્ય હતા એમણે પોતાના આત્મા ઉપરના મમત્ત્વ કર્મોના દાય કર્યો, એટલે એઓ ઇશ્વર થયા. જેટલા આત્માઓ મોક્ષમાં ગયા છે તે બધાએ ઇશ્વર કહેનાય એટલે, મસાદી મુક્ત થયા પછી, ત્યાં કઈ જુદાઈ જોવી નથી જ્યોતિષા ત્યોતિ પ્રકાશમાં પ્રકાશ મળી જાય છે, જ્યોતિષા ત્યોતિ તે એકજ ઇશ્વર છે. પશ્ચિમ વ્યક્તિત્વને જુદા

નુના આત્માઓ પરમાત્મ નરૂપે જન્યા છે, એ અપેક્ષાએ
તો આપણે કહી શકીએ કે તેઓ એક વખત દેહધારી
આત્માજ હતા અને તેટલા માટે આપણે એ દેહધારી
નરનાર હતા, એવી અપેક્ષાને લઈને મનુષ્યાકૃતિ રૂપે મૂર્તિ
જનાવીએ નો તેથી કંઈ પુનઃ જન્મ નથી બલકે નેવીન
મૂર્તિ જનાવવી જોઈએ જોશક મૂર્તિ એવીજ હોવી જોઈએ
કે જેને જોવાની સાથે આપણને ઉચી ભાવના થાય આપણને
રૂવાડે રૂવાડે વીતરાગ દયા ઉત્પન્ન થાય અને જોતાની સાથે
આપણા હૃદયમાં શાન્તિ ઉત્પન્ન થાય એક શરદધારી બહુ
દુરનું ચિત્ર દેખતા જેમ જોનારને વીરતાના અનુરોધ દેડે છે,
નાજ નુગારથી સજ્જેતી ઓના ચિત્રને જોતા જેમ માણસને
વિકાર ઉત્પન્ન થાય છે અને એક બહુજ કૃશ શરીરવાળા
તપસ્વીના ચિત્રને જોતા જેમ એની તપશ્ચાની ભાવના બસત
થાય છે, તેવીજ રીતે પ્રભુની મૂર્તિ, બલેને મનુષ્યાકૃતિવાળીજ
હા ન હોય એને જોતાની સાથે એ જેની મૂર્તિ હોય એની
તપશ્ચા, એનો ત્યાગ અને એની વીતરાગતાનું પ્રતિજિજ્ઞ
આપણા હૃદય ઉપર પડવું જ જોઈએ.

આવી મૂર્તિનું જોતાના ધ્યાન કરવામાં અવલંબન, અને
એને હૃદયર માનીને પૂજન, દર્શન કરવાથી જરૂર આત્માને
લાભ થાય છે શાન્તિ મળે અને એ મહાભાવનાથી કર્મોના
ક્ષય થાય છે હું પહેલાજ કહી ચૂક્યો છું કે મૂર્તિ એટો
મેગો ઉપદેશક છે પત્થરની ગાય સલે દુધ ન આપે, પણ
પત્થરની ગાયથી ગાય કેવી હોય તે 'તો જણાય જ, તેમ
પત્થરનો કે લાકડાનો સિંહ ડરાવી પણ મારેજ છે

પૂજા શી વસ્તુ છે ?

ઢેલકાક લોકો કહે છે કે મી કે પુરુષ, સાધુ કે સતની ગમે તેની મૂર્તિ હોય, મૂર્તિને મૂર્તિ તરીકે માનવામા અમને વાધો નથી, પરંતુ એની પૂજા શા માટે કરવી જોઈએ ? શા માટે તે ચિત્રને માનવું કે જેમા કેવળ શાહી અને કાગળ જ છે ? શા માટે તે મૂર્તિને માનવી કે જે મકરાણના પથ્થરની છે તેમા ચૈતન્ય જેની તો કોઈ વસ્તુ નથી, પછી અમારે તેને શા માટે માનવી ને પૂજવી ?

આ પ્રસંગે મારે તમને સમજાવવું જોઈએ, કે પૂજા શી વસ્તુ છે ? પૂજાનો અર્થ છે ગહુમાન આદર ભુદ્ધિ, ભક્તિ, મત્કાર, મમ્માન જે વસ્તુ પ્રત્યે આપણે ગહુમાન રાખીએ, એ વસ્તુની આપણે પૂજા જ કરી કહેવાય ખરી વાત એ છે છે વસ્તુ ગમે તે હોય, પણ 'ભાવના પ્રમાણે ફક્તની પ્રાપ્તિ થાય છે એ વાત પહેલાં પણ કહેવાઈ ગઈ છે,

આપણે જે ચિત્ર કે મૂર્તિને માનીએ છીએ, તે, તે માહેલા શાહી, કાગળ કે પથ્થરને નહિ, પણ તેમા આડક ફરેલી આપણી કોઈ પૂજનીય વસ્તુ છે આપણી તે પ્રત્યે રહેલી ભાવનાને માનીએ છીએ મુસનમાનો પશ્ચિમ દિશા તરફ મોઢું ગાખીને નીમાઝ પઢે છે શા માટે ? એટલા માટે કે તેમનું તીર્થંધ્યાન મકકા શરીર તે દિશામા છે, આ એમના મકકાશરીરની પૂજા નહિ તો ખીજું શું કહેવાય ? આપણે જેનો સહવારના ઇમાન ખૂણા તરફ મ્હો રાખીને ચૈત્યવદન કરીએ છીએ શા માટે ? કાગળ કે મહાવિદેહ ક્ષેત્ર કે જ્યાં તીર્થ કર ભગવાન વિચરે છે, તે ઈશાન કોણમા છે આ પૂજા નહિ તો ખીજું શું કહેવાય ? એક માણસ ગમે તેને માને

પણ તેના તરફ પૂજ્ય લાવ ખોય બહુ માનથી જુઓ, તેનું નામ પૂજા એક ફાટો છે આપણે તેના શાહીને કાગળ જોઈશું કે કોનો ફાટો છે તે બાણવા માટે કાશીશ કરીશું ? બાણપણમા પિતાને નહિ જોયેવ એવો બાળક પિતાના ફાટાને જોઈને પોતાના બાપ કેના હતા તેનો વિચાર કરશે ? તે એમ નહિ કહે કે મારા બાપ કાગળ અને શાહી યા પથ્થર હતા તેને કોઈ પૂછશે કે તારા પિતા કયા ? તા તે પેલા શાહી કાગળ કે પથ્થર યા માટીના ચિત્ર યા મૂર્તિને બતાવી આપવે હશે આ ફાટા-ચિત્ર પ્રત્યે એનું બહુમાન-ભક્તિ-પૂજ્યબુદ્ધિ કેટલી છે તે જુઓ

પિતાના તે શાહી કાગળવાળા ચિત્રને કોઈ થપ્પડ યા ચમાટ લગાવશે, તો છોકરો શું કરશે ? તે ગ્રોકરો લાકડી લઈને મારવા ઉઠશે પિતાના ફાટામા ચૈતન્ય નહીં હોવા છતાં તે તેને પિતા માને છે અને લડાઈ કરવા તૈયાર થઈ જાય છે મારું નામ પિતા છે તે તેને મળાણે છે તેનું બહુમાન કરે છે, એ એની પૂજાજ છે જો તે ચિત્ર યા ફાટાનું બહુમાન ન કરતો હોત પૂજ્ય બુદ્ધિ ન રાખતો હોત તો તેનું અપમાન સહન કરી લીધું હોત

મૂર્તિ પૂજા કોણ નથી કરતું ?

યુગેપીઅનો કહે છે કે દિન્દિત્તાનના લોકો મૂર્તિ છે કેમકે તેઓ મૂર્તિપૂજાની પાછળ લાગે અને કરોડો રૂપિયા ખર્ચે છે પણ હું બતાવીશ કે યુરોપનાસીઓ જેમને તમે જડવાદી માનો છો તે મૂર્તિ પૂજા વધારેમા વધારે કરે છે અને તે પાછળ મોટું ખર્ચ કરે ॥

કાંઈ વીર થશે, કોઈ આદર્શ રાજા થશે, અથવા જુની જુની રીતે, કંઈ વિશેષતાથી ભરેલો કોઈ માણસ થઈ ગયો હશે, તો તેના બાવલા બનાવરાવીને તેની પાછળ લાખો રૂપિયાના ખર્ચે મોઝામા મોટી ધૂમધામો કરે છે, માત્ર આટલેથી જ એમની મૂર્તિપૂજા મમાસ નથી થતી, એની પાછળ કાયમના ખર્ચ રાખે છે, દર વર્ષે તેના માનમાં મેળા ભરશે મન્ડલીસો ઉડાવશે, માળાઓ ચઢાવશે, એટલું જ નહિ, એ બાવલા ઉપર કોઈ શાહી લગાવી જાય કંઈ અપમાન થી જાય, તો એને મોટો ગુન્હેગાર સમજવામાં આવશે આ મૂર્તિપૂજા નહિ તો બીજી શું કરી શકાય ?

ખરી વાત એ છે કે હિંદુસ્તાન એકજ મૂર્તિપૂજા કરે છે, એવું કાંઈ નથી હું તો કહું છું કે આખી દુનિયા મૂર્તિ પૂજા કરે છે એવી કોઈ જાતિ નથી, એવો કોઈ સમ્રાટ નથી, કે જે મૂર્તિપૂજા ન કરતો હોય જેના પ્રત્યે માન હોય બંધિત હોય, જેને આપણે પૂજ્ય તરીકે સ્વીકારતા હોઈએ, તે પૂજાજ છે

મુન્ડલીમ ભાઈઓની મજાજ તો તમે મોંઘે જોઈ હશે આપણા ઘરની માફકજ તે પણ ઈંટ અને ચુનાતુ ઘર છે પણ તેના ખુલામાંથી તમે એક ઈંટ તો કાઢી જુઓ વાડ, શું પરિણામ આવે છે ? લડાઈ થાય કે નહીં ? આપણા મકાન જેવું જ તે મકાન છે પણ મસ્જિદના સ્થાપનારે પવિત્ર માન્યુ ઈંટ અને ચુનાથી ઉભી કરેલી વસ્તુને પવિત્ર માની, તેનું તેઓ બહુમાન કરે છે એ પૂજા નહિ તો બીજી શું છે ? મસજિદના શા માટે, કબ્રસ્તાનની અંદર, કોઈ મોટા-મોલવી વિજેરેની કબ્ર ઉપર વસ્ત્ર ઢાકવામાં આવે છે, એ પણ શું છે ? મકકા શરીફ એ કેટલું પવિત્ર તીર્થસ્થાન માનવામાં

આવે છે, પોતાની પૂજનીય વસ્તુ પ્રત્યે બહુમાન આદર સત્કાર એજ પૂજ

પાગસી ભાઈઓ આતંગનું કેટલું બધું માન-અન્માન કરે છે તને તેઓ જ્યોતિ સ્વરૂપ ગણે છે, અપમાન નથી થવા દેતા, બન્ને બહુમાન કરે છે સત્કાર છે કારણ કે તેને ઈશ્વરની મૂર્તિ નરીક માને છે એ પૂજ નહિ તો બીજું શું ?

આર્યસમાજના ધરમાસ્વામીદયાનંદનું ચિત્રલગાટેનું હાથ અને ડોઈ માણસ તેનું અપમાન કરે, તો શું આર્યસમાજ ભાઈઓ તે માટે જવાબ લેવા તૈયાર નહિ થાય ? તેઓ જરૂર તૈયાર થવાના કેમકે તેઓ તે ચિત્રને કેવળ કાગળ કે ગાહીજ નહિ, પણ સ્વામી દયાનંદ છે એમ માની-એવી ભાવનાઓ આરોપી તેનું બહુમાન કરે છે—પૂજ કરે છે

ક્રીષ્ણીયનો અર્થને માને છે તેઓ પણ સ્થાન તો મુકરંગ કરે છે કે જેની સામે બેઠીને પ્રાર્થના કરી શકાય અને જેઓ અર્થમા નથી જતા, તેઓ પણ પોતાના ગળામા કોસ તો જરૂર રાખે છે કોમ એ ઈસામસીહને, બે હાથ પહોંચા કરી ખીલા ઠાપવાની સ્મૃતિનું ચિહ્ન છે

આવી રીતે મસાગના તમામ ધર્માનુયાયિઓ એક યા બીજી રીતે મૂર્તિપૂજા અવશ્ય કરે છે પોતાની પૂજનીય વસ્તુની ગમે એવી આકૃતિને પૂજ્ય સમજી તેનો આદર સત્કાર બહુમાન કરવા એનું નામ પૂજ છે

કાગળ અને શાહીથી લખાણેલા ધર્મશાસ્ત્રોનું આપણે કેટલું બહુમાન કરીએ છીએ ? એ પણ ભગવાનની વાણીની પૂજાજ છે અર, પૂજ્યની પૂજાની તો શી વાત કરવી પૂજ્યની

કોઈ ચીજ હોય, એની પણ આપણે મર્યાદા ગણીએ છીએ
બહુમાન કરીએ છીએ ગુરૂ મહાગજનુ આસન હોય એના
ઉપર શિષ્ય પગ ન મૂકે શા માટે ? ગુરૂની ચીજ પણ એની
દષ્ટિએ પૂજ્ય છે હવે આમનમા ગુ હંતુ ? ઉનનુ હોય કે
સુતરનુ હોય, લાકડાનુ હોય કે ગમે તેનુ હોય, પરંતુ
નહિ, અહિ ગુરૂની એ વસ્તુ પ્રત્યે, આ શિષ્યનુ બહુમાન
છે એ વસ્તુ પ્રત્યે પણ એની પૂજ્ય બુદ્ધિ છે

મૂર્તિપૂજા શી રીતે કરવી ?

જ્યારે એ વાત નક્કી થઈ કે એક ચાખીછ રીતે મૂર્તિ-
પૂજા સંસારના તમામ મનુષ્યો-તમામ ધર્મવાળાઓ કરે છે,
ત્યારે હવે એ વિચાર કરવો જોઈએ કે મૂર્તિપૂજા શી રીતે
કરવી ?

એતો પહેલા કહેવાઈ ગયું કે પ્રભુની મૂર્તિ, એ મૂર્તિ
નથી, પણ એમા આપણો પ્રભુનો આરોપ છે આપણે એને
પ્રભુ તરીકે જ નિહાળીએ છીએ, જ્યારે એમ છે તો પછી
આપણે એને પ્રભુ માનીને બધી લકિત કરવી રહી.

મહાનુભાવો, હું તમને એક બ્યાખ્યાનમા કહી ચૂક્યો છું
કે એક વસ્તુનું અમરણ કરવાથી આપણને જે આનંદ થાય
છે, એના કરતા તે વસ્તુને જોવાથી વધારે આનંદ થાય છે,
અને જોવાથી જે આનંદ થાય છે, એના કરતા એ જો એનો
અપશ કરીએ, તો તો વળી જોર આનંદ આવે

ત્યાર પ્રાત કાળમા ઉઠીને માણસ પ્રભુનું અમરણ કરે,
અને તે પછી પ્રકાશ થયે પ્રભુના દર્શન કરે પ્રભુના દર્શન

એટલે મૂર્તિદ્વારા પ્રભુના દર્શન અને તે પછી પ્રભુનું સર્ગન
એટલે મૂર્તિદ્વારા પ્રભુનું સ્પર્શન આમ ત્રણ પ્રકારે પ્રભુની
પૂજા થઈ શકે છે અને ત્રણ પ્રકારે પૂજા કરનારો માણસ એક
એકથી વધારે વધારે આનંદનો અનુભવ કરી શકે છે પણ
એકજ શર્ત કે જો તે મૂર્તિમાં તેની પ્રભુમુદ્દિ હોય તો જ
અન્યથા શ્રદ્ધા વિના તો તેને માટે તે પત્યર જ છે

દ્રવ્યપૂજા અને ભાવપૂજા

ભાવપૂજા અને બહેનો,

જ્યારે જો વાત નકળી થઈ કે માણસ મૂર્તિદ્વારા પ્રભુની
પૂજા કરે અને તે અમરણથી-દર્શનથી અને સ્પર્શનથી, એમ
ત્રણ પ્રકારે કરે હવે આ પૂજનો બધોયે આધાર માનસિક
ભાવના ઉપર રહેલો છે, શ્રદ્ધા ઉપર રહેલો છે માણસની
પોતાના પ્રભુ પ્રત્યે જેની ભાવના-જેવી શ્રદ્ધા તેવું જ
તેને ફળ મળે છે જેમ કોઈ ઘરમાં છોકરા હોય, તેમના પિતા
ગુજરી ગયા હોય પિતાનો ફાટો ઘરમાં હોય આ ફાટો દ્વારા
પોતાના પિતાનો ભક્તિ-ફળ કરવાની ભાવના છોકરા
ઓની છે, પરંતુ કોઈ તો ખાલી હાથ જોડીને સતોષ માને
છે જ્યારે બીજો પોતાને જે જે વસ્તુઓ ઉપયોગમાં લાવવાની
હોય, તે બધીંયે થોડી થોડી પિતાનો સ્ક્રામે ધરે છે તે
પછીજ તે વસ્તુ કામમાં લાવે છે જો કે જો ફાટો એમાથી
કંઈ પણ વસ્તુ ખાતો પીનો કે પહેરતો નથી, પરંતુ છોકરાનું
પિતા પ્રત્યે બહુમાન છે ભક્તિ છે તેવીજ રીતે પ્રભુપૂજા
કરનારા ગૃહસ્થો પણ જે રીતે પૂજા કરી શકે છે

દ્રવ્યપૂજા એનું નામ છે કે પોતાના ઉપયોગમાં આવતી વસ્તુઓ બહુમાન પૂવક પ્રભુ સમક્ષ ચઢાવવી અને લાવપૂજા એ છે કે એકાન્તમાં અવવા પ્રભુની મમક્ષ પ્રભુની મુનિ નવન પ્રાર્થના કરવી, ગૃહસ્થોને માટે દ્રવ્ય અને લાવ બંને પ્રકારની પૂજાઓનો અધિકાર છે

ગૃહસ્થો લાલાલાબનો વિચાર કરીને ઢામ મેં છે તમે ૫૦ હજારનો વેપાર કરો છો તમને રૂા ૧૦ હજારનો નફો મળે છે પણ તમારે રૂા ૨૦૦૦ કમ્પમાં ભરના પડે છે આ નુકસાન આઠ હજારના નફાની આગળ કંઈ ચીજ નથી, એટલે જાઓ લાભ ઉઠાવવા તેટલું નુકમાન વતુ હોય તો ત સહી લેવાય છે એવી જ ગીતે ધર્મની કેાઈ પણ ક્રિયામાં થોડે ઘણે અશે, આરભ તો થવાનો જ, પરંતુ તે આરભનું નુકસાન, મોટા લાભને માટે સહી લેવું જોઈએ ખરી ગીત એ નુકમાન નુકસાન જ નથી ધોધમાર વગસાદમાં ગુરૂનું વ્યાખ્યાન માલજવાને માટે કયા નથી જવાતું

આવી રીતે દ્રવ્યપૂજામાં કવિચત્ આરભ ક્રિયા લાગતી હોય તો તે લાભની આગળ કંઈ વિચારમાં નથી માટે જ ગૃહસ્થોને દ્રવ્યપૂજા કરવાનું કહ્યું છે

આ તો ગૃહસ્થોની વાત થઈ, પરંતુ સાધુઓ કે જોઓ માવણના મવથા ત્યાગી છે એમને પણ બ્યારે તેઓ વિદ્યા કરે છે, ત્યારે રમ્તામાં કીડીઓ, મકોડીઓ અને અનેક જીવ જીવંતો હજારના હશે ત્યારે શુ સાચો સાધુઓને વિહાર નહિ કરતા એક જ મથળે બેસી ગહેવાનું કહે છે ? અગર તા શુ પગે ઉડ્યા રાખીને ચાલવાનું કહે છે ?

ક્રિયાએ કર્મ,
પરિણામે બધ
ઉપયોગે ધર્મ

આ પ્રમુખે એક બીજી વાતનો પણ વિચાર કરવા જેવો છે. ગામ્બોમા કહ્યું છે કે 'ક્રિયાએ કર્મ' 'પરિણામે બધ અને ઉપયોગે ધર્મ' અર્થાત્ આખને મનમતાવવાથી લઇને, મોટામાં મોટી ગમે તેટલી ક્રિયા કરો, માનસિક, વાચિક કે કાયિક-ગમે તે ક્રિયા કરો પરંતુ તેના પરિણામ કે જે કર્મ તો ઉપાર્જન થાય જ છે.

હવે તે કર્મના બધનનો આધાર પરિણામ ઉપર રહેલો છે ક્રિયા કરનારના જેવા જેવા પરિણામ હોય, એવી રીતનો બધ થાય પરિણામનો મીઠોને સાદો અર્થ છે ઈરાદો.

એક ઉદાહરણ આપુ ધારો કે એક માણસ પોતાના મિત્રને ત્યાં ગયો. ત્યાં તે પોતાના મિત્રના નાના બાળકને ગ્રાહ્યે રમાડતા રજાડતા જરા પ્રમાદ થવાથી છોકરું હાથમાથી પડી ગયું ને મરી ગયું હવે અહિં એ માણસનો ઈરાદો બાળકને મારવાનો નહિ હતો એટલે તેને છોકરાના ખુન કર્યા નેટલું પાપ ન લાગે વ્યવહારિક દૃષ્ટિએ પણ તે ખુનનો આરોપી હિં જણાય બીજી તરફ એક માણસ બીજા માણસને મારવા માટે તેની પાછળ પડે છે. પેલા દોડયો જાય છે બીજો માગવાના ઈરાદાથી હાથમા લાડી કે તળવાર લઈ દોડે છે ધારો કે તે મારવા માટે દોડનારો માણસ પેલાને પહોંચી શક્યો નથી ને ઘા પણ નથી કર્યો, છતાં તે માણસ રોદ પરિણામી હતો ખુન કરવાનો એનો ઈરાદો હતો, એટલે એક મહા હિંસકનું પાતક તેને જેમ લાગે કે તેમ તે કામદાની દૃષ્ટિએ પણ શુદ્ધેમાર જ ગણાશે.

જ્યારે માધુઓને માટે કેવળ લાવપૂજનો જ અધિકાર છે કારણ અષ્ટ છે ગૃહસ્થો તમામ વસ્તુઓને રાખે છે ગૃહસ્થો સમસ્ત પ્રકારે સાવધના ત્યાગી નથી તેઓ આજીવનમાં જમા રહેલા છે સ્થાવર જીવોની હિંસા ગૃહસ્થોને માટે અનિવાર્ય છે પોતાના વ્યવહારની-ગૃહસ્થાશ્રમની આરંભિકી બધી ક્રિયાઓ કરે છે, તે પછી પ્રભુ પૂજનો તેનાથી લાભ ઉઠાવી ચકાતો હોય, તો કેમ ન ઉઠાવવો જોઈએ ?

એટલા માટે ગૃહસ્થોને માટે દ્રવ્ય ને લાવજનને પ્રકારની પૂજા, અને માધુઓને માટે કેવળ લાવ પૂજા-પ્રભુ ન્તુતિ રૂપ પૂજા ઠહેવામાં આવેલી છે

લાભાલાભનો વિચાર

કદાચ કોઈ એમ ઠહે કે આત્માનિક કામોની અદર ન રૂટકે હિંમા થઈ જાય છે, તે ઠીક છે પરંતુ પૂજા જેવી ધર્મક્રિયાના નિમિત્તે શા માટે હિંસા કરવી ? કારણ કે ફૂલ ચઢાવવામાં દીપક કરવામાં, પ્રભુનો પ્રસાદ (આનંદ) કરવામાં જરૂર સ્થાવર જીવોની હિંસા થાય છે આનો જવાબ સહેલો છે. સારાની એવી કઈ આત્માનિક કે ધાર્મિક ક્રિયા છે કે જેની અદર થોડી ઘણી પણ હિંસા ન થતી હોય ન્હાનામાં ન્હાની કે મોટામાં મોટી જેટલી ક્રિયા થાય છે તેમાં આરંભ તો રહેલો જ છે વ્યાખ્યાનો થાય, તમે વ્યાખ્યાનો માલજના જાઓ, વરમાદ વરસતો હોય, ગુરૂઓનો આદર મત્કાર કરો, મ્હામે જાઓ, આ બધી ધાર્મિક ક્રિયાઓ હોવા છતાં, સૌ કરેલ છે ને કરવીજ જોઈએ અને તેમાં આરંભ રહેલો છે,

એ પણ સૌ જાણે છે છતાં કહે છે એનું કારણ તે કેવળ
લાલાલાલનો વિચાર કહેવાની મતલબ કે માણુમના દિલમાં
જેવા જેવા પરિણામ હોય તેને તેવા ફળની પ્રાપ્તિ થાય છે
ગુરુ હિતબુદ્ધિથી, ગિરિધના કયાણને માટેજ શિષ્યને કંઈ
કપકો આપે અથવા કંઈક ગુમ્મો ઠરે તો તે ગુમ્મો ગુરુના
આત્માને ડગાડનારો નથી થતો એનો ઇરાદો એ ગુમ્માઠાર
ઢોળનું અહિત કરવાનો નહોતો આરીજ રીને પ્રભુત્ત્વ નિમિત્તે
પ્રભુનો પ્રક્ષાલ કરવામાં ફલ-ફલાદિ ભેટ ધનવામા-અઢાવવામાં
પૂજકનો ઇરાદો તે કાચા પાપીની કે પુષ્પાદિની હિંસા કરવાનો
નહિ પરંતુ પોતાના દુન પ્રભુની પૂજા કરવાનો છે અને
ત દ્વારા અત કરણની શુદ્ધિ કરવાના છે એટલે એને કથયિત
હિમાના દોષ કરતા પૂજનું મહાન્ ફળ વધી જાય છે એટલે
એક ગૃહ-થને માટે તેમ કરવું અનુચિત તો નથીજ કારણ
કે એ પણ હું પહેલાં કહી ચૂક્યો છું કે ગૃહસ્થ કંઈ મર્વ
માનવનો ત્યાગ કરીને નથી બેઠો

એમક એક વસ્તુ તો ખાસ વિચારવાની જરૂર છે અને
ત છે ઉપયોગ ગૃહસ્થ આહે ધાર્મિક ક્રિયા કરે કે સાસારિક
પ્રત્યેક ક્રિયામાં ઉપયોગ તો અવશ્ય રાખવો જોઈએ ઉપયોગ
એટલે વિચાર ધર્મક્રિયા કરવાના નિમિત્તે જે કંઈ હિંસાજન્ય
કર્મ કે વુ પડે તે પણ અનિવાર્ય હોય તટલા પૂરતુંજ કરી
શકાય અર્થાત્ સ્નાન કરતા પક્ષાલ કરતા, પુષ્પ અઢાવતા
દીપક વગેરે બધી ક્રિયામાં જો ઉપયોગ નથી-નો તે ક્રિયાથી
તેને જે ધર્મની પ્રાપ્તિ થવી જોઈએ તે નથી થઈ શકતી

આ વિધિવિધાન સજાથી નારે તમને ઘણું ઘણું
કહેવાનું છે પરંતુ આજે એટલે સમય નથી
વિધિને બરાબર નહિ સમજનારા લોકો આ મૂર્તિ

પૂતનો વસ્તુને કેટલી બધી નિકત બનાવી દીધી છે! એ વસ્તુ ખામ કરીને ગૃહસ્થોએ મમણ તેની ઘટે છે દેગણુમા હુ એક બેજ ઉદાહરણ આપુ પ્રભુની કૃપામા ગૃહસ્થો પુષ્પ ચઢાવે છે, પરન્તુ જે પુષ્પ મર્યા પાડી ગયુ હોય, પત્તો પત્તો ખીલી ના હોય અને બહુ જલનીજ પડવાની નિયતિવાળુ હોય, આવુ કુલ ગૃહસ્થ પોતાને હાથે ધીરેથી ખીજ કાઢે પણ પાદડાને તકલીફ ન થાય, એવી રીતે લે, અને પ્રભુના ચરણોમા ધરે તે જ્યાં એવીમ વ્યાક મુધી, એ કુલના જીવને કાંઈ પણ માણુમ કે જાનવર તકલીફ આપવાનુ નથી આ વિધને દૂર મૂકી, ન્હાની ન્હાની ઠગી ઓના ટોપલાના ટોપલા બરીને પ્રભુમુર્તિ ઉપર અને આજુ બાજુ ખડકવામા આવે ત્યારે એનો હેતુ કયા જળવાયો? એમા ઉપયોગ કયા રહ્યો? હીના મદિગમા કરવામા આવે તે ખુલા રહે, અને ન્હાગમા જોડે તો લાખો કરોડો જીવો એમા સ્વાહા થઈ ગયા હોય તો એ હીપ્તપૂતની માર્થકતા ઠ્યા રહી?

કહેનાની મતલબ કે દરેક કાર્યમા ઉપયોગ રહે, તોજ ધર્મ વાય ઉપયોગ નથી-વિચાર નથી-મદલાવના નથી તો ધર્મ કેમ થાય? એટલાજ માટે ત્રીદગવૈજલિક સૂત્રમા શિષ્ય ચુરને પ્રશ્ન કરતા કહે છે કે—

કદ ચરે કદ નિદે કદમાસે કદ સપ ।

કદ મુજતો મામતો પોર કમ્મ ન વધદ ॥

હે ભગવાન, કેવી રીતે ચાલુ, કેવી રીતે બેસુ, કેવી રીતે સૂવુ, કેવી રીતે ખાઉં, અને કેવી રીતે બોલુ, કે જેથી

પાપકર્મ ન લાગે ? આનો શુદ્ધ એકજ ઉપાય જતાવે છે-એકજ
સાધના—

જય ચરે જય ચિદ્દે જયમાસે જય સપ ।

જય મુજતા માસતો પાવ કમ્મ ન થયદ ॥

યતના એટલે ઉપયોગ-ઉપયોગ એટલે ચેતાના નિમિત્ત
બીજાને જરા પણ તકલીફ ન થાય, એવી સાવના એવા
ઉપયોગ પૂર્વક ચાલે, ઉપયોગ પૂર્વક ભેસે ઉપયોગ પૂર્વક સૂએ,
ઉપયોગ પૂર્વક ખાઓ અને ઉપયોગ પૂર્વક બોલો-જેથી પાપ
કર્મ નહિ બધાય એકજ વાત અને તે ઉપયોગ છે સાધુને।
ધર્મ ॥ કે વિહાર કરવો સાધુને ગોચરી-લિલા જવું ને
સોજન કરવું પણ જરૂરનું છે માધુને બોલવું કે ભેગવું
ઉડવું પણ કરવુંજ પડે તે આ બધી ક્રિયા બે વિના ઉપયોગે
વિના વિચારે વિના ખ્યાલ ગમે કરે, તો તેને પાપ લાગે છે
દોષ લાગે છે અને વિચાર પૂર્વક ઉપયોગ પૂર્વક વિહાર કરતા
નથી ઉતરવી પડે તો પણ તેમા દોષ નથી જતાવ્યો હા
વિધિ જરૂર જાળવવી જોઈએ

આનીજ રીતે ગૃહસ્થો પ્રભુની દ્રવ્યપૂજા જરૂર કરે પરન્તુ
તેમા ઉપયોગ જરૂર રાખે વિધિનુ-મર્યાદાનુ ઉ વધન થવાથી
તેજ ક્ષિપ્ત ઉવટી હાનિગરક થઈ પડે છે

પૂજનો હેતુ ।

ધ્યાનમા રાખવું કે પ્રભુની પૂજનો હેતુ અદ્વિક-સાસારિક
સુખની પ્રાપ્તિનો ન હોવો જોઈએ પ્રભુની પૂજથી, પ્રભુ જે

આપણા પૂજ્ય છે, તેના પ્રયે આપણી કૃતનના પ્રકટ થાય છે પ્રભુપૂતથી દિલની શુદ્ધિ થાય છે અત કરપુનો શુદ્ધિ માટેની આ પૂત છે પ્રભુના દગ્ગારમા પ્રવેશ કરતા મ આ ગ્ની આધિ-આધિ-ઉપાધિ ભૂલી જઈને, માત્ર પ્રભુની પ્રાર્થના પ્રભુના શુભગાન અને પ્રભુએ પોતાની શરીરધારી અવસ્થામા કરેલી માધના, મહેલા કરે. અને મફલ કરેલી બધી શક્તિ એાનુ ચિતવન કરવાનુ છે આ ચિતવનમા જ્યારે આત્મા તત્ત્વીન થઈ જાય છે ત્યારે ખરેખર બીજી બધી વસ્તુઓનુ જ્ઞાન ભૂલી જવાય છે આજ પ્રત્ય પૂતનો હેતુ છે

ફલ, ફલ, નેવેલાદિ ચઢાવવાનો હેતુ એ નવી કે પ્રભુ, તે વસ્તુઓનો લાભ ઉઠાને પ્રભુએ તેવી ઉત્તમોત્તમ વસ્તુ એાનો ત્યાગ કરી, ઇન્દ્રિયોનો નિગ્રહ કરી, મ માગ પર વિજય મેળવ્યો હોતો સમાગના એ બાહ્ય પદાર્થોનો આધ્યાત્મિક દૃષ્ટિએ વિચાર કરી, પોતાને એવી આધ્યાત્મિક વસ્તુઓ પ્રાપ્ત થાય, એની પ્રાપ્તિ કરવાની છે દાખલા તરીકે નીપક પૂત કરતા ભાવના કરે કે આ દ્રવ્યજ્યોતિથી ફર થઈ મારી આત્મિકજ્યોતિ ક્યારે પ્રકટ થાય ? ફળ ચઢાવતા વિચારો કે પ્રભા, આ તુરંત ફળનો ત્યાગ કરી, હું મોક્ષ મુખને ક્યારે પ્રાપ્ત કરું ?

એટલા જ માટે શાસ્ત્રકારોએ દ્રવ્યને ભાવ
જતાવ્યું છે

સમજાનો,

મેં આ માત દિવસમા 'ઈશ્વરનાદ' નો વિષય અને છેવટે આને પ્રતિપૂજનો વિષય નમજાવવામા કેવળ યુક્તિઓ અને અનુભવનો જ લગભગ ઉપયોગ કર્યો છે આમા શાસ્ત્રીય પાઠો અને શાસ્ત્રીય ઉદાહરણોનો ઉપયોગ લગભગ નથી કર્યો કાગળ કે શાસ્ત્રીય ઉદાહરણોમા કદાચિત કેઈનો મતભેદ રહી શકે છે જ્યારે યુક્તિવાદ અને અનુભવવાદ એ એની વસ્તુ છે કે જે લગભગ સર્વગ્રાહ્ય હોઈ શકે છે

મને આશા છે કે મેં માત દિવસથી લીધેલા આ વિષયને અર્થવામા જે કંઈ દલીલો ને પ્રમાણો આપેલ છે તેના ઉપર મૂળ્ય વિચાર કરવામા આવશે અને તેમાથી જેટલા અર્થો બની શકે, તેટલા અર્થો તેનો આદર કરવામા આવશે

ૐ શાન્તિ

મુનિરાજ ઓ વિધાવિજયજ્ઞના પુસ્તકો

x1 પદ્યગણા રિચાર	(ધાર્મિક)	ગુજરાતી
x2 વિજયધર્મસૂરિ ચરિત્ર	(ચરિત્ર)	"
x3 જૈન શિક્ષાલિંગુ ર્શન	(તત્ત્વજ્ઞાન અનુવાનિ)	"
x4 શા' II સુવસા	(ઉપન્યાસ)	હિંદી, "
x5 વિજયપ્રચરિતમાર	(ઐતિહાસિક)	હિન્દી
x6 પ્રાચીન શ્વેનાભ્યર, } અ રોચીન તિગમ્ય	(")	"
x7 શ્રાવકચાર	(ધાર્મિક)	હિન્દી, ગુજરાતી
x8 તેજપથમત સમીક્ષા	(")	હિંદી
x9 તેજપથી દ્વિતશિક્ષા	(")	,
x10 શિક્ષારાત્મક ધર્મના	(")	"
x11 ઐતિહાસિક સંજ્ઞાપમાળા	(ઐતિહાસિક સંપાલિત)	ગુજરાતી
x12 અદિસા	(ઔપેશિક)	હિન્દી, મરાઠી, ,
x13 આલંકાર સાધુ	(ચરિત્ર)	હિન્દી
x14 સ્ત્રીવ્યવ અંગે સમાદૃ	(ઐતિહાસિક)	ગુજરાતી, હિન્દી
x15 ઐતિહાસિક ગસસ પ્રાભા	(")	ગુજરાતી
x16 મુદ્રાથો ક ગુચ	(ધાર્મિક)	હિન્દી
x17 વિજયધર્મસૂરિ અષ્ટપ્રકારી પૂજન (ચરિત્ર)		,
x18 વાન કે બાલ્યાદ	(નાટિકા)	હિન્દી ગુજરાતી
x19 બાલ નાટકો	(,)	" "
x20 સમયને ઓળખો બા ૧લો	(સામાજિક)	ગુજરાતી
x21 લો પ્રકાશ	(")	"

૪૨૨ પ્રાચીન લેખ સંગ્રહ	(ઐતિહાસિક, સમ્પાદિત)	,
૨૩ ધ્રુવ પવન	(ઔપદેશિક, સમ્પાદિત)	,,
૨૪ વિજયધ્રુવશુભિચરવવાસપત્રી	(ઇતિ સમ્પાદિત)	,,
૨૫ વિજયધ્રુવશુભિનાવનકુસુમો	(ઔપદેશિક સંપાદિત)	હિન્દી ,,
૨૬ સમયને ઝાળખો બા રત્ને	(સામાજિક)	ગુજરાતી
૨૭ વ તા બનો	(શિક્ષણ સંબંધી)	હિન્દી ,
૨૮ અક્ષર પ્રવચન	(ધાર્મિક અનુવાદિત)	,,
૨૯ મેરી મેવાડ યાત્રા	(ઐતિહાસિક)	હિન્દી
૩૦ શ્રી વિદ્યાવિજયજ્ઞાના વ્યાખ્યાનો	(ઔપદેશિક)	ગુજરાતી
ભાગ ૧-૨-૩		
૩૧ શ્રી દિમાશુભિચરના લેખો	(સાહિત્યિક સમ્પાદિત)	મિશ્રિત
૩૨ જૈન ધર્મ	(તત્ત્વજ્ઞાન)	હિન્દી

-

૪ આ નિશાનીવાળા પુસ્તકો ત્રી મહોવિજય જૈન ગ્રંથમાળા, ટુરીસ રોડ ભાવનગર તરફથી બહાર પડ્યા છે અને બાકીનાં શ્રી વિજયધ્રુવશુભિ જૈન ગ્રંથમાળા, હોળ સરદાર વિજયેત (સાવવા) તરફથી બહાર પડ્યા છે

